

Marta Buk-Cegiełka • Anna Badora

NAUCZANIE JANA PAWŁA II W PROCESIE WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNYM SZKOŁY

Tom II
Nauczanie Jana Pawła II w procesie lekcyjnym

Marta Buk-Cegiełka • Anna Badora

NAUCZANIE JANA PAWŁA II W PROCESIE WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNYM SZKOŁY

Tom II
Nauczanie Jana Pawła II
w procesie lekcyjnym

Kraków 2020

© Copyright by Marta Buk-Cegielka, Anna Badora, 2020

© Copyright by Wydawnictwo «scriptum», 2020

Recenzja wydawnicza

ks. dr Adam Solak, prof APS

(Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie)

dr hab. Alina Rynio

(Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)

Redakcja

dr Tomasz Ożóg

Koncepcja okładki

Emil Stefanowicz

Zdjęcie na okładce

PAP/APA

Opracowanie graficzne, dtp

Tomasz Sekunda, Małgorzata Gumularz

Publikacja współfinansowana przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wydanie I

ISBN 978-83-66812-00-0

Wydawnictwo «scriptum»

Tomasz Sekunda

tel. 604 532 898

e-mail: scriptum@wydawnictwoscriptum.pl

www.wydawnictwoscriptum.pl

Spis treści

WSTĘP	5
I. NAUCZANIE JANA PAWŁA II W ASPEKTCIE DYDAKTYKI SZKOLNEJ	9
1. Przedmiot dydaktyki szkolnej	9
2. Integracja nauczania-uczenia się z wychowaniem i autoformacją jako podstawowa strategia dydaktyczna Jana Pawła II.....	13
3. Specyfika metod dydaktycznych wskazywanych w nauczaniu Jana Pawła II.....	22
II. PRIORYTETOWE CELE WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNE STAWIANE PRZEZ JANA PAWŁA II	29
1. Przestrzeń relacji osoby z Bogiem.....	30
2. Przestrzeń relacji osoby z własnym „ja”	34
3. Przestrzeń relacji osoby ze społeczeństwem.....	40
III. WZBOGACANIE PROGRAMÓW KSZTAŁCENIA TREŚCIAMI NAUCZANIA JANA PAWŁA II	45
1. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego	46

2. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec samego siebie.....	50
3. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnot, społeczeństwa.....	56
4. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec świata.....	61
IV. SZCZEGÓŁOWA EGZEMPLIFIKACJA NAUCZANIA JANA PAWŁA II W PROCESIE LEKCYJNYM.....	69
1. Edukacja wczesnoszkolna	70
2. Klasy starsze szkoły podstawowej	133
3. Klasy szkół ponadpodstawowych	203
ZAKOŃCZENIE	239
BIBLIOGRAFIA.....	241
INDEKS OSÓB.....	247
AUTORZY I WERSJE SCENARIUSZY	249
WYBORU CYTATÓW Z NAUCZANIA JANA PAWŁA II DOKONAŁY	251

WSTĘP

Rok 2020 jest rokiem szczególnym. Będziemy go pamiętać przede wszystkim, jako trudny rok pandemii *Covid-19*, której towarzyszyły obawy o zdrowie i życie najbliższych i własne, strach, ból, często cierpienie i zwątpienie. Jest rokiem społecznej izolacji i kwarantanny. Jest także rokiem kształcenia na odległość zarówno w szkołach jak i na uczelniach wyższych.

Rok ten, chociaż obfitujący w wiele trudnych sytuacji jest rokiem szczególnym jeszcze z innego powodu. W tym czasie obchodzimy setną rocznicę urodzin św. Jana Pawła II. To ważne wspomnienie stanowiło przyczynek do tego, aby wracać, zgłębiać i na nowo odkrywać treści zawarte w nauczaniu świętego Papieża. Również Katedra Dydaktyki, Edukacji Szkolnej i Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, kierowana przez prof. dr hab. Krystynę Chałas podjęła działania mające na celu uczczenie tej rocznicy w sposób szczególny. Była to inicjatywa „*wypłynięcia na głębię* nauczania Jana Pawła II, aby nie tylko ocalić od zapomnienia twórczość i nauczanie papieża, lecz także wydobyć z tej bogatej spuścizny treści trwale aktualne w pracy dydaktyczno-wychowawczej i inspirujące w formacji młodego pokolenia”¹. W wyniku podjętych prac we wrześniu 2020 roku

¹ Fragment pochodzi ze wstępu publikacji: K. Chałas, A. Maj. Nauczanie Jana Pawła II w procesie wychowawczo-dydaktycznym szkoły. T. I. Edukacja przez projekty drogą zgłębiania nauczania Jana Pawła II. Kraków 2020, s. 9.

został opublikowany I tom serii wydawniczej *Nauczanie Jana Pawła II w procesie wychowawczo-dydaktycznym*. Nosi on tytuł: *Edukacja przez projekty drogą zgłębiania nauczania Jana Pawła II*, a jego autorami są Krystyna Chałas i ks. Adam Maj.

Przedstawiane poniżej opracowanie stanowi drugą część serii, której przedmiotem jest proces lekcyjny z zastosowaniem nauczania Jana Pawła II.

Głównym celem II tomu *Nauczanie Jana Pawła II w procesie lekcyjnym* jest próba odpowiedzi na pytanie: Jakie są sposoby zastosowania nauczania Jana Pawła II w procesie lekcyjnym na różnych etapach edukacyjnych?

Poszukując odpowiedzi na pytanie zastosowano metodę analizy literatury oraz projektowania dydaktycznego. Analizie poddano literaturę z zakresu dydaktyki szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem poszczególnych elementów procesu lekcyjnego.

Podjęto także próbę ukazania możliwości ubogacenia procesu lekcyjnego nauczaniem Jana Pawła II. Wskazano na wybrane elementy strukturalne strategii dydaktycznej Jana Pawła II oraz podkreślono znaczenie strukturalno-metodycznych elementów procesu integralnego wychowania osoby, do których zalicza się aktywność podmiotowo-osobową, autorytet, spotkanie, dialog oraz cierpienie. Dzięki przeprowadzonym analizom możliwe było wskazanie sposobów zastosowania oraz ukazanie szczegółowej egemplifikacji nauczania Papieża w tym procesie.

Podjęcie zagadnień zawartych w tytule opracowania uzasadnione było przede wszystkim pragnieniem wskazania takich działań pedagogicznych, które prowadziłyby do zgłębiania przez dzieci i młodzież nauczania Jana Pawła II, podkreślenia jego wielkości oraz czerpania z jego nauki i świadectwa życia. Poniższe opracowanie jest również szczególnym darem autorów i studentów na stulecie urodzin Jana Pawła II.

Prezentowana książka składa się z czterech rozdziałów. W rozdziale pierwszym poruszone zostały zagadnienia dotyczące nauczania Jana Pawła II w aspekcie dydaktyki szkolnej. Omówiono w nim pojęcie i przedmiot badań dydaktyki szkolnej, wskazano na integrację nauczania-uczenia się z wychowaniem i autoformacją, jako podstawową strategię dydaktyczną Jana Pawła II. Wyodrębniono i dokonano również krótkiej charakterystyki metod nauczania i wychowania, których zastosowanie można znaleźć w nauczaniu Papieża.

Rozdział drugi zawiera analizy treści nauczania Jana Pawła II, w kontekście wyodrębnienia priorytetowych celów wychowawczo-dydaktycznych, stawianych przez papieża. Dokonane analizy umożliwiły wyznaczenie trzech głównych

obszarów, stanowiących kryterium klasyfikacji celów, wskazywanych przez papieża. Pierwszym z nich jest przestrzeń relacji osoby z Bogiem, będąca swoistym punktem odniesienia w procesie doskonalenia osoby. Drugi obszar stanowi przestrzeń osobowa człowieka, jego jestestwo, które pozostając w trwałej relacji z Bogiem potrzebuje nieustannego poznania i doskonalenia. Trzeci natomiast, obejmuje przestrzeń kontaktu osoby z drugim człowiekiem – relacji społecznych.

W rozdziale trzecim ukazano możliwości wzbogacenia programów kształcenia treściami nauczania Jana Pawła II. Zawarto w nim propozycje celów ogólnych kształcenia w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, które zostały rozszerzone, a przez to także wzmocnione zadaniami inspirowanymi nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji „Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego”, „Ja wobec samego siebie”, „Ja wobec drugiego człowieka, wspólnot, społeczeństwa” oraz „Ja wobec świata”.

Rozdział czwarty zawiera szczegółową egemplifikację nauczania Jana Pawła II w scenariuszach zajęć lekcyjnych. Podstawą wyróżnienia głównych zagadnień tematycznych i treściowych scenariuszy zajęć jest problematyka zawarta w nauczaniu papieża, która została wybrana przez studentów pedagogiki i pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Zakres treściowy zajęć, sposobów ich realizacji, dobór metod i form oraz środków stanowi propozycję, którą można modyfikować i doskonalić dostosowując ją do możliwości i potrzeb uczniów oraz środowiska, w którym szkoła funkcjonuje.

Przedstawione opracowanie nie powstałoby bez pomocy i życzliwości wielu osób. Nasze podziękowanie kierujemy do Pani prof. dr hab. Krystyny Chałas, która jest inicjatorką całego projektu. Pani profesor oraz Księdzu profesorowi Adamowi Majowi dziękujemy za wsparcie, merytoryczną opiekę i pomoc podczas powstawania opracowania.

Szczególne podziękowania kierujemy w stronę recenzentów książki. Dziękujemy Pani dr hab. Alinie Rynio oraz ks. dr hab. Adamowi Solakowi, prof. APS za życzliwe recenzje i cenne uwagi, które przyczyniły się do ostatecznego kształtu publikacji.

Autorki

I.

NAUCZANIE JANA PAWŁA II W ASPEKTCIE DYDAKTYKI SZKOLNEJ

Dydaktyka to jedna z subdyscyplin nauk pedagogicznych, której przedmiotem jest szeroko pojęte kształcenie ludzi. Dzieli się ona na ogólną i szczegółową. Dydaktyka szkolna stanowi ogniwo łączące dydaktykę ogólną z dydaktykami szczegółowymi. Obejmuje teorię nauczania w określonych typach szkół i na danym etapie kształcenia.

W poniższym rozdziale zostanie omówione definicyjne ujęcie dydaktyki szkolnej, jej przedmiot oraz główne funkcje. Poruszone zostaną również zagadnienia dotyczące dydaktycznej strategii Jana Pawła II, u podstaw której znajduje się integracja nauczania z wychowaniem oraz autoformacją. Przedstawione zostaną także zagadnienia dotyczące specyfiki metod nauczania i wychowania stosowanych w nauczaniu Jana Pawła II.

1. Przedmiot dydaktyki szkolnej

Jan Amos Komeński podkreślał, że dydaktyka stanowi sztukę nauczania, ale także wychowania, które uważał za niezbędny warunek „urabiania obywateli w kierunku wszechstronnej moralności”². Według W. Okonia „dydaktyka

² J.A. Komeński. Wielka dydaktyka. (oprac.) B. Suchodolski, (przekł.). K. Remerowa. Wrocław 1956, s. 76–77.

jest nauką o kształceniu i samokształceniu, ich celach i treściach oraz metodach, środkach i organizacji”³. Cz. Kupisiewicz wskazuje, że dydaktyka jest to nauka o nauczaniu i uczeniu się. Jest działaniem systematycznym i zamierzonym, organizowanym świadomie i planowo zarówno w szkole, jak i poza nią⁴. W tym rozumieniu dydaktyka jest „subdyscypliną pedagogiczną, zajmuje się opisem i wyjaśnianiem zamierzonych i świadomie podejmowanych czynności. Ich wynikiem ma być ukształtowanie osobowości wychowanka zgodnie z akceptowanym społecznie ideałem”⁵. Warto podkreślić, że w tym określeniu Cz. Kupisiewicz wskazuje na jej intencjonalny i systematyczny charakter. *Encyklopedia powszechna PWN* zawiera dość ogólną definicję dydaktyki i określa ją, jako dział pedagogiki, naukę, której przedmiotem jest kształcenie (nauczanie, uczenie się)⁶. Według F. Bereźnickiego dydaktyka jest jedną z podstawowych nauk pedagogicznych, której przedmiotem jest nauczanie innych i uczenie się. Może być ono realizowane zarówno w szkole jak i poza nią, w codziennych sytuacjach życiowych, na przykład w rodzinie, w zakładzie pracy oraz we wszelkich innych formach życia społecznego⁷. F. Bereźnicki podkreśla, że w wyżej wymienionych definicjach dydaktyki nie zawsze zwracano uwagę na samokształcenie i samowychowanie związane ze światem wartości i kształtowaniem postaw uczniów⁸. Na ten problem zwracał już wcześniej uwagę S. Palka, który podkreślał, że treści i zakresu pojęcia „dydaktyka” nie należy łączyć tylko do nauczania i uczenia się, ale również do kształcenia i samokształtowania (samokształcenia)⁹. Podsumowując – dydaktyka w swojej istocie odnosi się zarówno do nauczania jak i intelektualnego wychowania człowieka.

Jak podkreślono wyżej, dydaktykę najczęściej dzieli się na ogólną i dydaktyki szczegółowe (metodyki poszczególnych przedmiotów nauczania). J. Pólturzycki podkreśla, że taki podział nie jest wyczerpujący. Autor wskazuje, że „wraz z rozwojem praktyki edukacyjnej i pedagogicznej w refleksji dydaktycznej pojawiają się między nimi nowe ujęcia prac dydaktycznych o charakterze środowiskowym i specjalistycznym”¹⁰. Natomiast F. Bereźnicki zauważa, że „aby skutecznie realizować proces kształcenia, nauczycielowi nie wystarcza tylko wiedza na temat ogólnych

³ W. Okoń. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa 1996, s. 55.

⁴ Zob. Cz. Kupisiewicz. Podstawy dydaktyki. Warszawa 2005, s. 14–15.

⁵ Tenże. Dydaktyka. Podręcznik akademicki [Dokument elektroniczny]. Kraków 2012, s. 28.

⁶ W. Kryszewski (red.). Encyklopedia powszechna PWN. T. I. Warszawa 1983, s. 658.

⁷ Zob. F. Bereźnicki. Zarys dydaktyki szkolnej. Szczecin 2011, s. 9.

⁸ Zob. tamże.

⁹ Zob. S. Palka. Pedagogika w stanie tworzenia. Kraków 1999, s. 18.

¹⁰ J. Pólturzycki. Dydaktyka dla nauczycieli. Wyd. 2. Toruń 1997, s. 24–25.

prawidłowości nauczania i uczenia, ale konieczna jest też znajomość metodyki nauczanego przedmiotu, określającej sposoby prawidłowego nauczania uczenia się, czyli dydaktyki szczegółowej¹¹. Zgodnie z podziałem zawartym w *Encyklopedii powszechnej PWN* w dydaktyce wyróżnia się dydaktykę ogólną i dydaktyki szczegółowe, wśród których można wyróżnić: teorie nauczania w szkołach określonego typu i stopnia oraz dydaktyki poszczególnych przedmiotów szkolnych, czyli tak zwane metodyki przedmiotów¹². Dydaktykę szkolną możemy zaliczyć do pierwszego rodzaju dydaktyk szczegółowych dotyczących teorii nauczania w szkołach określonego typu i stopnia. Jak wskazuje F. Bereźnicki, dydaktyka szkolna obejmuje „kształcenie (nauczanie – uczenie się), samokształcenie (samokształtowanie) w zakresie wszystkich przedmiotów nauczania w szkole podstawowej i ponadpodstawowej i ma w stosunku do tych przedmiotów charakter ogólny, ale nie jest dydaktyką ogólną, gdyż jest jedną z jej dyscyplin – obok dydaktyki zawodowej, dydaktyki szkoły wyższej i innych¹³. W odróżnieniu od dydaktyki ogólnej, zajmującej się nauczaniem innych i uczeniem się w sensie ogólnym, niezależnie gdzie i w jakich warunkach przebiega, dydaktyka szkolna ogranicza się do czynności edukacyjnych zachodzących w szkole. Jako teoria nauczania i uczenia się różnych przedmiotów na szczeblu podstawowym i średnim, stanowi subdyscyplinę dydaktyki ogólnej¹⁴. Stanowi pośrednie ogniwo pomiędzy dydaktyką ogólną a metodykami poszczególnych przedmiotów.

Jaki jest zatem przedmiot i funkcje dydaktyki szkolnej? Poszukiwania odpowiedzi należy rozpocząć od określenia tego, co stanowi przedmiot badań dydaktyki. Według W. Okonia, „przedmiotem badań dydaktycznych jest przede wszystkim wszelka świadoma działalność dydaktyczna, wyrażająca się w procesach nauczania – uczenia się, samokształcenia i samouctwa, w ich treści, przebiegu, metodach, środkach i organizacji, podporządkowana przyjętemu celom¹⁵. Natomiast według Cz. Kupisiewicza przedmiotem badań dydaktyki ogólnej jest „proces nauczania, uczenia i uczenia się (kształcenia), łącznie z czynnikami, które go wywołują, warunkami, w jakich przebiega, a także wynikami, do których prowadzi¹⁶. Przy czym, przez proces nauczania należy rozumieć zbiór powiązanych ze sobą czynności

¹¹ F. Bereźnicki. *Dydaktyka szkolna dla kandydatów na nauczycieli*. Wyd. 2. Kraków 2018, s. 12.

¹² Zob. W. Kryszewski (red.). *Encyklopedia powszechna PWN*, s. 658.

¹³ F. Bereźnicki. *Dydaktyka szkolna...*, s. 12.

¹⁴ Zob. tamże, s. 13.

¹⁵ W. Okoń. *Nowy słownik...*, s. 8.

¹⁶ Cz. Kupisiewicz. *Dydaktyka. Podręcznik...*, s. 31.

nauczycieli i uczniów, które się nawzajem warunkują, są podporządkowane osiągnięciu wspólnego celu, jakim jest wywołanie u dzieci, młodzieży i dorosłych zamierzonych i względnie trwałych zmian¹⁷. O zamierzonych i trwałych zmianach pisze W. Okoń. Jego zdaniem, przedmiotem dydaktyki są „istotne zależności między postępowaniem dydaktycznym nauczyciela w określonych warunkach, postępowaniem uczniów w toku uczenia się oraz zmianami, które dokonały się w uczniach pod wpływem oddziaływania nauczyciela oraz ich własnej działalności”¹⁸. Ukazana jest tu rola oraz działania podejmowane zarówno przez nauczyciela jak i ucznia w procesie nauczania-uczenia się, zależności zachodzące między tymi podmiotami oraz warunki, w jakich ten proces przebiega. Jaki jest zatem przedmiot dydaktyki szkolnej? Chociaż – jak twierdzi Cz. Kupisiewicz – „nauczanie i uczenie się, zwłaszcza realizowane w szkole, jest różnicowane na przedmioty, to jednak bez względu na to o jaki przedmiot chodzi, zawsze jest podporządkowane określonym celom, zawiera mniej lub bardziej adekwatne do tych celów treści, a także jest realizowane za pomocą takich lub innych metod, form organizacyjnych i środków”¹⁹. Autor wskazuje więc, że przedmiotem dydaktyki szkolnej są prawidłowości związane z realizacją procesu nauczania-uczenia się. Są one na wyższym stopniu ogólności, niż ma to miejsce w metodykach konkretnych przedmiotów.

F. Bereźnicki pisze, że dydaktyka szkolna, jako nauka o nauczaniu-uczeniu się wykrywa i wyjaśnia związki i zależności pomiędzy treściami, metodami nauczania-uczenia się, formami, środkami oraz warunkami pracy uczniów i nauczycieli, a osiąganymi przez uczniów wynikami nauczania. Na tej podstawie formułuje prawidłowości dotyczące realizacji procesu kształcenia w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych²⁰. Według tego autora, bada ona „rzeczywistość, w której działają z jednej strony nauczyciele kierujący procesem uczenia się, z drugiej zaś – uczniowie aktywnie przyswajający materiał nauczania”²¹. Mamy tutaj na myśli cele kształcenia, zasady, treści kształcenia, metody ich realizacji, formy organizacyjne i środki dydaktyczne.

Za F. Bereźnickim można więc przyjąć, że dydaktyka szkolna „zajmuje się analizą wszystkich czynności składających się na proces nauczania-uczenia się

¹⁷ Zob. tamże.

¹⁸ W. Okoń. Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. Wyd. 5. Warszawa 2003, s. 10.

¹⁹ Cz. Kupisiewicz. Dydaktyka. Podręcznik..., s. 29.

²⁰ Zob. F. Bereźnicki. Dydaktyka szkolna..., s. 12.

²¹ Tamże, s. 13.

szkolnego, rozumiany jako zbiór czynności nauczyciela i uczniów, wzajemnie wiążących się i warunkujących, zmierzających do osiągnięcia wspólnego celu²².

Znając istotę dydaktyki szkolnej oraz jej przedmiot badań, można wskazać na funkcje, jakie pełni. Cz. Kupisiewicz wyróżnia funkcję teoretyczną dydaktyki, głównie o charakterze diagnostycznym i prognostycznym oraz praktyczną, instrumentalną²³. Dydaktyka, poprzez realizację funkcji diagnostycznej, dostarcza wiedzy dotyczącej faktycznego stanu rzeczy z zakresu przedmiotu jej badań, czyli realizacji procesu nauczania – uczenia się. Stanowi to podstawę do przewidywania dalszego rozwoju (funkcja prognostyczna). Formułuje także konkretne rozwiązania i wskazania realizacji tego procesu, gdyż pełni także funkcję praktyczną. F. Bereźnicki, podobnie jak w dydaktyce, wskazuje na dwie podstawowe funkcje dydaktyki szkolnej. Wymienia – funkcje poznawczą, dostarczającą wiedzy o stanie nauczania-uczenia się szkolnego oraz praktyczną, wskazującą nauczycielom skuteczne metody, środki i normy praktyczne, których zastosowanie przyczynia się do podnoszenia efektywności realizacji celów i zadań dydaktycznych w szkole podstawowej i ponadpodstawowej²⁴.

Podsumowując – dydaktyka szkolna stanowi ogniwo pomiędzy dydaktyką ogólną a metodykami poszczególnych przedmiotów nauczania. Zajmuje się właściwościami i prawidłowościami procesu kształcenia w szkole podstawowej i ponadpodstawowej (zasadami, celami, treściami, metodami, formami i środkami) wywołującego u uczniów zamierzone i względnie trwałe zmiany.

2. Integracja nauczania-uczenia się z wychowaniem i autoformacją jako podstawowa strategia dydaktyczna Jana Pawła II

Słowo „integracja” pochodzi od łacińskiego słowa *integro* – przywrócić do pierwotnego, dawnego stanu, odnowić. Według W. Okonia jest to „proces tworzenia całości z części, scalanie, włączanie elementów w całość”²⁵. Nabiera ono szczególnego znaczenia w odniesieniu do kształcenia i wychowania człowieka. Zwraca na to uwagę F. Bereźnicki podkreślając, że „od szkoły i nauczyciela oczekuje się

²² Tamże.

²³ Zob. Cz. Kupisiewicz. Podstawy dydaktyki ogólnej. Wyd. 10. Warszawa 1995, s. 11–12.

²⁴ Zob. F. Bereźnicki. Dydaktyka szkolna..., s. 14.

²⁵ W. Okoń. Nowy słownik pedagogiczny. Wyd. 10. Warszawa 2007, s. 153.

już nie tylko przekazywania wiedzy i kształcenia umiejętności, ile przygotowania uczniów do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie poprzez inspirowanie postawy twórczej, rozwijanie myślenia analitycznego i konceptualnego, poprzez wdrażanie ich do samodzielnego uczenia się. (...). Koniecznością staje się stwarzanie sytuacji dydaktycznych zmuszających ucznia do aktywnego, krytycznego spostrzegania rzeczywistości, do samodzielnego myślenia i działania, do zdobywania, analizowania i wartościowania informacji²⁶. Przygotowanie ucznia do samodzielnego uczenia się i samorozwoju jest istotnym zadaniem szkoły i wszystkich jej podmiotów (nauczycieli, uczniów, rodziców). Stanowi jednocześnie podstawę łączenia rozwoju intelektualnego z rozwojem emocjonalnym i kształtowaniem odpowiednich postaw oraz wartości²⁷.

Do zadań stojących przed nauczycielem należy „tworzenie warunków do uczenia się uczenia, uczenie go, jak się uczyć, a także współorganizowanie wspólnie z uczniem tego procesu, aby wdrożyć go do samodzielnego, innowacyjnego, słowem – ustawicznego uczenia się”²⁸. Samo nauczanie-uczenie się, pojmowane jako kształtowanie ucznia jako osoby nie byłoby procesem kompletnym gdyby pomijało wychowanie. Dlatego edukacja szkolna i proces dydaktyczno-wychowawczy winny być organizowane w taki sposób, aby uczeń miał możliwość nie tylko poznania i działania, ale również wychowania, które jest niepodzielnie związane z nauczaniem. Jak zauważa F. Bereźnicki – „mając na uwadze, że człowiek jest całością, należy stwierdzić, że podział pedagogiki na dydaktykę i teorię wychowania ma znaczenie często teoretyczne i formalne. Można dyskutować, z twierdzeniem, że nauczanie zajmuje się oddziaływaniem na sferę poznawczą jednostki, a wychowanie czyni swoim podmiotem formowanie wolitywno-emocjonalnej sfery osobowości ucznia, gdyż stanowi on niepodzielną całość”²⁹. Nie wystarczy zadbać o wszechstronny rozwój umysłowy ucznia, ale o jego rozwój integralny, czyli całościowy, zewnętrzny i wewnętrzny i przystosowanie go do życia według przyjętego wzoru³⁰. Integracja nauczania-uczenia się z wychowaniem, stwarza szansę na rozwój osoby ucznia we wszystkich jego potencjalnościach.

Ważnym zadaniem w tym zakresie jest wychowanie ku wartościom, które K. Chałas określa jako „zespół czynności wykonywanych przez wychowawców

²⁶ F. Bereźnicki. *Dydaktyka szkolna...*, s. 29.

²⁷ Zob. tamże, s. 30.

²⁸ Tamże, s. 29.

²⁹ Tamże, s. 31.

³⁰ Zob. K. Ostrowska. *W poszukiwaniu wartości*. Gdańsk 1994, s. 14.

wspomagających wychowanków w procesie urzeczywistniania oraz tworzenia wartości, kreowania własnego życia przez pryzmat właściwych struktur hierarchicznych oraz działań animacyjnych, ukierunkowanych na budowanie antroposfery w środowisku społecznym; prowadzi do osiągnięcia pełni człowieczeństwa³¹.

Według K. Denka edukacja powinna stanowić proces oparty na przekazywaniu młodzieży wartości. Są one bowiem „rdzeniem” edukacji. Proces nauczania-uczenia się nie może ograniczać się tylko do przekazywania wiedzy i kształtowania umiejętności, ale ważną rolę powinny w nim odgrywać wartości³². To wskazanie odnosi się do poznawania wartości, ich rozumienia, urzeczywistniania oraz tworzenia. „W kształceniu – jak podkreśla F. Bereźnicki – kluczową sprawą powinna być troska o rozwój całej osobowości ucznia, o przygotowanie go do samorozwoju oraz kształtowania swoich postaw i przekonań poprzez świat wartości. Występują one jako system norm, a podstawowe znaczenie mają wartości poznawcze, u których podłoża leży prawda. Do tych wartości można zaliczyć odkrywcość, prawdziwość, twórczość, podmiotowość, wolność, odpowiedzialność, autentyzm, dialog, zaangażowanie, altruizm, wolę, odwagę, nadzieję i szacunek³³.

B. Polak pisze, że „realizacja celów kształcenia oznacza jednię nauczania i wychowania, które ukształtuje akceptowane społecznie postawy ucznia, słuszne wybory wartości i przekonania³⁴. Autorka zwraca uwagę na konieczność integrowania nauczania i wychowania – „postulowane określenie związku nauczania z wychowaniem oznacza nadanie kształceniu zadań tak, aby służyło ono równocześnie uczeniu się, nauczaniu i wychowaniu. Należy akceptować i realizować w praktyce pedagogicznej nauczanie wychowujące³⁵. Nie da się rozdzielić tych dwóch procesów. Jeden bez drugiego stałby się procesem niedokończonym, niekompletnym. Integralne wychowanie jest wspomaganie osoby w pełnym rozwoju i w kontakcie z całą rzeczywistością. Zdaniem F. Bereźnickiego: „dążąc do wielostronnego rozwoju osobowości uczniów, należy rozwijać różne rodzaje dyspozycji osobowościowych. Kształcenie i wychowanie powinny stanowić jednolity proces dydaktyczno-wychowawczy, w którym równocześnie powinny dokonywać się zmiany w sferze poznawczej uczniów i w sferze uczuć, woli i motywacji (...). Zaniedbywanie któ-

³¹ K. Chałas. Wychowanie ku wartościom. W: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej. (red.) K. Chałas, A. Maj. Radom 2016, s. 1417.

³² Zob. K. Denek. Wartości i cele edukacji szkolnej. Poznań – Toruń 1994, s. 14.

³³ F. Bereźnicki. Dydaktyka szkolna..., s. 29.

³⁴ B. Polak. Podstawy teorii kształcenia. Szczecin 2013, s. 38.

³⁵ Tamże, s. 39.

rejkolwiek ze sfer osobowości ucznia w toku kształcenia może wywołać niepożądane następstwa w sensie społecznym i moralnym³⁶. Na ten problem zwraca uwagę A. Rynio pisząc, że „wychowawca szanując i respektując prawa rozwoju wychowanka, w prowadzonym procesie wychowania i nauczania przyczynia się do kształtowania jego zintegrowanej osobowości. Winien więc posiadać dogłębną znajomość praw i możliwości rozwojowych powierzonych mu dzieci oraz odpowiednie kompetencje osobowościowe i zawodowe, by każdy aspekt rozwojowy był integralnym elementem wychowania³⁷. Zadania stojące przed nauczycielem dotyczące integrowania nauczania i wychowania, jak również jego wiedza i kompetencje z zakresu psychologii rozwojowej ucznia, stanowią fundament samokształcenia i samowychowania ucznia.

Istotną rolę w integrowaniu nauczania i wychowania odgrywa proces lekcyjny. W jego toku odbywa się nie tylko nauczanie, ale i wychowanie przez aktywne i twórcze uczestnictwo w życiu i aktywności klasy. Należy pamiętać o stworzeniu uczniowi w toku procesu lekcyjnego sytuacji umożliwiających kształtowanie systemu wartości, uczuć i postaw, a także czynne odgrywanie rozmaitych ról społecznych³⁸. Integracja nauczania z wychowaniem następuje wówczas, kiedy nauczyciel „obejmuje jednocześnie dużą troską nie tylko wzrost wiedzy, umiejętności i sprawności, lecz także rozwój moralny, społeczny i emocjonalny uczniów³⁹.

Podsumowując, należy za F. Bereźnickim stwierdzić, że „integracja nauczania i wychowania, rozumiana jako zdobywanie przez ucznia wiedzy i umiejętności wraz z wywoływaniem u niego określonych doświadczeń w sferze uczuć i motywacji, jest nieodzownym warunkiem harmonijnego rozwoju całej osobowości. Wiedzę, umiejętności i postawy rozwijać można jedynie, integrując nauczanie i wychowanie⁴⁰. Jan Paweł II z dużą mocą akcentował związek wychowania z nauczaniem oraz znaczenie integralnego wychowania osoby. A. Rynio wskazuje, że oprócz oddziaływań nauczycieli-wychowawców, instytucji wychowujących oraz pozainstytucjonalnych środowisk mających wpływ na wychowanie osoby ucznia, na proces integralnego wychowania składają się następujące elementy strukturalno-metodyczne: aktywność podmiotowo-osobowa, autorytet, spotkanie, dialog,

³⁶ F. Bereźnicki. *Dydaktyka kształcenia ogólnego*. Kraków 2011, s. 200.

³⁷ A. Rynio. *Integralne wychowanie*. W: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, s. 440.

³⁸ Zob. B. Polak. *Podstawy teorii...*, s. 39.

³⁹ Tamże, s. 32.

⁴⁰ F. Bereźnicki. *Dydaktyka szkolna...*, s. 31.

cierpienie⁴¹. Według tej autorki, Jan Paweł II postrzegał wychowanie, jako pracę nad sobą zarówno w odniesieniu do wychowawców jak i wychowanków. Osoba ucznia stanowiąca podmiot swojego rozwoju jest jednocześnie autorem swojego życia i wychowania. Dotyczy to między innymi aktywności własnej skierowanej na pracę nad sobą. „Nawet pobieżna analiza nauczania papieskiego pozwala zauważyć, że praca nad sobą ujmowana jest w kontekście opartego na samoposiadaniu i samoopanowaniu samostanowienia, wypracowania odpowiedniej orientacji życiowej i stylu życia warunkowanego przyjęciem odpowiedzi na pytania egzystencjalne. (...) Z nauczania Jana Pawła II wynika, iż osiągnięcie dojrzałości osobowościowej, czy też świętości jest niemożliwe dla człowieka bez jego czynnego udziału i wewnętrznego wzrastania”⁴². Podejmowanie aktywności w zakresie integralnego wychowania własnej osoby utożsamiana jest z samowychowaniem – autoformacją, na którą zostanie zwrócona uwaga w ostatniej części tego podrozdziału.

Autorytet, spotkanie, dialog, stanowią kolejne istotne elementy w wychowawczej koncepcji papieża. Jak podkreśla A. Rynio, doskonale rozumiał on wartość tych pojęć, co ma swoje korzenie w jego głębokiej refleksji nad człowiekiem, osobistych przeżyciach i doświadczeniach.

Pierwszym ze wskazanych czynników wychowania jest autorytet. „Przypominając wychowującym o potrzebie dobrego samowychowania i posiadania odpowiednich cech i predyspozycji oraz dostrzegając osamotnienie, bunt i zdesperowanie ludzi młodych, którzy często odsuwają się od starszych w przekonaniu, że sami znajdują to, czego własny dom i szkoła im nie dały, Papież wskazuje na wartość spotkań z osobami znaczącymi, czyli tymi, którzy ze względu na swoją wiarygodność godni są uznania, a mając świadomość swojej misji wychowawczej swoim życiem, z taktem i wyczuciem pobudzają innych do własnego rozwoju”⁴³.

Osoby znaczące to te, które odgrywają istotną rolę w procesie wychowania oraz kształtowania osobowości człowieka. A. Rynio podkreśla, że w „papieskiej strategii wychowawczej, mającej na celu integralne wychowanie osoby spotkanie i związek z mistrzem jako autorytetem osobowym odznaczającym się prawością, mądrością i doświadczeniem życiowym wydaje się należeć do darów najcenniejszych”⁴⁴.

Spotkanie z osobami znaczącymi, autorytetami sprawia, że człowiek zastanawia się nad swoim życiem, zmienia swoje poglądy, swój sposób myślenia,

⁴¹ Zob. A. Rynio. Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II. Lublin 2004, s. 181.

⁴² Tamże, s. 185.

⁴³ Tamże, s. 191.

⁴⁴ Tamże, s. 193.

postrzegania świata, odczuwania, postępowania, podejmowania działań i decyzji. „Aby jednak osoby znaczące mogły odegrać swą rolę, musi dojść po uprzednim ich poznaniu do uwewnętrznienia norm, zasad i wartości obecnych w ich życiu”⁴⁵. Papież w swoim nauczaniu zwracał często uwagę na znaczenie wzoru osobowego w życiu człowieka i kształtowaniu jego osobowości. Takimi wzorami mogą być osoby współczesne, grupy społeczne, postacie historyczne, bohaterowie, święci i błogosławieni⁴⁶. „Ich obecność Jan Paweł II postrzega jako ważną i niekwestionowaną. Ich rola wynika z istoty samego wychowania, jego zdań i celów”⁴⁷. Osobą znaczącą w życiu wychowanek może i powinien być także wychowawca. „W myśl nauczania Jana Pawła II pedagog wychowujący przykładem swojego życia powinien w sposób jak najbardziej dostępny pokazać, kim jest, jakie zasady wyznaje, które wartości są dla niego najważniejsze. Bo tylko zgodność między wiedzą, postawami wyznawaną wiarą może wzbudzić w uczniach zaufanie, podziw i autorytet”⁴⁸.

Kolejnymi elementami strukturalnymi procesu integralnego wychowania jest spotkanie i dialog. A. Rynio podkreśla, że „Jan Paweł II, darząc ludzi spotkania zaufaniem i szacunkiem, mówi im, że są zdolni do poznania prawdy, wyboru dobra, miłości i odpowiedzialności. Równocześnie budzi ich do myślenia i zastanawiania się nad sensem tego, co robią i kim są. Do każdego z nich kieruje swoje przesłanie wiary i nadziei. Każdego spotkanego traktuje jako osobę jedyną i niepowtarzalną, posiadającą niezbywalne prawo do harmonijnego i wszechstronnego rozwoju, swobodnej wypowiedzi, zachowania swojej intymności, godności i prawa do błędów”⁴⁹. Spotkania papieskie można nazwać spotkaniami dialogowymi, opartymi na takim sposobie komunikacji, w którym podmioty dążą do wzajemnego zrozumienia, poznania i działania. „Przedmiotem zachodzącego dialogu nie są jedynie przeżycia wewnętrzne i egzystencjalne, ale także wszystko to, co dotyczy bycia w otaczającym świecie i rozwijania u spotykających się postawy twórczego działania”⁵⁰.

Wśród elementów, które odgrywają doniosłą rolę w papieskiej wizji integralnego wychowania człowieka znajduje się cierpienie. Jak zaznacza A. Rynio – „Jan Paweł II, pisząc i mówiąc o tajemnicy cierpienia, roztacza przed słuchaczami

⁴⁵ Tamże, s. 197.

⁴⁶ Zob. P. Salamon. Co Chrystus daje dzisiaj młodym? Nauczanie Jana Pawła do młodzieży. Kraków 1998, s. 93.

⁴⁷ A. Rynio, Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II, s. 195.

⁴⁸ Tamże, s. 198.

⁴⁹ Tamże, s. 205.

⁵⁰ Tamże.

personalistyczną wizję osoby jako podmiotu, we wnętrzu którego zamknięty został niewyraźny i nieprzekazywalny fakt cierpienia⁵¹. Papież podkreślał w swoim nauczaniu twórczy charakter cierpienia. Wskazywał na niepełnosprawność, cierpienie i chorobę, które mogą być drogą wzrastania dla przeżywających je i drogą przemiany dla osób towarzyszącym im w dźwiganie krzyża, jakim jest cierpienie⁵². Podczas swojego pontyfikatu, zwłaszcza w czasie pielgrzymek, Jan Paweł II otaczał szczególną miłością i troską osoby cierpiące i chore. Poprzez świadectwo swojego życia i cierpienia papież ukazuje jego sens i cel. Warto zauważyć, że w jego nauczaniu choroba, chociaż po ludzku dotkliwie doświadczana, nie musi być czymś, co unicestwia człowieka. Cierpienie niesione z Chrystusem staje się źródłem zbawienia. Zawiera w sobie załączek nadziei i niesie nowe pocieszenie, a ludzki umysł podlega nawróceniu, gdy odkrywa tajemnicę wcielenia i odkupienia⁵³.

W podsumowaniu należy podkreślić, że w rozumieniu Jana Pawła zarówno autorytet, spotkanie, dialog jak i cierpienie są istotnymi wymiarami życia i wychowania człowieka. Stanowią także fundament jedności pomiędzy człowiekiem i Bogiem oraz pomiędzy ludźmi w wymiarze wspólnotowym: rodzinnym i społecznym⁵⁴.

Jednym z elementów strategii dydaktycznej Jana Pawła II jest samowychowanie rozumiane jako autoformacja. W jego nauczaniu znajdujemy stwierdzenie, że osoba jest kimś, kto siebie doświadcza przez czyn i wie, że być w pełni sobą oznacza to samo, co być w pełni człowiekiem, osobą – kimś, kto potrafi rozumnie myśleć, posiada wolną wolę i może samodzielnie decydować o tym, kim chce się stać⁵⁵. Integracja nauczania i wychowania jest jednym z elementów koncepcji dydaktycznej Jana Pawła II. Kolejnym jej elementem jest autoformacja. W książce *Pedagogika. Leksykon PWN* czytamy, że autoformacja jest jednym z określeń samowychowania, obok aktywności interpersonalnej jednostki, pracy człowieka nad sobą, doskonalenia samego siebie, samourzeczywistniania, samorealizacji itd.⁵⁶. Określenie to odnosi się do aktywności człowieka skierowanej ku sobie, pracy nad zmianą samego siebie. Istotnym składnikiem autoformacji jest samowychowanie.

⁵¹ Tamże, s. 212.

⁵² Zob. tamże, s. 214.

⁵³ Zob. Jan Paweł II. W cierpieniu udziela się nam Tajemnica Odkupienia. Częstochowa 18 VI 1983. W: *Krzyż znakiem naszej wiary i nadziei*. Kalwaria Zebrzydowska 1986, s. 195–196.

⁵⁴ Zob. A. Rynio, *Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II*, s. 220.

⁵⁵ Za A. Rynio. *Integralne wychowanie*, s. 443.

⁵⁶ Zob. B. Milerski, B. Śliwerski (red.). *Pedagogika*. Warszawa 2000, s. 195–197.

Według W. Okonia samowychowanie to „samorzutna praca człowieka nad ukształtowaniem własnego poglądu na świat, własnych postaw, cech charakteru i własnej osobowości – stosownie do założonych kryteriów, wzorów oraz ideałów. Rozwijanie w procesie wychowania rodzinnego czy szkolnego motywacji pobudzającej dzieci i młodzieży do pracy nad sobą jest działaniem, które z wielokrotnia wpływ wychowawczy rodziny i szkoły”⁵⁷. Samowychowanie, a w konsekwencji autoformacja jest procesem, u podstaw którego leży wychowanie w domu, klasie szkolnej, społeczności lokalnej, które stanowi dla wychowanka tworzywo pracy nad sobą.

W nauczaniu Karola Wojtyły samowychowanie związane jest z transcendencją osoby, którą zawdzięcza ona samostanowieniu, wolności w podejmowaniu działań oraz zależności od własnego „ja” (podstawa wolności). Jest to transcendencja pionowa, w której podmiot potwierdza samego siebie⁵⁸. Ta zdolność do transcendencji, jak pisze B. Chojnacka jest specyficznym dla ludzi fenomenem przekraczania, wychodzenia, sięgania „poza i ponad”, a jej istotą jest pokonywanie własnych ograniczeń, wychodzenie poza granice własnego „ja”, otwieranie się na siebie i innych oraz Transcendencję⁵⁹. Tę zdolność do przekraczania własnych granic i własnych możliwości człowiek wykorzystuje w procesie autoformacji (samowychowania). Jak podkreśla Jan Paweł II „samowychowanie zmierza do tego (...), aby bardziej być człowiekiem, być chrześcijaninem, aby odkrywać i rozwijać w sobie talenty otrzymane od Stwórcy i realizować właściwe każdemu powołanie do świętości”⁶⁰. To odkrywanie, rozwijanie i doskonalenie samego siebie jest istotnym zadaniem, obowiązkiem i jednocześnie prawem oraz przywilejem każdego człowieka. J. Rachańska, odnosząc się do nauczania Jana Pawła II wskazuje, że „bycie sobą to samodzielne przekraczanie siebie w kierunku prawdy i dobra. Samowychowanie jest to rozwijanie własnego człowieczeństwa, dążenie do doskonałości moralnej, świadome i dobrowolne podejmowanie «dobrych czynów»”⁶¹. Należy podkreślić, że samowychowanie ma sens wówczas, kiedy prowadzi do czynienia dobra i niesienia dobra innym. Znamienne są słowa Jana Pawła II na temat samowychowania

⁵⁷ W. Okoń. Nowy słownik... Wyd. 10, s. 366.

⁵⁸ K. Wojtyła. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne.* (red.) T. Styczeń i in. Wyd. 3. Lublin 2000, s. 164.

⁵⁹ B. Chojnacka. *Zdolność do transcendencji.* W: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, s. 1530.

⁶⁰ Jan Paweł II. *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na placu Mickiewicza do młodzieży.* Poznań, 3 VII 1997 r. W: *Jan Paweł II. Dzieła zebrane.* T. IX. Kraków 2008, s. 700.

⁶¹ J. Rachańska. *Istota samowychowania z perspektywy paradygmatu interpretatywnego.* „*Studia z Teorii Wychowania*” 2011, t. 2, nr 2(3) s. 215.

skierowane do młodzieży: „nie ulega wątpliwości, że rodzina wychowuje, że szkoła kształci i wychowuje, to równocześnie tak działanie rodziny, jak i szkoły pozostanie niekompletne, (a może nawet zostać wręcz zniweczone) – jeżeli każdy i każda z was, młodych, sam nie podejmie dzieła swojego wychowania. Wychowanie rodzinne i szkolne może tylko dostarczyć wam elementów do dzieła samowychowania. (...) Wewnętrznej struktury, gdzie «prawda czyni nas wolnymi», nie można zbudować tylko «od zewnątrz». Każdy musi ją budować od «wewnątrz» – budować w trudzie, z wytrwałością i cierpliwością (o którą młodym nie zawsze tak łatwo). I ta właśnie budowa nazywa się samowychowaniem.”⁶².

Czyny każdego człowieka mogą być dobre lub złe. K. Wojtyła podkreśla, że „tylko w związku z działaniem (czyli czynem) przeżywa też człowiek wartości moralne „dobro” i „zło” („moralność” i „niemoralność”, jak się potocznie a błędnie mówi) jako „swoje” wartości. Przeżywa je na podstawie odniesienia, które jest zarazem odczuciem, oceną. W każdym razie człowiek nie jest tylko świadomy „moralności” swoich czynów, ale ją autentycznie (i nieraz bardzo głęboko) przeżywa”⁶³. Człowiek przeżywa dobro lub zło popełnianego czynu w sobie samym. Jak podkreśla J. Rachańska, „czyn oraz dobro i zło z nim związane stają się pełną podmiotową rzeczywistością w człowieku. Człowiek jako osoba poprzez moralnie dobre lub złe czyny sam staje się dobry lub zły. Rozwija swoje człowieczeństwo lub je zaprzepaszcza”⁶⁴. Poprzez czyny człowiek wyraża samego siebie. Czyny, które oparte są na dobru i prawdzie budują człowieka, rozwijają go i doskonalą. Człowiek spełnia się jako osoba wtedy, kiedy służy dobru, również dobru wspólnemu⁶⁵, które według J. Mazura jest sumą materialnych i duchowych czynników niezbędnych do osiągnięcia przez wspólnotę ludzką dobrobytu (stanu „doskonałości” doczesnej), sprzyjającej jej harmonijnemu rozwojowi⁶⁶. Dobro wspólne powinno być więc celem jednostki i całego społeczeństwa. Autor podkreśla, że wrażliwość na dobro wspólne powinno być przedmiotem edukacji i wychowania. Jest to zadanie stojące przed wychowawcami: rodziną, szkołą, nauczycielami, państwem, instytucjami religijnymi, a w szczególności przed Kościołem⁶⁷. Według J. Rachańskiej, samowychowanie jest aktywnością człowieka „od siebie” pomimo tego, że

⁶² Jan Paweł II. *Dilecti Amici*, nr 13.

⁶³ K. Wojtyła. *Osoba i czyn...*, s. 97.

⁶⁴ J. Rachańska. *Istota samowychowania...*, s. 215.

⁶⁵ Zob. tamże.

⁶⁶ Zob. J. Mazur. *Dobro wspólne*. W: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, s. 261.

⁶⁷ Zob. tamże.

wiąże się z wieloma uwarunkowaniami wewnętrznymi, takimi jak świadomość, samowiedza, wolność, samoposiadanie, samoopanowanie, samostanowienie, rozstrzygnięcie. Rdzeniem ludzkiego działania jest pełnowartościowe, ludzkie „chcę”⁶⁸. Istotą samowychowania nie jest więc tylko podjęcie przez osobę jakiegoś działania, ale jego autonomiczne sprawstwo. Każdy człowiek jest potencjalnie zdolny do samowychowania, bo źródło wzrostu jego człowieczeństwa znajdują się zasadniczo wewnątrz osoby⁶⁹.

W podrozdziale przedstawione zostały istotne elementy rozwoju człowieka jako osoby. Podkreślono znaczenie integracji nauczania-uczenia się i wychowania oraz samowychowania (autoformacji) jako podstawy rozwoju osoby. Stanowi to istotę dydaktycznej strategii zawartej w papieskim nauczaniu. A. Rynio pisze: „jakkolwiek w nauczaniu Jana Pawła II nie znajdujemy zadeklarowanej teorii wychowania czy samowychowania, nie oznacza to jednak, że w jego myśli problematyka wychowawcza jest nieobecna i nie odgrywa, czy też nie może odegrać roli znaczącej”⁷⁰. Wręcz przeciwnie, analiza treści jego nauczania ukazuje bogactwo wskazań i inspiracji dla kształcenia i oraz wychowania młodzieży.

3. Specyfika metod dydaktycznych wskazywanych w nauczaniu Jana Pawła II

W tym podrozdziale ukazane zostaną te metody nauczania-uczenia się i wychowania, do których odwołuje się Jan Paweł II.

Według W. Okonia metoda nauczania, jest to „systematycznie stosowany sposób pracy z uczniami, umożliwiający osiągnięcie celów kształcenia, inaczej mówiąc, jest to wypróbowany układ czynności nauczyciela i ucznia realizowanych świadomie w celu spowodowania założonych zmian w osobowości ucznia”⁷¹. Pierwsza część tej definicji wskazuje na większe zaangażowanie uczącego, niż uczących się. Jednak treść zawarta w drugiej części zdania, wprowadza równowagę w określeniu zaangażowania obu podmiotów. Istotne w tym kontekście jest stanowisko Z. Kwiecińskiego i B. Śliwerskiego, którzy unikają stosowania kategorii „metoda” na rzecz określe-

⁶⁸ Zob. J. Rachańska. *Istota samowychowania...*, s. 215.

⁶⁹ Zob. B. Milerski, B. Śliwerski (red.). *Pedagogika*, s. 196–197.

⁷⁰ A. Rynio. *Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II*. Lublin 2004, s. 16.

⁷¹ W. Okoń. *Nowy słownik...* Wyd. 10, s. 245.

nia „strategia”. Jak podkreślają: „[...] pragniemy w ten sposób wskazać konieczność świadomego reżyserowania przez nauczyciela sytuacji edukacyjnej. Uczymy tak, a nie inaczej nie dlatego, że z punktu widzenia tu i teraz dana formuła wydaje nam się najbardziej adekwatna. Pojęcie »strategia« zawiera w sobie, w warstwie konceptualnej, odpowiedź na pytanie: dlaczego? (pojęcie metody w potocznym rozumieniu tego słowa zawiera tylko odpowiedź na pytanie: jak?)”⁷². Mimo istnienia synonimicznego związku – jak twierdzą ci autorzy – między dwoma pojęciami (metoda, strategia), to jednak to drugie wydaje się głębsze i pozwala na dokonanie wartościującej oceny sposobu osiągnięcia celu. Jak podkreśla W. Okoń, „o wartości metody nauczania decyduje charakter czynności technicznych, wspierających lub zastępujących niektóre czynności. Wartość metody nauczania zależy przede wszystkim od tego, czy i w jakim stopniu wywołuje aktywność, samodzielność i zaangażowanie samych uczniów”⁷³. W interesującym nas przedmiocie, należy także zdefiniować pojęcie „metody wychowania”. W. Okoń określa ją jako „systematycznie stosowany sposób postępowania wychowawcy, zmierzający do wywołania u wychowanków takiej działalności (aktywności) własnej, jaka jest w stanie doprowadzić do pożądanych zmian w ich osobowości”⁷⁴. W swoim nauczaniu Jan Paweł II posługiwał się zarówno metodami nauczania jak i wychowania, zgodnie z integralnym traktowaniem obu tych dwóch dziedzin rozwoju i wychowania osoby.

Jak podkreślają K. Chałas i ks. A. Maj, Jan Paweł II w swoim nauczaniu (głównie w tym, skierowanym do młodzieży) „posługuje się metodami podającymi, objaśnienia i wyjaśnienia, wzbogacając je opisami sytuacji, opowiadaniem, anegdotą. Stosuje również metody problemowe, zwłaszcza wykład problemowy i elementy wykładu konwersatoryjnego”⁷⁵.

F. Bereźnicki nazywa wyjaśnieniem (inaczej objaśnieniem) zwięzłe określenie faktu o charakterze teoretycznym. Sprowadza się ono zazwyczaj do podania treści i zakresu danego pojęcia i przyczyny jakiegoś zjawiska⁷⁶. Jest ono uporządkowanym, ścisłym pod względem logicznym przedstawieniem trudnych, zagadnień, praw, reguł itd⁷⁷. Jan Paweł II podejmował w swoim nauczaniu trudne tematy

⁷² Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.). *Pedagogika*. T. 2. Warszawa 2003, s. 172.

⁷³ W. Okoń. *Nowy słownik...* Wyd. 10, s. 245.

⁷⁴ Tamże, s. 247.

⁷⁵ K. Chałas, A. Maj. *Nauczanie Jana Pawła II w procesie wychowawczo-dydaktycznym szkoły. T.I. Edukacja przez projekty drogą zgłębiania nauczania Jana Pawła II*. Kraków 2020, s. 114.

⁷⁶ Zob. F. Bereźnicki. *Dydaktyka szkolna...*, s. 124.

⁷⁷ Zob. tamże.

i w sposób logiczny i klarowny „przeprowadzał” swoich odbiorców (także młodzież) przez ważne zagadnienia związane z ich drogą życiową. Ubogacając swoje objaśnienia trafnie dobranymi opisami i opowiadaniem sprawia, że słuchająca go młodzież nawiązuje z nim nić porozumienia, swoisty dialog, prowadzący często do podejmowania przez nich czynów na rzecz autoformacji, budowania dobra w sobie i realizacji dobra dla innych.

Wykład problemowy natomiast „jest ilustracją jakiegoś problemu naukowego lub praktycznego: jego pojawienia się, kierunków i sposobów jego rozwiązywania i rozwiązywania oraz konsekwencji wynikających z tego rozwiązania”⁷⁸. Wykład konwersatoryjny z kolei polega na „przeplataniu fragmentów mówionych wykładów z wypowiedziami słuchaczy lub z wykonywaniem przez nich odpowiednich zadań teoretycznych czy praktycznych”⁷⁹. Zarówno jedną jak i drugą metodę odnajdujemy w nauczaniu Jana Pawła II. Oprócz wiedzy przekazywanej przez niego znajdujemy tam pytania, sposoby poszukiwania odpowiedzi, wskazania do podejmowania czynów, świadczenia dobra, dawania świadectwa wartościom itd. Nie bez znaczenia w tym zakresie były podawane przez Jana Pawła II przykłady życia bohaterów, świętych, błogosławionych, którzy poprzez swoje czyny oraz świadectwo życia mogą stać się dla młodych ludzi autorytetem i wzorem – godnym naśladowania.

W nauczaniu Jana Pawła II, na uwagę zasługują również metody waloryzacyjne – eksponujące wartości. W. Okoń wyróżnił w tym zakresie metody impresyjne i ekspresyjne. „Metody impresyjne sprowadzają się do organizowania udziału uczniów w eksponowanych wartościach społecznych, moralnych, estetycznych, naukowych. Ważny jest taki sposób eksponowania wartości dzieła, aby wywołał przeżycie u uczniów”⁸⁰. Eksponowane wartości powinny być źródłem doznań u uczniów, utożsamiania z wartościami lub refleksji i przemyśleń na ich temat. Metody ekspresyjne natomiast, polegają na „stworzeniu sytuacji, w których uczestnicy sami wytwarzają bądź odtwarzają dane wartości, wyrażając niejako siebie, i zarazem je przeżywają”⁸¹. Przeżycia te mogą odnosić się do różnych wartości, w tym do tak istotnej jaką jest prawda. Jan Paweł II podkreślał: „kochajmy prawdę, żyjmy w prawdzie, głosmy prawdę. Chryste ukaż nam prawdę! Bądź dla nas jedyną

⁷⁸ W. Okoń. Wprowadzenie do dydaktyki..., s. 258.

⁷⁹ Tamże, s. 258.

⁸⁰ F. Bereźnicki. Dydaktyka szkolna..., s. 140.

⁸¹ Tamże, s. 141.

prawdą”⁸². Metody eksponujące stosowane są głównie w odniesieniu do dzieł sztuki i kultury. Papież podkreśla, że „człowiek jest jedynym ontycznym podmiotem kultury, jest też jedynym właściwym jej przedmiotem i celem”⁸³. Ważne jest tu wychowanie dla kultury, w kulturze i przez kulturę. Jan Paweł II w swoim życiu i działaniu w sposób najdoskonalszy realizował wartości uniwersalne i chrześcijańskie. Poprzez świadectwo swojego życia stwarzał też niepowtarzalną szansę realizacji wychowania ku wartościom tych osób, które spotkał na swej drodze.

Spośród metod aktywizujących, Jan Paweł II stosował między innymi metodę przypadków, sytuacyjną⁸⁴. Istota metody sytuacyjnej polega na „zespołowym analizowaniu i rozwiązywaniu przez uczniów pod kierunkiem nauczyciela, rzeczywistych sytuacji problemowych. Celem tej metody, oprócz umożliwienia zdobycia przez uczniów nowych wiadomości i rozwijania ich myślenia analitycznego, jest wyrobienie zdolności samodzielnego podejmowania decyzji”⁸⁵. Metoda przypadków polega na poznaniu i analizie przez uczniów przypadku oraz rozwiązaniu problemów i trudności w celu jego wyjaśnienia⁸⁶. W obu powyższych metodach chodzi o to, aby zachęcać, inspirować uczniów do aktywnego uczestnictwa w procesie nauczania-uczenia się. Realizacja treści według wyżej wskazanych metod aktywizujących umożliwia uczniom analizowanie, wartościowanie, ocenianie danej sytuacji oraz podejmowanie słusznych decyzji lub adekwatnego działania. Jan Paweł II poprzez dawanie przykładów i opis przypadków inspiruje i niejako „zmusza” odbiorców do refleksji oraz aktywności w kierunku czynienia dobra. Stosowana metoda sytuacyjna pozwala na podejmowanie aktywności przez odbiorców papieskiego nauczania w zakresie pracy nad sobą, samowychowaniem i samokształtowaniem.

W nauczaniu papieża odnajdujemy również metody wychowawcze. Jako podstawową metodę wychowania stosował on dialog z młodymi – „dialog pełen zrozumienia młodych ludzi, podstawą którego jest przekonanie Jana Pawła II, że młodzi potrafią włączyć swój projekt życia w „Boży Projekt”⁸⁷. W dialogu dostrzegał on warunek integralnego rozwoju i wychowania człowieka. Oprócz metody dialogo-

⁸² Jan Paweł II. Spotkanie z młodzieżą. Santiago de Compostela – Monte del Gozo, 19 VIII 1989. W: Jan Paweł II do młodzieży (1987–2005). Listy, orędzia, przemówienia, homilie. Poznań 2005, s. 211.

⁸³ Jan Paweł II. W imię przyszłości kultury. W: Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie. (red.) M. Radwan, S. Wylężek, T. Gorzkula. Rzym – Lublin 1988, s. 54–55.

⁸⁴ Zob. K. Chałas, A. Maj. Nauczanie Jana Pawła II..., s. 114.

⁸⁵ F. Bereźnicki. Dydaktyka szkolna..., s. 135.

⁸⁶ Zob. W. Okoń. Wprowadzenie do dydaktyki..., s. 263.

⁸⁷ K. Chałas, A. Maj. Nauczanie Jana Pawła II..., s. 114.

wej papież posługiwał się także metodami wpływu osobistego: modelowaniem, metodą zadaniową i perswazją⁸⁸.

Metoda modelowania zwana jest inaczej metodą przykładu. Jak mówi M. Łobocki, „dużą na ogół jej skuteczność potwierdza fakt, iż «słowa uczą a przykłady pociągają»”⁸⁹. Według K. Chałas i ks. A. Maja, centralną pozycję zajmuje naśladowanie Chrystusa, jako wzoru do naśladowania dla każdego człowieka. Autorzy mówią także o tak zwanym modelowaniu wtórnym, poprzez dawanie przez młodzież świadectwa swojego życia prawdziwego chrześcijanina i bycia wzorem do naśladowania dla innych⁹⁰. Nie bez znaczenia dla wzrastania i integralnego wychowania człowieka jest autorytet świętych i błogosławionych. Jan Paweł II poprzez świadectwo własnego życia stał się dla młodych autorytetem i wzorem godnym naśladowania.

M. Łobocki mówiąc o metodzie zadaniowej w wychowaniu podkreśla, że służy ona wspomaganie pewnego rodzaju dyspozycji w sferze rozwoju osobowości poprzez ich wyćwiczenie⁹¹. Jan Paweł II stawiał realizację zadań (poznawczych, społecznych, religijnych, samowychowawczych, formacyjnych) przed problemami egzystencjalnymi oraz inspirował młodzież, do ich samodzielnego rozwiązania poprzez uczestnictwo i wysiłek. Natomiast za pomocą metody perswazji, zachęcał młodzież do moralnego i duchowego rozwoju przez podejmowanie czynów i działań moralnie wartościowych⁹². Jest to metoda, która polega na uświadamianiu dzieciom i młodzieży obowiązków i powinności, jakie mają wobec samych siebie, drugiego człowieka oraz innych ludzi. Polega ona również na przypominaniu przysługujących im praw. Oddziałuje także na ich świadomość społeczną i moralną⁹³.

Podsumowując – w nauczaniu Jana Pawła II, pośród metod nauczania i wychowania znajdują się te, których zastosowanie inspirowało młodzież do podejmowania pracy nad sobą i czynienia przez nich dobra wobec innych ludzi. Jan Paweł II mówił: „człowiek nie jest sam, żyje z drugim, przez drugiego, dla drugich”⁹⁴. W swoim nauczaniu stosował metody dydaktyczne i wychowawcze. Ich realizacja

⁸⁸ Zob. tamże.

⁸⁹ M. Łobocki. Teoria wychowania w zarysie. Kraków 2006, s. 190.

⁹⁰ Zob. K. Chałas. A. Maj. Nauczanie Jana Pawła II w procesie..., s. 114.

⁹¹ M. Łobocki. Teoria wychowania..., s. 198.

⁹² Tamże. s. 114.

⁹³ Zob. M. Łobocki. Teoria wychowania..., s. 205.

⁹⁴ Jan Paweł II. Homilia w czasie Mszy św. odprawionej dla świata pracy. Gdańsk, 12 VI 1987. W: Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny. 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999. Przemówienia. Homilie. Wyd. 2. Kraków 1999, s. 494.

potwierdza przyjęte przez niego metodyczno-strukturalne zasady procesu integralnego wychowania osoby. Należy do nich zaliczyć aktywność podmiotowo-osobową, autorytet, spotkanie, dialog, cierpienie oraz ich odniesienie do obiektywnych wartości. Jak pisze A. Rynio – „obecna w nauczaniu Jana Pawła II chrześcijańska perspektywa wychowania każe w nim widzieć proces uczestnictwa wychowujących i wychowywanych w prawdzie i miłości, który kształtuje fundamentalne powołanie człowieka odniesione ostatecznie do Boga”⁹⁵.

⁹⁵ A. Rynio, *Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II*, s. 220.

II.

PRIORYTETOWE CELE WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNE STAWIANE PRZEZ JANA PAWŁA II

Przyjmowana przez Jana Pawła II wizja wychowania przedstawia wychowanka w nowej perspektywie. A. Rynio pisze, że „Ojciec Święty, rozumiejąc potrzebę wypracowania systemu wychowawczego, który byłby sojusznikiem człowieka w jego ustawicznym napięciu między istnieniem a stawianiem się tym, kim być powinien, głosząc i ukazując antropologię opartą na prawdzie i kulturze, pomaga i pokazuje, jak urzeczywistniać i rozwijać własne człowieczeństwo, wrażliwość etyczną, społeczną i eklezjalną w okolicznościach, w których człowiek żyje. Proponowane przez niego wychowanie, uwzględniając potrzebę integralnego i harmonijnego rozwoju osoby i nie deprecjonując wiary, dowartościowuje rozum widziany w kategorii możliwości i umiejętności czytania sensu wewnątrz rzeczywistości. Nie pomija przy tym wolności, prawego sumienia, uwagi, komunikacyjnego charakteru realizowania się Bożego planu, ryzyka, potrzeby wychowania uczuć czy odpowiedzialności za to, do czego w danym momencie wzywa rzeczywistość”⁹⁶.

Jan Paweł II formułując nauczanie kierowane do młodzieży wskazywał na trzy główne sfery, których doskonalenie powinno stanowić priorytet w planowaniu procesu wychowawczo-dydaktycznego. Pierwszym obszarem jest przestrzeń relacji osoby z Bogiem. Jest ona przez niego przedstawiana jako swoisty „kompas”, wskazujący w jakim kierunku podejmować dalszy rozwój osobowy. Drugim – przestrzeń

⁹⁶ Tamże, s. 378–379.

osobowa człowieka, jego jestestwo, które pozostając w trwałej relacji z Bogiem potrzebuje nieustannego poznania i doskonalenia. Trzecią dziedziną, wskazywaną przez Jana Pawła II jest przestrzeń relacji osoby z innymi w społeczności.

Poniżej przedstawione zostaną główne cele związane z tymi obszarami, które wskazuje Jan Paweł II w swoim nauczaniu kierowanym do młodzieży.

1. Przestrzeń relacji osoby z Bogiem

Papież w swoim nauczaniu, kierowanym do młodzieży bardzo konkretnie podkreślał, iż centrum wszelkich dążeń osoby, musi stać się Chrystus. Jego zdaniem „wychowanie do życia chrześcijańskiego nie polega jedynie na trosce o rozwój duchowy jednostki, chociaż solidne i regularne życie modlitewne pozostaje zasadą i fundamentem całej budowli. Zażyłość z Bogiem jeśli jest autentyczna, każe myśleć, wybierać i działać tak jak myślał, wybierał i działał sam Chrystus oraz oddać mu się do dyspozycji, aby kontynuować Jego zbawcze dzieło”⁹⁷.

Jan Paweł II twierdził, że autentyczność relacji z Chrystusem staje się dla młodego człowieka najlepszym sposobem rozeznania jego problemów i dylematów. Chrystus jest dla człowieka Przewodnikiem życia, który prowadząc, jednocześnie towarzyszy osobie jako Przyjaciel. To On jest Drogą i Odpowiedzią, której poszukują młodzi, w tym szczególnym czasie młodości. Papież podkreślał również, że relacja osoby z Bogiem nie ma charakteru statycznego, przeciwnie, związana jest z nieustannym odkrywaniem, które stanowi istotę życia. Jan Paweł II zaznaczał, że „każdy i każda z was odkrywa własną osobowość, sens swego istnienia, rzeczywistość dobra i zła. Odkrywacie także świat, który nas otacza: świat ludzi i świat przyrody. Ale wśród tych licznych odkryć nie może zabraknąć jednego, które posiada podstawowe znaczenie dla każdej ludzkiej istoty: osobistego odkrycia Jezusa Chrystusa. Odkrywanie Chrystusa wciąż od nowa i coraz lepiej jest najwspanialszą przygodą naszego życia”⁹⁸. Ten proces odkrywania Chrystusa nadaje sens innym odkryciom. Poznawanie Chrystusa postrzegał Jan Paweł II jako zadanie, ale przede wszystkim jako dar, który nadaje sens całemu poznaniu. Poznawanie poszczególnych aspektów rzeczywistości bez odniesienia ich do Chrystusa staje się pustym,

⁹⁷ Jan Paweł II. Orędzie na XIII Światowy Dzień Młodzieży. 30 XI 1997. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 124.

⁹⁸ Jan Paweł II. Orędzie na IV Światowy Dzień Młodzieży. 27 XI 1988. W: tamże, s. 71.

powierzchnym procesem realizowanym nie dla prawdziwego i rozumiejącego poznania. Jest to zatem pierwszy cel wychowania, na który w swoim nauczaniu kładł nacisk Jan Paweł II.

W słowach skierowanych do młodzieży, Jan Paweł II charakteryzował postać Chrystusa, nie jako Boga dalekiego, który jedynie nakazuje i karze, ale jako Osobę miłą. Co więcej ta Osoba, nie tylko działa kochając, ale sama jest Miłością. Papież zaznaczał – „pamiętając o tym, że człowiek nie może żyć i nie może być zrozumiany bez miłości, wzywam was wszystkich byście wzrastali w człowieczeństwie, byście przyznawali absolutne pierwszeństwo wartościom duchowym, byście przeobrażali się w «nowych ludzi», coraz pełniej uznając i przyjmując w waszym życiu obecność Boga, który jest Miłością (...)”⁹⁹. Jako podstawę wszystkich innych form działalności, Jan Paweł II ukazywał urzeczywistnianie miłości, dla której pierwowzorem jest Chrystus. Zadanie miłowania wynosi do rangi celu, który przenika wszystkie pozostałe cele i zadania. Podkreślał, że „wierzyć w Boga i kochać Go znaczy konsekwentnie przeżywać swoje życie w świetle Ewangelii. Wierzyć w Boga i kochać Go znaczy starać się zawsze czynić to, co Chrystus nam mówi zarówno w Piśmie Świętym jak poprzez nauczanie Kościoła. Nie jest to łatwe. Często trzeba wiele odwagi, aby postępować wbrew prądom obowiązujących mód lub opinii tego świata. Lecz – powtórzę to jeszcze raz – taki jest właśnie program życia prawdziwie udanego i szczęśliwego”¹⁰⁰. Papież akcentował, iż realizowanie miłości Bożej pozwala przewycięzać przeciwności. W tej miłości bowiem znajduje się źródło odwagi do poznawania świata i jego przekształcania. Miłość nadaje wszelkim przeobrażeniom sens, warunkuje, że są one uzasadnione i realnie wspierają rozwój cywilizacji. Mówił – „chrześcijaństwo nie jest tylko jakąś doktryną; jest spotkaniem w wierze z Bogiem, który stał się obecny w naszej historii poprzez wcielenie Jezusa. Starajcie się na wszelkie sposoby umożliwić to spotkanie, patrząc na Jezusa, który szuka nas z miłością. Szukajcie Go oczyma ciała w wydarzeniach życia i obliczach innych ludzi; ale szukajcie Go także oczyma duszy poprzez modlitwę i rozważanie Słowa Bożego”¹⁰¹. Papież ukazywał trzy rodzaje aktywności, w których powinna być realizowana miłość Boża. Pierwszą z nich jest głoszenie miłości i dawanie jej świadectwa poprzez własną działalność, drugim jest poszukiwanie obrazów miłości Chrystusowej w zastanym świecie materialnym, trzecim z kolei – umacnianie

⁹⁹ Jan Paweł II. Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży. 30 XI 1986. W: tamże, s. 63.

¹⁰⁰ Jan Paweł II. Orędzie na III Światowy Dzień Młodzieży. 13 XII 1987. W: tamże, s. 69.

¹⁰¹ Jan Paweł II. Orędzie na XIX Światowy Dzień Młodzieży. 22 II 2004. W: tamże, s. 157.

własnej postawy miłującej poprzez modlitwę i rozważanie Słowa Bożego. Każde z tych działań nie stanowi przestrzeni zamkniętej, przeciwnie – są one otwarte, przenikają się i umacniają. Możliwość uczestnictwa w tych działaniach, papież ukazuje jako szczególną nobilitację oraz świadectwo dziecięstwa Bożego. Jan Paweł II uwidaczniał je jako kolejne ważne cele i upatrywał w nich wyjątkowy potencjał rozwojowy, zarówno w aspekcie indywidualnym jak i cywilizacyjnym.

Miłość Chrystusowa, ukazana w nauczaniu Jana Pawła II nie zatrzymuje się tylko w granicach relacji osoby z Bogiem, przekracza je i dąży do urzeczywistnienia w relacji z drugim człowiekiem. Papież podkreślał, że „aby wiedzieć, czy naprawdę kocha Boga, człowiek musi się przekonać, że rzeczywiście kocha bliźniego. A jeśli chce ocenić jakość swej miłości bliźniego, winien się zastanowić, czy prawdziwie kocha Boga”¹⁰². Jan Paweł II zaznaczał, że relacja miłości osoby i Boga zawsze będzie kształtowała miłość bliźniego, a miłość Boga do człowieka, winna stanowić wzorzec dla miłości bliźniego. Papież kładł nacisk na stałość Bożej miłości wobec człowieka, jednocześnie zaznaczając, iż sposób i stopień jej odwzajemnienia determinuje zakres miłości wobec drugiego. Według niego, urzeczywistnienie miłości Bożej wskazuje tych bliźnich do których należy skierować swoje działania. Papież wyraźnie i z mocą stwierdzał, że „Jezus mieszka obok was, w braciach, z którymi dzielicie codzienną egzystencję. Jego oblicze jest obliczem najuboższych, zepchniętych na margines, nierzadko ofiar niesprawiedliwego modelu rozwoju, który na pierwszym miejscu stawia zysk, a człowieka traktuje jako środek, a nie cel. Dom Jezusa znajduje się w każdym miejscu, gdzie człowiek cierpi, bo jego prawa nie są respektowane, nadzieje zdradzane a udręki lekceważone”¹⁰³. Urzeczywistnianie miłości Bożej, uwrażliwia na cierpienie oraz motywuje do poszanowania każdego cierpienia. W obrazie cierpienia papież, upatrywał szansę dla działań realizujących dobro. Spotkanie z cierpieniem, inspiruje do poszukiwania odpowiedzi na pytanie – co dobrego mogę uczynić? Poszukiwanie rozwiązania wymaga zrozumienia istoty cierpienia oraz postrzegania go w kategorii wartości, która przybliży człowieka do ideału, którym jest Chrystus. To uwidacznia następny cel obecny w nauczaniu Jana Pawła II – uwrażliwienie na cierpienie, w którym obecny jest Chrystus oraz urzeczywistnianie dobra, jako odpowiedzi na cierpienie.

Papież przedstawiał młodzieży Chrystusa, jako Nauczyciela – Mistrza, który stawia przed nimi wyzwanie bycia świadkami Prawdy jedynej i obiektywnej, która

¹⁰² Jan Paweł II. Orędzie na XIV Światowy Dzień Młodzieży. 6 I 1999. W: tamże, s. 132.

¹⁰³ Jan Paweł II. Orędzie na XII Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1996. W: tamże, s. 113.

nie zmienia się w zależności od perspektywy poznającego, ponieważ pochodzi od Boga. Jak podkreśla W. Starnawski, Jan Paweł II przestrzegał przed rzeczywistością, w której „z obawy przed «dogmatyzmem prawdy» propaguje się dowolność prawdy, która ma być dla każdego człowieka inna, co więcej, nie widzi się potrzeby poszukiwania jakiejś jednej prawdy obiektywnej”¹⁰⁴. Przecistawianie się temu podejściu, określa kolejny cel wskazywany w jego nauczaniu. Jan Paweł II podkreślał – „Prawda i kłamstwo. Trzeba zdawać sobie sprawę, że bardzo często kłamstwo przedstawia się nam jako prawda. Dlatego trzeba umieć rozpoznawać prawdę – Słowo, które przychodzi od Boga, i odrzucać pokusy pochodzące od «ojca kłamstwa»”¹⁰⁵. A. Rynio pisze: „wydaje się, jednak, że wartość papieskiej myśli pedagogicznej przede wszystkim tkwi w rozpoznawaniu, przyjmowaniu i utożsamianiu się z prawdą o samym sobie i otaczającym świecie. Oznacza to rozpoznanie odpowiedzi, jaką daje Bóg i zdanie sobie sprawy z tego, w jaki sposób jest On obecny w historii, tzn. zdanie sobie sprawy z tego, w jaki sposób przeznaczenie, sens, znaczenie, racja życia jest wewnątrz życia”¹⁰⁶. Jan Paweł II podkreślał te aspekty, które powinny zaistnieć w spotkaniu osoby z prawdą. Pierwszym jest jej doświadczenie, które pełni funkcję wyjaśniającą fenomen człowieka i świata. Drugim – dawanie świadectwa prawdzie, co staje się wyrazem wierności i wdzięczności za jej poznanie i doświadczenie. W przekazie Jana Pawła II czytamy: „jeśli zdecydujecie, że waszym Bogiem jesteście wy sami, bez oglądania się na innych, staniecie się narzędziem podziałów i wrogości, a nawet narzędziami wojny i przemocy. Mówiąc to pragnę podkreślić, jak ważne są wybory oparte na wartościach. Wartości są bowiem podstawą, która nie tylko decyduje o naszym życiu, ale także określa linie postępowania i strategię, które budują życie w społeczeństwie”¹⁰⁷. Papież podkreślał, że to Bóg musi stanowić główną perspektywę, według której realizowane są czyny wartościowe – odnoszące się do wartości i urzeczywistniające je. Jan Paweł II zaznaczał, że niezmiennie i stałe wartości nie podlegają przemianom cywilizacyjnym. Dlatego wszelkie dylematy powinny być rozstrzygane w odniesieniu do nich.

¹⁰⁴ W. Starnawski. Unikalność – jej konsekwencje dla poznania i rozwoju osoby. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania. (red.) A. Rynio, K. Braun, A. Lenzion, D. Opozda. Lublin 2012, s. 184.

¹⁰⁵ Jan Paweł II. Spotkanie z młodzieżą. Santiago de Compostela – Monte del Gozo..., s. 210.

¹⁰⁶ A. Rynio. Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II, s. 386.

¹⁰⁷ Jan Paweł II. Orędzie na XVIII Światowy Dzień Pokoju. 1 I 1985. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 56.

Podsumowując pierwszą część rozdziału, należy przyjąć, iż w przestrzeni relacji osoby z Bogiem, Jan Paweł II stawiał zadanie realizacji następujących celów:

- Odkrywanie Chrystusa.
- Głoszenie Miłości Chrystusa, dawanie Jej świadectwa poprzez własną działalność.
- Poszukiwanie obrazów Miłości Chrystusowej w zastanym świecie materialnym.
- Umacnianie własnej postawy miłującej przez modlitwę i rozważanie Słowa Bożego.
- Szacunek dla cierpienia i urzeczywistnianie dobra w imię Chrystusa.
- Stawanie się świadkiem Prawdy.
- Urzeczywistnianie wartości, z których najwyższą wartością jest Bóg.

2. Przestrzeń relacji osoby z własnym „ja”

W przekazie kierowanym do młodzieży, papież wielokrotnie wskazywał swoim słuchaczom, jak wielką wartością są oni sami dla świata, społeczeństwa i Kościoła. Podkreślał – „wy młodzi jesteście właśnie tą młodością: młodością narodów i społeczeństwa, młodością każdej rodziny i całej ludzkości – również młodością Kościoła”¹⁰⁸. Jan Paweł II mocno akcentował, że młodość spełniająca się w Chrystusie, staje się nadzieją dla budowania lepszego jutra. Przesłanie to jest autentyczne, bezpośrednie, bezinteresowne i szczerze – nie zawiera najmniejszego śladu „próby przekupienia” młodzieży. Jest natomiast docenieniem potencjału młodości i dowodem zaufania. Papież ukazał w ten sposób następny cel i wynikające z niego zadanie – przedstawienia i uświadomienia młodym wartości ich młodości.

Jan Paweł II podkreślał, że energia i entuzjazm będące znakami rozpoznawczymi czasu młodości, są tymi czynnikami, które dynamizują cały proces wychowawczo – dydaktyczny. Mówił do swoich słuchaczy, że „dzisiaj świat potrzebuje przede wszystkim wiarygodnych świadków. Wy, drodzy młodzi, którzy tak bardzo cenicie u ludzi autentyzm i niemal instynktownie potępiaacie wszelkie formy hipokryzji, jesteście gotowi dać Chrystusowi świadectwo szczerze i wyraźne świadectwo. A zatem dawajcie świadectwo waszej wiary poprzez czynną obecność w świecie.

¹⁰⁸ Jan Paweł II. List apostolski [Dilecti Amici] do młodych całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży. 31 III 1985. W: tamże, s. 11.

Chrystusowy uczeń nigdy nie jest biernym i obojętnym obserwatorem wydarzeń lecz czuje się odpowiedzialny za przemianę rzeczywistości społecznej, politycznej, ekonomicznej i kulturowej¹⁰⁹. Według papieża młodzież dysponuje wielkim potencjałem w zakresie aktywności. Podkreślał, że dynamizm i spontaniczność działania są główną siłą młodości. Tę szczególną właściwość, postrzega jako fundament do kształtowania postawy oddanej, autentycznej i wiernej Chrystusowi. Jan Paweł II podejmował ciągły wysiłek uruchomienia młodzieńczej aktywności, w służbie Chrystusowi. Stanowi to kolejny cel, który ukazywał w swoim nauczaniu. Jego zdaniem, młodzież jest grupą szczególnie potrzebującą i poszukującą prawdy. Jej poznanie w symbiozie z młodzieńczą energią jest warunkiem wiernego świadectwa, realizującego się w działaniu dla człowieka i świata.

Specyfika czasu młodości, którą dostrzegał Jan Paweł II, wymaga zmodyfikowania metod stosowanych w podejmowanej działalności wychowawczo – dydaktycznej. I. Horowski podkreśla, iż w nauczaniu papieża „zadaniem wychowania jest wprowadzenie dojrzewającego człowieka w nową dla niego rzeczywistość i przygotowanie go do funkcjonowania w owej rzeczywistości. (...) Czyn jest zatem źródłem doświadczenia. Człowiek, który został wprowadzony w doświadczenie, staje się innym człowiekiem niż ten, którego wiedza o danym działaniu i jego uwarunkowaniach jest jedynie teoretyczna¹¹⁰. W tym kontekście uzasadnione jest twierdzenie, że młodość poszukuje i potrzebuje doświadczenia. Poprzez czyny staje się, dojrzewa i poznaje siebie. Słowo przekazuje wiedzę, jednak to czyn tę wiedzę realizuje i poszerza. Słowo stwarza przestrzeń dla zafascynowania się wiedzą, ale to czyn rozbudza pasję urzeczywistniania. Jak podkreśla K. Chałas – „czyn człowieka jest podstawową płaszczyzną, na której człowiek staje się „kims” i „jakimś” – buduje pełnię i głębię człowieczeństwa¹¹¹. Budzenie motywacji do działania w świetle Chrystusowego nauczania staje się istotne w kontekście troski o rozwój osobowy wychowanka oraz rozwój społeczności. Stąd, w nauczaniu papieskim, ukazywany jest cel (zadanie) rozwijania potencjału młodości w działaniu.

¹⁰⁹ Jan Paweł II. Orędzie na VII Światowy Dzień Młodzieży. 24 XI 1991. W: tamże, s. 90.

¹¹⁰ J. Horowski. Inicjacyjny charakter wychowania – próba rekonstrukcji idei w odwołaniu do myśli Karola Wojtyły. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania, s. 82–85.

¹¹¹ K. Chałas. Wychowanie w ujęciu Jana Pawła II inspiracją do budowania programu wychowawczego reformującej się szkoły. W: Wychowanie ku wartościom w świetle nauczania Jana Pawła II. Elementy teorii i praktyki. T. III. Solidarność, mądrość, wspólnota, wierność, młodość. Lublin – Kielce 2006, s. 89.

W przekazie adresowanym do młodych, Jan Paweł II mówił także o tym, że szczególna wartość ich młodości bywa narażona na deformację. Zwracał uwagę, że „przywilejem synów Bożych jest również wolność: także ona jest udziałem ich dziedzictwa. Dotykamy tu problemu, na który wy, młodzi jesteście w sposób szczególny wyczuleni, gdyż chodzi tu o wielki dar złożony przez Stwórcę w nasze ręce. Jest to jednak dar, który należy wykorzystać dobrze. Zbyt wiele bowiem fałszywych form wolności prowadzi do zniewolenia”¹¹². Wolność, przysługująca każdemu człowiekowi, rozumiana wyłącznie jako przywilej, jest jej zafałszowaniem i w efekcie prowadzi do jej ograniczenia. Promowana często bezgraniczna wolność, zniewala człowieka, prowadząc do upadku. Istotą wolności człowieka staje się zdolność do wyboru dobra, która bywa zniekształcana i „tłamszona”, przez dostępność i krzykliwość zła. Jan Paweł II mówił, że „w ludzkim wnętrzu wolność otwiera się lub zamyka na miłość. Na tym polega nieustanny dramat człowieka, który często wybiera zniewolenie, ulegając własnym lękom, zachciankom, przyzwyczajeniom, tworząc sobie fałszywe bóstwa, które przejmują panowanie nad nim, i ideologie, które ponizają jego człowieczeństwo”¹¹³. Wychowanie do wolności, które jest celem ekspozycjonowanym w papieskim nauczaniu, zawiera w sobie działania dwojakiego rodzaju. Pierwszym z nich jest przedstawianie właściwego rozumienia wolności. Drugi, odnosi się do kształtowania postawy męstwa w byciu wolnym, oraz podjęcia odpowiedzialności za wolność własną i wolność drugiego. Jak podkreśla G. Grzybek, w nauczaniu Jan Pawła II „samostanowienie jako własność działania człowieka podkreśla rolę władzy jaką jest wola. «Samostanowienie», świadome decydowanie o sobie, a zarazem określanie siebie – uwidacznia centralną rolę woli jako władzy, zdolności człowieka. «Samostanowienie» jest wyrazem wolności osoby ludzkiej. Wolność ta nie ma charakteru przygodnego, ale należy do istoty działania człowieka”¹¹⁴. Jan Paweł II wskazywał na konieczność tworzenia przestrzeni dla samodzielności wychowanka w odkrywaniu przez niego samostanowienia. Jak zaznacza I. Jazukiewicz: „w konsekwencji wychowanek może urzeczywistniać swoje potencjalne

¹¹² Jan Paweł II. Orędzie na VI Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1990. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 83.

¹¹³ Jan Paweł II. Orędzie na XIV Światowy Dzień Młodzieży. 6 I 1999. W: tamże, s. 130.

¹¹⁴ G. Grzybek. Wychowanie jako rozwój osobowości etycznej w czynie. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania, s. 201.

możliwości. Współuczestniczenie w jego rozwoju nie może przeczyć prawu osoby do samostanowienia, lecz ma wzmacniać poczucie podmiotowości¹¹⁵.

Nauczanie, które kierował Jan Paweł II do młodych, przedstawia człowieka jako istotę, będącą obrazem Boga. Jednak ten wizerunek pozbawiony został utopijności i przekonania o idealności człowieka. Papież podkreślał, że „codzienne doświadczenie uczy nas, że życie jest naznaczone grzechem i zagrożone śmiercią, chociaż serce wypełnione jest pragnieniem dobra i każdą cząstką ciała jesteśmy przywiązani do życia. Wystarczy zastanowić się chwilę nad sobą i uświadomić sobie niebezpieczeństwa, na jakie jesteśmy narażeni, aby odkryć, że wszystko, co jest w nas, popycha nas ku czemuś, co jest poza nami, wszystko zachęca do pokonania pokusy powierzchowności i rozpaczy. To właśnie odkrycie jest wezwaniem, aby człowiek stał się uczniem Kogoś Innego, kto nieskończenie go przerasta, aby wreszcie zaczął prawdziwe życie”¹¹⁶. Jan Paweł II przedstawiał grzech, jako rzeczywistość aktualną i obecną, z którą człowiek musi mierzyć się w każdym momencie życia. Co więcej, wskazywał, że świadomość własnej skłonności do grzechu, jest warunkiem:

- kształtowania umiejętności rozpoznawania, każdego grzechu, także tego, który przez świat przedstawiany jest jako normalność, a nawet dobro;
- kształtowania zdolności do przewycięzania słabości – grzechu;
- kształtowania postawy poszukiwania przebaczenia i ukojenia w Chrystusie.

Zaznaczał, że przewycięzanie własnych słabości i grzechu, jest realnym wzrastaniem i dążeniem do Chrystusowego Wzorca. W swoim nauczaniu eksponował cel ukazywania prawdy o grzesznej naturze człowieka, oraz wskazywanie Chrystusa, jako najważniejszego Wzoru do naśladowania.

Jan Paweł II kierował uwagę młodych na tę szczególną możliwość, którą dysponuje człowiek, a która powinna wspomagać go w poznawaniu i przekraczaniu rzeczywistości materialnej. Według A. Rynio „rozum będąc owym dynamizmem, który człowiek nosi w sobie, poszukuje ostatecznego znaczenia rzeczywistości. Znaczenie to może dać dopiero wiara, stąd rozum spełnia się przez wiarę, o ile ta nie jest ujmowana fideistycznie”¹¹⁷. Rozum wspomagany wiarą człowieka, pozwala kształtować jego wolność, wyzwała poczucie odpowiedzialności oraz będąc darem

¹¹⁵ I. Jazukiewicz. Cnota jako kategoria urzeczywistniania się osób w wychowaniu. W: tamże, s. 194.

¹¹⁶ Jan Paweł II. Orędzie na VIII Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1992. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 98.

¹¹⁷ A. Rynio. Wokół Encykliki „Fides et Ratio”. Refleksje Pedagoga. W: Wychowanie chrześcijańskie a kultura. (red.) M. Nowak, T. Ożóg. Lublin 2000, s. 136.

Bożym wzbudza potrzebę poszukiwania wartości. M. Nowak podkreśla, że „człowiek będący *res naturae*, przekracza sferę natury – tworzy kulturę, w której wyraża się jego geniusz rozumu i zaznacza się jego duchowość. Sięga on wyżyn transcendencji i pyta o Boga”¹¹⁸. Rozwijanie rozumu zintegrowanego z rozwojem wiary, stanowi kolejny cel obecny w nauczaniu Jana Pawła II. Jak podkreśla A. Rynio – „Jan Paweł II jest bardzo konsekwentny w ukazywaniu znaczenia obiektywizmu i roli intelektu w prawdziwym rozwoju i wychowaniu człowieka. Ich zadanie polega na byciu busolą w naprowadzaniu człowieka na prawdziwe dobro”¹¹⁹.

Odwolując się do młodości jako wartości, papież podkreślał znaczenie i wartość każdego człowieka, która wynika z jego osobowej godności, będącej wyrazem podobieństwa człowieka do Boga. Jak zaznacza S. Košč, „rozwój człowieka musi obejmować uznanie godności i praw – na tym polega jego charakter etyczny. Refleksje tę papież rozwija, wymieniając prawa, które muszą być przestrzegane. W dziedzinie polityki wewnętrznej na pierwszym miejscu znajduje się prawo do życia (...)”¹²⁰.

Wartość życia zajmuje w nauczaniu Jan Pawła II szczególne pozycję. Wynika z niego zadanie troski o każde życie i podejmowania działań jego ochrony. Realizację tych zadań papież uzasadniał godnością osoby oraz koniecznością uświadomienia, iż prawo powołania i odebrania życia przysługuje tylko Stwórcy. Z troską zaznaczał – „wy młodzi, powinniście przede wszystkim dać zdecydowane świadectwo miłości do życia, jako daru Bożego; miłości, która musi ogarniać każde życie od początku do końca i sprzeciwiać się wszelkim próbom uczynienia człowieka władcą życia bliźnich – nienarodzonych czy bliskich już śmierci, niepełnosprawnych, czy słabych”¹²¹. Papież stawiał przed młodymi szczególne zadanie – powinni stawać się świadkami życia. Młodość przedstawiał jako czas najwyższej witalności i siły życia związany z obowiązkiem troski o każde ludzkie istnienie. Będąc w pełni sił życiowych, młodzi są ambasadorami życia, które jest Bożym darem. „Drodzy młodzi wezwałem was, byście byli «prorokami życia i miłości». Proszę was też, byście się stali «prorokami radości»: świat musi nas poznawać po tym, że umie-

¹¹⁸ M. Nowak. Znaczenie kulturowej inspiracji chrześcijańskiej dla wychowania i pedagogiki. W: tamże, s. 22.

¹¹⁹ A. Rynio. Jana Pawła II wizja wychowania. W: Pedagogika katolicka. Zagadnienia wybrane. (red.) A. Rynio. Stalowa Wola 1999, s. 265.

¹²⁰ S. Košč. Integralny rozwój człowieka – wkład nauki społecznej Kościoła w integralną wizję wychowania. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania, s. 47.

¹²¹ Jan Paweł II. Orędzie na XI Światowy Dzień Młodzieży. 26 XI 1995. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 108.

my dzielić się ze swoimi współczesnymi wielką nadzieją, już spełnioną – nadzieją Jezusa, który dla nas umarł i zmartwychwstał¹²². Stąd celem wskazywanym przez Jana Pawła II jest kształtowanie postawy szacunku wobec życia. Według papieża, z zaangażowaniem i działalnością dla życia, łączy się także dążenie do realizacji własnego powołania. Mówił o nim: „nikt zatem nie może uchylić się od obowiązku codziennego poszukiwania drogi, na której Bóg sam wychodzi mu na spotkanie. Drodzy Przyjaciele, zastanawiajcie się poważnie nad waszym powołaniem i bądźcie gotowi odpowiedzieć Bogu, który was wzywa, byście zajęli miejsce przygotowane od wieków dla was¹²³. Powołanie, rozumiane jest jako droga, wyznaczona przez Boga, którą podążając można osiągnąć świętość. Rozeznanie powołania, przedstawiał Jan Paweł II, jako warunek projektowania działań umożliwiających integralny rozwój osoby. Ponadto, jego realizacja jest urzeczywistnieniem Bożego planu, dla każdego indywidualnego życia. Trwanie w nim wymaga ukształtowania postawy męstwa i odwagi do przezwycięzania trudności. „Jezus wymaga, byśmy odważnie wybrali tę samą drogę, co On; byśmy wybrali ja nade wszystko «w sercu», ponieważ nie od nas zależy czy nasza sytuacja zewnętrzna jest taka czy inna. Od nas zależy postanowienie, czy będziemy posłuszni Ojcu tak jak On – na ile to możliwe – i gotowi do końca przyjąć zamiar, jaki On powziął wobec każdego z nas¹²⁴. Jan Paweł II ukazywał powołanie każdej osoby, jako dowód miłości Boga względem człowieka. Kierował uwagę młodych ludzi na konieczność odszukania własnego powołania i podkreślał jego wyjątkowość. Jego zdaniem powołanie ma indywidualny charakter i każde zostało przewidziane dla jednej, konkretnej osoby, z uwzględnieniem jej możliwości i ograniczeń. Podkreślał – „to na was, młodych, On patrzy z miłością. Chrystus, który skierowuje do was swoje «Pójdź za mną», chce aby życie wasze było powołaniem, aby miało właściwy sobie sens i godność¹²⁵. Przedstawiając powołanie, jako istotny czynnik rozwoju osoby, Jan Paweł II wyznaczał nową perspektywę realizacji procesu wychowawczo – dydaktycznego przez nauczycieli. K. Segiet pisze: „nauczyciele obecnie muszą wyjść poza swą tradycyjną rolę.(...) Każdy nauczyciel zna różnice w osiągnięciach uczniów. Powinien pamiętać, że każdy inaczej przeżywa ten sam świat, patrzy na niego z innego miejsca i poznaje swoimi

¹²² Tamże, s. 110.

¹²³ Jan Paweł II. Orędzie na XIII Światowy Dzień Młodzieży. 30 XI 1997. W: tamże, s. 123.

¹²⁴ Jan Paweł II. Orędzie na XVI Światowy Dzień Młodzieży. 14 II 2001. W: tamże, s. 143.

¹²⁵ Jan Paweł II. Homilia podczas Mszy św. dla uczestników V Międzynarodowego Forum Młodzieży. Manila, 1 I 1995. W: tamże, s. 284.

zmysłami, którymi czuje inaczej”¹²⁶. Podobną opinię przedstawia S. Łabendowicz pisząc – „chodzi o pomoc w odkrywaniu własnych zdolności i zrozumienie, kim człowiek powinien być, aby umiał zrealizować swoje powołanie. Każdy chrześcijanin jest powołany do stawania się doskonalszym i dążenia do świętości”¹²⁷. Według Jana Pawła II szczególnym wyzwaniem jest pomoc wychowankom w odczytywaniu własnego powołania. W spotkaniu wychowawcy i wychowanka, dokonuje się realizacja powołania dwóch osób: wychowawcy, który realizuje swoje powołanie jako pedagog, oraz wychowanka, który w bezpiecznej relacji dojrzewa do odkrycia i urzeczywistnienia własnego powołania. Zaangażowany i autentycznie obecny wychowawca, poznaje wychowanka i ma szansę obiektywnie przedstawić mu różne perspektywy realizacji powołania. Jednocześnie towarzyszy wychowankowi w wyborze drogi powołania.

W podsumowaniu, należy wymienić cele wskazane przez Jana Pawła II należące do przestrzeni relacji osoby z własnym „ja”:

- Przedstawienie młodym wartości ich młodości.
- Uruchomienie młodzieńczej aktywności, w służbie Chrystusowi.
- Rozwijanie potencjału młodości w działaniu.
- Przygotowanie młodych do odkrycia i przyjęcia prawdziwej wolności.
- Ukazywanie prawdy o grzesznej naturze człowieka i wskazywanie Chrystusa jako wzorca postępowania.
- Rozwijanie rozumu zintegrowanego z rozwojem wiary.
- Kształtowanie postawy szacunku wobec życia.
- Wskazywanie dróg odnajdywania i realizacji własnego powołania.

3. Przestrzeń relacji osoby ze społeczeństwem

Jan Paweł II odnosił się także do kontekstu społecznego i jego roli w rozwoju osoby. Podkreślał, że społeczeństwo nie jest bezosobową formą istnienia, a jego struktura jest precyzyjnie zarysowana przez indywidualne potencjalności każdego z jego członków. To konkretne osoby tworzą dane społeczeństwo. Jan Paweł II

¹²⁶ K. Segiet. Nauczyciel, wychowawca w aspekcie ciągłości i zmienności życia społecznego. Krótka refleksja teoretyczna. W: W trosce o integralne wychowanie. (red.) M. Nowak, T. Ożóg, A. Rynio. Lublin 2003, s. 427.

¹²⁷ S. Łabendowicz. Wychowanie ku wartościom w nauczaniu Jana Pawła II. W: <https://zfk.katecheza.radom.pl/index.php/zfk/article/view/362/363> [dostęp: 1.12.2020], s. 50.

wskazywał młodym, iż „chodzi tu zarazem o pełną i dogłębną autentyczność człowieczeństwa, o takąż autentyczność rozwoju ludzkiej osobowości, kobiecej czy męskiej, z wszystkimi właściwościami, jakie stanowią niepowtarzalny rys tej właśnie osobowości, a równocześnie wywołują wieloraki rezonans w życiu środowisk i wspólnot, poczynając od samej rodziny. Każdy z was ma w jakiś sposób przyczynić się do bogactwa tych wspólnot przede wszystkim przez to, kim jest”¹²⁸. W tym kontekście jakość życia każdej osoby, będzie wpływać na jakość funkcjonowania społeczności lokalnych i społeczeństwa. Dążenie osoby do własnego rozwoju, jednocześnie przyczynia się do rozwoju społeczności. Jan Paweł II jasno określił cel, którym jest kształtowanie świadomości zależności między rozwojem indywidualnym osoby a rozwojem społeczeństwa. Podkreślał także, że „egoizm odbiera nam słuch i mowę, miłość otwiera oczy i rozszerza serce, pozwala nam wnieść nasz niepowtarzalny i niezastąpiony wkład w dzieło, które dzięki tysięcznym gestom wielu innych braci, często nieznanym i dalekich, tworzy w świecie wielką mozaikę miłości, zdolną odmienić bieg historii”¹²⁹.

Bycie członkiem społeczności ubogą jednostką, jednak sama jej obecność nie jest wystarczająca. Papież wskazywał na konieczność podejmowania działań, które będą urzeczywistnieniem miłości do drugiego. Zaznaczał także, że perspektywa realizacji miłości wobec bliźniego i wobec społeczeństwa, wyznacza obszary społecznej odpowiedzialności. A. Rynio pisze: „mając na uwadze społeczno-kulturowy wymiar papieskiej wizji wychowania, warto pamiętać o jednym z głównych celów tego wychowania jakim jest pomoc człowiekowi w wyborze prawdziwego dobra. Najbardziej gruntownym wyrazem prawdziwego dobra jest dobro wspólne. Nie sprzeciwia się ono dobru indywidualnej osoby, bowiem dobro wspólne przyczynia się najbardziej do pełnego i gruntownego rozwoju osoby”¹³⁰. Jan Paweł II mówił do młodych – „macie wychowywać się do całego bogactwa uczestnictwa w wymiarze międzyludzkim (społecznym), a zarazem religijnym i nadprzyrodzonym. Zostaliście wezwani do uczestnictwa w prawdziwym postępie, który poprzez ustanowienie właściwych proporcji między «być» i «mieć» musi coraz bardziej stawać się postępem w sprawiedliwości w różnych zasięgach i wymiarach: postępem

¹²⁸ Tamże, s. 22.

¹²⁹ Jan Paweł II. Orędzie na XI Światowy Dzień Młodzieży. 26 XI 1995. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 109.

¹³⁰ A. Rynio. Jana Pawła II wizja wychowania. W: Pedagogika katolicka..., s. 269.

w cywilizacji miłości¹³¹. W swoim nauczaniu eksponował wagę celu (zadania), jakim jest kształtowanie postawy odpowiedzialności własnej za społeczeństwo.

Jednym z warunków realizacji tej odpowiedzialności staje się dążenie do budowania pokoju – „bądźcie więc już od tej chwili, razem z wszystkimi ludźmi, twórcami pokoju; połączcie wasze serca i wasze wysiłki we wspólnym budowaniu pokoju. Tylko przeżywając doświadczenie miłości Boga i starając się realizować ewangeliczne braterstwo, będziecie mogli być prawdziwymi i szczęśliwymi budowniczymi cywilizacji miłości¹³². Jan Paweł II akcentował, że budowanie autentycznego pokoju realizuje się wyłącznie na fundamencie miłości do Boga i człowieka. Kluczowym staje się podkreślenie tej koniunkcji – urzeczywistnianie miłości oznacza spełnianie miłości do Boga wraz z miłością do człowieka. Dodatkowo, troska o pokój winna przyjmować dwojaki charakter: indywidualny, w którym osoba wykorzystuje własne możliwości w działaniach na rzecz pokoju oraz wspólnotowy, w którym suma tych osobistych starań we wzajemnym współdziałaniu poszerza obszary urzeczywistniania pokoju. Jak zaznaczał papież – „przygotowując się do wkroczenia w nowy wiek i nowe tysiąclecie, musimy być świadomi tego, że przyszłość pokoju, a zatem ludzkości zależy w sposób szczególny od podstawowych wyborów moralnych, których mają dokonać ludzie młodego pokolenia¹³³. Stąd, w swoim nauczaniu Jan Paweł II ukazywał kształtowanie poczucia odpowiedzialności indywidualnej i wspólnotowej za urzeczywistnienie wartości pokoju jako ważny cel wychowania.

W swoim nauczaniu społecznym Jan Paweł II określał jakie cechy powinno posiadać społeczeństwo. Jego zdaniem – „dzisiaj świat potrzebuje wielu apostołów, zwłaszcza młodych i odważnych. Wam właśnie ludziom młodym, przypada na tym polu szczególne zadanie świadczenia o wierze i głoszenie Ewangelii Chrystusa – Drogi, Prawdy i Życia – w trzecim milenium chrześcijaństwa, w którym winniście budować nową cywilizację miłości, sprawiedliwości i pokoju¹³⁴. Jan Paweł II nadawał szczególne pierwszeństwo miłości, która powinna charakteryzować cywilizację. Wszelkie działania naukowe, technologiczne, kulturowe winny być realizowane w tej perspektywie, gdyż miłość nadaje im sens. „Budowanie cywilizacji miłości

¹³¹ Jan Paweł II. Przemówienie podczas spotkania z młodzieżą. Rzym – plac św. Jana w Lateranie, 3 III 1985. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 179.

¹³² Jan Paweł II. Spotkanie rozpoczynające II Światowy Dzień Młodzieży. Buenos Aires, 11 IV 1987. W: tamże, s. 192.

¹³³ Jan Paweł II. Orędzie na XVIII Światowy Dzień Pokoju. 1 I 1985. W: tamże, s. 53.

¹³⁴ Jan Paweł II. Orędzie na IV Światowy Dzień Młodzieży. 27 XI 1988. W: tamże, s. 73.

wymaga wyraźnej i wytrwałej gotowości do poświęceń, pragnienia by otworzyć nowe drogi społecznego współżycia, przewyciężając podziały i przeciwstawne sobie formy materializmu. Na tym właśnie polega konkretna odpowiedzialność współczesnej młodzieży¹³⁵. W tym kontekście, celem wskazywanym przez Jana Pawła II jest kształtowanie postawy gotowości do budowania cywilizacji miłości. Przez swoje nauczanie przygotowywał on młodych do pełnienia roli budowniczych cywilizacji miłości. Jednocześnie wskazywał, jakie zadania winna realizować wspólnota. „Nie sposób zbudować prawdziwej i trwałej jedności przemocą i przymusem. Cel ten można osiągnąć tylko wtedy, gdy buduje się na fundamencie wspólnego dziedzictwa, opierając się na powszechnie przyjętych wartościach, takich jak: szacunek dla godności ludzkiej, gotowość na przyjęcie życia, obrona praw człowieka, otwarcie na transcendentny i duchowy wymiar ludzkiej rzeczywistości¹³⁶. Papież podkreślał powinność poszanowania osoby i jej praw przez wspólnotę. M. Gejdoś pisze – „jeśli więc szkoła, rodzina, Kościół czy jakakolwiek instytucja wychowująca chce być miejscem wychowania, to ich horyzontem winien być całościowy horyzont rzeczywistości. Człowiek jednak często popełnia ten błąd i interesuje się tylko wycinkiem rzeczywistości. Zapomina, albo neguje tę resztę, którą jest egzystencja tylko duchowych postaci, przede wszystkim Boga¹³⁷. Każde społeczeństwo (wspólnota, grupa), w którym żyje i działa osoba, powinno stanowić dla niej przestrzeń rozwoju. Jednak specyfika tego rozwoju nie może ograniczać się wyłącznie do jednego wymiaru osoby, powinna obejmować jej wszystkie warstwy rozwojowe¹³⁸.

Szczególną funkcję w kształtowaniu osoby pełnią media. Jan Paweł II zwracał uwagę, na ciężar odpowiedzialności, który spoczywa na osobach odpowiedzialnych za przekaz medialny. Zdaniem D. Bis „twórcy środków społecznego komunikowania, animując życie społeczne powinni pamiętać o przejrzystej formie przekazu, znaczeniu tradycji i religii oraz roli wartości i prawdy w życiu człowieka, w kształtowaniu świadomości społecznej to mass media i przekazywane w nich treści służą człowiekowi, który jest podmiotem działań, a nie przedmiotem zaplanowanych oddziaływań manipulacyjnych i propagandowych¹³⁹.

¹³⁵ Jan Paweł II. Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży. 30 XI 1986. W: tamże, s. 65.

¹³⁶ Jan Paweł II. Orędzie na VIII Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1992. W: tamże, s. 95.

¹³⁷ M. Gejdoś. Troska o integralny rozwój i wychowanie człowieka. W: W trosce o integralne wychowanie, s. 207–208.

¹³⁸ Por. S. Kunowski. Podstawy współczesnej pedagogiki. Kielce 2000.

¹³⁹ D. Bis. Edukacja medialna jako wymiar wychowania integralnego. W: W trosce o integralne wychowanie, s. 474.

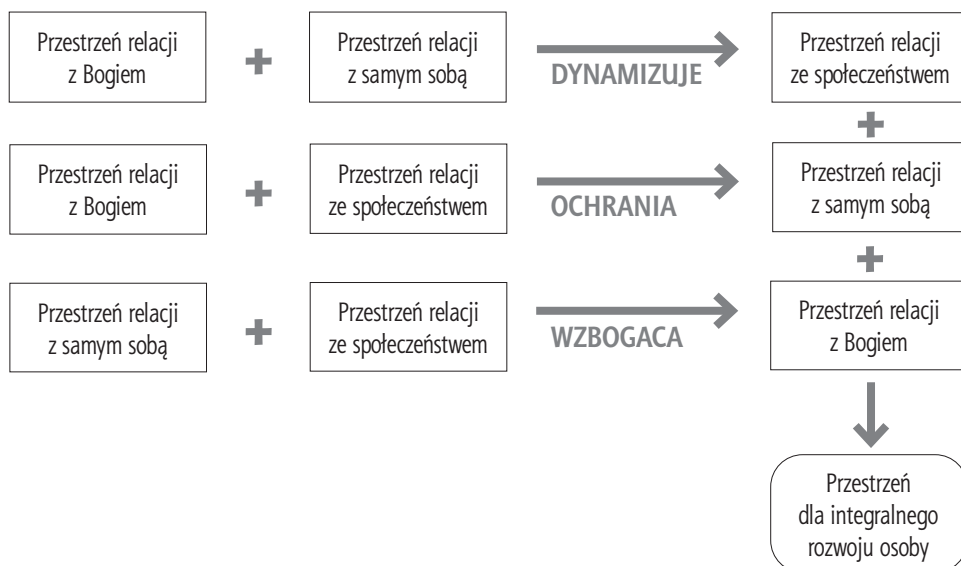
W tym kontekście następnym celem eksponowanym w nauczaniu Jana Pawła II, jest przyjmowanie odpowiedzialności społecznej, kulturowej i medialnej za rozwój młodego człowieka.

Podsumowując – w sferze relacji osoby ze społeczeństwem, Jan Paweł II ukazywał następujące cele:

- Kształtowanie świadomości zależności pomiędzy rozwojem indywidualnym osoby a rozwojem społeczeństwa.
- Kształtowanie poczucia odpowiedzialności własnej młodzieży za społeczeństwo.
- Kształtowanie poczucia odpowiedzialności indywidualnej i wspólnotowej ludzi młodych za urzeczywistnianie pokoju.
- Kształtowanie postawy gotowości do budowania cywilizacji miłości.
- Przyjmowanie przez młodzież postawy odpowiedzialności społecznej, kulturowej i medialnej.

W przedstawionym rozdziale dokonano analizy nauczania Jana Pawła II, w kontekście zawartych w nim celów. Wyszczególniono trzy przestrzenie relacji, do których odnosi się papieskie nauczanie. Należy jednak podkreślić, iż one wszystkie uzupełniają się i wzajemnie przenikają. Specyfikę tych procesów przedstawiono na poniższym schemacie.

Schemat nr 1. Funkcjonowanie przestrzeni relacji, do których odnosi się nauczanie Jana Pawła II

III.

WZBOGACANIE PROGRAMÓW KSZTAŁCENIA TREŚCIAMI NAUCZANIA JANA PAWŁA II

Nauczanie Jana Pawła II skierowane do młodzieży charakteryzuje się różnorodnością i jednocześnie odnosi się do tych aspektów, które młodym ludziom są szczególnie bliskie. W tym kontekście, ważne jest wzbogacenie programów kształcenia treściami nauczania Jana Pawła II. Integracja tych dwóch źródeł treści umożliwia określenie i sprecyzowanie celów, których osiągnięcie zakłada polski system edukacyjny, przy jednoczesnym zachowaniu ich odpowiedniego poziomu ogólności.

Nauczanie Jana Pawła II stanowi uporządkowaną strukturę, budowaną wokół wymiarów, w których swoją aktywność może i powinna podejmować osoba, aby osiągnąć pełny, integralny rozwój. W odniesieniu do dzieci i młodzieży, K. Chałas i A. Maj wskazują na cztery główne obszary formacyjne, do których odnosi się nauczanie Jana Pawła II, są nimi:

1. Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego;
2. Ja wobec samego siebie;
3. Ja wobec drugiego człowieka, wspólnot, społeczeństwa;
4. Ja wobec świata¹⁴⁰.

Powyższa struktura treści i celów podrzędnych, osadzona jest w nadrzędnym i podstawowym celu, jakim jest urzeczywistnianie wartości młodości, włączonej

¹⁴⁰ K. Chałas, A. Maj. Nauczanie Jana Pawła II..., s. 58–72.

przez Jana Pawła II w antropologiczną wizję człowieka jako osoby stworzonej na obraz i podobieństwo Boże¹⁴¹.

1. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego

Zdaniem K. Chałas i A. Maja, w tym wymiarze „na strukturę celów, wyzwań i zadań składają się odniesienia młodego człowieka do Boga, jego postawy wobec Boga, prawd ewangelicznych, a także życie i postępowanie zgodnie z dekalogiem i nauczaniem Kościoła”¹⁴². W nauczaniu i pismach papieskich wyraźnie rysują się dwa główne cele: wierność Chrystusowi i osiągnięcie zbawienia.

W poniższej tabeli przedstawiono rozszerzenie i pogłębienie celów ogólnych kształcenia w szkole podstawowej po włączeniu do procesu wychowawczo-dydaktycznego treści nauczania Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego.

Tabela nr 1. Cele ogólne kształcenia w szkole podstawowej wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego.

WYMIAR JA WOBEC BOGA I POWOŁANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO – WIERNOŚĆ CHRYSZTUSOWI	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ ¹⁴³	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym – ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji. Wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele).	Ukierunkowanie na wartości duchowe. Wskazywanie na Jezusa Chrystusa jako najdoskonalszy wzór osobowy i personalny wzorzec wartości. Budowanie relacji braterstwa w Chrystusie.

¹⁴¹ Tamże, s. 58–59.

¹⁴² Tamże, s. 59.

¹⁴³ Podstawa Programowa IV-VIII. Cele ogólne kształcenia. W: <https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-IV-VIII> [dostęp: 11.12.2020].

WYMIAR JA WOBEC BOGA I POWOŁANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO – WIerność CHRYSZTUSOWI	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, etnicznej, narodowej i regionalnej.	Budowanie przekonania o indywidualnej niepowtarzalności i wyjątkowości, wynikającej z daru życia otrzymanego od Boga. Odnajdywanie dróg do osiągnięcia zbawienia w procesie kształtowania tożsamości kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej.
Formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób.	Wskazywanie na duchowe źródło godności każdego człowieka, którym jest jego podobieństwo do Chrystusa. Kształtowanie szacunku dla godności innych osób ze względu na Chrystusa identyfikującego się z każdym człowiekiem. Wskazywanie na konieczność ciągłego doskonalenia godności osobowościowej, w kontekście zbawienia.
Rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość.	Rozwijanie kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości w głoszeniu Chrystusa i wartości ewangelicznych oraz dążeniu do osiągnięcia zbawienia.
Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania oraz wnioskowania.	Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania w dialogu rozumu i wiary, wartości ogólnoludzkich i chrześcijańskich, spraw doczesnych i wiecznych, w obronie wiary.
Ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności.	Ukazywanie wartości wiedzy w procesie rozwoju umiejętności człowieka jako sposobu służby dla innych, społeczeństwa, Kościoła i Chrystusa – w drodze do osiągnięcia zbawienia.
Rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki.	Rozbudzanie ciekawości poznawczej dla lepszego rozumienia i przekształcania rzeczywistości w duchu miłości Chrystusa. Wskazywanie religijnych motywów zdobywania wiedzy i umiejętności – ze względu na Chrystusa i własne zbawienie.

WYMIAR JA WOBEC BOGA I POWOŁANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO – WIERNOŚĆ CHRYSZTUSOWI	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat.	Kształtowanie pogłębionego „na skrzydłach wiary i rozumu” rozumienia świata.
Wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji.	Wspieranie ucznia w odkrywaniu własnego powołania jako daru udzielonego przez Boga.
Wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej.	Dążenie do integralnego rozwoju osobowego ucznia w harmonii wszystkich jego sfer: duchowo-religijnej, kulturowej, społecznej, psychicznej i fizycznej. Rozwijanie naturalnej i duchowej ciekawości poznawczej ucznia.
Kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość.	Kształtowanie postawy wrażliwości i miłości wobec świata i innych ludzi na wzór Jezusa Chrystusa. Zachęcanie do aktywności ewangelizacyjnej w życiu społecznym. Kształtowanie odpowiedzialności za wspólnotę rodzinną, grupę koleżeńską, i przyjacielską oraz wspólnotę społeczną, kościelną i narodową jako zadanie chrześcijańskiej miłości bliźniego i Boga.
Zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy	Organizowanie świadomego samokształcenia edukacyjnego i ewangelizacyjnego jako sposobu zdobywania wiedzy i pogłębiania wiary.
Ukierunkowanie ucznia ku wartościom	Ukierunkowanie ucznia na kształtowanie obiektywnej hierarchii wartości na czele z najwyższą, którą jest Bóg.

Kolejna tabela przedstawia rozszerzenie zakresu celów ogólnych kształcenia dla liceum i technikum o treści nauczania Jana Pawła II w wymiarze: Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego.

Tabela nr 2. Cele ogólne kształcenia w liceum i technikum wzbogacone zadaniami inspirowanymi nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec Boga i powołania chrześcijańskiego.

WYMIAR JA WOBEC BOGA I POWOŁANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO – WIERNOŚĆ CHRZYSTUSOWI, OSIĄGNIĘCIE ZBAWIENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM ¹⁴⁴	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;	Wskazywanie, iż wiedza pomaga w ukształtowaniu umiejętności prowadzenia ewangelizacji i w odważnym głoszeniu Chrystusa.
Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.	Wskazywanie, iż opanowanie umiejętności myślowo-językowych umożliwia poznawanie rzeczywistości i jej najgłębszych podstaw istnienia, a także prowadzenie skutecznej ewangelizacji oraz efektywnego dialogu między wiarą i wiedzą.
Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin.	Wspieranie uczniów w odkrywaniu własnych talentów oraz wykorzystania ich dla ewangelizacji i głoszenia Chrystusa.
Zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie „dociekającej”.	Budowanie spójnego światopoglądu chrześcijańskiego. Kształtowanie męstwa w wyrażaniu sądów zgodnych z nauką Chrystusa. Kształtowanie umiejętności prowadzenia dialogu w atmosferze szacunku i miłości dla każdej osoby.
Łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi.	Kreowanie umiejętności krytycznej i logicznej analizy rzeczywistości w kontekście nauczania Chrystusa. Podejmowanie twórczych działań w głoszeniu Chrystusa.
Rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej.	Kształtowanie wrażliwości moralnej, społecznej i estetycznej motywowanej dojrzałą wiarą. Rozwijanie rozumienia i praktyki przykazania miłości bliźniego. Wskazywanie na wartości ewangeliczne i Osobę Jezusa Chrystusa jako kryterium moralności.

¹⁴⁴ Podstawa Programowa Liceum/Technikum. Cele ogólne kształcenia. W: <https://podstawaprogramowa.pl/Liceum-technikum> [dostęp: 11.12.2020].

WYMIAR JA WOBEC BOGA I POWOŁANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO – WIERNOŚĆ CHRYSZTUSOWI, OSIĄGNIĘCIE ZBAWIENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie.	Poszukiwanie w kulturze obrazu Chrystusa. Wskazywanie, iż uczestnictwo w kulturze jest szansą refleksji nad własnym życiem, jego sensem i ostatecznym celem, w perspektywie nie tylko doczesnej, lecz także wiecznej.
Rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.	Podjęcie trudu ewangelizacji na podstawie pogłębionej wiedzy o świecie i wiedzy religijnej.

2. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec samego siebie

Nauczanie Jana Pawła II nie pozostawia młodych słuchaczy jedynie z powinnościami zewnętrznymi. Papież dostrzegł konieczność podkreślenia szczególnej wartości, jaką jest sam odbiorca. Stąd w swoje nauczanie włączał wymiar: Ja wobec samego siebie. K. Chałas i A. Maj wskazują, że „w centrum tej struktury znajduje się wartość osoby i wartość Boga. Te dwie wartości stanowią centrum rozszerzającej się przestrzeni aksjologicznej i ukazują jej horyzont. Punktem wyjścia w budowaniu struktury wartości – celów „ja wobec samego siebie”, jest prawda o Bogu, człowieku, życiu i świecie”¹⁴⁵. W tym kontekście należy wyszczególnić następujące cele, zawarte w nauczaniu Jana Pawła II:

1. Uczynienie miłości piękną, wielką, dojrzałą i odpowiedzialną.
2. Poszukiwanie prawdy.
3. Dążenie do świętości.
4. Bycie człowiekiem sumienia¹⁴⁶.

Włączenie powyższych celów do procesu wychowawczo-dydaktycznego, determinuje realizację konkretnych zadań, które stanowią dla niego czynnik dynamizujący. W poniższej tabeli przedstawiono cele ogólnego kształcenia w szkole podstawowej rozszerzone i pogłębione przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec samego siebie.

¹⁴⁵ K. Chałas, A. Maj, Nauczanie Jana Pawła II..., s. 62.

¹⁴⁶ Zob. tamże, s. 62–65.

Tabela nr 3. Cele ogólne kształcenia w szkole podstawowej wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec samego siebie.

WYMIAR JA WOBEC SAMEGO SIEBIE – UCZYNIENIE MIŁOŚCI PIĘKNĄ, WIELKĄ, DOJRZAŁĄ I ODPOWIEDZIALNĄ, POSZUKIWANIE PRAWDY, OSIĄGNIĘCIE ŚWIĘTOŚCI	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wprowadzanie uczniów w świat wartości, a w tym – ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu, szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele).	Urzeczywistnianie wartości w kontekście rozwijanej wartości miłości bliźniego, bezinteresownej i ofiarnej, motywowanej ewangelicznie. Kształtowanie wartości patriotycznych i szacunku dla tradycji na podstawie prawdy historycznej i miłości do Ojczyzny inspirowanej IV przykazaniem Dekalogu. Wskazywanie wzorów osobowych świętości. Kształtowanie odpowiedzialnych relacji z otoczeniem, umożliwiających bezpieczny rozwój i wierność własnemu sumieniu.
Wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, etnicznej i regionalnej.	Kształtowanie poczucia własnej tożsamości ludzkiej i chrześcijańskiej. Budowanie własnego poczucia tożsamości kulturowej, narodowej, etnicznej i regionalnej w perspektywie dziedzictwa wartości chrześcijańskich, zwłaszcza miłości Ojczyzny i „małych ojczyzn”.
Formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób.	Odkrywanie wartości siebie jako osoby ludzkiej, stworzonej na obraz i podobieństwo Boże. Kształtowanie samooceny w kontekście prawdy o własnej, nieutracalnej godności osobowej i powołaniu do świętości. Budowanie szacunku dla godności innych osób jako postawy miłości ewangelicznej i warunku świętości życia.
Rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość.	Rozwijanie kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości w urzeczywistnianiu własnej postawy miłości bliźniego i Boga. Podejmowanie działań kreatywnych, innowacyjnych i przedsiębiorczych w zgodzie z własnym sumieniem. Traktowanie działań kreatywnych, innowacyjnych, przedsiębiorczych jako środków do osiągnięcia świętości.

WYMIAR JA WOBEC SAMEGO SIEBIE – UCZYNIENIE MIŁOŚCI PIĘKNĄ, WIELKĄ, DOJRZAŁĄ I ODPOWIEDZIALNĄ, POSZUKIWANIE PRAWDY, OSIĄGNIĘCIE ŚWIĘTOŚCI	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania.	Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, dla rozpoznania miłości dojrzałej i odpowiedzialnej. Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania dla poszukiwania i głoszenia prawdy.
Ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności.	Ukazywanie znaczenia wiedzy i wartości prawdy w rozwoju własnej osobowości ludzkiej i chrześcijańskiej. Wspomaganie rozwoju ku dojrzałości osobowościowej, ku jedności wiary, wiedzy, umiejętności i postaw na fundamencie prawego sumienia. Traktowanie wiedzy i wynikających z niej umiejętności jako środka urzeczywistniania twórczego życia i osiągnięcia świętości.
Rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki.	Rozbudzanie ciekawości poznawczej w poszukiwaniu i odkrywaniu obiektywnej prawdy. Rozbudzanie ciekawości poznawczej wobec istnienia Boga, wobec Jezusa Chrystusa, jego historii, nauczania i zbawczego posłannictwa. Kształtowanie dojrzałości wiary i miłości na fundamencie rozwijanej wiedzy religijnej. Budowanie motywacji do nauki w perspektywie prawidłowo ukształtowanego sumienia.
Wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat.	Wyposażenie uczniów w wiedzę i wiarę umożliwiającą rozumienie siebie, świata i powołania do świętości. Wyposażenie uczniów w umiejętności wartościowania świata, rzeczy ludzi w perspektywie sądów własnego sumienia i kryterium wartości ewangelicznych.

WYMIAR JA WOBEC SAMEGO SIEBIE – UCZYNIENIE MIŁOŚCI PIĘKNĄ, WIELKĄ, DOJRZAŁĄ I ODPOWIEDZIALNĄ, POSZUKIWANIE PRAWDY, OSIĄGNIĘCIE ŚWIĘTOŚCI	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji.	Wspieranie uczniów w rozpoznawaniu własnych predyspozycji w realizacji coraz bardziej dojrzałej miłości Boga i bliźniego. Okrywanie własnych predyspozycji i do życia prawdą i jej głoszenia. Kształtowanie drogi dalszej edukacji w perspektywie odkrywania własnego powołania jako zadania udzielonego przez Boga.
Wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej.	Dążenie do integralnego rozwoju osobowego, własnego człowieczeństwa, którego istotę stanowi wierność prawdzie i sumieniu, czynna miłość Boga i bliźniego, czyli osobista świętość. Budzenie ciekawości poznawczej siebie samego, własnego sumienia, sensu życia, znaczenia Boga, prawdy i miłości we własnym życiu.
Kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość.	Kształtowanie postawy i odpowiedzialnej miłości wobec Boga, świata i innych ludzi jako szansy własnego, dojrzałego rozwoju, i osiągnięcia szczęścia ludzkiego i pełni życia chrześcijańskiego – świętości. Inspirowanie do aktywności w życiu społecznym, motywowanej wrażliwością sumienia na potrzeby innych i poczuciem odpowiedzialności za ich dobro.
Zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy.	Inspirowanie uczniów do samokształcenia jako poczucia odpowiedzialności za siebie samego, za własny rozwój i powołanie do świętości. Kształtowanie umiejętności oceny własnego warsztatu pracy według własnego sumienia. Kształtowanie umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy w celu efektywnego poznawania i głoszenia prawdy oraz efektywnej służby miłości dla bliźnich.
Ukierunkowanie ucznia ku wartościom.	Ukierunkowanie ku prawdzie, miłości, prawemu sumieniu i świętości jako wartościom budującym wysoką jakość i świętość własnego życia.

Tabela poniższa zawiera zadania wzbogacające cele ogólne kształcenia w liceum i technikum w zakresie relacji: Ja wobec samego siebie, inspirowane nauczaniem Jana Pawła II.

Tabela nr 4 Cele ogólne kształcenia w liceum i technikum wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec samego siebie.

WYMIAR JA WOBEC SAMEGO SIEBIE – UCZYNIENIE MIŁOŚCI PIĘKNĄ, WIELKĄ, DOJRZAŁĄ I ODPOWIEDZIALNĄ, POSZUKIWANIE PRAWDY, OSIĄGNIĘCIE ŚWIĘTOŚCI, BYCIE CZŁOWIEKIEM SUMIENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;	Wskazywanie, iż uporządkowana i systematyczna wiedza jest podstawą umiejętności poszukiwania prawdy. Kształtowanie przekonania, iż uporządkowana i systematyczna wiedza może być jedną z dróg umiejętnego osiągnięcia świętości. Kształtowanie świadomości, iż zdobywanie uporządkowanej i systematycznej wiedzy wspomaga proces formowania sumienia. Wskazywanie, iż uporządkowana i systematyczna wiedza wspomaga umiejętności wyrażania czynnej, dojrzałej i odpowiedzialnej miłości.
Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.	Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych jako narzędzia poszukiwania i odkrywania prawdy. Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych jako czynnik kształtujący kryterium dojrzałej i odpowiedzialnej miłości. Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych jako narzędzie formacji sumienia będącego sądem rozumu.
Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin.	Ukierunkowanie zainteresowań ucznia na poszukiwanie prawdy o sobie, Bogu i świecie. Kształtowanie przekonania, iż rozwijanie i urzeczywistnienie zainteresowań może być drogą do doskonalenia siebie i osiągnięcia świętości. Kształtowanie umiejętności wartościowania własnych zainteresowań według sądu sumienia i kryterium dobra osobistego i wspólnego. Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia, które mogą stanowić przestrzeń dla realizacji dojrzałej i odpowiedzialnej miłości.

WYMIAR JA WOBEC SAMEGO SIEBIE – UCZYNIENIE MIŁOŚCI PIĘKNĄ, WIELKĄ, DOJRZAŁĄ I ODPOWIEDZIALNĄ, POSZUKIWANIE PRAWDY, OSIĄGNIĘCIE ŚWIĘTOŚCI, BYCIE CZŁOWIEKIEM SUMIENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu w poszukującej wspólnocie.	Poszukiwanie i przedstawianie prawdy w dialogu z innymi. Formułowanie i przekazywanie przemyślanych sądów wspólnocie w duchu dojrzałej i odpowiedzialnej miłości. Formułowanie sądów w zgodzie z własnym sumieniem.
Łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi.	Kształtowanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia ukierunkowanego na prawdę i urzeczywistnianie jej w działaniach twórczych. Zachęcanie uczniów do przedstawiania w działaniach twórczych inspiracji własnego sumienia. Kształtowanie zdolności krytycznego i logicznego myślenia do rozpoznawania dojrzałej i odpowiedzialnej miłości.
Rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej.	Rozwijanie wrażliwości społecznej na fundamencie prawdy i miłości bliźniego. Rozwijanie wrażliwości moralnej przez kształtowanie własnego sumienia w świetle ewangelicznej prawdy i miłości. Rozwijanie wrażliwości moralno-społecznej, estetycznej i religijnej jako drogi prowadzącej do świętości.
Rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie.	Uwrażliwianie uczniów na obraz prawdy, miłości i świętości w kulturze. Kształtowanie przekonania, że kulturę tworzy człowiek, a kultura tworzy człowieka – formowanie umiejętności wartościowania dóbr kultury we własnym sumieniu.
Rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.	Wyrabianie u uczniów pasji do poznawania prawdy o własnym człowieczeństwie, świecie i Bogu. Zachęcanie uczniów do formowania własnego sumienia w kontekście wiedzy i wiary, zwłaszcza przez kształtowanie kryterium dobra i zła, prawdy i fałszu. Wspieranie uczniów w dążeniu do świętości, w praktycznym zastosowaniu wiedzy o Bogu, świecie i samym sobie.

3. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnot, społeczeństwa

Istotnym kontekstem, na który zwracał uwagę Jan Paweł II, jest wzrastanie osoby w relacji zarówno z drugim człowiekiem, jak i wspólnotą oraz społeczeństwem. Doniosłość tej relacji determinuje włączenie do treści nauczania wymiaru: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnoty i społeczeństwa. K. Chałas i A. Maj wskazują na dwa główne cele tego wymiaru, zawarte w nauczaniu Jana Pawła II:

1. Kształtowanie osobowości moralnej.
2. Osiągnięcie pełni człowieczeństwa, które stanowi dar dla drugiego człowieka¹⁴⁷.

W poniższej tabeli przedstawiono cele ogólne kształcenia w szkole podstawowej, wzbogacone zadaniami inspirowanymi nauczaniem Jana Pawła II w zakresie wymiaru: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnoty, społeczeństwa.

Tabela nr 5. Cele ogólne kształcenia w szkole podstawowej wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnot, społeczeństwa.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOT, SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wprowadzanie uczniów w świat wartości, a w tym – ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu, szacunku dla tradycji. Wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele).	Ukierunkowanie uczniów na znaczenie wartości moralnych, zwłaszcza miłości wobec bliźnich, rodziny, przyjaciół, Ojczyzny i potrzebujących pomocy. Ukazywanie wzorców osób, które ofiarowały siebie jako dar dla drugiego człowieka, w tym świętych i męczenników.

¹⁴⁷ Zob. tamże, s. 66–69.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOT, SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, etnicznej i regionalnej.	Urzeczywistnianie wartości moralnych, wspólnych dla tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, etnicznej regionalnej i religijnej. Wykorzystywanie bogactwa kulturowego, narodowego i religijnego do przekazywania wartości moralnych. Kształtowanie postawy ofiarności wobec drugiego człowieka, różnych wspólnot ludzkich, w tym społeczności lokalnej, narodowej i religijnej.
Formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób.	Kształtowanie przekonania, iż szczerą i dobrą relacją z innymi budowana jest na fundamencie wzajemnego poszanowania godności ludzkiej i gotowości do ofiarnej służby bliźniemu. Formułowanie przekonania, iż własna ofiarność nie umniejsza godności człowieka, przeciwnie, buduje jego godność osobowościową.
Rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość.	Kształtowanie postawy szacunku i doceniania ofiarności własnej i drugiego człowieka w podejmowanych działaniach kreatywnych, innowacyjnych i przedsiębiorczych na rzecz bliźniego i innych społeczności. Rozwijanie kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości dla urzeczywistniania wartości moralnych oraz budowania wspólnoty ludzkiej i kościelnej.
Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania.	Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia w wartościowaniu własnych zachowań i postaw moralnych. Kształtowanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania w ofiarnej służbie na rzecz bliźnich oraz rozwoju wspólnoty i społeczeństwa.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOT, SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGAJĄCE CELE OGÓLNE
Ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności.	Wskazywanie na znaczenie moralne zdobywanej wiedzy i kształtowanych umiejętności. Kształtowanie umiejętności wykorzystywania wiedzy w służbie bliźnim i dla rozwoju wspólnoty i społeczności.
Rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki.	Rozbudzanie ciekawości poznawczej ukierunkowanej na wartości moralne. Budowanie motywacji do nauki na przekonaniu o misji każdej osoby wobec drugiego człowieka, wspólnoty, społeczności życia i wiary.
Wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat.	Wyposażenie uczniów w wiadomości i umiejętności umożliwiające rozumienie drugiego człowieka i społeczeństwa oraz budowanie dojrzałych relacji z bliźnimi i różnorodnymi wspólnotami. Kształtowanie umiejętności postrzegania świata w perspektywie wiedzy i wiary oraz doświadczenia w uczestnictwie we wspólnotach naturalnych i religijnych.
Wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji.	Wspieranie uczniów w rozpoznaniu własnych predyspozycji dla budowania wspólnoty i społeczności naturalnej i religijnej. Wspieranie uczniów w poszukiwaniu własnych możliwości urzeczywistnienia wartości moralnych i daru z siebie w relacji z drugim człowiekiem.
Wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej.	Dążenie do integralnego rozwoju osobowego ucznia, inspirowanego wiedzą i ciekawością poznawczą, wiarą i wartościami moralno-społecznymi.
Kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość.	Kształtowanie wrażliwości i ofiarności wobec drugiego człowieka, wspólnoty i społeczeństwa. Kształtowanie postawy odpowiedzialności za drugiego człowieka, za społeczność życia i wiary. Kształtowanie postawy odpowiedzialności przed drugim człowiekiem, wspólnotą i społecznością życia i wiary.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOTY, SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy.	Zachęcanie do świadomego samokształcenia moralnego, służącego wzmocnieniu wspólnoty i społeczeństwa. Kształtowanie umiejętności samowychowawczych w budowaniu własnej dojrzałości moralnej i w ofiarnej służbie dla drugiego człowieka oraz dla wspólnoty i społeczności życia i wiary.
Ukierunkowanie ucznia ku wartościom.	Ukierunkowanie ucznia ku wartościom moralno-społecznym, ku drugiemu człowiekowi, wspólnocie i społeczności.

W poniższej tabeli wyszczególniono zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnoty i społeczności, wzbogacające cele ogólne kształcenia dla liceum i technikum.

Tabela nr 6. Cele ogólne kształcenia w liceum i technikum wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec drugiego człowieka, wspólnoty, społeczeństwa.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOTY SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności.	Kształtowanie umiejętności stosowania wiedzy do budowania wspólnoty z innymi i ubogacania społeczeństwa. Kształtowanie umiejętności wykorzystania uporządkowanej wiedzy do formowania własnej osobowości moralnej, otwartej na innych i gotowej do ofiarnej służby dla drugiego człowieka.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOTY SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.	Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych dla urzeczywistniania wartości moralnych. Doskonalenie umiejętności myślowo – językowych i włączenie ich do działań ubogacających drugiego człowieka, wspólnotę i społeczeństwo.
Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin.	Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i ukierunkowanie ich na działania dla drugiego człowieka, wspólnoty i społeczeństwa. Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i ukierunkowanie ich na urzeczywistnianie wartości moralno-społecznych.
Zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu w poszukującej wspólnoty.	Budowanie przestrzeni dialogu z drugim człowiekiem, we wspólnocie i w społeczeństwie. Podejmowanie dialogu dla dynamizowania rozwoju drugiego człowieka, wspólnoty i społeczeństwa. Zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów moralnych w dialogu z drugim człowiekiem, we wspólnocie i społeczeństwie.
Łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi.	Kształtowanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia o wspólnocie i społeczeństwie, z szacunkiem dla godności każdej osoby. Kształtowanie umiejętności twórczego zaangażowania na rzecz drugiego człowieka, wspólnoty oraz społeczeństwa życia i wiary. Wspieranie uczniów w kształtowaniu wyobraźni miłosierdzia i daru z siebie w służbie dla innych, społeczeństwa i Kościoła.
Rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej.	Rozwijanie wrażliwości wobec losu drugiego człowieka. Rozwijanie wrażliwości na wartości moralne. Rozwijanie wrażliwości wobec potrzeb wspólnoty i społeczeństwa.

WYMIAR JA WOBEC DRUGIEGO CZŁOWIEKA, WSPÓLNOTY SPOŁECZEŃSTWA – KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI MORALNEJ, OSIĄGNIĘCIE PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA, KTÓRE STANOWI DAR DLA DRUGIEGO CZŁOWIEKA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom kontakt z kulturą i jej rozumienie.	Kształtowanie postawy szacunku wobec kultury wspólnoty i społeczeństwa. Rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających rozumienie i obcowanie z kulturą wspólnoty oraz społeczności życia i wiary. Uczynienie własnej postawy „daru z siebie” jako elementu kultury wspólnoty, społeczności życia i wiary.
Rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, kształtowanie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.	Rozwijanie umiejętności praktycznego zastosowania zdobytej wiedzy w działaniach dla drugiego człowieka, wspólnoty oraz społeczności życia i wiary. Wyrabianie pasji do przyjmowania postawy własnej ofiarności dla innych. Wyrabianie pasji poznawania drugiego człowieka, wspólnoty i społeczeństwa przez urzeczywistnianie wartości moralnych.

4. Cele ogólne kształcenia wzbogacone nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec świata

Jan Paweł II podkreślał doniosłą rolę młodzieży w kształtowaniu świata. Akcentował, że do zadań względem Boga, samego siebie i drugiego człowieka powinny zostać włączone zobowiązania wobec świata.

K. Chałas i A. Maj piszą, że „podstawą celów, wyzwań i zadań są wartości pokoju, sprawiedliwości oraz miłości. Ekspozowaną wartością o charakterze globalnym jest pokój. Jan Paweł II naświetla istotę pokoju jako wartości ponadczasowej, przekraczającej kontynenty i zawsze aktualnej”¹⁴⁸. W tym kontekście należy sformułować dwa główne cele, ekspozowane w nauczaniu Jana Pawła II:

¹⁴⁸ Tamże, s. 69.

1. Urzeczywistnianie wartości pokoju, sprawiedliwości oraz miłości;
2. Dawanie świadectwa miłości do życia, jako Daru Bożego, jego obrony i sprzeciwu wobec jego niszczenia¹⁴⁹.

W tym kontekście, konieczne jest określenie zadań wynikających z nauczania Jana Pawła II, które będą dynamizować proces realizacji ogólnych celów kształcenia dla szkoły podstawowej. Klasyfikację tych zadań przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela nr 7. Cele ogólne kształcenia w szkole podstawowej wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec świata.

WYMIAR JA WOBEC ŚWIATA – URZECZYWIŚNIANIE WARTOŚCI POKOJU, SPRAWIEDLIWOŚCI ORAZ MIŁOŚCI, DAWANIE ŚWIADECTWA MIŁOŚCI DO ŻYCIA, JAKO DARU BOŻEGO, JEGO OBRONY I SPRZECIWU WOBEC JEGO NISZCZENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym – ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji. Wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele).	Ukierunkowanie na urzeczywistnianie wartości pokoju, sprawiedliwości i miłości. Ukazywanie wzorców osobowych, które urzeczywistniają wartość pokoju, sprawiedliwości i miłości. Kształtowanie postawy troski i opieki dla każdego życia ludzkiego jako daru Bożego.
Wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, etnicznej i regionalnej.	Budowanie przekonania o godności życia ludzkiego – od poczęcia do naturalnej śmierci, stanowiącej podstawę tożsamości indywidualnej i społecznej. Kształtowanie postawy obrony życia ludzkiego jako warunku trwałego pokoju i sprawiedliwości w każdej grupie społecznej i kulturowej. Urzeczywistnianie wartości pokoju we własnym środowisku życia.
Formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób.	Formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób jako podstawy obrony każdego życia ludzkiego. Kształtowanie postawy gotowości do obrony godności i życia ludzkiego. Urzeczywistnienie we własnym środowisku wartości pokoju, sprawiedliwości i miłości na fundamencie poszanowania godności każdego człowieka.

¹⁴⁹ Zob. tamże, s. 69–72.

WYMIAR JA WOBEC ŚWIATA – URZECZYWIŚNIANIE WARTOŚCI POKOJU, SPRAWIEDLIWOŚCI ORAZ MIŁOŚCI, DAWANIE ŚWIADECTWO MIŁOŚCI DO ŻYCIA, JAKO DARU BOŻEGO, JEGO OBRONY I SPRZECIWU WOBEC JEGO NISZCZENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość.	Rozwijanie kreatywności w urzeczywistnianiu wartości sprawiedliwości, miłości i pokoju. Rozwijanie kreatywności i innowacyjności w budowaniu cywilizacji życia i miłości.
Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania.	Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia w poszukiwaniu rozwiązań sprzyjających budowaniu pokoju. Rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia dla obrony i promocji życia jako Daru Bożego.
Ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności.	Ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy umiejętnego przeciwstawiania się niszczeniu natury i życia na Ziemi. Ukazywanie wartości wiedzy i wiary jako podstawy do rozwoju umiejętnej troski o stan ekologiczny świata, kształtowania postawy sprawiedliwości i miłości społecznej oraz obrony życia. Ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy umiejętności w budowaniu pokoju.
Rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki.	Rozbudzanie ciekawości poznawczej, naukowej i religijnej, wobec pochodzenia i istoty świata naturalnego, życia ludzkiego oraz społecznego. Kształtowanie naturalnej i religijnej motywacji do nauki, uzasadnionej odpowiedzialnością za świat i jego pokojowy rozwój.
Wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat.	Wyposażenie uczniów w wiedzę naukową i religijną, umożliwiającą rozpoznanie czynników warunkujących pokój na świecie. Wyposażenie uczniów w wiedzę naukową i religijną, umożliwiającą rozpoznanie życia jako wielkiego daru Bożego dla świata.

WYMIAR JA WOBEC ŚWIATA – URZECZYWIŚNIANIE WARTOŚCI POKOJU, SPRAWIEDLIWOŚCI ORAZ MIŁOŚCI, DAWANIE ŚWIADECTWO MIŁOŚCI DO ŻYCIA, JAKO DARU BOŻEGO, JEGO OBRONY I SPRZECIWU WOBEC JEGO NISZCZENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji.	Wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji dla urzeczywistniania pokoju i sprawiedliwości w swoim środowisku życia. Wspieranie ucznia w naturalnym i religijnym rozpoznawaniu drogi dalszej edukacji, uwzględniającej własne predyspozycje oraz potrzeby świata, społeczeństwa i Kościoła.
Wszehstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej.	Ukierunkowanie integralnego rozwoju ucznia na urzeczywistnianie odpowiedzialności za świat, dobro wspólne, pokój i miłość społeczną. Wspieranie integralnego rozwoju ucznia przez rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej świata i życia ludzkiego.
Kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość.	Kształtowanie postawy otwartej wobec bliźnich, świata i życia ludzkiego. Zachęcanie do podejmowania aktywności w życiu społecznym, służby miłości dla innych, kształtowania pokoju w najbliższym środowisku życia i wiary.
Zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy.	Włączanie działań urzeczywistniających pokój i sprawiedliwość międzyludzką do warsztatu własnej pracy i edukacji. Kształtowanie umiejętności samokształcenia i samowychowania w służbie dla świata i jego dobra, w budowaniu sprawiedliwości i miłości społecznej, w szacunku do życia ludzkiego.
Ukierunkowanie ucznia ku wartościom.	Ukierunkowanie ucznia ku wartości życia, pokoju, sprawiedliwości i miłości.

Kategorie zadań inspirowanych nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: Ja wobec świata, wzbogacających cele ogólne kształcenia dla liceum i technikum, przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 8. Cele ogólne kształcenia w liceum i technikum wzbogacone przez zadania inspirowane nauczaniem Jana Pawła II w zakresie relacji: *Ja wobec świata*.

WYMIAR JA WOBEC ŚWIATA – URZECZYWIŚNIANIE WARTOŚCI POKOJU, SPRAWIEDLIWOŚCI ORAZ MIŁOŚCI, DAWANIE ŚWIADECTWO MIŁOŚCI DO ŻYCIA, JAKO DARU BOŻEGO JEGO OBRONY I SPRZECIWU WOBEC JEGO NISZCZENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności.	Traktowanie uporządkowanej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności urzeczywistniania wartości pokoju, sprawiedliwości oraz miłości. Traktowanie pogłębionej wiedzy jako narzędzia dla budowania cywilizacji życia.
Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.	Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych dla poszukiwania sposobów urzeczywistniania pokoju i sprawiedliwości na świecie. Doskonalenie umiejętności myślowo-językowych dla podejmowania promocji i obrony życia.
Rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin.	Kształtowanie umiejętności wykorzystywania własnych zainteresowań i zintegrowanej wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin w rozpoznawaniu i rozumieniu świata oraz urzeczywistnianiu wartości pokoju, sprawiedliwości i miłości społecznej. Kształtowanie zintegrowanej wiedzy i wiary jako podstawy afirmacji daru życia ludzkiego i potrzeby jego wszechstronnej ochrony.
Zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu w poszukującej wspólnoty.	Zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów o czynnikach wspierających i hamujących urzeczywistnianie wartości pokoju i sprawiedliwości na świecie. Kształtowanie umiejętności formułowania przemyślanych sądów promujących ludzkie życie od poczęcia do naturalnej śmierci i racjonalne ich uzasadnianie w dialogu z innymi.

WYMIAR JA WOBEC ŚWIATA – URZECZYWIŚNIANIE WARTOŚCI POKOJU, SPRAWIEDLIWOŚCI ORAZ MIŁOŚCI, DAWANIE ŚWIADECTWO MIŁOŚCI DO ŻYCIA, JAKO DARU BOŻEGO JEGO OBRONY I SPRZECIWU WOBEC JEGO NISZCZENIA	
CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA W LICEUM I TECHNIKUM	ZADANIA WZBOGACAJĄCE CELE OGÓLNE
Łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi.	Podjęcie działań twórczych dla urzeczywistnienia wartości pokoju, sprawiedliwości i ochrony życia. Kształtowanie zdolności krytycznego i logicznego myślenia w ocenie działań skierowanych przeciw życiu ludzkiemu, sprawiedliwości i pokojowi na świecie.
Rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej.	Rozwijanie wrażliwości moralno-społecznej i religijnej wobec każdego życia ludzkiego. Rozwijanie wrażliwości społecznej wobec potrzeby budowania świata w pokoju, sprawiedliwości i miłości.
Rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie.	Budowanie kultury autentycznie ludzkiej, respektującej prawo do życia i rozwoju każdego człowieka. Poszukiwanie w kulturze inspiracji dla urzeczywistniania pokoju, sprawiedliwości i miłości społecznej.
Rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.	Kształtowanie u uczniów pasji intelektualnej i religijnej do kształtowania świata jako cywilizacji życia i miłości.

Każdy z przedstawionych wymiarów nauczania Jana Pawła II, mimo że dotyczy zróżnicowanych dziedzin, nie jest elementem wyizolowanym. Jak już wspomniano, spoiwem łączącym jest cel centralny: urzeczywistnianie wartości młodości. Jan Paweł II podkreślał, iż realizacja wyznaczonych zadań i celów powinna być organizowana wokół młodzieńczego potencjału wychowanków¹⁵⁰.

Młodość dysponująca energią, optymizmem i autentycznością, odpowiednio ukształtowana, stanowi siłę dynamizującą cały proces wychowawczo-dydaktyczny. Dzięki urzeczywistnianiu wartości, jaką jest młodość, możliwe staje się budowanie zainteresowania, a nawet zachwyty nad wartościami oraz podejmowanie poświęceń dla wyzwań zawartych w każdym z wymiarów nauczania Jana Pawła II.

¹⁵⁰ Tamże, s. 58–59.

Przedstawione analizy umożliwiły określenie, w jaki sposób nauczanie Jana Pawła II może stanowić czynnik wzbogacający programy nauczania w szkole podstawowej oraz w liceum i technikum. Wyszczególniony katalog zadań precyzuje i rozszerza cele ogólne kształcenia.

Przeprowadzone analizy stanowią podstawę do opracowania szczegółowej egzemplifikacji nauczania Jana Pawła II w procesie lekcyjnym.

IV. Szczegółowa egzemplifikacja nauczania Jana Pawła II w procesie lekcyjnym

Głównym celem opracowania jest ukazanie szczegółowej egzemplifikacji nauczania Jana Pawła II w scenariuszach zajęć lekcyjnych. Podstawą wyróżnienia głównych zagadnień tematycznych i treściowych scenariuszy jest problematyka zawarta w papieskim nauczaniu, która została wybrana przez studentów pedagogiki i pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

To właśnie słowa Świętego stały się inspiracją do opracowania poszczególnych scenariuszy zajęć realizowanych na wielu przedmiotach nauczania oraz na różnych etapach edukacyjnych. Zostały one zebrane w trzech obszarach: edukacja wczesnoszkolna, klasy starsze szkoły podstawowej oraz klasy szkół ponadpodstawowych. Szczegółowa struktura każdego scenariusza obejmuje następujące elementy: przedmiot nauczania i etap edukacyjny, temat zajęć, fragment nauczania Jana Pawła II, cele zajęć, szczegółowy przebieg zajęć zawierający treści, zadania nauczyciela i ucznia, metody kształcenia, formy organizacyjne zajęć, środki dydaktyczne stosowane podczas lekcji. Pod każdym scenariuszem znajdują się uwagi i komentarze wskazujące na ważne elementy zajęć oraz kierunki ich modyfikowania i uzupełniania. Zakres treści, sposobów ich realizacji, dobór metod i form oraz środków stanowi jedynie propozycję, którą można zmieniać dostosowując ją do potrzeb i możliwości uczniów, szkoły i środowiska, w którym szkoła funkcjonuje.

1. Edukacja wczesnoszkolna

Temat: **Bohaterowie Ojczyzny**

Klasa III szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna

Z nauczania Jana Pawła II

„I ta wola obrony niepodległego Państwa towarzyszyła synom i córkom naszego Narodu nie tylko w okupowanym kraju, ale także na wszystkich frontach świata, na których Polacy walczyli o wolność własną i cudzą. Rozpoczęta bowiem w dniu 1 września wojna rozszerzała się na coraz dalsze kraje europejskie i pozaeuropejskie. Coraz nowe narody padały ofiarą hitlerowskiego najazdu albo też znajdowały się w stanie radykalnego zagrożenia. Naród polski w tej wojnie, która była nieodzowną obroną Europy i jej cywilizacji wobec totalitarnej przemocy, wywiązał się w pełni – rzec można: w nadmiarze – ze swoich zobowiązań alianckich, płacąc najwyższą cenę za «wolność naszą i waszą». Świadczą o tym również poniesione straty”.

Jan Paweł II. List do Konferencji Episkopatu Polski na 50-lecie wybuchu II wojny światowej. 26 VIII 1989. W: Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II. (Red.) P. Słabek, J. Jękot. Kraków 1997, s. 754.

Cele lekcji – uczeń

- Zna podstawowe fakty o II wojnie światowej.
- Wymienia bohaterów ojczyzny i opisuje ich postawę.
- Rozumie, że wojna niesie wiele ludzkiego cierpienia.
- Podejmuje działania o charakterze patriotycznym.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – aktywizująca; analiza tekstu; pogadanka
- **Część końcowa** – działania praktyczne
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa i indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – arkusz szarego papieru, marker
- **Część główna** – rekwizyty do scenografii, kamera
- **Część końcowa** – komputer z dostępem do internetu
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	<p>Przedstawienie tematu zajęć.</p> <p>Określenie pojęcia ojczyzna.</p>	<p>Przedstawia temat zajęć. Prosi uczniów aby spróbowali określić w jaki sposób rozumieją słowo „ojczyzna” i „bohater”.</p>	<p>Przedstawia swój sposób rozumienia słowa „ojczyzna” i „bohater”.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Przedstawienie podstawowych faktów o II wojnie światowej.</p> <p>Przedstawienie fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Opracowanie filmu.</p>	<p>Zaprasza uczniów do podróży w czasie. Prowadzi uczniów do różnych sal szkolnych, w których ukazane jest życie Polaków w czasie II wojny światowej: – w pierwszej sali znajdują się duże zdjęcia i rekwizyty przedstawiające wojska niemieckie* i sowieckie; – w drugiej sali znajduje się scenografia przedstawiająca codzienne życie Polaków pod okupacją np. gazety w języku niemieckim, kartki na żywność itp.**; – w trzeciej znajduje się scenografia dotycząca Armii Krajowej***. Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II – tłumaczy jego treść oraz zapewnia, że współcześnie patriotyzm, może być realizowany bez takich ofiar. Zaprasza do opracowania oraz montuje film, w którym uczniowie prezentują swoją postawę patriotyzmu.</p>	<p>Uczestniczy w aranżowanej podróży w czasie.</p> <p>Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Proponuje w jaki sposób można współcześnie pokazać swoją postawę patriotyczną.</p> <p>Uczestniczy w tworzeniu filmu, w którym wyraża za co kocha swoją ojczyznę i w jaki sposób chce być jej bohaterem.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Rozpropagowanie filmu.	Podsumowuje zajęcia. Komunikuje uczniom, iż nakręcony film przedstawi ich rodzicom. Prosi uczniów, aby porozmawiali z rodzicami o dystrybucji filmu.	Rozmawia z rodzicami o możliwościach rozpowszechnienia filmu.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety, z pytaniami: co podobało im się w zajęciach, a co było dla nich trudne?	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

- * Nauczyciel oprowadzając uczniów tłumaczy kto 1939 r. zaatakował Polskę i na miarę możliwości dzieci wyjaśnia dlaczego tak się stało.
- ** Warto aby ta scenografia ukazywała szczególnie kontrast pomiędzy wolną współczesnością i okupowaną przeszłością.
- *** Nauczyciel oprowadzając uczniów zwraca uwagę na postawę patriotyzmu/bohaterstwa żołnierzy, a także zwykłych obywateli.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji scenariusza zajęć może być spotkanie z członkami rodzin (dziećmi, wnukami) polskich bohaterów, którzy opowiedzą prawdziwe historie ludzi walczących o wolność Ojczyzny. Zajęcia mogą odbywać się przy wsparciu nauczyciela historii. Kulminacyjnym punktem jest analiza fragmentu nauczania Jana Pawła II. Fragment ten stanowi z jednej strony podsumowanie części historycznej zajęć, z drugiej zaś otwiera dyskusję nad współczesnym patriotyzmem. Nakręcenie filmu o postawach patriotycznych małych Polaków może być wstępem do przygotowania i realizacji klasowego programu wychowawczego zawierającego zadania, których realizacji przyczyni się do kształtowania postaw patriotycznych i utwierdzaniu uczniów w przekonaniu, że dzięki takim działaniom ofiara bohaterów poznanych na początku zajęć nie poszła na marne.

Temat: **Odnaleźć radość**

Klasa II szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja polonistyczna, muzyczna i plastyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Drodzy młodzi, liczne i nęcące są propozycje, które was zewsząd przyciągają: wielu mówi wam o radości, którą można osiągnąć przez pieniądze, przez powodzenie i władzę. Przede wszystkim mówią wam o radości, która wiąże się z powierzchowną i żłudną przyjemnością zmysłową. [...] Tylko krocząc razem z Chrystusem można osiągnąć radość, prawdziwą radość! Właśnie z tego powodu jeszcze dzisiaj kieruje On do was wezwanie do radości: «Błogosławieni...». Człowiek został stworzony do szczęścia. Wasze pragnienie szczęścia jest więc uzasadnione. Chrystus ma odpowiedź na wasze oczekiwania. Dlatego prosi nas, abyście Mu zaufali. Prawdziwa radość jest zdobyczą, do której nie dochodzi się bez długiej i trudnej walki. Chrystus zna tajemnicę zwycięstwa”

Jan Paweł II. Powitanie uczestników Dnia Młodzieży. Toronto, 25 VII 2002. „L'Osservatore Romano” 23(2002) nr 9, s. 48–49.

Cele lekcji – uczeń

- Wymienia sytuacje, które przynosi mu radość.
- Podejmuje działalność twórczą, której tematem przewodnim jest radość.
- Anимуje innych do okazywania radości.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów
- **Część główna** – analiza tekstu; aktywizująca – zabawa dydaktyczna
- **Część końcowa** – praktyczna, dyskusja
- **Ewaluacja** – wywiad oceniający

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, indywidualna
- **Część końcowa** – indywidualna, zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kartki samoprzylepne
- **Część główna** – tablica multimedialna lub rzutnik; mini plansze z literami, arkusz szarego papieru, flamaster; nośnik z muzyką, odtwarzacz
- **Część końcowa** – materiał, papiery ozdobne, kleje, nożyczki
- **Ewaluacja** – emotikony

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Opis tematu zajęć. Opracowanie mapy skojarzeń dla terminu „radość”.	Przedstawia temat zajęć. Na tablicy zapisuje słowo „radość” i prosi uczniów aby wymienili swoje skojarzenia związane z tym słowem.	Odczytuje słowo z tablicy. Wymienia swoje skojarzenia dla słowa radość, zapisuje je na kartce.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Przedstawienie fragmentu nauczania Jana Pawła II. Rozmowa dotycząca fragmentu. Wskazanie elementów, które mogą powodować radość. Opracowanie listu <i>Moja dzisiejsza radość</i> , kierowanego do najbliższego przyjaciela. Taniec radości.	Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II i prosi uczniów o przedstawienie w jaki sposób go rozumieją. Rozdaje uczniom mini plansze z literami tworzącymi słowo „radość”, prosi uczniów, aby do każdej litery dopisał to, co może sprawiać radość, tak aby zaczynało się na konkretną literę z tego wyrazu. Stawia zadanie napisania listu do najlepszego przyjaciela, w którym opíše swoją radość. Przypomina uczniom elementy, które powinien zawierać list. Rozpoczyna wspólne z uczniami pisanie listu. Włącza „żywą” muzykę, prosi uczniów aby za pomocą tańca i ruchu przedstawili jak tańczyłaby radość, gdyby była osobą.	Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II i go interpretuje. Rozpoznaje litery, poszukuje elementów, które spełniają dwa kryteria: sprawiają radość i rozpoczynają się na konkretną literę. Podejmuje pracę nad listem, w którym wskazuje, co dziś przyniosło mu radość. Podejmuje pracę twórczą.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Planeta radości. Streszczenie zajęć.	Prosi uczniów aby z dostępnych ścin- ków materiałów, papierów ozdobnych spróbowali przedstawić jak może wyglądać planeta radości, co się na niej znajdzie. Podsumowuje zajęcia. Prosi uczniów aby wskazali sposoby wzbudzenia radości u innych osób.	Wykonuje pracę pla- styczną. Wskazuje spo- soby wzbudzenia radości u innych osób, deklaruje realizację poszczegół- nych działań.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów aby, za pomocą różnych emocjonalnie emotikonów ocenili zajęcia.	Dokonuje oceny zajęć.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć są słowa Jana Pawła II. Analiza treści prezentowanego fragmentu powinna być opatrzona przykładami z życia, które są źródłem prawdziwej radości. Ważne jest podkreślenie, że rzeczy materialne nie zawsze są źródłem autentycznej radości.

Praca plastyczna wykonana podczas zajęć stanowi przyczynek do podjęcia rozmów i działań dotyczących dzielenia się radością z innymi. Zwieńczeniem zajęć może być praca domowa, polegająca na przygotowaniu Dnia radości w szkole. Każdy z uczniów przygotowuje jedno zadanie, które mogłoby sprawić radość koledze, koleżance, nauczycielowi, innym pracownikom w szkole, rodzicom, sąsiadom.

Temat: **Dar miłości dla osób z niepełnosprawnością**

Klasa III szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Punktem wyjścia każdej refleksji nad niepełnosprawnością muszą być fundamentalne założenia chrześcijańskiej antropologii: osoba niepełnosprawna, także wówczas, gdy zraniony jest jej umysł lub zaburzona zdolność postrzegania czy rozumienia, jest podmiotem w pełni ludzkim, mającym święte i niezbywalne prawa przynależne każdemu człowiekowi. Istota ludzka bowiem, niezależnie od warunków, w jakich toczy się jej życie, oraz od zdolności, jakimi może się wykazać, ma wyjątkową godność i szczególną wartość od początku swego istnienia aż po naturalną śmierć. Osoba niepełnosprawna – mimo wszelkich ograniczeń i cierpień, jakie są jej udziałem – każe nam pochylić się z szacunkiem i mądrością nad tajemnicą człowieka”

Jan Paweł II. Przesłanie do uczestników międzynarodowego sympozjum na temat: „Godność i prawa osoby z upośledzeniem umysłowym”. „L'Osservatore Romano” 25(2004) nr 4, s. 16.

Cele lekcji – uczeń

- Poznaje różne oblicza niepełnosprawności.
- Realizuje działania wspierające osoby z niepełnosprawnością.
- Przyjmuje postawę otwartości, akceptacji i pomocniczości wobec osób z niepełnosprawnością.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka
- **Część główna** – pokaz; dyskusja
- **Część końcowa** – ekspresyjna
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – arkusz szarego papieru, flamaster
- **Część główna** – projektor, kamera
- **Część końcowa** – materiały typu: gazy, koronki, franki, powertex, gipsowe główki, drewniane stelaże; słodczyce i owoce
- **Ewaluacja** – wizerunki min: radosnej, smutnej, obojętnej

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	<p>Przedstawienie tematu zajęć. Wyjaśnienie pojęcia „niepełnosprawność”.</p>	<p>Przedstawia uczniom temat zajęć. Prosi uczniów aby spróbowali określić jak rozumieją słowo „niepełnosprawność”. Wyjaśnia pojęcie.</p>	<p>Przedstawia swoje rozumienie słowa „niepełnosprawność”.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Prezentacja filmów nagranych przez osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności* (np. osoba z Zespołem Downa, niepełnosprawnością ruchową, osoba niewidoma). Przedstawienie fragmentu nauczania Jana Pawła II. Rozmowa podsumowująca filmy oraz fragment nauczania Jana Pawła II. Nagranie filmu i podziękowanie.</p>	<p>Zaprasza uczniów do obejrzenia filmów. Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II. Podsumowuje filmy oraz fragment. Zachęca uczniów aby wskazywali w jaki sposób można pomóc osobom z niepełnosprawnością w pokonywaniu trudności. Pyta dzieci jakie „dary” my dostajemy od osób z niepełnosprawnością. Proponuje uczniom nagranie filmu, w którym będą mogli podziękować osobom, które wystąpiły w wyświetlonych filmach.</p>	<p>Ogląda filmy. Interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II w kontekście pomocy osobom z niepełnosprawnościami. Opracowuje sposoby pomocy osobom z niepełnosprawnością. Dostrzega jak wielkim darem są osoby z niepełnosprawnością, wyraża swoją wdzięczność, uczestnicząc w nagraniu.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
CZEŚĆ KOŃCOWA	Wykonanie aniołów. Synteza zajęć. Wyświetlenie filmu z udziałem dzieci, wspólny poczęstunek.	Dzieli klasę na grupy. Każdej z grup rozdaje materiały, do wykonania anioła w technice powertex. Podsumowuje zajęcia. Zaprasza osoby z niepełnosprawnością, które dzieci poznały w filmach.	Pracując w grupie, wykonuje pracę plastyczną. Wręcza swoją pracę gościom. Uczestniczy w poczęstunku.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów, aby za pomocą ikonek, ocenili przeprowadzone zajęcia.	Dokonuje oceny zajęć.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia realizacji zajęć jest rozmowa na temat niepełnosprawności i osób z niepełnosprawnością oraz o godności każdego człowieka. Przy nagrywaniu filmów warto zwrócić uwagę, aby osoby przedstawiły jaka niepełnosprawność towarzyszy ich życiu, wskazały na swoje mocne strony, zainteresowania, ale także trudności.

Istotnym punktem podczas zajęć może być stworzenie banku sposobów pomocy osobom z niepełnosprawnością. Realizacja zajęć może stać się powodem do zaplanowania i realizacji projektu, którego głównym celem będzie pomoc osobom niepełnosprawnym znajdującym się w otoczeniu dziecka przy współudziale nauczycieli, rodziców, innych podmiotów pomocnych w realizacji projektu.

Temat: O wartości pracy i odpoczynku

Klasa III szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna, edukacja plastyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Pochłonięci przez coraz szybszy rytm codziennego życia, wszyscy potrzebujemy co jakiś czas zatrzymać się i odpocząć, aby poświęcić trochę więcej czasu na refleksję i modlitwę. W Księdze Rodzaju czytamy, że Bóg «odpoczął dnia siódmego po całym swym trudzie, jaki podjął. Wtedy Bóg pobłogosławił ów siódmy dzień i uczynił go świętym; w tym bowiem dniu odpoczął po całej swej pracy, którą wykonał stwarzając» (Rdz 2,2–3). Te słowa objawiają duchowy sens odpoczynku i podkreślają jego potencjalny wymiar religijny. Ukazując nam Boga, który błogosławi dzień poświęcony w szczególny sposób odpoczynkowi, Biblia chce nam uświadomić fakt, że człowiek potrzebuje poświęcić część swego czasu, aby doświadczyć wolności od spraw materialnych, aby zagłębić się w swoje wnętrze i ożywić w sobie poczucie własnej wielkości i godności jako obrazu Bożego [...]. W chwilach wypoczynku, a szczególnie podczas wakacji powinien uświadomić sobie fakt, że praca jest środkiem, a nie celem życia; ma też sposobność, by odkryć piękno milczenia jako przestrzeni, w której może odkryć samego siebie, aby wzbudzić w sobie wdzięczność i otworzyć się na modlitwę”.

Jan Paweł II. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”. Pieve di Cadore, 21 VII 1996. W: <https://opoka.org.pl/biblioteka> [dostęp: 21 XIII 2020].

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie, iż odpoczynek jest istotnym elementem pracy.
- Wskazuje na formy wartościowego wypoczynku.
- Podejmuje działania sprzyjające wartościowemu wypoczynkowi.

Metody

- **Wstęp** – analiza tekstu
- **Część główna** – burza mózgów, działania plastyczne, dyskusja, aktywizująca – odgrywanie scenek
- **Część końcowa** – aktywizująca – wizualizacja
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, indywidualna, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – kartki A3, suche pastele, klej magic, zużyte płyty CD, nożyczki, kamera, rekwizyty
- **Część końcowa** – waga szalkowa, odważniki
- **Ewaluacja** – kwestionariusz wywiadu

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Opis tematu zajęć. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Interpretacja fragmentu.	Przedstawia temat zajęć. Prezentuje i wyjaśnia fragment nauczania Jana Pawła II.	Pozna je i interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Określenie kategorii prac, które mogą i powinny wykonywać dzieci. Wykonanie plakatu. Rozmowa o czasie pracy i potrzebie odpoczynku. Klasyfikacja form wartościowego odpoczynku. Nagranie spotu reklamowego.	Prosi uczniów aby podzielili jakie prace wykonują w domu oraz jakie prace jeszcze mogliby wykonywać. Prosi aby każdy z uczniów wybrał dla siebie jeden wcześniej wskazany rodzaj pracy. Przedstawia zadanie, prezentacji wybranego rodzaju pracy w formie plakatu, jako czynności niecodziennej i fantastycznej. Rozpoczyna i moderuje rozmowę z uczniami na temat czasu przeznaczanego na pracę oraz potrzeby odpoczynku. Wspólnie z uczniami opracowuje katalog form wartościowego wypoczynku. Dzieli klasę na grupy. Zadaniem każdej z grup jest opracowanie spotu reklamowego dla wybranej formy wypoczynku.	Wymienia prace, które może wykonywać. Do wybranego rodzaju pracy wykonuje plakat, za pomocą suchych pasteli oraz płyt CD, na którym wybrana praca, zostanie przedstawiona jako coś niecodziennego, fantastycznego, jako – niezwykła przygoda. Uczestniczy w rozmowie. Wymienia formy wartościowego wypoczynku. Uczestniczy w działaniach grupy.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Synteza zajęć – bilans pracy i odpoczynku.	Podsumowuje zajęcia. Wyciąga wagę szalkową. Prosi aby każdy z uczniów na wadze zamieścił odważniki: czerwone – które symbolizują rodzaje prac, które wykonują i niebieskie, które symbolizują formy odpoczynku. Wskazuje na konieczność zachowania równowagi pomiędzy tymi dziedzinami.	Dokonuje bilansu własnego czasu pracy i odpoczynku.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów aby, w wypowiedziach pisemnych wskazali na elementy lekcji, które im się szczególnie podobały i te, które stanowiły dla nich pewną trudność.	Uczestniczy w wywiadzie.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia zajęć jest refleksja nad słowami Jana Pawła II. Zadaniem nauczyciela jest zwrócenie uwagi dzieci, że odpoczynek jest tak samo ważny jak i praca. Dzięki odpoczynkowi możemy lepiej pracować oraz zyskać czas na zastanowienie się nad sobą. Uświadomienie uczniom, że ich pracą jest nauka i oni także powinni zadbać o swój odpoczynek. Opracowanie katalogu form wartościowego wypoczynku jest zwieńczeniem głównej części zajęć. Katalog tych form może być zamieszczony w formie plastycznej np. na korytarzu szkolnym lub w formie elektronicznej na stronie internetowej szkoły. W ten sposób może stanowić inspirację do podejmowania przez innych uczniów społeczności szkolnej form odpoczynku służących ich zdrowiu i prawidłowemu rozwojowi.

Temat: Zło dobrem zwyciężaj

Klasa III szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj (Rz 12,21). Zła nie zwycięża się złem: na tej drodze bowiem, zamiast pokonać zło, zostaje się przez nie pokonanym. Perspektywa zarysowana przez wielkiego Apostoła uwidacznia zasadniczą prawdę: pokój jest rezultatem długiej i trudnej walki, której zwycięstwem jest pokonanie zła przez dobro. W obliczu dramatycznych obrazów gwałtownych bratobójczych starć, toczących się w różnych częściach świata, wobec niewypowiedzianych cierpień i wynikających z nich niesprawiedliwości jedynym wyborem na prawdę konstruktywnym jest odrzucenie zła i podążanie za dobrem (por. Rz 12,9), jak zaleca również św. Paweł”.

Jan Paweł II. Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Pokoju 1 I 2005 r. „L'Observatore Romano” 26(2005) nr 2, s. 4.

Cele lekcji – uczeń

- Zna fragmenty lektur: *Oto jest Kasia*, *Samochwała*, *Kłamczucha*.
- Identyfikuje obszary (przejawy zła) w najbliższym środowisku.
- Przedstawia sposoby zwalczania zła dobrem.
- Podejmuje refleksję nad własnym zachowaniem, w aspekcie dobra i zła.
- Podejmuje działania zwyciężania zła – dobrem.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka
- **Część główna** – aktywizująca; dyskusja
- **Część końcowa** – działania praktyczne
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa, zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – pacynki i inne rekwizyty; parasol, rzepy, kartki, ołówki
- **Część końcowa** – piłeczki ping-pongowe, wykałaczki, klej
- **Ewaluacja** – kwestionariusz wywiadu

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
WSTĘP	Prezentacja tematu zajęć oraz fragmentu nauczania Jana Pawła II.	Przedstawia temat zajęć. Przedstawia i objaśnia dzieciom, wskazany fragment nauczania Jana Pawła II.	Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Opracowanie mini spektakli z użyciem pacynek. Dyskusja. Parasol dobra.	Nauczyciel dzieli klasę na grupy. Każda z grup otrzymuje teksty: – fragment lektury <i>Oto jest Kasia</i> , w którym Kasia celowo porzuca opiekę nad młodszą siostrą, – wiersz <i>Samochwała</i> – wiersz <i>Kłamczucha</i> . Po wykonanym zadaniu, rozpoczyna i moderuje dyskusję dotyczącą zachowania „bohaterek” utworów. Wraz z uczniami poszukuje dobrych zachowań, które pomogłyby w zwalczaniu tych złych, które realizowały postacie z utworów.	Po przeczytaniu tekstu przygotowuje mini spektakl z udziałem pacynek, który będzie przedstawiał wskazaną treść. Uczestniczy w dyskusji. Przedstawia realizacje dobra, które pomogłyby w zwalczaniu zła, wyrządzonego przez postacie z utworów. Swoje pomysły zapisuje i przykleja do rozłożonego parasola.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Kula dobra. Synteza zajęć.	Proponuje uczniom aby utworzyli kulę dobra. W widocznym miejscu umieszcza piłeczkę ping-pongową. Wyjaśnia, że po zrealizowaniu każdego dobrego uczynku, dzieci będą mogły do niej, dołączyć kolejną piłeczkę. Podsumowuje zajęcia.	Uczestniczy w zadaniu.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów, aby na kwestionariuszu wywiadu zaznaczyli za pomocą ikonki, na ile są zadowoleni z zajęć.	Wypełnia kwestionariusz wywiadu.

Uwagi i komentarze

Głównym zadaniem zajęć jest zainspirowanie uczniów do czynienia dobra, jako odpowiedzi na spotykane zło. Poprzez odgrywanie scenek uczniowie wyrażają emocje, które odczuwali w zawiązku z niewłaściwym zachowaniem aktorów występujących w scenkach.

Ważnym punktem w realizowanych zajęciach może być zadanie, w którym uczniowie identyfikują zło w ich środowisku oraz wskazują na sposoby jego pokonywania i przewycięzanie przez czynienie dobra.

Zwieńczeniem zajęć jest tworzenie Kuli dobra. Zadanie takie stwarza uczniom szansę ukazania swoich dobrych uczynków oraz uświadomienie sobie, że liczba dobrych uczynków jest nieskończona. Daje także możliwość stworzenia np. katalogu dobrych uczynków, które skutecznie mogą się przeciwstawić złu.

Temat: **O tradycji polskiej**

Klasa II szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna, muzyczna, plastyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Przyszłość Polski zależy od was i musi od was zależeć. To jest nasza Ojczyzna – to jest nasze «być» i nasze «mieć». I nic nie może pozbawić nas prawa, ażeby przyszłość tego naszego «być»; i «mieć» zależała od nas. Każde pokolenie Polaków, zwłaszcza na przestrzeni ostatnich dwustu lat, ale i wcześniej, przez całe tysiąclecie, stawało przed tym samym problemem, można go nazwać problemem pracy nad sobą, i – trzeba powiedzieć – jeżeli nie wszyscy, to w każdym razie bardzo wielu nie uciekało od odpowiedzi na wyzwanie swoich czasów. Dla chrześcijanina sytuacja nigdy nie jest beznadziejna. Chrześcijanin jest człowiekiem nadziei. To nas wyróżnia, poczynawszy od tego patriarchy, którego nazywa św. Paweł «ojcem naszej wiary»: uwierzył wbrew nadziei; to nas wyróżnia poprzez Bogarodnicę, o której Elżbieta przy nawiedzeniu powiedziała: «Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła», po ludzku, wbrew nadziei, uwierzyła, że się stanie, bo w dziejach człowieka działa Bóg. Powiedział Chrystus: «Ojciec mój dotąd działa i Ja działam». I to miejsce jest także świadkiem wielkiego działania Boga przez ludzi”.

Jan Paweł II. Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte. Gdańsk, 12 VI 1987. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX. Kraków 2008, s. 376.

Cele lekcji – uczeń

- Wymienia i opisuje polskie tradycje ludowe.
- Dostrzega bogactwo i znaczenie polskich tradycji ludowych i potrafi je opisać.
- Kultuwa polskie tradycje ludowe.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka
- **Część główna** – aktywizująca – zabawa dydaktyczna; pogadanka

- **Część końcowa** – burza mózgów; praktyczna
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – brak
- **Część główna** – materiały potrzebne do lepienia pierogów; odtwarzacz, nośnik z muzyką
- **Część końcowa** – plansza do zapisywania pomysłów; lokalne przysmaki
- **Ewaluacja** – kwestionariusz wywiadu

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Prezentacja tematu zajęć. Zaproszenie gości.	Przedstawia temat zajęć. Zaprasza gości.	Wita się z zaproszonymi gośćmi.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Lepienie pierogów z członkiniami Koła Gospodyń Wiejskich. Nauka lokalnych przysówek. Opowieść gości o znaczeniu elementów stroju ludowego oraz o tradycjach ludowych. Nauka prostego układu tanecznego, z krokiem krakowiaka.	Zaprasza uczniów do uczestniczenia w zabawie kulinarnej. Moderuje naukę przysówek. Prosi gości o prezentację stroju ludowego oraz różnych tradycji ludowych. Koordynuje naukę układu tanecznego.	Uczestniczy w zabawie kulinarnej. Poznaje lokalne przysówki. Poznaje znaczenie elementów stroju ludowego oraz lokalne tradycje. Poznaje podstawowy krok krakowiaka.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Dyskusja. Wspólne spożywanie pierogów oraz innych lokalnych przysmaków.	Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Prosi uczniów aby zastanowili się dlaczego kontynuowanie tradycji jest ważnym elementem Ojczyzny. Zaprasza na poczęstunek.	Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II. Aktywnie uczestniczy w dyskusji.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów aby za pomocą ikony, wyrazili na ile są zadowoleni z odbytych zajęć.	Wypełnia kwestionariusz wywiadu.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest spotkanie z członkiniami Koła Gospodyń Wiejskich, dzięki któremu uczniowie mogą doświadczyć w sposób bezpośredni polskich tradycji. Mogą także zrozumieć jak ważne jest ich kultywowanie. Przy realizacji scenariusza należy brać pod uwagę kultywowanie regionalnych tradycji oraz podkreślać ich znaczenie w życiu danego regionu i lokalnego środowiska. Efektem zajęć ma być poznanie tradycji narodowych i regionalnych oraz rozwijanie świadomości wśród uczniów, że tradycje są jednym z filarów tożsamości narodowej. Rozwinięciem lub uzupełnieniem zadań realizowanych podczas zajęć jest stworzenie kompendium wiedzy na temat historii i tradycji regionu/miasta, w którym znajduje się szkoła a następnie zorganizowanie wewnątrzszkolnego konkursu pt. „Tradycje naszego regionu”.

Temat: **Lekcja przyjaźni**

Klasa II szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna, edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Pozwólcie Mu się odnaleźć. Nieraz człowiek, młody człowiek, bywa zagubiony w sobie samym, w otaczającym świecie, w całej sieci spraw ludzkich, które go oplątują. Pozwólcie się znaleźć Chrystusowi. Niech wie o was wszystko i niech was prowadzi. To prawda, że – aby za Nim iść, podążać – trzeba równocześnie od siebie samego wymagać, ale takie jest prawo przyjaźni. Jeśli mamy iść razem, musimy pilnować drogi, po której idziemy. Jeśli poruszamy się w górach, trzeba przestrzegać znaków. Jeśli jesteśmy na wspinaczkę, nie wolno popuścić liny. Podobnie trzeba też zachowywać łączność z tym Boskim Przyjacielem, któremu na imię Jezus Chrystus. I trzeba z Nim współpracować”

Jan Paweł II. Przemówienie przygotowane na spotkanie z młodzieżą (nie wygłoszone). Kraków – Skałka. 8 VI 1979. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005). Listy, orędzia przemówienia, homilie. Poznań 2005, s. 392–396.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie czym jest przyjaźń.
- Wymienia cechy prawdziwego przyjaciela.
- Przejawia przyjacielską postawę wobec innych.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka
- **Część główna** – aktywizująca; zabawa i gra dydaktyczna
- **Część końcowa** – ekspresyjna
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna, grupowa, zbiorowa

- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica
- **Część główna** – papierowe serca, długopisy; tekturowa makieta człowieka, flamastry
- **Część końcowa** – kartki długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz wywiadu

Przebieg zajęć

PRZEBIEG LEKCJI	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Prezentacja tematu zajęć oraz fragmentu nauczania Jana Pawła II. Określenie treści i zakresu pojęcia „przyjaźń”.	Przedstawia temat zajęć oraz fragment nauczania Jana Pawła II. Prosi uczniów aby wymienili swoje skojarzenia ze słowem „przyjaźń”. Definiuje przyjaźń.	Wymienia swoje skojarzenia ze słowem „przyjaźń”. Poznaje definicję przyjaźni.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zabawa – serca przyjaźni. Opracowanie katalogu cech przyjaciela. Baśniowe przyjaźnie.	Rozdaje uczniom serca, prosi aby każdy podpisał je swoim imieniem i nazwiskiem. Wyjaśnia, iż zadaniem uczniów będzie wypełnienie każdego serca pochwałami, uznaniem, dobrym słowem dla osoby, do której należy konkretne serce. Dzieli klasę na grupy. Każdej z nich przydziela tekturową makietę człowieka. Wyjaśnia zadanie, polegające na przedstawieniu cech, które powinien prezentować prawdziwy przyjaciel. Przeprowadza quiz dotyczący przyjaźni pojawiających się w dotychczas omawianych lekturach.	Na sercach innych uczniów wpisuje, kierowane do nich: komplementy, dobre słowa etc. Pracując w grupie określa cechy, które powinien prezentować prawdziwy przyjaciel. Uczestniczy w quizie.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Wiersz dla przyjaciela.	Prosi uczniów aby ułożyli wiersz, z dedykacją dla swojego przyjaciela.	Podjęmuje się napisania wiersza.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów o wypełnienie, przy użyciu ikon kwestionariusza wywiadu ewaluacyjnego.	Wypełnia kwestionariusz wywiadu.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia realizacji zajęć jest refleksja nad przesłaniem Jana Pawła II oraz próba zdefiniowania językiem ucznia pojęcia przyjaźni. Stanović to będzie podstawę do charakterystyki osoby prawdziwego przyjaciela. Dzięki wskazaniu cech prawdziwego przyjaciela uczeń uświadamia sobie istnienie takich obszarów własnego charakteru, nad którymi należy pracować aby być dla innych przyjacielem i dobrym człowiekiem.

Napisanie wiersza dla przyjaciela stanowi zwieńczenie zajęć. Ważnym zadaniem, jakie można postawić po zajęciach jest opublikowanie w sieci lub w formie drukowanej wierszy w formie tomiku poezji dziecięcej pt.: „Dla mojego przyjaciela”.

Temat: Praca w zakładzie rzemieślniczym

Klasa III szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Praca jest dobrem człowieka – dobrem jego człowieczeństwa – przez pracę bowiem człowiek nie tylko przekształca przyrodę, dostosowując ją do swoich potrzeb, ale także urzeczywistnia siebie jako człowiek, a także poniekąd bardziej staje się człowiekiem”.

Jan Paweł II. Encyklika *Laborem exercens*. 14 IX 1981, nr 9.

„Jest jednak również obowiązkiem płynącym z wiary i miłości, aby chrześcijanie, którzy dysponują środkami produkcji, tworzyli miejsca pracy, przyczyniając się w ten sposób do rozwiązania problemu bezrobocia w najbliższym środowisku. Gorąco proszę Boga, aby wszyscy ci, którzy mogą uczciwie zdobywać chleb pracą własnych rąk, mieli ku temu właściwe warunki”.

Jan Paweł II. Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na dawnym radzieckim lotnisku wojskowym. Legnica, 2 VI 1997 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 680.

Cele lekcji – uczeń

- Poznaje zawody rzemieślnicze.
- Rozumie w jaki sposób funkcjonuje zakład rzemieślniczy.
- Podejmuje działania praktyczne.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – pogadanka; działania praktyczne (realizacja zadań)
- **Część końcowa** – dyskusja
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa

- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – plansze, zdjęcia, filmy przedstawiające określone zawody; masa solna, farby, celofan, wstążki
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kwestionariusz wywiadu

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Prezentacja tematu zajęć oraz fragmentu nauczania Jana Pawła II.	Prezentuje temat oraz fragment nauczania Jana Pawła II.	Poznaje i interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Prezentacja zawodów w rzemiośle. Wyjaśnienie czym jest manufaktura. Działania w strukturze manufaktury.	Prezentuje zawody rzemieślnicze (np. szewc, garncarz, kowal). Wyjaśnia, na czym polega praca w tym zawodzie. Wyjaśnia czym jest zakład rzemieślniczy. Dzieli klasę na grupy, każda z grup ma do wykonania inne zadanie: – wykonuje figurkę z masy solnej, – zajmuje się suszeniem figurek, – maluje figurki, – pakuje figurki.	Poznaje zawody w rzemiośle. Poznaje pojęcie manufaktury. Realizuje zadanie plastyczne w strukturze manufaktury.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Synteza zajęć.	Podsumowuje zajęcia.	Uczestniczy w zakończeniu zajęć.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Prosi uczniów o wypełnienie, przy użyciu ikon kwestionariusza wywiadu oceniającego.	Wypełnia kwestionariusz wywiadu oceniającego.

Uwagi i komentarze

Zajęcia mogą być poprzedzone lub ich następstwem może być spotkanie (cykl spotkań) z osobami wykonującymi zawody rzemieślnicze. Istotnym zadaniem nauczyciela powinno być zwrócenie uwagi uczniów na wartość pracy. Uzmysłowienie uczniom, że wykonywana praca (wykonywany zawód) kształtuje człowieka i go rozwija.

Rezultatem twórczości plastycznej uczniów może być zorganizowanie wystawy lub kiermaszu wykonanych figurek, z którego dochód będzie przeznaczony na wsparcie potrzebujących w środowisku lokalnym.

Temat: **Przebywając z rodziną**

Klasa II szkoły podstawowej

Przedmiot: Edukacja społeczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Rodzina jest sobą, jeżeli buduje się na takich odniesieniach, na wzajemnym zaufaniu, na zawierzeniu wzajemnym. Tylko na takim fundamencie można też budować proces wychowania, który stanowi podstawowy cel rodziny i jej pierwszorzędne zadanie. [...] Równocześnie nigdy nie dosyć przypominać, że wypełnianie tego zadania stawia przed rodzicami doniosłe wymagania. Rodzice sami muszą być dobrze wychowani, ażeby wychowywać – i sami też wciąż muszą się wychowywać, ażeby wychowywać. Tylko pod takimi warunkami, przy takiej postawie wewnętrznej, proces wychowania może być owocny. Jeżeli wiele dziś – na Dolnym Śląsku i w całej Polsce – zależy od tego, czy proces wychowania w rodzinie będzie owocny i skuteczny, to dlatego, że ma to swoje podstawowe znaczenie dla przyszłości całego narodu, powiedziałbym: dla polskiej racji stanu!”

Jan Paweł II. Homilia w czasie Mszy św. Wrocław, 21 VI 1983 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 254–255.

Cele lekcji – uczeń

- Wyjaśnia w czym wyraża się wartość rodziny.
- Buduje relację zaufania z rodzicem.
- Uczeń wzmacnia poczucie własnej wartości.
- Przejawia postawę szacunku wobec rodziców.

Metody

- **Wstęp** – aktywizująca zabawa dydaktyczna
- **Część główna** – dyskusja; aktywizująca – integracyjna
- **Część końcowa** – relaksacja
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – nośnik z muzyką, odtwarzacz
- **Część główna** – tablica multimedialna lub rzutnik; szarfy na oczy; materiałowe duże worki; gazety, lina
- **Część końcowa** – nośnik z muzyką, odtwarzacz
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Przywitanie uczestników zajęć. Wspólny taniec integracyjny.	Wita wszystkich uczestników zajęć. Instruuje uczestników, w jaki sposób będą wykonywać taniec.	Wykonuje taniec integracyjny.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Interpretacja fragmentu. Ćwiczenie zaufania. Konkurencja sportowa. Budowanie wiedzy.	<p>Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Rozpoczyna i moderuje dyskusję nad tym fragmentem oraz znaczeniem rodziny dla człowieka.</p> <p>Prosi aby uczniowie dobrali się w pary ze swoimi rodzicami. Następnie prosi aby uczniowie zamknęli oczy. Wskazuje także, że zadaniem rodziców jest poprowadzenie ucznia przez tor przeszkód.</p> <p>Po jednej rundzie następuje zmiana w parach.</p> <p>Każdej parze rodzic – dziecko przekazuje duży materiałowy worek, w którym pary muszą pokonać określoną drogę*.</p> <p>Rozdaje każdej z par rolki po ręcznikach z papieru. Zadaniem każdej z par jest zbudowanie z nich wieży, jednak rodzic nie używa rąk.</p>	<p>Uczestniczy w dyskusji. Wysłuchuje interpretacji rodziców.</p> <p>Uczestniczy w ćwiczeniu.</p> <p>Uczestniczy w konkurencji.</p> <p>Podjekuje współpracę z rodzicem.</p> <p>Uczestniczy w grze grupowej.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Bitwa na kulki.	Tworzy dwie drużyny rodziców i uczniów. Wyznacza dla nich przestrzeń po dwóch stronach liny, ułożonej na podłodze. Zadaniem każdej grupy jest przygotowanie kul z papieru w czasie 2 minut, a następnie przerzucenie jak największej liczby kul na pole drużyny przeciwnej.	
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Relaksacja. Synteza zajęć.	Włącza muzykę relaksacyjną. Prosi aby uczniowie i rodzice, z zamkniętymi oczami, usiedli w siadzie skrzyżnym, stykając się plecami. Podsumowuje zajęcia.	Uczestniczy w relaksacji.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów i rodziców o wypełnienie ankiety z pytaniami dotyczącymi treści oraz sposobu prowadzenia zajęć.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest rozmowa na temat fragmentu nauczania Jana Pawła II oraz zdobycie wiedzy na temat wartości rodziny.

Ważnym punktem zajęć jest stworzenie sytuacji, w którym rodzice i uczniowie okazują sobie wzajemnie zaufanie oraz z radością ze sobą współpracują. Bardzo ważnym zadaniem jest, aby w zadaniach realizowanych podczas zajęć nie było rywalizacji. Uwagę rodzin należy skoncentrować na wykonaniu zadań.

Temat: Małe rączki, wielkie serce

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Człowieka więc trzeba mierzyć miarą sumienia, miarą ducha, który jest otwarty ku Bogu. Trzeba więc człowieka mierzyć miarą Ducha Świętego. I to właśnie mówi nam dzisiejsza liturgia. Tylko Duch Święty może go «napęłnić» – to znaczy doprowadzić do spełnienia poprzez miłość i mądrość”.

Jan Paweł II. Przemówienie do młodzieży akademickiej zgromadzonej przed kościołem św. Anny. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 35.

Cele lekcji – uczeń

- Ocenia swoje postępowanie i innych osób, odnosząc się do poznanych wartości, takich jak: pomoc, uczciwość, wdzięczność.
- Rozumie potrzebę niesienia pomocy innym, jest uwrażliwiony na potrzeby i konieczność niesienia pomocy.
- Poprawnie redaguje ogłoszenie zgodnie z zasadami i wykorzystać to w różnych sytuacjach życiowych.
- Współpracuje w grupie, odkrywając nowe możliwości, jakie za sobą niesie współpraca w innymi.

Metody

- **Wstęp** – a) pogadanka; b) gra dydaktyczna; c) rozmowa
- **Część główna** – a) pogadanka; b) praktyczna; c) problemowa; d) aktywizująca – symulacyjna
- **Część końcowa** – eksponująca
- **Ewaluacja** – badawcza

Formy

- **Wstęp** – a) zbiorowa; b) grupowa; c) grupowa
- **Część główna** – a) zbiorowa; b) indywidualna; c) grupowa; d) zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – a) obraz Jana Pawła II; b) tekst z informacją o życiu Jana Pawła II; c) krzyżówka
- **Część główna** – a) opowieść nauczyciela na potrzeby zajęć, pytania do opowieści; b) kartki w 3 linie; c) brystol, farby, kredki; d) kolorowe kartki do zapisania dobrych uczynków
- **Część końcowa** – nagranie z piosenką pt. „Pomogę mamusi”
- **Ewaluacja** – kółka z zapisanymi nazwami zadań, pudełko

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	PRACA UCZNIA
WSTĘP	Prezentacja tematyki zajęć.	a) Rozpoczyna zajęcia cytatem Jana Pawła II „Człowieka trzeba mierzyć miarą serca”. Wyjaśnia, że człowieka trzeba oceniać po tym, jaki jest w środku, a to rozpoznajemy po jego uczynkach względem innych osób. Opowiada dzieciom o Janie Pawle II, jako osobie, która pomagała innym ludziom.	Słuchają wypowiedzi nauczyciela.
		b) Dzieli uczniów na grupy i rozdaje krzyżówki, Przedstawia uczniom teksty z informacjami o życiu Jana Pawła II.	Na podstawie usłyszanych informacji wypełniają krzyżówkę, odgadują hasło.
		c) Po wykonaniu zadania zachęca uczniów do wyjaśnienia znaczenia hasła: DOBRE SERCE.	Wypowiadają się na temat hasła krzyżówki.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	PRACA UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Analiza zagadnień dotyczących czynienia dobra i niesienia pomocy ludziom i zwierzętom.	a) Prezentuje autorskie opowiadanie dotyczące niesienia pomocy w klasie. Następnie prowadzi rozmowę na temat treści opowiadania kierowaną pytaniami.	Śledzi czytany tekst, bierze czynny udział w dyskusji.
		b) Rozdaje uczniom kartki z prośbą: Wyobraźcie sobie, że jesteście wolontariuszami w schronisku dla zwierząt. Napiszcie ogłoszenie o planowanej zbiórce karmy i innych przedmiotów dla kotów i psów. Przypomina zasady pisania ogłoszenia i jak ma wyglądać.	Pisze ogłoszenie korzystając z poznanych zasad i własnych pomysłów.
		c) Dzieli klasę na grupy i przekazuje polecenie przygotowania plakatu pt. „Pomoc jest w nas”.	Wraz z grupą przygotowuje projekt plakatu. Wspólnie z innymi członkami grupy wykonuje plakat.
		d) Prosi, aby każdy z uczniów napisał na kartce jeden dobry uczynek. Następnie zbiera wszystkie kartki do „Banku dobrych uczynków”. W dalszej części kartki będą losowane a ich treść przedstawiana bez słów do odgadnięcia, według zasad tzw. kalamburów.	Zapisuje na kartkach dobry uczynek, przedstawia i odgaduje wskazane w kalamburach uczynki.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Wyrażenie odczuć i emocji po zajęciach	Zapoznaje uczniów z piosenką „Pomogę mamusi” https://www.youtube.com/watch?v=0FqM2MdOOs0 zachęca do wspólnego śpiewania piosenki oraz przedstawienie ruchem i gestem jej treści.	Śpiewa piosenkę, ilustruje ruchem treść piosenki.
EWALUACJA	Synteza i ocena zajęć przez uczniów	Rozdaje dzieciom kolorowe kółka z napisami: niebieskie – krzyżówka, żółte – opowiadanie, pomarańczowe – piosenka, czerwone – ogłoszenie, zielone – plakat, szary – bank uczynków. Po rozdaniu kółek prosi, aby się zastanowili, które zadania im się podobały najbardziej i te kółka wrzucili do przygotowanego pudełka. Następnie podlicza głosy uczniów.	Dokonyuje oceny zadań i wybiera te, które mu się podobały.

Uwagi i komentarze

Głównym zadaniem realizowanych zajęć jest zwrócenie uwagi na fakt, że w każdym wieku można pomagać. Utworzenie „Banku dobrych uczynków” stwarza każdemu dziecku szansę aktywnego udziału w zajęciach oraz wskazanie własnej propozycji sposobu czynienia dobra. Wskazana byłaby kontynuacja zajęć poprzez organizację „Tygodnia dobrych uczynków”, podczas którego uczniowie będą realizowali dobre uczynki zgromadzone w Banku podczas zajęć.

Temat: **Życie jako miejsce odkrywania siebie i innych, własnych talentów i wartości**

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja społeczna

Z nauczania Jana Pawła II

„[...] życie jest pielgrzymką ciągłych odkryć: odkrywania, kim jesteście, odkrywania wartości, które nadają kształt waszemu życiu, odkrywania ludów i narodów, z którymi łączy was solidarna więź. Ta podróż odkrywczą jest najbardziej widoczna w okresie młodości, jednak jest to podróż, która nigdy się nie kończy. Przez całe życie wciąż od nowa musicie potwierdzać wartości, które nadają kształt wam samym i światu: wartości, które sprzyjają życiu, które odzwierciedlają godność i powołanie osoby ludzkiej, które budują świat w pokoju i sprawiedliwości”.

Jan Paweł II. Orędzie na XVIII światowy Dzień Pokoju. 1 stycznia 1985. W: Jan Paweł II do młodzieży..., s. 58–59.

Cele lekcji – uczeń

- Wymienia swoje pozytywne cechy charakteru.
- Wskazuje zalety drugiej osoby.
- Prezentuje swój talent na forum grupy i sposoby jego rozwijania.

Metody

- **Wstęp** – rozmowa kierowana
- **Część główna** – a) zabawa; b) scenki sytuacyjne; c) rozmowa kierowana
- **Część końcowa** – podająca
- **Ewaluacja** – ekspresyjna

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – a) zbiorowa; b1) grupowa; b2) grupowa; c) zespołowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – brak
- **Część główna** – b1) kartki, długopisy; b2) bank pozytywnych cech
- **Część końcowa** – „Przypowieść o talentach”:
<https://www.youtube.com/watch?v=oBYnGvqh8Bk>
- **Ewaluacja** – karty do ewaluacji: uśmiechnięta i smutna buzia

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	Wstęp do tematyki zajęć.	Wita uczniów. Prosi uczniów o dokończenie zdania: Moja najbardziej pozytywna cecha charakteru to...”	Kończy rozpoczęcie przez nauczyciela zdanie wskazując swoje pozytywne cechy charakteru.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	a) Prezentacja swoich zainteresowań i talentów.	a) Inicjuje zabawę w kalambury dotyczącą talentów.	Uczeń za pomocą gestów lub ruchów całego ciała przedstawia jaki ma talent.
	b) Rozwijanie umiejętności dokonywania oceny własnej osoby oraz dostrzegania zalet drugiego człowieka.	b1) Prosi, aby uczniowie w parach wypisali pozytywne cechy swojego kolegi. Następnie wymieniają się kartkami i czytają, co osoba obok o nich napisała.	Wypisuje zalety kolegi z pary, odczytuje z kartki cechy wskazane przez kolegę.
		b2) Dzieli uczniów na 4-osobowe grupy. Przygotowuje karty do losowania z zapisanymi zaletami (bank pozytywnych cech).	Każda grupa losuje jedną cechę, przygotowuje krótką scenkę promującą wylosowaną zaletę.
c) Poznanie treści i zakresu pojęcia „wartość” oraz znaczenia wartości w życiu człowieka.	c) Nauczyciel inicjuje rozmowę kierując do dzieci pytanie: – Czym dla człowieka są wartości? Prowadzi z uczniami pogadankę na ten temat, tłumaczy w prosty sposób jakie jest znaczenie słowa „wartość”.	Bierze udział w rozmowie.	

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Znaczenie autorytetu w życiu człowieka.	Zadaje pracę domową dla chętnych uczniów. Jest nią opisanie osoby, która jest dla ucznia autorytetem, wzorem godnym naśladowania. Jako podsumowanie przedstawia uczniom bajkę <i>Przypowieść o talentach</i> .	Zapisuje pracę domową.
EWALUACJA	Ocena lekcji przez uczniów.	Prosi o pokolorowanie wybranego obrazka zgodnie z odczuciami uczniów po odbytych zajęciach.	Koloruje wybrany obrazek zgodnie ze swoją oceną lekcji.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest uświadomienie sobie i przekazanie innym informacji o własnych zaletach, zdolnościach i talentach. Stwarza to szansę budowania u uczniów poczucia własnej wartości. Realizacja zajęć stwarza również szansę uświadomienia uczniom, które wartości są najważniejsze w życiu człowieka. Rezultatem lekcji może być zorganizowanie „Wieczoru talentów”, podczas którego uczniowie mogą zaprezentować swoje mocne strony i talenty. Ważne jest aby każde dziecko mogło się zaprezentować.

Temat: Modlitwa jako najlepsze lekarstwo dla człowieka

Klasa II szkoły podstawowej

Edukacja polonistyczna/religia

Z nauczania Jana Pawła II

„«Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity» (J 15,5; por. śpiew przed Ewangelią). Słowa, które Jezus skierował do apostołów podczas Ostatniej Wieczerzy, są gorącym wezwaniem również dla nas, Jego uczniów w trzecim tysiącleciu. Tylko ten, kto jest z Nim ściśle zjednoczony – wszczepiony w Niego jak latorośl w winny krzew – otrzymuje niczym życiodajne soki Jego łaskę. Tylko ten, kto żyje w komunii z Bogiem, przynosi owoc obfity sprawiedliwości i świętości. Świadcami tej podstawowej prawdy Ewangelii są święci [...]”.

Jan Paweł II. Homilia podczas Mszy św. kanonizacyjnej na placu św. Piotra. 18 V 2003. „L'Osservatore Romano” 24(2003) nr 7–8, s. 40.

Cele lekcji – uczeń

- Porządkuje swoją wypowiedź, poprawia w niej błędy, omawia treść przeczytanych tekstów i ilustracji.
- Nadaje znaczenie i tytuł obrazkom.
- Czyta płynnie, poprawnie i wyraziście na głos teksty zbudowane z wyrazów opracowanych w toku zajęć, dotyczące rzeczywistych doświadczeń dzieci i ich oczekiwań poznawczych.
- Pobudza wyobraźnię i stymuluje myślenie.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka; objaśnienie
- **Część główna** – a) pogadanka; b) ćwiczenia praktyczne
- **Część końcowa** – eksponująca
- **Ewaluacja** – badawcza

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – a) zbiorowa; b) indywidualna
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – obraz Jana Pawła II
- **Część główna** – zeszyty, długopisy
- **Część końcowa** – płyta CD z piosenką Arki Noego pt.: *Święty uśmiechnięty*
- **Ewaluacja** – kolorowe kółeczka w kolorze niebieskim, zielony i żółty; pudełka

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie do tematu lekcji. Zapoznanie z wypowiedzią Jana Pawła II.	Cytuje wypowiedź Jana Pawła II: „Kto trwa w Chrystusie przynosi owoc obfity”. Wyjaśnia, że modlitwa może być najlepszym lekarstwem na przeciwności losu. Przedstawia osobę Jana Pawła II jako człowieka, który przez całe życie kierował się wolą Bożą i do Niego się modlił.	Uważnie słucha wypowiedzi nauczyciela. Słucha nauczyciela, poprawnie formułuje pytania związane z tematem lekcji.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Analiza znaczenia modlitwy w życiu człowieka.	a) Inicjuje rozmowę z uczniami na temat modlitwy: czy i jak uczniowie się modlą?, kiedy modlitwa może pomóc? Czuwa nad poprawnością konstrukcji wypowiedzi uczniów.	Bierze czynny udział w rozmowie, odpowiada na pytania nauczyciela. Buduje poprawne zdania.
		b) Rozdaje dzieciom kartki i prosi o napisanie krótkiego listu do Matki Bożej, za co chciałyby Jej podziękować i o co prosić. Zwraca uwagę na estetykę i poprawność pisma.	Pisze list do Matki Bożej dbając o estetykę i poprawność językową pracy pisemnej.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Zwrócenie uwagi na różne rodzaje modlitwy.	Zwraca uwagę, że śpiew może być szczególnym rodzajem modlitwy. Zachęca do śpiewania utworu Arki Noego pt. Święty uśmiechnięty.	Tańczy i śpiewa piosenkę z repertuaru Arki Noego.
EWALUACJA	Opinia uczniów na temat zajęć.	Nauczyciel rozdaje uczniom kolorowe kółeczka, na których napisane są zadania, które dzisiaj robiły i prosi na ocenienie, które zadania podobały się dzieciom, a które nie do końca. Prosi o wrzucanie do dwóch stojących pudełek, aby później przeliczyć i poprawić w miarę możliwości.	Uważnie słucha nauczyciela. Po skończonej wypowiedzi każdy analizuje zajęcia i zgodnie ze swoją oceną wrzuca kółeczka do odpowiednich pudełek.

Uwagi i komentarze

Realizacja zajęć jest możliwa w sytuacji, w której wszyscy uczniowie w klasie uczęszczają na religię. Zajęcia powinny być realizowane wspólnie z katechetą. Rozpoczynają się od rozmowy na temat osoby Jana Pawła II oraz znaczenia modlitwy w jego życiu i życiu każdego człowieka. Pisanie listu do Matki Bożej stanowi formę modlitwy za Jej pośrednictwem. Dzięki temu zadaniu uczniowie kształcą nie tylko umiejętność poprawnego formułowania listu, ale także duchowego rozwoju i wewnętrznego przeżycia związanego z modlitwą. Ważne jest wzbudzenie u uczniów potrzeby modlitwy. Zwieńczeniem zajęć może być udział w nabożeństwie różańcowym, podczas którego dzieci będą mogły odczytać wybrane, najpiękniejsze listy – modlitwy do Matki Bożej.

Temat: **Warto pomagać innym**

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Trzeźwymi bądźcie i czuwajcie – woła św. Piotr (por. 1 P 5,8), a ja dzisiaj w godzinie Apelu Jasnogórskiego powtarzam jego słowa. Bo jestem tutaj, ażebym w tej godzinie czuwał razem z wami, abym przypominał wam, jak głęboko odczuwam każde zagrożenie człowieka, rodziny, narodu. Zagrożenie to ma zawsze swe źródło w naszej ludzkiej słabości, w słabej woli, w powierzchownym stosunku do życia. I dlatego, moi drodzy rodacy, w tej godzinie szczególnej szczerości, w tej godzinie otwarcia serc przed naszą Matką, przed naszą Jasnogórską Panią, mówię wam o tym, i zawieram wam to. Nie ulegajcie słabościom! Nie dajcie się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężajcie! (por. Rz 12,21). Jeśli widzisz, że brat twój upada, podźwignij go, a nie pozostaw w zagrożeniu. Czasem trudno dźwigać drugiego człowieka, zwłaszcza gdy – jak to się mówi – „leci nam przez ręce”... ale czyż można go opuścić? Przecież sam Bóg, sam Chrystus zawiera nam każdego z naszych braci, naszych rodaków – i mówi: «Coście jemu uczynili, Mnieście uczynili» (por. Mt 25,40).

Jan Paweł II. Apel Jasnogórski, Jasna Góra, 5 VI 1979. W: Pielgrzymka do Ojczyzny. Warszawa 1982, s. 147.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie potrzebę niesienia pomocy drugiemu człowiekowi.
- Czerpie radość i satysfakcję z pomocy innym.
- Potrafi okazać zainteresowanie sprawami ludzi potrzebujących, skrzywdzonych, nieszczęśliwych.
- Ocenia swoje postępowanie i innych osób, odnosząc się do poznanych wartości, takich jak: godność, odpowiedzialność, przyjaźń, życzliwość, pomoc, uczciwość, wdzięczność oraz inne, respektowane przez środowisko szkolne.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka; wyjaśnienie
- **Część główna** – a) pogadanka; wyjaśnienie b) ćwiczenia praktyczne c) burza mózgów d) ćwiczenia praktyczne
- **Część końcowa** – pogadanka; wyjaśnienie
- **Ewaluacja** – pogadanka

Formy

- **Wstęp** – indywidualna; zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna; grupowa; zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa; indywidualna
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – zeszyt, długopis, ilustracje ludzi; rozsypanka wyrazowa
- **Część główna** – a) fragment nauczania Jana Pawła II, wykreślanka literowa z hasłem: JAN PAWEŁ II; b) flamastry, kolorowy karton, kartki papieru, kredki, kolorowe karteczki, d) pudełko
- **Część końcowa** – zeszyt, długopis
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie uczniów w tematykę zajęć.	Przedstawienie uczniom różnych ilustracji, które przedstawiają ludzi potrzebujących, pokrzywdzonych, nieszczęśliwych, samotnych. Prowadzi rozmowę z uczniami dotyczącą oglądanych ilustracji. Zadaje uczniom pytania, np. Jacy są ludzie przedstawieni są na ilustracjach? Dlaczego czują się nieszczęśliwi? Co może być tego powodem? W jaki sposób możemy pomóc takim osobom? Rozdaje uczniom rozsypankę wyrazową z tematem zajęć.	Ogląda ilustracje, odpowiada na pytania nauczyciela i wyraża swoją opinię. Układa temat zajęć z rozsypanki wyrazowej i zapisuje go w zeszycie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Poznanie fragmentu nauczania Jana Pawła II. Realizacja zadań dotyczących problematyki niesienia pomocy przez uczniów innym ludziom.	a) Czyta fragment nauczania Jana Pawła II. Rozmawia z uczniami na temat fragmentu i podkreśla, że skłania on do niesienia pomocy innym. Pyta uczniów, czy ktoś z nich wie, kto może być autorem tego fragmentu. Rozdaje uczniom wykreślankę literową, której rozwiązaniem jest JAN PAWEŁ II, aby ułatwić im odgadnięcie autora fragmentu.	Słucha z uwagą fragmentu nauczania Jana Pawła II. Wypowiada się na temat wysłuchanego fragmentu. Rozwiązuje wykreślankę literową, która pomoże mu odgadnąć, kto jest autorem fragmentu.
		b) Dzieli uczniów na trzy grupy. Każda z grup przeprowadza burzę mózgów. Prosi uczniów o zapisanie swoich pomysłów na kartonie na temat tego, w jaki sposób i dlaczego należy pomagać innym.	Współpracuje w grupie i przedstawia swoje pomysły dotyczące sposobów niesienia pomocy. Prezentuje pracę swojej grupy. Uczeń wykonuje „pomocną dłoń” zgodnie z poleceniem nauczyciela.
		c) Prosi uczniów, aby na kartce papieru odrysowali swoje dłonie, wycięli je i pokolorowali, następnie na palcach wypisali osoby, którym najczęściej pomagają. Nauczyciel omawia z uczniami w kręgu ich prace i podkreśla, że wycięta dłoń jest symbolem pomocy. Nauczyciel wraz z uczniami tworzy ogromne Drzewko pomocy z wyciętych dłoni i zawiesza je na tablicy.	Uczeń wraz z nauczycielem tworzy ogromne Drzewko pomocy z wyciętych dłoni. Zapisuje na karteczce swoje imię oraz w jaki sposób może pomóc kolegom i koleżankom w klasie.
		d) Przeprowadza zabawę integracyjną „Jestem chętny/a do pomocy w...”. Nauczyciel rozdaje uczniom kolorowe karteczki i prosi, aby uczniowie zapisali na nich w czym mogą pomóc osobom w klasie, a na odwrocie karteczki umieścili swoje imię. Następnie prosi uczniów o wrzucenie karteczek do pudełka. Nauczyciel podaje uczniom pudełko, aby każdy uczeń mógł wylosować jedną karteczkę i przedstawić ucznia, który jest jej autorem oraz w jakiej konkretnej sprawie możemy zwrócić się do niego o pomoc.	Losuje karteczkę i prezentuje zapisaną formę pomocy, np. „Tosia – Chętnie pomogę innym w rozwiązywaniu zadań matematycznych”.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Zadanie pracy domowej.	Nauczyciel zadaje uczniom pytania: Jak się czujecie po tych zajęciach? Czego nauczyliście się podczas dzisiejszych zajęć? Zadaje pracę domową. Prosi uczniów, aby dowolnymi technikami wykonali pracę plastyczną pt. „Jak pomagam innym?”.	Uczeń odpowiada na pytania nauczyciela, wyraża swoje odczucia i opinię na temat zajęć. Zapisuje w zeszytach, jaką pracę domową musi wykonać.
EWALUACJA	Ocena zajęć przez uczniów.	Zadaje uczniom pytanie: Czy wam podobały się dzisiejsze zajęcia? Co w nich było najciekawsze?	Odpowiada na pytanie nauczyciela o zajęcia.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest prezentacja zdjęć przedstawiających osoby potrzebujące pomocy. Podstawowe jest ustalenie czy w otoczeniu dzieci są osoby potrzebujące oraz wskazanie sposobów pomocy tym osobom. Efektem finalnym powinien być klasowy projekt niesienia pomocy. Ważną kwestią jest uświadomienie uczniom, że z drobnych, dobrych uczynków powstają wielkie działa dobra.

Temat: Co czytać? – Książka moim przyjacielem

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Zawsze miałem dylemat: Co czytać? Starałem się wybierać to, co najistotniejsze. Tyle rzeczy się publikuje. Nie wszystkie są wartościowe i pożyteczne. Trzeba umieć wybierać i radzić się, co czytać”

Jan Paweł II. Wstańcie, chodźmy! Kraków 2004, s. 76.

Cele lekcji – uczeń

- Wymienia swoje ulubione książki.
- Wie dlaczego warto szanować książki.
- Wskazuje korzyści płynące z czytania książek.
- Potrafi reklamować książki i czytelnictwo.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka
- **Część główna** – a) pogadanka; b) podająca – prezentacja; c) praca z tekstem; d) dyskusja
- **Część końcowa** – metoda stawianych zadań.
- **Ewaluacja** – objaśnienie

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna, zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda, zeszyty, długopisy
- **Część główna** – a) ulubiona książka nauczyciela; b) ulubiona książka ucznia
c) fragmenty do zadania „Ukryte tytuły książek” (zał. 1), mazaki, tekst piosenki (zał. 2), podkład muzyczny (zał. 3); d) tablica, kreda, laptop, tablica multimedialna, głośniki, stoper.
- **Część końcowa** – tablica, kreda, zeszyty, długopisy
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie uczniów w tematykę zajęć.	Wprowadza uczniów w tematykę zajęć. Zapisuje temat lekcji na tablicy.	Słucha nauczyciela. Zapisuje temat w zeszyty.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Poruszanie zagadnień związanych ze znaczeniem książek w życiu człowieka oraz rozwijania zainteresowań czytelniczych wśród uczniów.	a) Prezentuje swoją ulubioną książkę z dzieciństwa, opowiada o niej, mówi, dlaczego lubi czytać, co mu to daje?	Słucha uważnie nauczyciela.
		b) Prosi chętnych uczniów, by zaprezentowali/zareklamowali swoją ulubioną książkę i powiedzieli, dlaczego ją lubią czytać.	Prezentuje swoją ulubioną książkę.
		c) Dzieli klasę na grupy i wyjaśnia polecenie: Każda grupa otrzyma tekst, w którym ukryte będą tytuły książek. Zadaniem uczniów jest wyszukanie jak największej liczby tytułów w czasie 3 minut.	Współpracuje w grupie wykonując zadanie wskazane przez nauczyciela.
		d) Rozpoczyna rozmowę o świecie bez książek. Aktywizuje uczniów, prosi, by w rozmowie/ dyskusji zastanowili się nad pytaniami, które zostały zapisane na tablicy: – Jak wyglądałby świat bez książek? – Czym zajmowałiby się uczniowie, gdyby nie było książek? – Jakie umiejętności byłyby zbędne w świecie bez książek? – Czego byśmy w sobie nie mogli rozwijać bez czytania? – Czy książka jest przyjacielem człowieka?	

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć dotyczące znaczenia czytelnictwa w życiu człowieka.	Podsumowuje wraz z uczniami zajęcia posługując się niedokończonymi zdaniami: – Lubię książki, ponieważ... – Warto czytać książki, gdyż... – Należy szanować książki, bo... – Człowiek, który nie czyta książek, jest...	Wybiera spośród podanych jedno zdanie i dokonanie według własnych odczuć.
EWALUACJA	Wyrażanie przez uczniów własnych opinii na temat zajęć.	Rysuje na tablicy duże słońce. Rozdaje uczniom czyste, przylepne karteczki. Tłumaczy uczniom zadanie: „Napiszcie na karteczkach, co Wam się podobało, a co nie. Nie podpisujcie karteczek. Kiedy napiszecie podchodźcie do tablicy i przyklejcie swoje karteczki tak jak uważacie (im bliżej słońca – tym bardziej mi się podobało/ im dalej słońca – tym mniej)”.	Uczeń wpisuje na kartce opinię na temat zajęć. Przykleja kartkę na narysowanych promykach słońca.

Uwagi i komentarze

Zajęcia mogą być realizowane we współpracy z nauczycielem bibliotekarzem. Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest dobry przykład nauczyciela prezentującego swoją ulubioną książkę oraz jego uzasadnienie sensu i potrzeby czytania książek. Wykonanie przez grupy uczniów plakatów reklamujących ich ulubione książki stwarza szansę zachęcenia i motywowania uczniów do aktywnego i regularnego czytelnictwa. Aktywizująca metoda niedokończonych zdań w części końcowej skłania do refleksji nad potrzebą rozwijania zainteresowań czytelniczych wśród uczniów. Ważne jest, aby podczas zajęć i sesji plakatowej prezentowane były wartościowe i ciekawe pozycje książkowe dla dzieci.

Temat: Szacunek, jako podstawowa wartość każdego człowieka

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Przede wszystkim trzeba patrzeć na ludzi starszych w świetle ich godności ludzkiej, która nie zanika w miarę upływu lat i pogarszania się stanu psychicznego i fizycznego. Oczywiście tego typu postawa może zakorzenić się tylko w społeczeństwie zdolnym przewyciężyć rozpowszechnione stereotypy, wedle których o wartości człowieka stanowi młodość, wydajność, fizyczna żywotność i pełnia zdrowia. Doświadczenie uczy, że brak tego pozytywnego nastawienia sprzyja marginalizacji ludzi starszych i skazuje ich na samotność porównywalną do prawdziwej śmierci społecznej”.

Jan Paweł II. List do uczestników II Światowego Zgromadzenia poświęconego problemom starzenia się ludności, 3 IV 2002. „L'Osservatore Romano” 23(2002) nr 6, s. 8–9.

Cele lekcji – uczeń

- Pisze odręcznie, czytelnie i płynnie, zdania i tekst ciągły, w jednej linii.
- Układa i zapisuje opowiadania złożone z 6–10 poprawnych zdań w ramach zagadnień opracowanych podczas zajęć.
- Wykorzystuje nabyte umiejętności do rozwiązywania problemów i eksploracji świata, dbając o własny rozwój i tworząc indywidualne sposoby uczenia się.
- Wie co to szacunek i jak ważny powinien być dla człowieka.
- Wskazuje sposoby okazywania szacunku innym.

Metody

- **Wstęp** – podająca
- **Część główna** – a) ekspresyjna; b) pogadanka; c) projekt
- **Część końcowa** – eksponująca, praktyczna
- **Ewaluacja** – eksponująca

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – a) zbiorowa; b) zbiorowa; c) grupowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – rebus
- **Część główna** – nagranie piosenki dla dzieci
- **Część końcowa** – kartony, nożyczki, klej, flamastry do przygotowania plakatu
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	PRACA UCZNIA
WSTĘP	Prezentacja zajęć.	Prezentuje uczniom rebus, którego rozwiązaniem jest słowo: szacunek. Wyjaśnia uczniom tematykę zajęć.	Pracują nad rebusem. Słuchają objaśnień.
CZĘŚĆ GŁÓWNA		a) Prezentuje uczniom piosenkę: <i>Mała Orkiestra Dni Naszych – Piosenka o szacunku dla innych. Piosenki dla dzieci</i> https://www.youtube.com/watch?v=DL5CDJSRs0k	Uważnie słucha piosenki.
		b) Kieruje rozmową na temat treści piosenki. Stawia uczniom następujące pytania: – Co myślicie o tym utworze? – Czy zgadzacie się ze słowami tej piosenki? – W jaki sposób wy okazujecie szacunek starszym osobom? – Jak myślicie, czy każdy okazuje szacunek innym?	Bierze czynny udział w rozmowie na temat okazywania szacunku innym ludziom.
		c) Dzieli uczniów na grupy. Każda grupa dostaje ilustracje przedstawiające: – osoby starsze; – rodziców; – młodzież – dzieci – krajobraz (przyrodę). Prosi, aby każda z grup na odwrocie napisała propozycje, w jaki sposób można wyrazić im szacunek.	Pracuje w grupie. Proponuje rozwiązania grupowych zadań.
CZĘŚĆ KOŃCOWA		Proponuje uczniom wykonanie wspólnego plakatu dotyczącego okazywania szacunku innym.	Uczniowie prezentują swoje propozycje. Wspólnie pracują nad plakatem „sposoby okazania szacunku innym”.
EWALUACJA	Indywidualna ocena zajęć przez uczniów.	Zachęca uczniów do wypowiedzi na temat odczuć związanych z zajęciami oraz dotyczących wartości szacunku.	Prezentuje uczucia, związane z zajęciami.

Uwagi i komentarze

Wyjaśnienie pojęcia „szacunek” jest pierwszym zadaniem wykonywanym przez uczniów i wprowadzeniem w problematykę zajęć. Ważnym składnikiem zajęć jest realizacja zadań grupowych dotyczących wskazania: komu należy się szacunek i jak można ten szacunek okazać. Zastosowanie grupowej formy aktywności uczniów stwarza szansę okazania sobie nawzajem szacunku podczas pracy. Ważne jest, aby każdy uczeń podczas pracy w grupie mógł zaproponować sposób okazania szacunku innym. Etapem końcowym jest prezentacja wyników pracy poszczególnych grup oraz przygotowanie wspólnego plakatu jako konkretnego rezultatu pracy uczniów. W kontekście fragmentu nauczania Jana Pawła II rolą nauczyciela jest zwrócenie szczególnej uwagi uczniów na szacunek wobec osób starszych.

Temat: W podróży po szacunek i podziw dla przyrody

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja przyrodnicza

Z nauczania Jana Pawła II

„Podróżując, turysta odkrywa inne miejsca i krajobrazy, nowe kolory, odmienne formy i sposoby postrzegania i przeżywania natury. Przyzwyczajony do własnego domu i miasta, do tych samych co zawsze pejzaży i znajomych głosów, oswaja wzrok z innymi obrazami, uczy się nowych słów, podziwia różnorodność świata, którego nikt nie jest w stanie do końca ogarnąć. Ten wysiłek sprawi bez wątpienia, że będzie on wyżej cenił wszystko, co go otacza, i głębiej sobie uświadomi, że należy to chronić”.

Jan Paweł II. Orędzie na XXII Światowy Dzień Turystyki, 9 VI 2001 r. „L’Osservatore Romano” 22(2001) nr 9, s. 5.

Cele lekcji – uczeń

- Zna podstawowe zasady ochrony przyrody.
- Stosuje zasady ochrony przyrody w życiu codziennym.
- Dostrzega piękno przyrody.
- Dbą o estetykę otoczenia.

Metody

- **Wstęp** – a) impresyjna; b) burza mózgów
- **Część główna** – a) podająca: pogadanka; b) problemowa: burza mózgów; c) praktyczna: realizacja zadań wytwórczych
- **Część końcowa** – podająca: pogadanka
- **Ewaluacja** – podająca: pogadanka

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – praca grupowa, praca indywidualna
- **Część końcowa** – praca indywidualna
- **Ewaluacja** – praca zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – a) zdjęcia prezentujące piękno przyrody; b) zeszyt, długopis, tablica
- **Część główna** – koperty z zapisanymi zasadami ochrony przyrody, długopisy, pudełko tekturowe, zielone flamastry, kartki, kredki
- **Część końcowa** – kolorowe kartki samoprzylepne, długopisy, zeszyty
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Wprowadzenie w tematykę zajęć.	Prezentuje uczniom zdjęcia ukazujące piękno przyrody. Nie komentuje przedstawianych ilustracji. Pozwala uczniom podziwiać uwiecznione na nich piękno.	Ogląda zdjęcia przedstawiające piękno przyrody.
		Podaje temat lekcji: „W podróży po szacunek i podziw dla przyrody”. Wspólnie z uczniami ustala zasady dotyczące ochrony przyrody. Zapisuje je na tablicy: Nie śmiećmy! Szanujemy zieleni! Oszczędzamy wodę i energię! Segregujemy odpady!	Zapisuje temat lekcji do zeszytu. Bierze aktywny udział w redagowaniu zasad dotyczących ochrony przyrody.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Poznanie przez uczniów zasad dotyczących ochrony przyrody oraz sposobów realizacji tych zasad w życiu codziennym.	a) Dzieli uczniów na grupy. Każda z grup otrzymuje kopertę z jedną zasadą dotyczącą ochrony przyrody. Zadaniem każdej z grup będzie zapisanie na odwrocie kartki pomysłów, w jaki sposób można te zasady zastosować w życiu codziennym. (np. zasada: szanuj zielen – nie chodzimy po trawnikach, nie obrywamy liści z drzew itp.).	Zapisuje na kartkach pomysły dotyczące realizacji zasad ochrony przyrody w życiu codziennym. Przedstawia swoje propozycje Odczytuje przydzielone zasady i wyniki swojej pracy. Dopisuje ewentualne dodatkowe propozycje nauczyciela, bądź uczniów z innych grup.
		b) Ustawia tekturowe pudełka na środku klasy i prosi uczniów o wrzucenie do niego kopert z zasadami. Zadaje uczniom pytania: Czy są gotowi przestrzegać danych zasad chroniąc środowisko? Prosi uczniów o odrysowanie swojej ręki na pudełku zielonym flamastrzem, w ramach zobowiązania do przestrzegania znajdujących się w nim zasad. (Pudełko powinno zostać ustawione przez nauczyciela w widocznym miejscu klasy, by w każdym momencie można było wyciągnąć koperty i przypomnieć uczniom znajdujące się w nim zasady).	Wrzuca kopertę do pudełka. Odrysowanie swojej ręki na pudełku.
		c) Rozdaje uczniom atlasy świata i prosi o wyobrażenie sobie, że są podróżnikami, którzy poszukują pięknego miejsca do odwiedzenia. Zadaniem uczniów będzie stworzenie rysunku wybranego z atlasu świata krajobrazu (las, góry, morze, wodospad, plaża), który ich zdaniem warto podziwiać oraz zapisanie gdzie dany krajobraz się znajduje (np. państwo, wyspa). Następnie przedstawienie swojej pracy: Jaki krajobraz wybrali? Gdzie się znajduje? Czym ich zachwycił?	Zadanie 2.: Plakat – „Piękny krajobraz”. Wybranie z atlasu świata krajobrazu (las, góry, morze, wodospad, plaża), który ich zdaniem warto podziwiać, stworzenie plakatu: Narysowanie wybranego krajobrazu na kartce oraz zapisanie gdzie on się znajduje (np. państwo, wyspa). Przedstawienie swojej pracy: Jaki krajobraz wybrali? Gdzie się znajduje? Czym ich zachwycił?

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zdobytej na lekcji wiedzy.	Zabawa – głosowanie. Wywieszenie prac uczniów na tablicy. Rozdanie uczniom kolorowych kartek samoprzylepnych. Wytlumaczenie zabawy: poinformowanie, że każda kartka oznacza jeden głos. Poproszenie uczniów, by napisali na kartach swoje imię, następnie umieścili je przy pracy, która im się spodobała najbardziej i chcieliby dane miejsce odwiedzić. Podliczenie głosów, by dowiedzieć się które miejsce zwyciężyło. Podanie treści pracy domowej: „przyklej w zeszytcie zdjęcie najpiękniejszego miejsca, znajdującego się w twojej okolicy lub je narysuj. Zapisz wybraną, poznaną na lekcji zasadę, którą mógłbyś/mogłabyś wykorzystać do ochrony tego miejsca”.	Zabawa – głosowanie. Zapisanie swojego imienia na kolorowej kartce samoprzylepnej i umieszczenie jej przy wybranym rysunku.
EWALUACJA	Ocena zajęć przez uczniów.	Zadanie uczniom pytań: Jakie zasady ochrony przyrody dzisiaj poznali? Jakie miejsca ze świata mogli podziwiać? Czy któreś zadanie było dla nich trudne i dlaczego? Pochwalenie za wykonaną pracę i zachowanie podczas lekcji.	Odpowiadanie na pytania nauczyciela.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest ukazanie uczniom piękna przyrody oraz jej wartości. Ważnym zadaniem nauczyciela jest zwrócenie uwagi i uwrażliwienie uczniów na piękno przyrody.

Kulminacyjnym punktem zajęć jest gromadzenie wiedzy na temat zagrożeń dla środowiska oraz sposobów jego ochrony. Zdobyta i uporządkowana wiedza w tym zakresie prowadzi do deklaracji działań z zakresu ochrony środowiska. Istotnym aspektem zajęć jest uwrażliwienie uczniów na piękno świata, który może być zagrożony, jak również wzbudzenie w nich poczucia odpowiedzialności za przyrodę i chęci podejmowania działań chroniących.

Temat: Moja Ojczyzna – mój dom

Klasa I szkoły podstawowej

Edukacja plastyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Ojczyzna – kiedy myślę – wówczas wyrażam siebie i zakorzeniam, mówi mi o tym serce, jakby ukryta granica, która ze mnie przebiega ku innym, aby wszystkich ogarnąć w przeszłość dawniejszą niż każdy z nas: z niej się wyłaniam... gdy myślę Ojczyzna – by zamknąć ją w sobie jak skarb”.

K. Wojtyła, *Myśląc Ojczyzna...* W: *Poezje i dramaty*. Kraków 1979, s. 87.

Cele lekcji – uczeń

- Wymienia nazwę kraju, w którym mieszka oraz stolicy Polski.
- Wyjaśnia co oznacza pojęcie „mała ojczyzna”.
- Wykonuje pracę plastyczną na zadany temat.
- Wypowiada się na temat „małej ojczyzny” przedstawionej na rysunku.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka, praca z tekstem
- **Część główna** – ekspresyjna
- **Część końcowa** – pogadanka
- **Ewaluacja** – ekspresyjna

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – tekst wiersza J. Białobrzesckiej *Moja mała ojczyzna*
- **Część główna** – kartony, kolorowy papier, klej
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Wprowadzenie w tematykę zajęć.	Zadaje pytanie: Kto wie jak nazywa się państwo, w którym żyjemy? Jakie miasto jest stolicą Polski? Czyta uczniom wiersz J. Białobrzesckiej <i>Moja mała ojczyzna</i> . Zadaje pytania dotyczące treści wiersza.	Udziela odpowiedzi na pytania nauczyciela. Słucha uważnie wiersza. Bierze udział w rozmowie na temat treści wiersza. Wyjaśnia, czym jest mała ojczyzna.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Wykonanie pracy plastycznej techniką wydzieranki.	Nauczyciel zachęca uczniów do wykonania pracy plastycznej pt. „Moja mała ojczyzna”.	Wykonuje samodzielnie pracę plastyczną.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć dotyczących małej ojczyzny.	Zachęca uczniów do wypowiedzi na temat wykonanych prac plastycznych. Wspólnie z uczniami przygotowuje wystawę prac plastycznych.	Opowiada o wykonanej przez siebie pracy. Bierze udział w przygotowaniu wystawy prac plastycznych.
EWALUACJA	Ocena przez uczniów zrealizowanych zajęć.	Nauczyciel prosi o pomachanie rękami te osoby, którym podobała się lekcja.	Postępuje zgodnie z prośbą nauczyciela.

Uwagi i komentarze

Analiza treści wiersza J. Białobrzesckiej, która ma miejsce na początku zajęć, pozwala na zrozumienie przez uczniów pojęcia „mała ojczyzna”. Ułatwi to uczniom realizację pracy plastycznej. Zorganizowanie konkursu prac dotyczących najbliższego otoczenia dziecka pozwala z jednej strony na rozwijanie twórczości plastycznej uczniów, z drugiej zaś kształtowanie postawy patriotycznej, poczucia własnej tożsamości i bycia członkiem społeczności lokalnej. Wytwory aktywności plastycznej uczniów powinny być opublikowane w dowolnej formie (np. w formie zdjęć, prezentacji multimedialnej) na stronach szkoły lub szerszej społeczności lokalnej.

Temat: Prawda zawsze wyjdzie na jaw

Klasa III szkoły podstawowej

Edukacja polonistyczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Człowiek jest wolny, człowiek jest wolny także, ażeby mówić nieprawdę. Ale nie jest naprawdę wolny, jeżeli nie mówi prawdy. Chrystus daje na to jasną odpowiedź: «Prawda was wyzwoli». Życie ludzkie jest więc także dążeniem do wolności przez prawdę. To jest bardzo ważne w epoce, którą przeżywamy. Bo zachłystujemy się wolnością, wolnością słowa i różnymi innymi wolnościami, które z tym się wiążą. Zachłystujemy się tą wolnością, której przedtem nam odmawiano, tak jak zresztą i wolności religijnej, choć w Polsce nie było pod tym względem najgorzej. Ale równocześnie zapominamy o tym wymiarze podstawowym, że nie ma prawdziwej wolności bez prawdy. Tylko prawda czyni wolnymi”.

Jan Paweł II. Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. Olsztyn, 6 czerwca 1991 r.
W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 514.

Cele lekcji – uczeń

- Zna wiersz J. Tuwima *O Grzesiu kłamczuchu i jego cioci*.
- Omawia treści usłyszanych tekstów i obejrzanych bajek.
- Ocenia swoje postępowanie i innych odnosząc się do poznanej wartości.
- Respektuje reguły zabaw i gier ruchowych.
- Odkrywa, że jego wybór rodzi konsekwencje, które dotyczą jego samego.

Metody

- **Wstęp** – a) zabawa dydaktyczna; b) podająca
- **Część główna** – a) dyskusja; burza mózgów; b) podająca, prezentacja; c) pogadanka; d) gry dydaktyczne – decyzyjne; e) aktywizująca – działań twórczych; f) eksponująca
- **Część końcowa** – działań praktycznych
- **Ewaluacja** – podająca

Formy

- **Wstęp** – a) zbiorowa; b) zbiorowa
- **Część główna** – a) zbiorowa, indywidualna; b) zbiorowa; c) zbiorowa; d) zbiorowa; e) indywidualna; f) zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – a) rebus; b) zeszyt ucznia
- **Część główna** – a) zeszyt, długopis/pióro, kreda; b) tekst wiersza J. Tuwima *O Grzesiu kłamaczuchu i jego cioci*; d) tabliczki z napisem „FAŁSZ”. Zdania prawdziwe i fałszywe; f) kredki, kartony
- **Część końcowa** – *Księga życia klasy*
- **Ewaluacja** – kartki z minkami

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	Wprowadzenie do tematyki zajęć.	Umieszcza na tablicy rebus do rozwiązania, którego hasłem jest słowo: „prawda”.	Rozwiązuje rebus.
	Zaprezentowanie tematu.	Zapisuje temat i zapoznaje z nim uczniów.	Notuje temat w zeszytcie.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Charakterystyka osoby prawdomównej.	a) Prosi uczniów o podanie tych cech, które kojarzą im się z osobą prawdomówną. Zapisuje propozycje na tablicy, w formie słoneczka. Następnie wspólnie z uczniami dokonuje analizy tych pojęć.	Podaje swoje skojarzenia. Notuje w zeszytcie informacje, które nauczyciel zapisał na tablicy.
	Zapoznanie z treścią wiersza <i>O Grzesiu kłamczuchu i jego cioci</i> .	b) Prezentuje wiersz J. Tuwima <i>O Grzesiu kłamczuchu i jego cioci</i> . Zadaje uczniom pytania związane z tekstem.	Uważnie słucha nauczyciela, po czym odpowiadają na zadane pytania.
	Analiza zagadnień związanych z prawdomównością.	c) Inicjuje rozmowę na temat prawdomówności kierowaną pytaniami: – czy zawsze są prawdomówni? – w stosunku do kogo należy być prawdomównym? – czy kiedyś zostali okłamani? – Jak się czuli, gdy ktoś ich oszukał? – czy prawdomówność się „opłaca”? – po czym można poznać, że nasz rozmówca kłamie?	Odpowiada na zadane przez nauczyciela pytania, aktywnie bierze udział w rozmowie.
	Przeprowadzenie zabawy: „Prawda – fałsz”.	d) Prowadzi zabawę dydaktyczną „Czy jestem prawdomówny”. Odczytuje zdanie prawdziwe i fałszywe.	Uważnie słucha nauczyciela. Jeśli zdanie jest prawdziwe klaszcze raz w dłoń. Natomiast, jeśli jest fałszywe podnosi w górę tabliczkę z napisem „FAŁSZ”.
	Układanie bajki <i>O Kasi, która nigdy nie kłamała</i> .	e) Podaje uczniom początek bajki. <i>W pięknym mieście mieszkała Kasia, która nigdy nie kłamała. Pewnego razu...</i>	Samodzielnie kończy bajkę. Następnie prezentuje ją na forum grupy.
	Dokonanie oceny twórczości literackiej uczniów.	f) Zachęca uczniów do wybrania najciekawszych bajek i przygotowanie do nich ilustracji.	Dokonuje wyboru tekstu. Przygotowuje ilustrację do bajki.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Przygotowanie opowiadań do publikacji.	Prosi uczniów o wklejenie wybranych bajek i ilustracji do <i>Księgi życia klasy</i> .	Wykonuje polecenie nauczyciela.
EWALUACJA	Indywidualna ocena zajęć.	Rozdaje każdemu uczniowi kartki przedstawiające 3 minki (uśmiechniętą, obojętną, smutną). Prosi uczniów, aby każdy z nich podniósł w górę tę, która pokazuje, w jakim stopniu podobały mu się zajęcia.	Unosi wybraną przez siebie minkę do góry.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest określenie, czym jest prawda oraz określenie jej istoty. Ważnym zadaniem nauczyciela jest pomoc uczniom w zrozumieniu wartości prawdy. Na podstawie zgromadzonej wiedzy i na bazie doświadczeń dotyczących prawdy i prawdomówności uczniowie pod kierunkiem nauczyciela podejmują zadanie opisanego człowieka prawdomównego. Punktem kulminacyjnym zajęć jest uświadomienie uczniom znaczenia prawdy w życiu człowieka. Twórczość literacka uczniów w postaci napisania bajki o prawdomównej Kasi stanowić będzie zwieńczenie zajęć. Publikacja bajek w *Księdze życia klasy* będzie nagrodą za trud włożony w przygotowanie pracy. Stwarza możliwość prezentacji utworów rodzicom, kolegom z innych klas. Może także stanowić punkt wyjścia do ogłoszenia w klasie lub wśród klas młodszych szkoły podstawowej Dnia/ tygodnia prawdomówności, którego celem będzie poszerzenie wiedzy o wartości prawdy i jej znaczenia w życiu człowieka. Ważna jest także możliwość przybliżenia szerszej grupie dzieci fragmentów nauczania Jana Pawła II dotyczących życia w prawdzie.

Temat zajęć: Mogę dawać dobry przykład

Klasa II szkoły podstawowej

Edukacja społeczna

Z nauczania Jana Pawła II

„Chodzi tu zarazem o pełną i dogłębną autentyczność człowieczeństwa, o taką autentyczność rozwoju ludzkiej osobowości, kobiecej czy męskiej, z wszystkimi właściwościami, jakie stanowią niepowtarzalny rys tej właśnie osobowości, a równocześnie wywołują wieloraki rezonans w życiu środowisk i wspólnot, poczynając od samej rodziny. Każdy z Was ma w jakiś sposób przyczynić się do bogactwa tych wspólnot przede wszystkim przez to, kim jest. Czyż nie w tym kierunku właśnie otwiera się owa młodość, jaka jest «osobowym» bogactwem każdej i każdego wśród was. Człowiek odczytuje siebie, swoje człowieczeństwo równocześnie jako własny świat wewnętrzny – i jako swoisty obszar bytowania «z drugimi»: «dla drugich»”.

Jan Paweł II. List apostolski *Parati Semper [Dilecti Amici]* z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży. 31 III 1985 r. W: Jan Paweł II. Listy apostolskie. (red.) M. Romanek. Kraków 2007, s. 162.

Cele lekcji – uczeń

- Ocenia postępowanie swoje i innych osób.
- Przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie i własnego w niej postępowania w odniesieniu do przyjętych norm i zasad.
- Potrafi rozpoznawać, rozumieć i nazywać emocje oraz uczuć innych osób.
- Ma potrzebę budowania relacji opartych na szacunku i miłości bliźnich.
- Potrafi współpracować w grupie.

Metody

- **Część główna** – problemowa, aktywizująca – wchodzenie w rolę
- **Część końcowa** – podająca, praktyczna
- **Ewaluacja** – problemowa

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – zbiorowa, indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna, zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda, zeszyt
- **Część główna** – kartki z przykładowymi scenkami
- **Część końcowa** – kartki z imionami i nazwiskami uczniów do losowania.
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Zapoznanie z tematem zajęć.	Wita uczniów, zapisuje temat na tablicy.	Wita się z nauczycielem i kolegami. Zapisuje temat do zeszytu.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>a) Wypowiedzi na temat dawania dobrego przykładu. Przygotowanie scenek rodzajowych. Przykładowe scenki: 1) Pewnego razu w szkole Ania oraz jej znajomi z klasy zauważyli, że Hania podczas przerwy siedzi samotna przy swoim stoliku. Grupa podeszła do niej i zaprosiła do wspólnej zabawy. 2) Bartek zauważył, że dwie osoby z jego klasy się kłócą. Podeszedł i powiedział, że mogą przecież porozmawiać i nie muszą się kłócić. Znajomi pogodzili się i potem wspólnie z Bartkiem zaczęli się bawić. 3) Kasia oraz jej brat Michał bawią się klockami w domu, jednak widząc, że mama jest zmęczona, robią dla niej kanapkę i sami zmywają naczynia. 4) Pewnego razu zdarzyło się coś strasznie smutnego – kotek Zosi gdzieś zaginął. Kiedy Krzys i Beatka się o tym dowiedzieli, postanowili pomóc jej zrobić ogłoszenia. Po kilku dniach kotka odnalazł jakiś pan i widząc ogłoszenie, zwrócił go Zosi. 5) Pani zadaje pracę domową. Marysia widząc, że Agnieszka i Wojtek nie do końca rozumieją temat, proponuje Pani, że wyjaśni im go. Nauczyciel się zgadza i Marysia tłumaczy zagadnienie Agnieszce i Wojtkowi. Dzięki temu każdemu z nich udaje się samodzielnie bezbłędnie wykonać pracę domową.</p>	<p>Zadaje pytanie uczniom, co to znaczy dawać dobry przykład oraz animuje dyskusję na ten temat – celem jest doprowadzenie do wniosku, że uczniowie też mogą dawać dobry przykład przede wszystkim poprzez codzienne dobre uczynki. Podaje kilka przykładów jak np. podzielenie się z rodzeństwem słodyczami, zabawa i pocieszenie smutnej osoby, pomoc rodzicom w obowiązkach domowych, itp. Dzieli uczniów na grupy po 3–5 osób – każda z nich ma ok. 15–20 minut na przygotowanie krótkiej scenki przedstawiającej dobry uczynek. W zależności od klasy/grupy można pozwolić, by sami na podstawie wcześniej podanych przykładów przygotowali scenki albo dać kartkę z jej opisem. Może opowiedzieć przykładową sytuację (treść scenek pod tabelą). Inicjuje rozmowę na temat odegranych scenek, np.: Czy bohaterowie scenek swoim uczynkiem mogą być dla nas dobrym przykładem? Dlaczego? Jakie były ich cechy (np. dobrzy, wrażliwi, empatyczni, chętni do pomocy)? Czy taki uczynek mogliby wykonać uczniowie? Czy są one trudne?</p>	<p>Odpowiada na pytania nauczyciela, bierze udział w dyskusji. Układa i przedstawia scenkę. Bierze udział w rozmowie na temat odegranych scenek.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Propozycja zadania do realizacji: Dzień/ tydzień dobrego przyjaciela.	Przestawia zadanie: Dzień/ Tydzień dobrego przyjaciela. Polega ono na tym, że każdy uczeń losuje karteczkę z imieniem koleżanki i kolegi z klasy i ma dla tej osoby być Dobrym Przyjacielem, czyli zrobić coś miłego (np. pobawić się razem, pożyczyć kredki, podzielić się słodyczkami, powiedzieć komplement), jednak w taki sposób, by ta osoba nie domyśliła się, że wylosowało się właśnie ją.	Przystępuje do zabawy.
EWALUACJA	Podsumowanie i ocena zajęć.	Prowadzi rozmowę na temat zajęć kierowaną pytaniami: Co według uczniów było dzisiaj najważniejsze na zajęciach? Jakie uczucia towarzyszyły uczniom podczas odgrywania scenek? Jakie wnioski można wyciągnąć po dzisiejszym dniu?	Odpowiada na pytania nauczyciela.

Uwagi i komentarze

Filarem i punktem kulminacyjnym zajęć jest przygotowanie i odegranie przez uczniów scenek, których treść dotyczy niesienia pomocy i spełniania dobrych uczynków. Realizacja tego zadania pozwala na uzmysłowienie uczniom jak ważna jest wzajemna pomoc oraz ile radości może przynieść dobry uczynek zarówno osobie, której pomagamy jak i osobie pomagającej. Zajęcia stanowią punkt wyjścia do zorganizowania „Tygodnia dobrego przyjaciela” w klasie. Warto podjąć starania o zorganizowanie takiego tygodnia w szkole a efekty (podejmowane działania) warto opublikować w sieci, np. na stronach internetowych szkoły.

2. Klasy starsze szkoły podstawowej

Temat: **Szacunek dla każdej pracy ludzkiej**

Klasa VIII

Przedmiot: Etyka

Z nauczania Jana Pawła II

„[...] podstawą określania wartości pracy ludzkiej nie jest przede wszystkim rodzaj wykonywanej czynności, ale fakt, że ten, kto ją wykonuje, jest osobą. [...] Ostatecznie bowiem celem pracy: jakiegokolwiek pracy spełnianej przez człowieka – choćby była to praca najbardziej «służebna», monotonna, w skali potocznego wartościowania wręcz upośledzająca — pozostaje zawsze sam człowiek. [...]. W pracy ludzkiej chrześcijanin odnajduje część Chrystusowego Krzyża i przyjmuje ją w tym samym duchu odkupienia, w którym Chrystus przyjął za nas swój Krzyż. W teź samej pracy dzięki światłu, jakie przenika w nas z Chrystusowego Zmartwychwstania, znajdujemy zawsze przeblask nowego życia, nowego dobra, jakby zapowiedź nowego nieba i nowej ziemi – które właśnie poprzez trud pracy staje się udziałem człowieka i świata. Poprzez trud – a nigdy bez niego. Potwierdza to, z jednej strony, nieodzowność krzyża w duchowości ludzkiej pracy, z drugiej strony jednakże odsłania się w tym krzyżu-trudzie nowe dobro, które z tej pracy bierze początek. Z pracy rozumianej dogłębnie i wszechstronnie – ale nigdy bez niej”.

Jan Paweł II. Encyklika *Laborem exercens*. 14 IX 1981, nr 6, 27.

Cele lekcji – uczeń

- Wyjaśnia na czym polega wartość każdej pracy ludzkiej.
- Uzasadnia, dlaczego należy okazywać szacunek wszystkim pracującym niezależnie od rodzaju wykonywanej pracy.
- Okazuje szacunek dla wszystkich osób pracujących.
- Przejawia postawę szacunku wobec siebie jako osoby wykonującej pracę.

Metody

- **Wstęp** – aktywizująca – gra dydaktyczna, praca z tekstem
- **Część główna** – a) analiza tekstu; b) pogadanka; c) analiza badań; d) analiza problemu; e) dyskusja
- **Część końcowa** – a) podająca, b) aktywizująca – analiza i rozwiązywanie problemu
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – a) indywidualna, b) zbiorowa, c) indywidualna, zbiorowa, d) indywidualna, zbiorowa, e) zbiorowa
- **Część końcowa** – a) indywidualna, b) zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda, rzutnik i ekran, program do tworzenia plików tekstowych
- **Część główna** – a) tablica, kreda, kartki, magnesy; c) rzutnik, ekran, grafika ze statystyką
- **Część końcowa** – zeszyt, długopis
- **Ewaluacja** – kartki i długopisy

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	PRACA UCZNIA
WSTĘP	<p>Przysłowia (związki frazeologiczne) związane z pracą:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Bez pracy nie ma kołaczy; – Żadna praca nie hańbi; – Módl się i pracuj; – Jaka praca, taka płaca; – Cierpliwością i pracą ludzie się bogacą. <p>Próba przyporządkowania przysłowia do wyświetlonego fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p>	<p>Prosi, aby uczniowie powieździeli, jakie znają przysłowia związane z pracą? Przysłowia zapisuje w dokumencie tekstowym i wyświetla tekst na rzutniku.</p> <p>Zadaje pytanie do tekstu na tablicy: Które przysłowie najbardziej pasuje do tego zdania i może być dla niego tytułem? Urządza głosowanie.</p>	<p>Podaje znane przysłowia o pracy.</p> <p>Głosuje nad tym, które najlepiej oddaje sens, fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	a) Praca nad powyższym tekstem.	a) Prosi uczniów, aby na osobnych kartkach wpisali jedno określenie, którym można uzupełnić zapisane zdanie: „Jakiego słowa mógł tutaj użyć Jan Paweł II?” Przyczepia kartki do tablicy wokół zdania. Wybiera ucznia do oceny i analizy.	<p>Zapisuje na kartkach określenia pasujące ich zdaniem do luki w zdaniu.</p> <p>Jeden z uczniów – ochotnik po analizie wszystkich słów opisuje: jakich słów było najwięcej, które są oryginalne i ciekawe itp.</p>
	b) Zadawane pytania: Czy spodziewaliście się takiego słowa? Czy jest ono w jakiś sposób podobne do waszych? Czy wasze słowa byłyby tu właściwsze? Czy z perspektywy czasu mogłoby być to słowo zmienione? W jakim celu papież użył właśnie takiego słowa? Może w ten sposób chciał on bardzo wyraźnie podkreślić, że naprawdę „jakakolwiek praca”, nawet ta najmniej doceniana i szanowana, ma wartość, bo jest zajęciem człowieka i służy innym ludziom?	b) Wpisuje na tablicy brakujące słowo z encykliki ("uproszczająca") i rozpoczyna pogadankę: krótko prezentuje encyklikę, w której znajduje się to zdanie i zadaje pytania.	<p>Słucha prezentacji</p> <p>Włącza się w dialog.</p> <p>Odpowiada na pytania.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	PRACA UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	c) https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_164_13.PDF Zadawane pytania: które zawody w opinii społecznej są najbardziej prestiżowe? Które najmniej? Który wynik was zaskoczył? Jakie waszym zdaniem są jeszcze najmniej prestiżowe zawody (zajęcia, profesje)? Jaki jest tego powód? Jakie zawody są najbardziej „niewdzięczne”, nieszanowane, wstydlive? Które prace możemy określić jako „monotonne” i służebne?	c) Prezentuje wyniki badań i zadaje pytania. Może zapytać o stosunek do niektórych zawodów czy zajęć (np. osoba rozdająca ulotki), telemarketer, kasjer, akwizytor, pracownik fizyczny w fabryce).	Analizuje badania i odpowiada na pytania odnosząc się do własnego oglądu i do statystyki.
	d) Pytania: Gdyby nie było tego zawodu/profesji, czego by zabrakło? Co by mogło przestać działać? Kto mógłby to robić? Czy zajęłby się tym równie dobrze? itp.	d) Wyciąga wnioski z wypowiedzi uczniów (jakie zawody są według nich najmniej szanowane) i prosi, aby wyobrazili sobie, że na świecie nie ma zawodu np. hydraulika, szczurołapa, sprzątaczkę, posłów i radnych itp. Po każdym zawodzie/ profesji zadaje pytania.	Wyobraża sobie świat bez wybranych zawodów i profesji. Odpowiada na pytania zadane przez nauczyciela.
	e) https://dokariery.pl/-/zwyklo-zawody-pod-dziwnymi-nazwami	e) Wstęp do dyskusji na podstawie treści artykułu – pytanie główne: Czy potrzebne jest zmienianie nazw niektórych zawodów? Moderuje dyskusję – robi jej syntezę.	Wypowiada swoje zdanie; odnosząc się do zdań innych uczniów.
KONIEC LEKCJI	a) Notatka: Każdej osobie, bez względu na to, jaką pracę wykonuje, należy się szacunek. „Podstawą określania wartości pracy ludzkiej nie jest przede wszystkim rodzaj wykonywanej czynności, ale fakt, że ten, kto ją wykonuje, jest osobą (...)” (Jan Paweł II).	a) Dyktuje temat i i notatkę (syntezę) lekcji.	Zapisuje temat i notatkę do zeszytu.
	b) Praca nad powyższym tekstem.	b) Pyta czy uczniowie dalej zgadzają się z tytułem (przysłowiem), którym nazwali cytowane zdanie. Powtarza głosowanie w sposób identyczny jak na początku lekcji.	Głosuje i zapisuje w ramce wybrane przysłowie do zeszytu.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	PRACA UCZNIA
EWALUACJA	Podsumowanie treści zajęć.	Prosi, aby uczniowie dokończyli zdania lekcję: „Na kolejnych lekcjach potrzebowałbym mniej.../potrzebowałbym więcej...”	Osobiście uzupełnia zdanie na osobnej kartce. Są one zbierane przez dyżurnego.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia realizowanych zajęć jest wprowadzenie w ich tematykę poprzez analizę treści przysłów o pracy oraz fragmentu nauczania Jana Pawła II. Zadaniem nauczyciela na tym etapie realizacji zajęć jest pomoc w gromadzeniu i porządkowaniu wiedzy przez uczniów na temat wartości pracy. Fundamentalnym zadaniem jest kształtowanie u uczniów poprzez wykonywanie poszczególnych zadań szacunku do pracy a przede wszystkim do osób, które tę pracę wykonują. Ważnym elementem zajęć jest prowadzona podczas zajęć dyskusja. Dzięki niej uczniowie mogą w refleksyjny sposób odnieść się do wartości pracy pamiętając o godności osoby wykonującej daną pracę zgodnie z nauczaniem Jana Pawła II.

Temat: **Pokój – wartość fundamentalna dla życia człowieka**

Klasa VI

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„[...] nigdy więcej wojny. Nigdy więcej wojny! Pokój, tylko pokój winien kierować losami narodów i całej ludzkości. [...] Rozmiar strat poniesionych, a bardziej jeszcze rozmiar cierpień zadanych osobom, rodzinom, środowiskom, jest zaprawdę trudny do wyliczenia. Wiele faktów jest znanych, wiele pozostaje jeszcze do wyjaśnienia. Wojna toczyła się nie tylko na frontach, lecz jako wojna totalna uderzała ona w całe społeczeństwa. Deportowano całe środowiska. Tysiące osób stawały się ofiarą więzień, tortur i egzekucji. Ginęli ludzie pozostający poza zasięgiem działań wojennych jako ofiary bombardowań oraz systematycznego terroru, którego zorganizowanym środkiem były koncentracyjne obozy pracy, które zamieniały się w obozy śmierci. Szczególną zbrodnią drugiej wojny światowej pozostaje zbiorowa eksterminacja Żydów, przeznaczanych do komór gazowych z motywów samej tylko nienawiści rasowej. [...] Zaprawdę, trudno jest iść dalej, mając za sobą tę straszliwą kalwarię ludzi i narodów. Jeden pozostaje tylko punkt odniesienia: Chrystusowy Krzyż na Golgocie, o którym Apostoł narodów powiedział: «tam, gdzie tak potężnie zaobfitował grzech, jeszcze bardziej zaobfitowała łaska»” (por. Rz 5,20)”.
Jan Paweł II. List do Konferencji Episkopatu Polski na 50-lecie wybuchu II wojny światowej”. 26 VIII 1989 r. „L'Osservatore Romano” 10(1989) nr 8, s. 6.

Cele lekcji – uczeń

- Określa pojęcia: wojna i pokój.
- Wskazuje przyczyny i skutki konfliktów.
- Projektuje działania budujące pokój w wymiarze lokalnym.
- Włącza pokój do swojej hierarchii wartości i sytuuje go na wysokiej pozycji.
- Wyjaśnia, w czym tkwi wartość pokoju i jaką funkcję pełni pokój w życiu człowieka, grup i wspólnot społecznych.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – problemowa, aktywizująca – analiza i rozwiązywanie problemów
- **Część końcowa** – aktywizująca, eksponująca
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna, zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna, zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda
- **Część główna** – kartki z fragmentami wspomnień osób, które przeżyły wojnę, mapa, kartki, długopisy, segregator
- **Część końcowa** – gazety, nożyczki, kleje, białe kartki
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety, długopis

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Przedstawienie tematu zajęć	Przedstawia co będzie tematem lekcji. Zadaje również uczniom pytania: – W jaki sposób możemy rozumieć pokój? – Kiedy możemy mówić, że w jakimś miejscu zapanował pokój?, – Czy jest wojna?	Uczniowie odpowiadają na pytania nauczyciela.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zapoznanie uczniów ze wspomnieniami osób, które przeżyły wojnę. Stworzenie map myśli, które przedstawiają konsekwencje wybuchu wojny. Geograficzne rozmieszczenie aktualnych i przeszłych konfliktów zbrojnych. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.	Dzieli klasę na grupy. Każda z grup otrzymuje fragment wspomnień osób, które przeżyły wojnę. Następnie formułuje polecenie do zadania. Rozdaje uczniom wydrukowane mapy świata. Równocześnie zadaje pytania: – Czy jesteście w stanie wskazać w których miejscach toczyły się wojny/konflikty?; – Czy obecnie gdzieś toczy się wojna?; – Cytuje słowa Jana Pawła II i prosi uczniów o interpretację.; – Receptura na pokój	Wraz z grupą odczytuje tekst otrzymany od nauczyciela. Opracowuje mapę myśli, w której przedstawia zmiany, które mogłyby wystąpić w obecnym świecie gdyby wybuchła wojna. Odpowiada na pytanie nauczyciela. Interpretuje przedstawiony fragment nauczania Jana Pawła II. Opracowuje z grupą recepturę-przepis, w której uwzględni wszystkie składniki konieczne dla istnienia pokoju (w stylu receptury-przepisu kulinarnego).
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Deklaracja czynu dla pokoju	Nauczyciel pyta uczniów w jaki sposób możemy zapobiec konfliktom i „małym wojnom”. Rozwija planszę pt. „Pokój z klasą” i stawia zadanie napisania deklaracji tworzenia przez ucznia pokoju w klasie i szkole. Zbiera anonimowe deklaracje uczniów do pojemnika, następnie losowo przykleja je na planszy. Podsumowuje zadanie proponując uczniom aby deklaracje z planszy były przez nich realizowane każdego dnia, podkreśla jak ważny dla budowania pokoju jest każde indywidualne działanie.	Odpowiada na pytania nauczyciela. Z liter wyciętych z gazet formułuje osobistą deklarację jednego działania, które będzie realizował dla tworzenia pokoju w klasie i szkole.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna	Nauczyciel rozdaje uczniom kwestionariusze ankiety z pytaniami dotyczącymi treści lekcji oraz sposobu prowadzenia zajęć.	Uzupełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest zdobycie wiedzy oraz określenie treści i zakresu pojęcia pokoju. Zadaniem nauczyciela jest podjęcie dyskusji nad słowami Jana Pawła II dotyczącymi pokoju, aby podkreślić i uzmysłwić uczniom, jak wielkim szczęściem jest życie w czasie pokoju i jak wielką tragedią dla ludzi są wojny. Punktem kulminacyjnym zajęć jest wypracowanie przez uczniów w formie grupowej recepty na zachowanie pokoju. Zwieńczeniem zajęć jest prezentacja plansz zawierających wskazania działań, które mogą być urzeczywistniane przez uczniów każdego dnia w celu budowania pokoju.

Temat: Nauka dialogu z Janem Pawłem II

Klasa VI

Przedmiot: Religia

Z nauczania Jana Pawła II

„Przed dialogiem otwiera się szerokie pole działania, gdyż może on przybierać wielorakie formy i sposoby wyrazu: od wymiany pomiędzy znawcami tradycji religijnych czy ich oficjalnymi przedstawicielami do współpracy na rzecz integralnego rozwoju i ochrony wartości religijnych; od przekazywania sobie wzajemnych doświadczeń duchowych do tak zwanego „dialogu w codziennym życiu”, poprzez który wyznawcy różnych religii dają sobie nieustannie świadectwo o ludzkich i duchowych wartościach i pomagają sobie wzajemnie żyć nimi w celu budowania społeczeństwa bardziej sprawiedliwego i braterskiego”.

Jan Paweł II. Encyklika *Redemptoris missio*. nr 56

Cele lekcji – uczeń

- Zna pojęcie dialogu.
- Podaje uwarunkowania dialogu.
- Rozumie dlaczego Jan Paweł II nawoływał do urzeczywistniania dialogu i potrafi to wyjaśnić.

Metody

- **Wstęp** – ekspresyjna
- **Część główna** – aktywizujące – scenki sytuacyjne, analiza tekstu, burza mózgów
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – grupowa
- **Część główna** – grupowa, indywidualna, zbiorowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kartki, długopis
- **Część główna** – sznurki, taśmy, nożyczki, papier, drewniane patyczki, arkusze szarego papieru, flamastry, rzutnik lub tablica multimedialna
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wspólna modlitwa. Przedstawienie tematu zajęć. Opracowanie graficznego symbolu słowa „dialog”.	Rozpoczyna modlitwę. Prezentuje temat zajęć. Prosi uczniów o wykonanie zadania.	Uczestniczy w modlitwie. Pracując w parze opracowuje ikonę, która mogłaby stanowić symbol słowa „dialog”.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Przygotowanie krótkiej sceny sytuacyjnej: Klasa zostaje podzielona na dwie grupy: 1. Budowniczzy – ich zadaniem jest zbudowanie mostu ze sznurków, taśm, nożyczek, papieru, drewnianych patyczków dla Plemieńców. Most ma być zgodny z oczekiwaniami Plemieńców, dodatkowo budowniczzy muszą nakłonić ich do pomocy przy budowie. Jednak Budowniczzy nie znają języka, którym posługują się Plemieńcy. 2. Plemieńcy – porozumiewają się z Budowniczymi za pomocą ustalonych wcześniej gestów dla: słowa „tak”, słowa „nie” i wyrazu sympatii według plemiennego rytuału. Plemieńcy wykonują gesty dla „tak” i „nie” tylko, gdy Budowniczzy wypowiedzą słowo most (o czym nie wiedza Budowniczzy). O tym kiedy prezentowane są kolejne gesty decyduje grupa. Celem obu grup jest zbudowanie mostu. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Analiza fragmentu w kontekście warunków koniecznych zaistnienia dla efektywnego dialogu.	Dzieli klasę na dwie grupy, wyjaśnia każdej z grup zadanie. Na tablicy multimedialnej wyświetla fragment nauczania Jana Pawła II. Prowadzi i koordynuje analizę treści fragmentu przez uczniów.	Opracowuje i uczestniczy w scenie sytuacyjnej. Analizuje fragment nauczania Jana Pawła II. Opracowuje schemat, w którym wskazuje warunki dla zaistnienia efektywnego dialogu.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Indywidualna refleksja uczniów dotycząca znaczenia dialogu w ich życiu.	Podsumowuje zajęcia. Rozdaje kartki i prosi uczniów aby anonimowo napisali w jakich sytuacjach z ich życia dialog może być szczególnie pomocny.	Podejmuje refleksję nad znaczeniem dialogu w jego życiu. Decyduje czy swoją odpowiedź chce przedstawić całej klasie, czy też zostawić ją tylko dla siebie.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety z pytaniami dotyczącymi: treści przedstawionych na lekcji oraz tego jak sposób przeprowadzenia zajęć oceniają uczniowie.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest określenia przez uczniów treści i zakresu pojęcia dialogu. Ważnym zadaniem stojącym przed nauczycielem jest zwrócenie uwagi uczniów na rozumienie dialogu, jako spotkania. Punktem kulminacyjnym zajęć jest budowanie symbolicznego mostu, który zawsze kojarzy się z tym co łączy, a nie tym co dzieli. Po zakończeniu scenki sytuacyjnej konieczne jest dokonanie podsumowania, co i dlaczego wydarzyło się pomiędzy poszczególnymi uczestnikami scenki. Sformułowane wnioski stanowią wstęp dla przedstawienia fragmentu nauczania Jana Pawła II oraz jego dalszej analizy. Istotnym etapem realizacji zajęć jest ich część końcowa, podczas których uczniowie mogą wyrazić swoje stanowisko wobec własnych potrzeb w zakresie bycia w dialogu z innymi.

Temat: **Miłość do bliźniego podstawą miłosierdzia**

Klasa V

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Jak bardzo dzisiejszy świat potrzebuje Bożego miłosierdzia! – mówił Jan Paweł II. – Na wszystkich kontynentach z głębin ludzkiego cierpienia zdaje się wznosić wołanie o miłosierdzie. Tam, gdzie panuje nienawiść i chęć odwetu, gdzie wojna przynosi ból i śmierć niewinnych, potrzeba łaski miłosierdzia. [...] potrzeba miłosiernej miłości Boga, w której świetle odsłania się niewypowiedziana wartość każdego ludzkiego istnienia. Potrzeba miłosierdzia, aby wszelka niesprawiedliwość na świecie znalazła kres w blasku prawdy. Dlatego dziś w tym sanktuarium chcę dokonać uroczystego aktu zawierzenia świata Bożemu miłosierdziu. Czynię to z gorącym pragnieniem, aby orędzie o miłosiernej miłości Boga, które tu zostało ogłoszone przez pośrednictwo św. Faustyny, dotarło do wszystkich mieszkańców ziemi i napełniało ich serca nadzieją”

Jan Paweł II. Homilia podczas Mszy św. w Krakowie-Łagiewnikach. Kraków 17 VIII 2002 r. W: Dzieła zebrane. T. IX, s. 903.

Cele lekcji – uczeń

- Potrafi interpretować przesłanie przypowieści o synu marnotrawnym.
- Wyjaśnia, czym jest miłosierdzie.
- Określa rolę miłości bliźniego w postawie miłosierdzia.
- Wskazuje przestrzenie realizacji wartości miłosierdzia.

Metody

- **Wstęp** – problemowa
- **Część główna** – analiza tekstu, projekt
- **Część końcowa** – projekt
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – indywidualna, zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna, grupowa, zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kartki, długopisy
- **Część główna** – kartony flamastry
- **Część końcowa** – dostęp do internetu, urządzenie mobilne
- **Ewaluacja** – karta ewaluacyjna

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wypowiedź pisemna uczniów. Przedstawienie tematu zajęć.	Rozdaje uczniom kartki z opisem różnych sytuacji. Prosi ich aby anonimowo napisali jak zachowaliby się i jakie myśli towarzyszą im w konkretnej sytuacji: – „Twój młodszy brat/siostra pojechał na wakacje nad morzem, bez zgody rodziców. Ty zostałeś w domu i pomagasz w codziennych obowiązkach. Twój brat wpadł w duże kłopoty na tym wyjeździe”. – „Pojechałeś na wakacje nad morze, bez zgody rodziców, wykorzystując pieniądze, które dostałeś w prezencie na zrobienie prawa jazdy. Wdałeś się w bójkę na plaży i masz duże kłopoty prawne i finansowe”. – „Jeden z Twoich synów uważa, że zbyt wiele czasu i uwagi poświęcasz jego młodszemu rodzeństwu, które często wpada w kłopoty”. – „Twoje dziecko, bez Twojej zgody wyjechało nad morze, dodatkowo popadło w konflikt z prawem. Teraz dzwoni z prośbą o pomoc”. Zbiera i prezentuje wszystkie odpowiedzi. Przedstawia temat zajęć*.	Projektuje swoje zachowanie w jednej z przedstawionych sytuacji.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zapoznanie z Przypowieścią o Synu Mar-notrawnym (Łk 15,11–32). Analiza postaci, które występują w tekście. Projektacja zachowań postaci, gdyby dokonały wyborów przeciwnych, do tych, które zaistniały. Projekt działań miłosierdzia.	Wyświetla tekst do analizy. Dzieli uczniów na trzy grupy. Przydziela każdej z grup zadanie analizy uczuć i postaw, które przedstawiają poszczególni bohaterowie Przypowieści. Prosi uczniów o to, aby utworzyli grupy, w których podejmą realizację działań miłosierdzia.	Czyta tekst ze zrozumieniem. Pracując w grupie określa emocje i postawy prezentowane przez poszczególnych bohaterów Przypowieści. Dostrzega konsekwencje, które zaistniałyby dla każdego z bohaterów, gdyby dokonali innego wyboru. Pracując w grupie wybiera cel działań pomocowych i wspierających. Opracowuje strategię tych działań.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Założenie otwartej grupy na portalu Facebook, w której systematycznie będą publikowane opisy, zdjęcia, filmy realizowanych działań miłosierdzia.	Podsumowuje zajęcia. Zaprasza uczniów do utworzenia otwartej grupy na FB.	Jest aktywnym uczestnikiem grupy w przestrzeni wirtualnej. Propaguje działania miłosierdzia w sieci.
EWALUACJA	Uzupełnienie kart ewaluacyjnych, ze zdaniem do dokończenia: Dziś na lekcji najbardziej podobało mi się...; Chciałbym aby na kolejnej lekcji było więcej/mniej...	Rozdaje uczniom karty ewaluacyjne, prosi o ich wypełnienie.	Wypełnia kartę ewaluacyjną.

Uwagi i komentarze

* Podsumowaniem dla tych wypowiedzi uczniów jest przedstawienie *Przypowieści o Synu Marnotrawnym*, nazywanej inaczej *Przypowieścią o Miłosiernym Ojcu*. Nauczyciel wskazuje na analogiczność sytuacji oraz *Przypowieści*. Analizuje, czy zachowania wskazane przez uczniów są zgodne czy też opozycyjne do tych z *Przypowieści*. Na tej podstawie moderuje dalszą dyskusję. Istotą zajęć jest ukazanie związku dwóch wartości: miłości i miłosierdzia. Podejmując grupowe działania realizacji miłosierdzia uczniowie wprowadzają w życie treści omawiane podczas zajęć. Zajęcia kończy propozycja założenia otwartej grupy na portalu Facebook, dzięki której informacje o podejmowanych działaniach młodzieży dotrą do większej grupy odbiorców szczególnie młodych, co w dzisiejszych czasach ma ogromne znaczenie wychowawcze.

Temat: **Samotność – towarzysz naszego życia...**

Klasa VI–VII

Przedmiot: Lekcja wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Jesteśmy świadkami rozpowszechnionej fragmentaryzacji egzystencji; dominuje poczucie osamotnienia; mnożą się podziały i kontrasty. Wśród innych przejawów tego stanu rzeczy w dzisiejszej sytuacji w Europie zauważa się niebezpieczne zjawisko kryzysów rodzinnych i słabości samej koncepcji rodziny, przeciągające się i powracające konflikty etniczne, odradzanie się pewnych postaw rasistowskich, a nawet napięcia międzyreligijne, egocentryzm izolujący jednostki i grupy od innych, narastanie powszechnej obojętności etycznej oraz gorączkowe zabieganie o własne interesy i przywileje.

Wielu ludzi obawia się, że trwająca obecnie globalizacja zamiast prowadzić ku większej jedności rodzaju ludzkiego, pójdzie za logiką, która spycha najsłabszych na margines i zwiększa liczbę ubogich na ziemi. W powiązaniu z coraz powszechniejszym indywidualizmem dostrzega się coraz mniej przejawów solidarności międzyludzkiej: podczas gdy instytucje opieki pełnią godną uznania funkcję, zauważa się zanik poczucia solidarności, co powoduje, że ludzie – choć nie brakuje im tego, co konieczne pod względem materialnym – czują się bardziej osamotnieni, pozostawieni samym sobie, pozbawieni uczuciowego oparcia. [...] Jezus Chrystus jest naszą nadzieją, gdyż On objawia tajemnicę Trójcy. To jest centrum wiary chrześcijańskiej, wciąż jeszcze mogącej wnieść wielki wkład, podobnie jak dotychczas, w tworzenie struktur, które – nawiązując do wielkich ewangelicznych wartości lub w konfrontacji z nimi – będą wywierać pozytywny wpływ na życie, historię i kulturę różnych ludów kontynentu”.

Jan Paweł II. Adhortacja apostołska *Ecclesia in Europa*. W: Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II. T. II: 1996–2003. Kraków 2006, nr 8, 19, s. 634–635, 644.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie pojęcie samotności.
- Postrzega problem samotności wieloaspektowo.
- Podejmuje próby pomocy osobom osamotnionym.
- Poszukuje rozwiązań trudnych sytuacji w aspekcie zmniejszania samotności człowieka.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów
- **Część główna** – dyskusja, problemowa
- **Część końcowa** – projekt
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa, zbiorowa, indywidualna
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kreda, tablica
- **Część główna** – fotografie, kartony, długopisy, tablica multimedialna lub rzutnik, kartki, długopisy
- **Część końcowa** – kartony, flamastry
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Przedstawienie tematu zajęć. Utworzenie zbioru skojarzeń dla słowa „samotność”.	Przedstawia temat zajęć. Prosi uczniów by wymienili jak najwięcej skojarzeń ze słowem: „samotność”.	Wymienia skojarzenia ze słowem „samotność”.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Analiza fotografii w kontekście samotności. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Analiza własnego postrzegania samotności.	Dzieli uczniów na grupy. Każdej z grup przekazuje kilka fotografii, które przedstawiają samotność w różnych aspektach: 1. Nowa szkoła, wśród grupki rówieśników, chłopiec stoi samotnie w kącie. Ta fotografia ma przedstawiać problem samotności w szkole i tłumie; 2. Mężczyzna siedzący przy ognisku w lesie obok swojego baraku. Ma sugerować samotność z wyboru; 3. Kobieta na jej twarzy widnieje smutek, trzyma w dłoniach fotografię swojego zmarłego męża. Osoba czuje się osamotniona, opuszczona; 4. Mężczyzna w innym kraju, wśród osób innej narodowości. Ma sugerować samotność na emigracji. Wyświetla fragment nauczania Jana Pawła II. Moderuje dyskusję. Prosi uczniów aby zastanowili się i anonimowo na kartkach odpowiedzieli na pytanie – Kiedy najczęściej ja czuję się osamotniony?	Odczytuje emocje, odczucia postaci z fotografii. Rozumie przyczyny i konsekwencje określonych sytuacji. Odczytuje i interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II. Podejmuje refleksję nad własnym życiem i poczuciem osamotnienia.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Lokalizacja przyczyn występowania samotności w klasie. Projektowanie działań wspierających. Podsumowanie zajęć. Anonimowa praca pisemna „Moja samotność”.	Przedstawia najczęściej wskazywane przez uczniów przyczyny osamotnienia. Prosi uczniów aby w grupach opracowali projekty działań wspierających. Podsumowuje zajęcia. Prosi uczniów aby anonimowo napisali krótką wypowiedź zatytułowaną „Moja samotność”.	Dostrzega jakie są główne przyczyny poczucia osamotnienia w klasie. Opracowuje projekt działań wspierających. Formułuje wypowiedź pisemną „Moja samotność”.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety ewaluacyjnej z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz sposobu jej realizacji.	Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia realizacji zajęć jest określenie przez uczniów pojęcia samotności oraz wskazanie sytuacji, w których człowiek może czuć się osamotniony. Opisanie sytuacji, w których każdy z nich czuje się samotnie jest istotnym zadaniem podczas zajęć. Dzięki temu uczniowie nie tylko uświadamiają sobie własne problemy związane z samotnością, ale dzięki temu stają się bardziej wrażliwi na samotność drugiego człowieka. Opracowanie podczas zajęć działań wspierających staje się źródłem inspiracji do podejmowania dalszych działań wspierających ludzi borykających się z samotnością, do przeciwdziałania samotności własnej i innych. Ważne jest aby te działania mogły być promowane w sieci opatrzone apelem skierowanym do szerokich kręgów młodzieży o dostrzeganie ludzi samotnych wokół nas.

Temat: **Małżeństwo i rodzina a „miłość i odpowiedzialność”**

Klasa VIII

Przedmiot: Wychowanie do życia w rodzinie

Z nauczania Jana Pawła II

„Rodzina jest instytucją, u podstaw, której stoi małżeństwo. Nie można w życiu wielkiego społeczeństwa ustawić prawidłowo rodziny, nie ustawiając prawidłowo małżeństwa. Nie znaczy to jednak, że małżeństwo należy traktować tylko i wyłącznie jako środek do celu, do tego celu, którym jest rodzina. Jakkolwiek bowiem małżeństwo naturalną drogą prowadzi do jej zaistnienia i powinno być na nią otwarte, to jednak przez to samo małżeństwo bynajmniej nie zatracą się w rodzinie. Zachowuje ono swą odrębność jako instytucja, której wewnętrzna struktura jest inna, różna od wewnętrznej struktury rodziny”.

Jan Paweł II. *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin 2001, s. 194–195.

Cele lekcji – uczeń

- Wie, co składa się na dojrzałość do małżeństwa i założenia rodziny.
- Poznaje kryteria wyboru małżonka, motywy zawierania małżeństwa oraz czynniki warunkujące trwałość i powodzenie relacji małżeńskiej i rodzinnej.
- Zauważa i docenia formacyjną rolę rodziny: w zakresie przekazywania wiedzy, kształtowania postaw, ćwiczenia umiejętności, tworzenia hierarchii wartości, uczenia norm i zgodnych z nimi zachowań.
- Potrafi uzasadnić, że miłość musi być zintegrowana z odpowiedzialnością.

Metody

- **Wstęp** – problemowa
- **Część główna** – drama, dyskusja, aktywizująca – scenki sytuacyjne
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – dyskusja

Formy

- **Wstęp** – indywidualna
- **Część główna** – grupowa, indywidualna, zbiorowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – kartki, długopisy
- **Część główna** – kartoniki, pojemnik, plansza do zapisywania interpretacji i spostrzeżeń, flamastry, brystole, kamera, arkusze szarego papieru itp. (akcesoria potrzebne do opracowania reklamy zarówno wizualnej jak i tekstowej)
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Przedstawienie tematu zajęć.</p> <p>Indywidualne określenie cech, których poszukują uczniowie u swoich sympatii.</p>	<p>Przedstawia temat zajęć.</p> <p>Prosi uczniów aby anonimowo wypisali cechy, których poszukują u swoich sympatii.</p>	<p>Podejmuje refleksję nad tym, co teraz jest dla niego szczególnie atrakcyjne u kandydatów/kandydatek na sympatię.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Konfrontowanie aktualnych oczekiwań uczniów wobec sympatii z codziennymi sytuacjami życia* małżeńskiego i rodzinnego.</p> <p>Podsumowanie odegranych dram.</p> <p>Próba określenia dłaczego w niektórych sytuacjach „małżonkowie” nie mogli dojść do porozumienia.</p> <p>Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Opracowanie „Reklamy małżeństwa i rodziny”.</p>	<p>Zbiera pisemne wypowiedzi uczniów z poprzedniego ćwiczenia, do pojemnika. Następnie rozdaje uczniom kartoniki z wypisanymi sytuacjami codziennego życia małżeńskiego i rodzinnego. (Każda sytuacja jest w dwóch egzemplarzach – dla dziewcząt i chłopców – w ten sposób formowane są pary do wykonania dalszej części zadania). Prosi także uczniów aby wylosowali po jednej wypowiedzi z poprzedniego zadania. Wyjaśnia dalszy przebieg zadania. Moderuje dyskusję uczniów po przeprowadzeniu dram.</p> <p>Przedstawia im fragment nauczania Jana Pawła II, prosi uczniów o interpretację wskazanego fragmentu.</p> <p>Dzieli klasę na grupy. Prosi aby każda z grup opracowała „Reklamę małżeństwa i rodziny”, w której zostaną zawarte: – Właściwe motywy zawierania małżeństwa; – Czynniki warunkujące trwałość i powodzenie relacji małżeńskiej; – Czynniki warunkujące trwałość i powodzenie relacji w rodzinie; – Kryteria wyboru małżonka.</p>	<p>Losuje kartonik z sytuacją oraz oczekiwanyymi cechami sympatii. Z osobą wylosowaną w parze odgrywa scenę „małżeńską”, która ma miejsce pomiędzy małżonkami, u których dominują cechy wskazywane przez uczniów.</p> <p>Podejmuje analizę zrealizowanych dram. Interpretuje słowa Jana Pawła II.</p> <p>Zapisuje swoje spostrzeżenia.</p> <p>Pracując w grupie tworzy „Reklamę małżeństwa i rodziny”, w dowolnej formule. Prezentuje swoją pracę.</p>
CZĘŚĆ KOŃCOWA	<p>Poszukiwanie wartości, które wnoszą do rodziny jej poszczególne członkowie, w różnych rolach: dziadkowie, dzieci, mąż, tata, żona, mama, teść, teściowa itp.</p>	<p>Prosi uczniów aby napisali krótką wypowiedź, w której przedstawione zostaną wartości, które wnoszą do rodziny poszczególne jej członkowie.</p>	<p>Podejmuje pogłębioną refleksję. Formuluje wypowiedź pisemną.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
EWALUACJA	Rozmowa podsumowująca przebieg zajęć.	Prosi uczniów aby wskazali na to co w lekcji, w ich ocenie: – było szczególnie ciekawe; – powinno zostać zmodyfikowane w przyszłości.	Uczestniczy w rozmowie podsumowującej.

Uwagi i komentarze

* Sytuacje, o których mowa w tym ćwiczeniu, powinny charakteryzować się koniecznością stosowania konsensusu oraz kompromisu. Powinny to być jednak sytuacje trudne, które pojawiają się w życiu codziennym małżonków oraz rodzin.

Ważne jest zachowanie szczególnej wrażliwości ze strony nauczyciela na osobistą sytuację ucznia w rodzinie. Istotnym zadaniem realizowanym podczas zajęć jest zareklamowanie małżeństwa i rodziny. Uwzględniane w tym zadaniu zagadnienia podkreślają istotę i wartość jaką jest małżeństwo i rodzina. Ważnym działaniem podejmowanym podczas zajęć jest także wskazanie tych wartości, których nośnikiem jest rodzina i jej członkowie. Zajęcia można ubogacić przygotowaniem sesji plakatowej promującej rodzinę i jej wartości.

Temat: **Uczące media**

Klasa VIII

Przedmiot: Język polski

Z nauczania Jana Pawła II

„Niewątpliwie szybkie rozpowszechnienie się mediów stworzyło młodzieży lepsze możliwości uczenia się i pogłębiania wiedzy. Trzeba uznać i docenić te pozytywne elementy, choć pojawiają się też aspekty problematyczne, na które warto zwrócić uwagę. Nierzadko telewizja staje się dla dzieci i młodzieży głównym punktem odniesienia. Jej niewłaściwe wartościowanie i funkcjonowanie wywiera negatywny wpływ na jej rozwój, zwłaszcza wtedy, gdy długie oglądanie telewizji zastępuje niejako kontakt z rodzicami”.

Jan Paweł II. Przesłanie papieskie do Katolickiej Unii Prasy Włoskiej. 27 I 1984 r. „L'Osservatore Romano” (1984) nr 7, s. 9.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie mechanizmy funkcjonowania mediów.
- Wartościuje treści proponowane przez różne media, według kryterium dobra i zła.
- Wybiera treści medialne, które wspomagają jego integralny rozwój.

Metody

- **Wstęp** – aktywizująca – analizowanie i rozwiązywanie problemów
- **Część główna** – analizy materiału medialnego, drama, burza mózgów
- **Część końcowa** – aktywizująca – zabawa dydaktyczna
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – indywidualna
- **Część główna** – grupowa, zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kartki, długopisy
- **Część główna** – dostęp do internetu, urządzenia mobilne do odtworzenia treści, tablica, kreda lub tablica multimedialna
- **Część końcowa** – pytania do gry, rekwizyty do gry
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Przedstawienie tematu zajęć. Określenie z jakiego rodzaju mediów najczęściej korzystają uczniowie.	Przedstawia temat zajęć. Prosi uczniów aby na kartce zapisałi: program telewizyjny, kanał internetowy lub stronę internetową, którą najczęściej przeglądają. Dodatkowo prosi aby uczniowie napisali dlaczego właśnie ten rodzaj jest ich ulubionym. Wskazuje, iż wypowiedzi są anonimowe.	Określa z jakiego rodzaju kanałów medialnych korzysta najczęściej. Podejmuje refleksję nad tym dlaczego jest to ten konkretny rodzaj.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Opracowanie jakie treści przekazują przez uczniów kanały. Określenie mechanizmów działania mediasfery. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.	Wypisuje na tablicy kanały, na które wskazywali uczniowie. Dzieli klasę na grupy. W każdej z grup znajdują się uczniowie, którzy nie znają któregoś z wymienionych w wypowiedziach kanałów. Przedstawia grupom zadania. Wybiera trzech ochotników, którzy będą odgrywali role: – znanej aktorki, – noblisty, – znanego polityka. Pozostałych uczniów grupuje według kryteriów: – dziennikarze portalu plotkarskiego, – dziennikarze portalu informacyjnego (tu dwie podgrupy o różnych światopoglądach), – dziennikarze portalu naukowego. Dziennikarzom rozdaje zestawy pytań. Wyjaśnia zadania. Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II. Rozpoczyna dyskusję o sposobach funkcjonowania mediów* oraz ich potencjale rozwojowym.	Nie znając określonego kanału medialnego dokonuje jego opisu według kryterium: – jakie treści przekazuje kanał, – jakie wartości przekazuje kanał. W czasie realizacji zadania przyjmuje określone role. W pracy indywidualnej określa historię odgrywanej postaci. Przyjmując rolę dziennikarza, zadaje pytania „gościom” (aktorce, nobliście, politykowi). Opracowuje artykuł zachowując specyfikę grupy dziennikarzy. Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II. Dostrzega mechanizmy działania mediów. Przedstawia pomysły działań medialnych, które mogą służyć rozwojowi osoby.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Gra w „jeden z dziesięciu”.	Podsumowuje zajęcia. Wyjaśnia uczniom zasady gry.	Uczestniczy w grze inspirowanej programem telewizyjnym „jeden z dziesięciu”.
EWALUACJA	Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.	Prosi uczniów o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej, z pytaniami dotyczącymi: treści przedstawionych na lekcji oraz tego jak sposób przeprowadzenia zajęć oceniają uczniowie.	Wypełnia ankietę ewaluacyjną.

Uwagi i komentarze

* Szczególną funkcję w przebiegu zajęć ma nauczyciel, który moderuje i koordynuje wszystkie zadania, a przede wszystkim wprowadza dialog sokratejski umożliwiając uczniom samodzielne opracowanie wniosków przez poszukiwanie odpowiedzi na kolejne pytania. Istotą zajęć jest kształtowanie umiejętności dokonywania przez uczniów oceny wartościującej przekazu medialnego i samych mediów.

Temat: **Znaczenie pracy oraz pracy społecznej w życiu człowieka**

Klasa VII

Przedmiot: Godzina do dyspozycji wychowawcy

Z nauczania Jana Pawła II

„Praca wyróżnia go wśród reszty stworzeń, których działalności związanej z utrzymaniem życia nie można nazywać pracą – tylko człowiek jest do niej zdolny i tylko człowiek ją wykonuje, wypełniając równocześnie pracą swoje bytowanie na ziemi. Tak więc praca nosi na sobie szczególne znamię człowieka i człowieczeństwa, znamię osoby działającej we wspólnocie osób – a znamię to stanowi jej wewnętrzną kwalifikację, konstituuje niejako samą jej naturę”.

Jan Paweł II. Encyklika *Laborem exercens*. 14 września 1981, nr 2.

Cele lekcji – uczeń

- Dostrzega wartość pracy.
- Wyjaśnia znaczenie pracy w życiu człowieka.
- Rozumie konieczność podejmowania pracy.
- Podejmuje prace o charakterze społecznym.
- Szanuje własną pracę i pracę innych ludzi.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów
- **Część główna** – analiza tekstu, aktywizująca – analiza i rozwiązywanie problemów
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kreda, tablica lub tablica multimedialna
- **Część główna** – tablica multimedialna, fotografie z zawodami
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	<p>Prezentacja tematu zajęć. Opracowanie systemu skojarzeń dla słowa „praca”.</p>	<p>Prezentacja tematu zajęć. Prosi uczniów aby wymienili swoje skojarzenia dla słowa „praca”.</p>	<p>Wymienia skojarzenia dla słowa „praca”.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Poszukiwanie wartości pracy w różnych zawodach.</p> <p>Prezentacja sylwetek osób znanych, które oprócz własnej pracy, podejmują także działania społeczne.</p> <p>Wybór obszaru realizacji pracy społecznej.</p>	<p>Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Dzieli klasę na grupy. Każdej z grup przekazuje trzy fotografie z różnymi zawodami*. Wyjaśnia zadanie, polegające na podjęciu refleksji, nad tym jakich wartości dostarcza praca, w określonym zawodzie.</p> <p>Prezentacja sylwetki osób znanych, które oprócz swojej pracy podejmują także działania społeczne. Prosi uczniów, aby zastanowili się nad obszarem, w którym mogliby podjąć pracę społeczną np. dbanie o porządek w najbliższej okolicy, pomoc słabszym itd.</p>	<p>Interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Pracując w grupie podejmuje refleksję nad tym, jakich wartości dostarcza praca w określonym zawodzie – zarówno dla osoby jak i społeczeństwa**.</p> <p>Poznaje osoby, które realizują dodatkową pracę społeczną.</p> <p>Wybiera obszar realizacji pracy społecznej.</p>
CZĘŚĆ KOŃCOWA	<p>Opracowanie planu realizacji pomocy społecznej.</p> <p>Ustalenie sposobu utrwalania działań.</p> <p>Podsumowanie zajęć.</p>	<p>Koordynuje pracę uczniów nad opracowaniem planu realizacji pracy społecznej. Proponuje różne sposoby utrwalania działań: blog, pisemne refleksje, zdjęcia.</p> <p>Podsumowuje zajęcia.</p>	<p>Opracowuje plan realizacji pracy społecznej. Wybiera sposób jej utrwalania.</p>
EWALUACJA	<p>Ankieta ewaluacyjna.</p>	<p>Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz sposobu jej prowadzenia.</p>	<p>Wypełnia kwestionariusz ankiety.</p>

Uwagi i komentarze

* Dobierając fotografie z zawodami, nauczyciel powinien zróżnicować je ze względu na specyfikę i charakter wykonywanej pracy (np. zawód, w którym wykonywana jest praca fizyczna, umysłowa, praca wymagająca specjalistycznego wykształcenia itp.)

** Formułując polecenie dla tego zadania, nauczyciel powinien skierować uwagę uczniów także na aspekty niematerialne wykonywanej pracy.

Opracowanie planu pracy społecznej oraz dokumentowania jego wdrażania należy zaprezentować w przestrzeni wirtualnej. Świadczyć to będzie, że realizowane zajęcia są kontynuowane.

Temat: **Wartość sumienia w życiu człowieka**

Klasa VI

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Być człowiekiem sumienia, to znaczy przede wszystkim w każdej sytuacji swojego sumienia słuchać i jego głosu w sobie nie zagłuszać, choć jest on nieraz trudny i wymagający; to znaczy angażować się w dobro i pomnażać je w sobie i wokół siebie, a także nie godzić się nigdy na zło, w myśl słów św. Pawła: «Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj!» (Rz 12,21). Być człowiekiem sumienia to znaczy wymagać od siebie, podnosić się z własnych upadków i ciągle na nowo się nawracać. Być człowiekiem sumienia, to znaczy angażować się w budowanie królestwa Bożego: królestwa prawdy i życia, sprawiedliwości, miłości i pokoju, w naszych rodzinach, w społecznościach, w których żyjemy i w całej Ojczyźnie; to znaczy także podejmować odważnie odpowiedzialność za sprawy publiczne; troszczyć się o dobro wspólne i nie zamykać oczu na biedy i potrzeby bliźnich, w duchu ewangelicznej solidarności: «Jeden drugiego brzemiona noście» (por. Ga 6,2)».

Jan Paweł II. Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na wzgórzu „Kaplicówka”. Skoczów W: Dzieła zebrane. T. IX, s. 639.

Cele lekcji – uczeń

- Uczeń rozumie czym jest sumienie.
- Urzeczywistnia wartości społeczne i moralne.
- Rozumie pojęcie sumienia i zna wartość sumienia, w codziennych wyborach.
- Potrafi wyjaśnić, co znaczy prawe sumienie.
- Stara się rozwijać wrażliwość sumienia własnego i innych osób.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów, dyskusja
- **Część główna** – analiza tekstu, problemowa
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – tablica szkolna, kreda
- **Część główna** – arkusze szarego papieru, markery
- **Część końcowa** – mały notes i długopis
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Przedstawienie tematu zajęć.</p> <p>Opracowanie mapy myśli dla słowa „sumienie”.</p> <p>Dyskusja o sumieniu, jego możliwościach i znaczeniu dla człowieka.</p>	<p>Przedstawia temat zajęć.</p> <p>Zapisuje na tablicy słowo „sumienie” i wspólnie z uczniami tworzy mapę myśli.</p> <p>Rozpoczyna i moderuje dyskusję na temat sumienia i jego znaczenia w życiu człowieka.</p>	<p>Uczestniczy w tworzeniu mapy myśli.</p> <p>Zabiera głos w dyskusji.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Przedstawienie fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Interpretacja fragmentu.</p>	<p>Przedstawia uczniom fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Moderuje wspólną interpretację podanego fragmentu.</p> <p>Dzieli klasę na cztery grupy, każda z nich otrzymuje inny rodzaj środowiska, w którym funkcjonuje człowiek (1. szkoła, 2. rodzina, 3. przekaz medialny) i opisuje w jaki sposób podane otoczenie kształtuje, a w jaki sposób powinno kształtować sumienie.</p>	<p>Interpretuje poznany fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Pracując w grupie zastanawia się nad podanym zadaniem.</p> <p>Prezentuje swoje pomysły.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Przeprowadzenie wywiadu z własnym sumieniem.	Podsumowuje zajęcia. Zachęca uczniów aby wsłuchali* się w głos własnego sumienia. Prosi aby każdy z uczniów anonimowo przeprowadził i zapisał wywiad z własnym sumieniem.	Podjmuje refleksję nad własnym sumieniem i jego znaczeniem w życiu człowieka.
EWALUACJA	Rozmowa ewaluacyjna.	Prosi uczniów aby wyrazili swoje pozytywne i negatywne uwagi dotyczące zajęć.	Formułuje własną ocenę zajęć.

Uwagi i komentarze

* Przy tworzeniu wywiadu nauczyciel może zaproponować pytania, które mogą zadać uczniowie np. Jak czujesz się (moje sumienie), kiedy wybieram zło? Dlaczego czasami słabo słyszę twój głos? Co najczęściej przeszkadza ci w naprowadzaniu mnie na drogę dobra? itp.

Temat: **Młodość przyszłością świata**

Klasa VIII

Przedmiot: Godzina do dyspozycji wychowawcy

Z nauczania Jana Pawła II

„Wy, drodzy młodzi, nosicie w sobie niezwykły potencjał daru, miłości i solidarności. Chrystus pragnie rozbudzić w was tę ogromną zdolność do poświęceń, która przepelnia wasze serca. Wzywam was byście przyszli zaczerpnąć ze źródła życia, którym jest Chrystus, byście każdego dnia odkrywali sposoby służenia braciom w społeczeństwie, w którym winniście podjąć swoje obowiązki jako ludzie i jako wierzący. Ludzkość potrzebuje was w życiu społecznym, w sferze nauki i techniki”.

Jan Paweł II. Tekst przemówienia przekazany młodzieży do refleksji. Paryż – Pola Marsowe, 21 VIII 1997. „L'Osservatore Romano” 18(1997) nr 10, s. 18.

Cele lekcji – uczeń

- Podejmuje działania w wymiarze społecznym.
- Wyjaśnia znaczenie młodzieży w życiu społecznym.
- Dostrzega własny potencjał osobowy.
- Rozumie, że młodzież jest przyszłością świata, nadzieją Kościoła.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – analiza tekstu, aktywizująca – wizualizacja, pokaz
- **Część końcowa** – działania społeczne
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda
- **Część główna** – arkusze szarego papieru, materiały plastyczne, film, rzutnik
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZEŚĆ WSTĘPNA	Prezentacja tematu zajęć. Dyskusja o tym w jaki sposób młodzież jest postrzegana przez otoczenie społeczne.	Przedstawia temat zajęć. Rozpoczyna i moderuje dyskusję o tym w jaki sposób młodzież jest postrzegana przez współczesne społeczeństwo.	Uczestniczy w dyskusji.
CZEŚĆ GŁÓWNA	Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Wykonanie plakatu. Wyświetlenie filmu. Konkursowa praca pisemna.	Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II. Prosi o interpretację fragmentu. Zwraca uwagę uczniów na to jak wielką nadzieję pokładał w młodzieży Jana Paweł II. Dzieli klasę na grupy. Prosi aby każda z grup wykonała plakat promujący działania młodzieży, które pomogą ulepszać rzeczywistość. Wyświetla film, w którym osoby z różnych pokoleń wypowiadają się o znaczeniu młodzieży dla społeczeństwa*. Poleca uczniom wykonanie zadania – napisania pracy pt. „Nie zawiodę pokładanej we mnie nadziei”.	Interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II. Opracowuje plakat dla działań młodzieży, które będą wzbogacające dla otaczającej rzeczywistości. Ogląda film. Pisze pracę pt. „Nie zawiodę pokładanej we mnie nadziei”.
CZEŚĆ KOŃCOWA	Streszczenie zajęć. Lokowanie plakatów w różnych miejscach publicznych.	Podsumowuje zajęcia. Proponuje uczniom, aby swoje plakaty, rozwiesili w różnych miejscach publicznych. Ogłasza wyniki konkursu pisarskiego.	Upublicznia swoje prace.
EWALUACJA	Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety ewaluacyjnej, z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz jej prowadzenia.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

* Film jest przygotowany przez nauczyciela, występują w nim mieszkańcy miasta. W filmie znajdują się wypowiedzi zwracające uwagę na potencjał młodzieży.

Ważnym punktem realizowanych zajęć jest aktywność twórcza uczniów w dwóch zakresach: przygotowanie plakatów oraz wypowiedź pisemna. Publikacja prac pisemnych w sieci lub w formie drukowanej ma szansę pełnić funkcję edukacyjną i inspirującą dla szerszego grona młodzieży.

Temat: Znaczenie Ojczyzny w życiu człowieka

Klasa VII

Przedmiot: Język polski

Z nauczania Jana Pawła II

„Pocałunek złożony na ziemi polskiej ma jednak dla mnie sens szczególny. Jest to jakby pocałunek złożony na rękach matki – albowiem Ojczyzna jest naszą matką ziemską. Polska jest matką szczególną. Niełatwe są jej dzieje, zwłaszcza na przestrzeni ostatnich stuleci. Jest matką, która wiele przecierpiała i wciąż na nowo cierpi. Dlatego też ma prawo do miłości szczególnej. [...] Pragnę więc – zanim przybędę tam, gdzie mnie program prowadzi – od razu powiedzieć, że przybywam do całej mojej Ojczyzny i do wszystkich Polaków. [...] Pocałunek ojczystej ziemi porównałem do ucałowania rąk matczynych. Niech on będzie również pocałunkiem pokoju dla wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób zechcą znaleźć się w tej wielkiej pielgrzymiej wspólnotcie papieża Polaka”.

Jan Paweł II. Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie. Warszawa, 16 VI 1983 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 173–174.

Cele lekcji – uczeń

- Określa treść i zakres pojęcia Ojczyzna.
- Dostrzega znaczenie ojczyzny w indywidualnym życiu człowieka.
- Włącza Ojczyznę w własną urzeczywistnianą hierarchię wartości, stawiając ją na wysokiej pozycji.
- Podejmuje działania dla dobra i promocji Ojczyzny.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów
- **Część główna** – aktywizująca – wchodzenie w role, analiza tekstu
- **Część końcowa** – aktywizująca – wizualizacja
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa, zbiorowa, indywidualna
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda
- **Część główna** – fragmenty tekstów z np. *Pana Tadeusza*; *Kamieni na szaniec*, etc.
- **Część końcowa** – komputer z dostępem do internetu
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Prezentacja tematu zajęć.</p> <p>Burza mózgów – przedmiotem jest pojęcie „ojczyzna”.</p>	<p>Prezentacja tematu zajęć.</p> <p>Prosi uczniów o wymienienie skojarzeń ze słowem „ojczyzna”.</p>	<p>Wymienia jak największą liczbę skojarzeń ze słowem „ojczyzna”.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Określenie znaczenia Ojczyzny dla bohaterów literackich.</p> <p>Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Opracowanie utworu literackiego, w którym przedstawiony zostanie stosunek ucznia do Ojczyzny.</p>	<p>Dzieli klasę na grupy, prosi aby osoby, w każdej z grup przyjęły rolę określonego bohatera literackiego*.</p> <p>Następnie prosi, by w tej roli uczniowie napisali kilka stron z pamiętnika tego bohatera, w których przedstawiony zostanie jego stosunek do Ojczyzny. Prezentacja uczniom fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Prosi uczniów aby ułożyli wiersz, w którym przedstawią czym dla nich jest Ojczyzna.</p>	<p>Przyjmując określoną rolę, podejmuje próby określenia stosunku osoby do Ojczyzny.</p> <p>Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II i podejmuje nad nim refleksję. Podejmuje refleksję nad tym czym dla niego jest Ojczyzna, na kanwie tej refleksji tworzy utwór literacki.</p>
CZĘŚĆ KOŃCOWA	<p>Podjęcie prac nad internetowym czatowaniem.</p> <p>Streszczenie zajęć.</p>	<p>Zakłada bloga, w którym co miesiąc będą zamieszczane teksty – felietony, recenzje etc., zdjęcia oraz filmy dotyczące miejsc, ludzi, wydarzeń – ciekawych i inspirujących związanych z Ojczyzną.</p>	<p>Uczestniczy w redagowaniu bloga.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie ankiety z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz sposobu jej prowadzenia.	Wypełnia ankietę.

Uwagi i komentarze

* Ważne aby w tej pracy wziąć pod uwagę bohaterów literackich, dla których Ojczyzna była wielką wartością, ale także takich, którzy nie cenili jej zbyt wysoko. Jeśli uczniowie jeszcze nie znają określonego bohatera to konieczne jest przekazanie im jego krótkiej charakterystyki.

Aktywność twórcza ucznia prezentowana w sieci stanowi swoiste świadectwo kształtowania wśród nich postawy patriotyzmu. Na podkreślenie zasługuje fakt, że aktywność uczniów w sieci będzie cyklicznie kontynuowana. Warto włączyć do zajęć także pracę plastyczną oraz pisemną pt. „Będę Ci służył moja Ojczyzno – dziś, jutro, w przyszłości”.

Temat: **Nie ulegać dyktatom zmieniającej się mody**

Klasa VI

Przedmiot: Technika

Z nauczania Jana Pawła II

„Nie popadajcie w przeciętność, nie ulegajcie dyktatom zmieniającej się mody, która narzuca styl życia niezgodny z chrześcijańskimi ideałami, nie pozwólcie się mamić złudzeniom konsumizmu. Chrystus wzywa was do rzeczy wielkich. Nie sprawcie Mu zawodu, bo w ten sposób wy sami spotkalibyście się z zawodem”.

Jan Paweł II. Przemówienie pożegnalne dla młodzieży. Częstochowa, 15 VIII 1991 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 616.

Cele lekcji – uczeń

- Wie czym jest konsumizm.
- Poszukuje nowych zastosowań dla odrzuconych przedmiotów.
- Podejmuje działania dobroczynne.
- Z zaangażowaniem buduje swój styl życia na mocnych wartościach.

Metody

- **Wstęp** – wykład, dyskusja
- **Część główna** – działania praktyczne, dyskusja
- **Część końcowa** – działania praktyczne
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa, zbiorowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – ubrania z przeszłości, igły, szpilki, maszyna do szycia, metr krawiecki etc.; odpady tj. płyty CD, butelki plastikowe, torby foliowe, puszki etc.; przyrządy elektryczne: radia, komputery, telefony, etc.
- **Część końcowa** – plannery, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Prezentacja tematu zajęć.</p> <p>Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Wyjaśnienie pojęcia „konsumizm”.</p> <p>Dyskusja.</p>	<p>Przedstawia temat zajęć oraz fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Wyjaśnia pojęcie konsumizmu.</p> <p>Rozpoczyna i moderuje dyskusję nad fragmentem nauczania oraz zagadnieniem konsumizmu.</p>	<p>Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II. Poznaje pojęcie konsumizmu. Podejmuje refleksję oraz uczestniczy w dyskusji.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Poszukiwanie nowych zastosowań dla rzeczy niepotrzebnych.</p> <p>Dyskusja.</p>	<p>Dzieli klasę na grupy. Przydziela każdej z grup zadanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przeróbka ubrań z przeszłości, na takie, które będą atrakcyjne obecnie, – utworzenie instalacji artystycznych z odpadów, – przeróbki techniczne przyrządów elektrycznych, tak aby znalazły realne zastosowanie w teraźniejszości. <p>Rozpoczyna i moderuje dyskusję pt. „Styl życia młodego człowieka, budowany na mocnych wartościach” oraz „Mój styl życia – mówię nie dla dyktatu mody”.</p>	<p>Pracując w grupie poszukuje nowych sposobów zastosowania: ubrań z przeszłości, odpadów oraz urządzeń elektrycznych.</p> <p>Uczestniczy w dyskusji.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Określenie sposobów prezentacji wytworów.	Podsumowuje zajęcia. Proponuje uczniom aby zorganizowali: – pokaz mody wykonanych ubrań; – wystawę wykonanych instalacji artystycznych – kiermasz rzeczy używanych, na których będą zbierane środki pieniężne, na wybrany przez grupy cel charytatywny.	Podejmuje się realizacji wskazanych przez nauczyciela wydarzeń.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz sposobu jej prowadzenia.	Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest zaprezentowanie fragmentu nauczania Jana Pawła II, wyjaśnienie pojęcia konsumizmu oraz dyskusja nad tekstem i zjawiskiem konsumizmu. Działalność twórcza i praktyczna uczniów podczas zajęć jest ich swoistą reakcją na ekspansywną obecność konsumpcjonizmu. Pojęcie działań charytatywnych jest natomiast swoistym świadectwem tego, że można być „modnym” w inny sposób. Dodatkowym zadaniem, jakie można zaproponować młodzieży jest przygotowanie i ocena metaplanu „Styl życia współczesnej młodzieży”.

Temat: **Wartości w moim życiu**

Klasa V

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Dzisiejsze «więcej być» młodego człowieka to odwaga trwania pełnego inicjatywy – nie możecie z tego zrezygnować, od tego zależy przyszłość każdego i wszystkich – trwania pulsującego świadectwa wiary i nadziei. «Więcej być» to na pewno nie ucieczka od trudnej sytuacji. [...] Każdy z was, młodzi przyjaciele, znajduje też w życiu jakieś swoje «Westerplatte». Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić. Jakaś słuszną sprawę, o którą nie można nie walczyć. Jakiś obowiązek, powinność, od której nie można się uchylić. Nie można «zdeztererować». Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości, które trzeba «utrzymać» i «obronić», tak, jak to Westerplatte, w sobie i wokół siebie. Tak, obronić dla siebie i dla innych”.

Jan Paweł II. Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte. Gdańsk, 12 VI 1987 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 376–377.

Cele lekcji – uczeń

- Formułuje swoją preferowaną hierarchię wartości.
- Interpretuje przekaz medialny, zawarty w mediach społecznościowych.
- Planuje działania umożliwiające urzeczywistnianie wartości.
- Czyni postanowienie urzeczywistniania własnej i właściwej hierarchii wartości.

Metody

- **Wstęp** – problemowa
- **Część główna** – problemowa, działania praktyczne
- **Część końcowa** – pogadanka
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – indywidualna
- **Część główna** – grupowa, indywidualna
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kartki, długopisy
- **Część główna** – urządzenie mobilne z dostępem do internetu, arkusze szarego papieru, flamastry
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Prezentowanie tematu zajęć.</p> <p>Określenie własnej preferowanej hierarchii wartości.</p>	<p>Prezentuje uczniom katalog wartości. Prosi aby każdy z uczniów wybrał pięć istotnych dla niego wartości i uporządkował je od najważniejszej.</p>	<p>Formułuje swoją preferowaną hierarchię wartości.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Interpretacja wybranych profili z Instagramu w kontekście aksjologii.</p> <p>Konfrontacja własnej hierarchii wartości z tą na profilu.</p> <p>Prezentowanie fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Projektowanie działań pomagających realizacji wartości w sieci.</p>	<p>Dzieli klasę na grupy, prosi aby każda z grup otworzyła wskazany profil na Instagramie*, a następnie dokonała jego analizy w kontekście obecnych tam wartości.</p> <p>Prosi uczniów aby skonfrontowali własną hierarchię z tą, przedstawianą na analizowanych profilach.</p> <p>Rozpoczyna i moderuje dyskusję na temat: „Własna i właściwa hierarchia wartości”.</p> <p>Prezentuje fragment nauczania Jana Pawła II, rozpoczyna dyskusję.</p> <p>Prosi uczniów aby zbudowali projekt działań, które będą stanowiły urzeczywistnienie ich własnej lecz właściwej hierarchii wartości w sieci.</p>	<p>Analizuje popularne profile na Instagramie w perspektywie obecnych tam wartości.</p> <p>Konfrontuje swoją hierarchię wartości, z tą prezentowaną przez jego idoli.</p> <p>Uczestniczy w dyskusji.</p> <p>Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Projektuje działania umożliwiające realizowania własnej hierarchii wartości w sieci.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć.	Podsumowuje zajęcia.	Uczestniczy w podsumowaniu zajęć.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz sposobu prowadzenia zajęć.	Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.

Uwagi i komentarze

* Wskazane profile powinny należeć do osób publicznych, które są szczególnie popularne we wskazanej grupie wiekowej. To zadanie może poprzedzić krótka sonda wśród uczniów, tak aby wyłonić profile, które najczęściej odwiedzają uczniowie. Punktem wyjścia (działaniem poprzedzającym zajęcia) mogłoby być opracowanie kompendium wiedzy dotyczącego wartości i ich istoty. Filarem realizowanych zajęć jest wskazanie przez uczniów wartości, które są najistotniejsze w ich życiu oraz sposobów ich urzeczywistniania.

Warto zadbać o prezentację twórczości uczniów w szerokich kręgach społecznych wykorzystując do tego sieć internetową.

Temat: O pracy w krainie hobbitów

Klasa VI

Przedmiot: Język polski

Z nauczania Jana Pawła II

„Praca wyróżnia go [człowieka] wśród reszty stworzeń, których działalności związanej z utrzymaniem życia nie można nazwać pracą – tylko człowiek jest do niej zdolny i tylko człowiek ją wykonuje, wypełniając równocześnie pracą swoje bytowanie na ziemi. Tak więc praca nosi na sobie szczególne znamię człowieka i człowieczeństwa, znamię osoby działającej we wspólnocie osób – a znamię to stanowi jej wewnętrzną kwalifikację, konstytuuje niejako samą jej naturę. [...] Człowiek dlatego ma czynić sobie ziemię poddaną, ma nad nią panować, ponieważ jako «obraz Boga» jest osobą, czyli bytem podmiotowym uzdolnionym do planowego i celowego działania, zdolnym do stanowienia o sobie i zmierzającym do spełnienia siebie. Jako osoba jest tedy człowiek podmiotem pracy. Jako osoba pracuje, wykonuje różne czynności przynależące do procesu pracy, a wszystkie one, bez względu na ich charakter, mają służyć urzeczywistnieniu się jego człowieczeństwa, spełnieniu osobowego powołania, które jest mu właściwe z racji samego człowieka”.

Jan Paweł II Encyklika *Laborem exercens*, wstęp, nr 6.

Cele lekcji – uczeń

- Zna i charakteryzuje bohaterów omawianej lektury.
- Dostrzega zależności pomiędzy predyspozycjami osoby i wykonywaną pracą.
- Określa własny sposób wykonywania i organizacji pracy.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – aktywizująca – wizualizacja, analiza tekstu
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa, zbiorowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tabela na tablicy multimedialnej lub tradycyjnej
- **Część główna** – arkusze szarego papieru, materiały plastyczne
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Prezentacja tematu zajęć. Omówienie sylwetek głównych bohaterów powieści J.R. Tolkiena <i>Hobbit, czyli tam i z powrotem*</i> .	Prezentacja tematu zajęć. Prosi uczniów aby dokonali opisu poszczególnych bohaterów powieści (wygląd, zachowanie, cechy charakterystyczne, realizowane zadanie itp.).	Dokonuje opisu bohaterów powieści.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zestawienie cech pracy każdego z bohaterów. Wykonanie plakatów – CV**. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.	Dzieli klasę na grupy. Każdej z grup przydziela inną postać z powieści. Prosi aby grupy zastanowiły się w jakim współczesnym zawodzie mogłyby realizować pracę poszczególni bohaterowie oraz jaka byłaby ta praca, jej specyfika i sposoby wykonania. Następnie prosi grupy aby opracowały plakat z wizerunkiem bohatera, który będzie także stanowił jego Curriculum Vitae. Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Rozpoczyna i moderuje dyskusję na temat: „Zdolność człowieka do pracy – prawo, czy obowiązek?”	Pracując w grupie abstrahuje i dokonuje opisu cech pracy, którą mogłyby wykonywać bohaterowie powieści. Podejmuje działania twórcze, opracowuje CV. Poznaje i interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Określenie własnej specyfiki pracy. Streszczenie zajęć.	Prosi uczniów aby indywidualnie opisali w jaki sposób oni pracują: jak organizują własny czas pracy, jaki rodzaj pracy preferują, przy jakim rodzaju pracy doświadczają najczęściej satysfakcji, jaki rodzaj pracy sprawia im największe trudności i dlaczego? Podsumowuje zajęcia.	Podjmuje refleksję nad specyfiką własnej pracy.
EWALUACJA	Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety ewaluacyjnej, z pytaniami dotyczącymi: treści prezentowanych na lekcji oraz tego jak sposób prowadzenia zajęć oceniają uczniowie.	Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.

Uwagi i komentarze

* Ważne aby do tego zadania wybrać bohaterów – przedstawicieli różnych gatunków: hobbit, czarodziej, krasnolud etc.

** Przed wykonaniem tego zadania, nauczyciel powinien przedstawić uczniom czym jest curriculum vitae i jak je formułować.

Kształtowanie pozytywnego stosunku do pracy stanowi istotne zadanie dla nauczyciela. Wskazanie przez uczniów wykonywanych przez siebie prac oraz trudności, na które napotykają, pozwala także dostrzec pozytywne strony pracy oraz satysfakcję jaką ona przynosi.

Temat: **Wszyscy ludzie pragną znać prawdę**

Klasa VII

Przedmiot: Fizyka

Z nauczania Jana Pawła II

„«Wszyscy ludzie pragną wiedzieć», a właściwym przedmiotem tego pragnienia jest prawda. Nawet w życiu codziennym obserwujemy, jak bardzo każdy człowiek stara się poznać obiektywny stan rzeczy, nie zadowolając się informacjami z drugiej ręki. Człowiek to jedyna istota w całym widzialnym świecie stworzonym, która nie tylko zdolna jest wiedzieć, ale także zdaje sobie sprawę z tego, że wie, i dlatego pragnie poznać istotną prawdę tego, co postrzega. Nikomu nie może być naprawdę obojętne, czy jego wiedza jest prawdziwa. Jeśli człowiek odkryje, że jest fałszywa, odrzuca ją; jeśli natomiast może się upewnić o jej prawdziwości, doznaje satysfakcji. O tym właśnie mówi św. Augustyn: «Wielu spotkałem takich ludzi, którzy chcieliby oszukiwać, ale takiego, który by chciał być oszukiwany, nie spotkałem». Słusznie uważa się, że człowiek osiągnął wiek dojrzały, jeśli potrafi o własnych siłach odróżnić prawdę od fałszu i wyrobić sobie własny osąd o obiektywnym stanie rzeczy”.

Jan Paweł II. Encyklika *Fides et ratio*. 14 września 1998, nr 26.

Cele lekcji – uczeń

- Poszukuje odpowiedzi na przedstawione wątpliwości i pytania.
- Porządkuje i systematyzuje zdobytą wiedzę.
- Projektuje doświadczenia fizyczne.

Metody

- **Wstęp** – analiza tekstu, dyskusja
- **Część główna** – problemowa, eksperymentu
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – ankietna

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – rzutnik lub tablica multimedialna, przyrządy do realizacji doświadczeń
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Prezentowanie tematu zajęć.</p> <p>Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Interpretacja fragmentu.</p>	<p>Prezentuje temat zajęć. Prezentuje fragment nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Rozpoczyna i moderuje dyskusję nad fragmentem.</p>	<p>Podjmuje refleksję i interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Prezentacja filmów z pytaniami.</p> <p>Poszukiwanie odpowiedzi na pytania i problemy.</p> <p>Projektowanie doświadczeń fizycznych tłumaczących zjawiska rzeczywistości.</p>	<p>Wyświetla krótkie filmy, z pytaniami o otaczającą rzeczywistość, które zadają przedszkolaki.</p> <p>Dzieli klasę na grupy, prosi aby każda z grup poszukała odpowiedzi na jedno z postawionych pytań.</p> <p>Prosi uczniów o projekt doświadczenia fizycznego, które będzie udostępnione, jako pomoc dydaktyczna dla klas młodszych oraz przedszkoli.</p>	<p>Korzystając z różnych źródeł poszukuje odpowiedzi na zadane pytania. Prezentuje opracowane odpowiedzi.</p> <p>Projektuje i prowadzi eksperyment.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Poszukiwanie nowych zjawisk do odkrywania. Podsumowanie zajęć.	Prosi uczniów aby przypomnieli sobie, przywołali zagadnienie, problem, który jest dla nich szczególnie interesujący i nurtujący. Podsumowuje zajęcia.	Poszukuje nowych problemów do rozwiązywania i zagadnień do poznawania.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.	Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.

Uwagi i komentarze

Istotą realizowanych zajęć jest realizacja zagadnień wychowawczych podczas zajęć z fizyki. Organizacja lekcji pozwala na doświadczenie przez uczniów znaczenia prawdy w życiu człowieka. Przygotowanie przez uczniów eksperymentów dla dzieci w przedszkolu i edukacji wczesnoszkolnej rozwija u uczniów poczucie odpowiedzialności oraz szacunku do poznawania i przekazywania prawdziwej wiedzy.

Temat: **Warto pomagać! Akcje charytatywne i wolontariat pod opieką Jana Pawła II**

Klasa VIII

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Wolontariusz, gdy bezinteresownie może dać innym coś z siebie, doświadcza radości, która przewyższa to, czego dokonał [...]. Nie wystarczy zaradzić potrzebom kogoś, kto znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, należy jednocześnie zaspokoić jego pragnienie wartości i głębokich odpowiedzi. Ważny jest rodzaj pomocy, którą się oferuje, ale jeszcze ważniejsze od tego jest serce, z jakim tej pomocy się udziela. Zarówno gdy chodzi o projekty na małą skalę, jak i o wielkie przedsięwzięcia, wolontariat w każdym przypadku powinien być szkołą życia, zwłaszcza dla ludzi młodych, przyczyniając się do ich wychowania w kulturze solidarności i otwartości, w gotowości do dania daru z siebie. Iluż wolontariuszy poprzez odważne zaangażowanie się na rzecz bliźnich dochodzi do odkrycia wiary! Chrystus, który zachęca, aby służyć Mu w ubogich, przemawia do serca tego, kto staje się ich sługą. Pozwala doświadczyć radości miłości bezinteresownej, miłości, która jest źródłem prawdziwego szczęścia”.

Jan Paweł II. Przesłanie na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu. „L'Osservatore Romano” 23(2002) nr 3, s. 8–9.

Cele zajęć – uczeń

- Poznaje ideę akcji charytatywnych.
- Jest wrażliwy na potrzeby innych oraz konieczność niesienia pomocy.
- Deklaruje chęć zostania wolontariuszem.
- Z zaangażowaniem podejmuje zadania w ramach działalności wolontariatu.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja, wykład
- **Część główna** – dyskusja, wykład, aktywizująca – analiza i rozwiązywanie problemu
- **Część końcowa** – dyskusja
- **Ewaluacja** – wywiad

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – grupowa, zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – arkusze szarego papieru, flamastry
- **Część główna** – brystole, flamastry, kredki itp.
- **Część końcowa** – tablica, taśma
- **Ewaluacja** – arkusz wywiadu

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	Zapoznanie z tematem zajęć. Dyskusja na temat sposobów niesienia pomocy. Określenie pojęć „wolontariusz wolontariat”.	Zapoznaje uczniów z tematem zajęć. Rozpoczyna i moderuje rozmowę o sposobach niesienia pomocy innym (jak można pomagać innym? Jakie znasz akcje charytatywne? Czy w okolicy jest jakiś wolontariat? Dlaczego warto pomagać innym?) Przedstawia definicję wolontariatu oraz wolontariusza.	Uczestniczy w dyskusji. Poznaje pojęcia: wolontariat i wolontariusz.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Określenie czym jest organizacja pożytku publicznego.	Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II. Tłumaczy w jaki sposób definiowana jest organizacja pożytku publicznego. Dzieli klasę na dwie grupy. Rozdaje grupom instrukcje do wykonania zadania, którym jest opracowanie własnej koncepcji organizacji pożytku publicznego.	Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II. Poznaje czym jest organizacja pożytku publicznego. Opracowuje koncepcję własnej organizacji pożytku publicznego.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Omówienie projektów. Streszczenie zajęć.	Prosi rzeczników grup o przedstawienie projektów. Podsumowuje zajęcia.	Prezentuje swój projekt.
EWALUACJA	Wywiad ewaluacyjny.	Rozdaje kartki ze zdaniem do dokończenia: Warto pomagać innym, ponieważ... Dobry wolontariusz to ten kto... Gdy jestem w stanie komuś pomóc czuję...	Uzupełnia niedokończone zdania.

Uwagi i komentarze

Wstępem do realizacji zajęć może być spotkanie lub wywiad z wolontariuszami, którzy zapoznają uczniów ze swoją działalnością. Zadaniem nauczyciela podczas lekcji jest skierowanie uwagi uczniów na istotę słów Jana Pawła II, który podkreśla, że wolontariat, niesienie pomocy jest źródłem radości, która przewyższa trud włożony w samo pomaganie. Opracowanie własnej koncepcji organizacji pożytku publicznego pozwala na odkrycie i wskazanie wielu obszarów, w których potrzebna jest pomoc.

Temat: Przebaczenie – wartość zwyciężająca nienawiść

Klasa VI

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Prosić o przebaczenie i przebaczać – oto droga prawdziwie godna człowieka; to czasem jedyna droga wyjścia z sytuacji naznaczonych przez zadawnioną i zacieklą nienawiść. To prawda, że przebaczenie nie jest dla człowieka postawą spontaniczną i naturalną. Szczere przebaczenie może być czasem aktem wręcz heroicznym. Ból po stracie dziecka, brata, rodziców albo wszystkich członków rodziny, którzy zginęli na skutek wojny, akcji terrorystycznych lub kryminalnych, może spowodować całkowite zamknięcie się na innych. Ci, którzy wszystko utracili, ponieważ zabrano im ziemię i domy, uchodźcy oraz ludzie zranieni przez przemoc są narażeni na pokusę nienawiści i odwetu. Trzeba okazać im wiele ciepła, szacunku, zrozumienia i akceptacji, bo tylko w ten sposób można pomóc im przezwyciężyć te uczucia. Wyzwalające doświadczenie przebaczenia, choć nastrocza tak wiele trudności, może stać się udziałem nawet serca rozdartego cierpieniem, dzięki uzdrawiającej mocy miłości, której pierwszym źródłem jest Bóg-Miłość”.

Jan Paweł II. Orędzie na XXX Światowy Dzień Pokoju 1 I 1997 r. „L'Osservatore Romano” 18(1997) nr 1, s. 5–6.

Cele zajęć – uczeń

- Potrafi wyjaśnić i zdefiniować termin: przebaczenie.
- Rozumie potrzebę przebaczenia.
- Zna i docenia wartość przebaczenia.
- Przejawia postawę przebaczenia.

Metody

- **Wstęp** – wykład
- **Część główna** – analiza tekstu, problemowa, aktywizująca – wchodzenie w rolę
- **Część końcowa** – eksponująca, działań praktycznych
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – plansza do przedstawienia pomysłów, kartki A3, materiały plastyczne
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	Przedstawienie tematu zajęć. Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II.	Przedstawia temat zajęć. Wyświetla fragment nauczania Jana Pawła II.	Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Interpretacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Sceny rodzajowe. Analiza korzyści, które przynosi przebaczenie: temu, który przebacza i temu, któremu udzielane jest przebaczenie.	Prosi uczniów o przedstawienie interpretacji fragmentu nauczania Jana Pawła II. Dzieli klasę na grupy, prosi aby każda z nich opracowała krótką scenkę, w której wyraźnie zostanie przedstawiony akt przebaczenia. Wyjaśnia uczniom zadanie.	Interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II. Uczestniczy w scenkach. Analizuje proces przebaczenia w kontekście korzyści, które niesie jego uczestnikom.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Wykonanie komiksu: „Przebaczenie wartość zwyciężająca nienawiść”.	Dzieli klasę na grupy. Wyjaśnia zadanie, dotyczące wykonania komiksu pt. „Przebaczenie wartość zwyciężająca nienawiść”.	Pracując w grupie wykonuje komiks o tytule: „Przebaczenie wartość zwyciężająca nienawiść”.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety z pytaniami dotyczącymi: treści lekcji oraz sposobu jej prowadzenia.	Wypełnia ankietę.

Uwagi i komentarze

Podstawą zajęć jest fragment nauczania Jana Pawła II o przebaczeniu. Zadaniem nauczyciela jest takie moderowanie rozmowy z uczniami, aby zrozumieli jak wielką siłę ma przebaczenie. Realizacja zadania dotyczącego twórczej pracy ucznia poprzez wybraną formę (komiks) stwarza szansę zaprezentowania wartości przebaczenia i dotarcia z tym przekazem do większej liczby odbiorców (np. przez publikację komiksów w sieci). Dla chętnych uczniów nauczyciel może zaproponować napisanie wiersza, opowiadania, bajki, wykonanie pracy plastycznej o przebaczeniu.

Temat: **Dobre wychowanie – droga do bycia dobrym człowiekiem**

Klasa VI

Przedmiot: Religia

Z nauczania Jana Pawła II

„Wydaje się, że aby trafnie na to pytanie odpowiedzieć, nie można pominąć dwóch fundamentalnych prawd: po pierwsze, że człowiek jest powołany do życia w prawdzie i miłości; po drugie, że każdy urzeczywistnia siebie przez bezinteresowny dar z siebie samego. Odnosi się to zarówno do tych, którzy wychowują, jak i do tych, którzy są wychowywani. Również i wychowanie jest procesem, w którym wzajemna komunika osób dochodzi do głosu w sposób szczególny. Wychowawca jest osobą, która «rodzi» w znaczeniu duchowym”.

Jan Paweł II, List do Rodzin. „L'Osservatore Romano” 15(1994) nr 3, s. 21–22.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie jak ważne jest wychowanie w życiu każdego człowieka.
- Wyjaśnia, czym jest wychowanie na podstawie własnych doświadczeń.
- Wie i rozumie, czym jest wychowanie według nauczania św. Jana Pawła II.
- Przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie, własnego w niej postępowania w odniesieniu do przyjętych norm i zasad.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów, dyskusja
- **Część główna** – pogadanka, analiza tekstu, dyskusja
- **Część końcowa** – dyskusja
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – indywidualna, zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna, grupowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – modlitewnik, plakat, kartki papieru
- **Część główna** – karta z tabelą do wypełnienia
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie uczniów w tematykę zajęć.	Nauczyciel rozpoczyna lekcję modlitwą. Następnie zadaje uczniom pytanie: Z czym kojarzy wam się słowo „wychowanie” (skojarzenia uczniów mają zostać zapisane na kartkach, które potem będą przyklejane na plakacie w kształcie serca). Na podstawie zebranych odpowiedzi nauczyciel wraz z uczniami wybiera te, które w sposób najbardziej trafny określają wychowanie.	Po odmówionej modlitwie zapisuje na kartkach skojarzenia ze słowem „wychowanie”, które przykleja na plakacie. Bierze udział w dyskusji, uzasadnia wybór skojarzeń.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Analiza treści fragmentu nauczania Jana Pawła II o wychowaniu.	Nauczyciel przeprowadza pogadankę dotyczącą słów Jana Pawła II na temat wychowania. Następnie dzieli klasę na 3 zespoły. Każda grupa otrzyma fragment <i>Listu do rodzin</i> Jana Pawła II. Po zapoznaniu się z nim uczniowie odpowiedzą na zadane pytanie (każda z grup otrzyma inne pytanie): – Jaką rolę pełni Kościół w procesie wychowania? – Czym jest wychowanie religijne? – Czy za wychowanie odpowiedzialni są tylko rodzice? Ostatnią częścią zadania będzie podsumowanie wypowiedzi wszystkich z grupy, zapisane w tabelce, wcześniej otrzymanej od nauczyciela.	Uczeń rozpoczyna dyskusję odnosząc się do zadanych pytań. Podejmuje pracę w grupach. Przedstawia wraz z grupą wyniki swojej pracy. W razie niejasności zadaje pytania.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Streszczenie zajęć. Refleksja nad wychowaniem.	Nauczyciel zachęca do wypowiedzi na temat wychowania i jego roli w życiu człowieka.	Zabiera głos w dyskusji, dzieli się własnymi spostrzeżeniami w tym zakresie.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Rozdaje uczniom ankietę ewaluacyjną.	Wypełnia ankietę ewaluacyjną.

Uwagi i komentarze

Zajęcia mogą być przeprowadzone przy współudziale nauczyciela – wychowawcy. Punktem wyjścia realizacji zajęć jest rozmowa na temat znaczenia słowa „wychowanie” w oparciu o przekaz Jana Pawła II i własne doświadczenia. Praca w grupach dotycząca realizacji wychowania w różnych środowiskach stanowi ważną aktywność, dzięki której uczniowie poszerzają swoją wiedzę na temat wychowania. Zadaniem nauczyciela jest skierowanie uwagi uczniów, że wychowanie wyznacza drogę do bycia dobrym człowiekiem.

Temat: **Godność osoby starszej – jak zapewnić starzejącemu się społeczeństwu przetrwanie**

Klasa VIII

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Z nauczania Jana Pawła II

Fragment 1. „Jak zapewnić starzejącemu się społeczeństwu przetrwanie, gwarantując osobom starszym społeczne bezpieczeństwo i odpowiednią jakość życia? Aby odpowiedzieć na to pytanie, nie można kierować się głównie kryteriami ekonomicznymi, lecz należy odwoływać się raczej do niepodważalnych zasad moralnych.

Przede wszystkim trzeba patrzeć na ludzi starszych w świetle ich godności ludzkiej, która nie zanika w miarę upływu lat i pogarszania się stanu psychicznego i fizycznego. Oczywiście tego typu postawa może zakorzenić się tylko w społeczeństwie zdolnym przezwyciężyć rozpowszechnione stereotypy, wedle których o wartości człowieka stanowi młodość, wydajność, fizyczna żywotność i pełnia zdrowia. Doświadczenie uczy, że brak tego pozytywnego nastawienia sprzyja marginalizacji ludzi starszych i skazuje ich na samotność porównywalną do prawdziwej śmierci społecznej. A czyż mniemanie, jakie człowiek starszy ma o sobie, nie zależy w dużej mierze od uwagi, jaką poświęca mu rodzina i społeczeństwo?

Afirmacja godności człowieka starszego, jeśli ma być wiarygodna i autentyczna, winna znajdować wyraz w działaniach politycznych zmierzających do sprawiedliwego podziału zasobów, tak aby wszyscy obywatele, w tym także ludzie starsi, mogli z nich korzystać”.

Fragment 2. „Jest to trudne zadanie, któremu można sprostać jedynie stosując zasadę solidarności, wymiany międzypokoleniowej i wzajemnej pomocy. Tę solidarność trzeba urzeczywistniać nie tylko w ramach poszczególnych narodów, ale także w relacjach międzynarodowych, podejmując ofiarne działania, w których uwzględnione zostaną głębokie nierówności ekonomiczne i społeczne między północą i południem planety. Brzemień ubóstwa bywa bowiem tak dotkliwie, że w wielu przypadkach może podważyć zasady solidarności, czego ofiarą stają się najsłabsze grupy społeczne, w tym także ludzie starsi.

Jedną z dróg do rozwiązania problemów dotyczących starzenia się ludności jest z pewnością włączanie człowieka starszego w aktywne życie społeczne,

wykorzystywanie zasobów doświadczenia, wiedzy i mądrości, jakimi może się on podzielić. Starsi w istocie nie powinni być traktowani jako ciężar dla społeczeństwa, ale jako bogactwo, które może przyczyniać się do jego dobrobytu.

[...] Nasza cywilizacja musi zapewnić ludziom starszym opiekę nacechowaną głębokim człowieczeństwem i przenikniętą prawdziwymi wartościami. Do realizacji tego celu w istotny sposób może się przyczynić rozwój medycyny paliatywnej, współpraca wolontariuszy, zaangażowanie rodzin – którym należy pomagać w wypełnianiu ich powinności – oraz humanizacja instytucji opieki socjalnej i ochrony zdrowia, które zajmują się ludźmi starszymi. Jest to rozległy obszar działalności, w którą zwłaszcza Kościół katolicki wniósł i nadal wnosi ważny i trwały wkład.

Jan Paweł II. Do uczestników II Światowego Zgromadzenia poświęconego problemom starzenia się ludności. 3 IV 2002 r. „L'Osservatore Romano” 23(2002) nr 6, s. 8–9.

Cele lekcji – uczeń

- Rozpoznaje potrzeby własne oraz potrzeby innych.
- Uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną.
- Wyjaśnia znaczenie potrzeb społecznych człowieka (kontaktu, przynależności, uznania).
- Przedstawia rolę rodziców i osób starszych w rodzinie.
- Rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów
- **Część główna** – a) burza mózgów z wykorzystaniem aplikacji menti.com, praca z tekstem, b) projekt, dyskusja
- **Część końcowa** – projekt
- **Ewaluacja** – rozmowa kierowana

Formy

- **Wstęp** – zespołowa
- **Część główna** – zbiorowa, indywidualna, grupowa
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – zespołowa

Środki

- **Wstęp** – projektor, tablica multimedialna, laptop
- **Część główna** – fragmenty listu Jana Pawła II, tablica multimedialna, telefon – aplikacja menti.com
- **Część końcowa** – laptop, telefon komórkowy, kamera
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie uczniów w problematykę zajęć o starości i osobach starszych.	Pyta uczniów o skojarzenia ze słowem „starość”. Prosi uczniów o udzielenie odpowiedzi na pytanie w aplikacji menti.com.	Udzielają odpowiedzi, które prezentowane są na tablicy multimedialnej.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Analiza treści listu Jana Pawła II dotycząca godności osoby oraz fragmentu dotyczącego działań pomocowych wobec osób starszych.	a) Nauczyciel rozdaje fragmenty listu Jana Pawła II. Prosi uczniów o przeczytanie pierwszego fragmentu listu oraz odpowiedź na pytanie, jak rozumieją pojęcie „godność osoby”.	Czyta wskazany przez nauczyciela fragment wypowiedzi Jana Pawła II. Na tej podstawie wyjaśnia, jak rozumie pojęcie godności osoby.
		b) Dzieli uczniów na grupy. Prosi, aby uczniowie przeczytali drugi fragment listu. Następnie prosi, aby każda grupa przygotowała krótką prezentację na temat: Jak zapewnić starszemu się społeczeństwu przetrwanie, gwarantując osobom starszym społeczne bezpieczeństwo i odpowiednią jakość życia?	Czyta drugi fragment listu Jana Pawła II, współpracuje w grupie, przygotowuje prezentację. Przedstawia wraz z grupą wyniki wspólnej pracy.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Projekt działań wspierających.	Nauczyciel zadaje pracę domową. Prosi, aby uczniowie w tych samych zespołach przygotowali, krótkie filmy instruktażowe mające na celu przybliżenie seniorom technologii oraz, aby zastanowili się jak mogą pomóc swoim bliskim seniorom.	Uczniowie zapisują pracę domową w zeszytach. Projektowanie działań.
EWALUACJA	Rozmowa sumująca przebieg zajęć.	Prosi uczniów o wskazanie najistotniejszych według nich fragmentów zajęć.	Bierze czynny udział w posumowaniu zajęć.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia do realizacji zajęć jest uświadomienie uczniom, czym jest godność człowieka w oparciu o nauczanie Jana Pawła II oraz doświadczenia samych uczniów. Punktem kulminacyjnym lekcji jest wskazanie przez nich sposobów okazania szacunku i niesienia pomocy osobom starszym. Zastosowanie w zajęciach nowoczesnych technologii i aplikacji podnosi ich atrakcyjność wśród młodzieży i stwarza szansę ich większego zaangażowania w realizację celów lekcji.

Temat: Wartości jako dobro wspólne rodziny

Klasa VIII

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Słowa przysięgi małżeńskiej orzekają o tym, co stanowi wspólne dobro – na przód małżeństwa, z kolei zaś rodziny. Dobrem wspólnym małżonków jest miłość, wierność i uczciwość małżeńska oraz trwałość ich związku «aż do śmierci». To dobro obojga jest równocześnie dobrem każdego z nich. Ma z kolei stać się dobrem ich dzieci. Należy do istoty dobra wspólnego, że łącząc poszczególnych ludzi, stanowi zarazem prawdziwe dobro każdego. Jeśli Kościół, podobnie też i państwo, w słowach uprzednio przytoczonych przyjmuje przysięgę małżonków, to czyni tak na tej zasadzie, iż to właśnie jest «wpisane w ich serca» (por. Rz 2,15). To oni sami ślubują sobie wzajemnie, przysięgając, czyli potwierdzając prawdziwość swoich ślubów wobec Boga. Oni sami, jako ochrzczeni, są szafarzami Sakramentu Małżeństwa w Kościele. Św. Paweł uczy, że to ich wzajemne ślubowanie jest «tajemnicą wielką» (por. Ef 5,32).

Jeżeli słowa przysięgi wyrażają to, co jest dobrem wspólnym małżonków, to równocześnie wskazują one też na to, co ma być dobrem wspólnym przyszłej rodziny. Aby to uwydatnić, Kościół pyta, czy są gotowi przyjąć i po chrześcijańsku wychować dzieci, którymi Bóg ich obdarzy. Pytanie to odnosi się do dobra wspólnego przyszłej rodziny. Ma ono na uwadze genealogię osób, która wpisana jest w samą konstytucję małżeństwa oraz rodziny. Dodatkowe pytanie o potomstwo i wychowanie pozostaje w ścisłej łączności ze ślubowaniem miłości, wierności i uczciwości małżeńskiej oraz dożgonności ich związku. Przyjęcie i wychowanie potomstwa – dwa spośród podstawowych celów rodziny – są uwarunkowane wypełnieniem tego ślubu. Rodzicielstwo jest zadaniem natury duchowej – nie tylko fizycznej. Przebiega przez nie zawsze genealogia w Bogu i która do Boga także ma prowadzić.

Jan Paweł II. List *Gratissimam Sane* do rodzin z okazji Roku Rodziny 1994. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. III. Kraków 2007, s. 367.

Cele lekcji – uczeń

- Wymienia fakty dotyczące biografii Jana Pawła II oraz poszerza wiedzę na jej temat.
- Wyjaśnia, czym jest dobro wspólne rodziny oraz wskazuje, jakie wartości posiada.
- Wskazuje na najważniejsze funkcje rodziny i wynikające z nich zadania.
- Wyjaśnia znaczenie rodziny dla prawidłowego rozwoju dziecka.

Metody

- **Wstęp** – podająca
- **Część główna** – praca z tekstem, mapy myśli
- **Część końcowa** – dyskusja
- **Ewaluacja** – rozmowa kierowana

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – praca indywidualna, praca zbiorowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – prezentacja multimedialna
- **Część główna** – wydrukowany fragment *Listu do rodzin* Jana Pawła II
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – brak

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	<p>Przedstawienie tematu zajęć.</p> <p>Zapoznanie z biografią Jana Pawła II.</p>	<p>Przedstawia biografię Jana Pawła II za pomocą prezentacji.</p>	<p>Zapoznaje się z biografią Jana Pawła II.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Zapoznanie z fragmentem listu Jana Pawła II.</p> <p>Analiza zagadnień dotyczących rodziny oraz jej znaczenia w życiu człowieka.</p>	<p>Rozdaje wydrukowany fragment Listu do rodzin <i>Gratissimam Sane</i> Jana Pawła II.</p> <p>Prosi uczniów o stworzenie przez uczniów mapy myśli dotyczącej wartości oraz cech, jakie powinna posiadać dobra rodzina na podstawie przedstawionego fragmentu oraz własnych przekonań i doświadczeń.</p>	<p>Poznaje treść fragmentu Listu do rodzin Jana Pawła II.</p> <p>Tworzy mapę myśli na podstawie fragmentu Listu do rodzin <i>Gratissimam Sane</i> Jana Pawła II oraz własnych przekonań i doświadczeń.</p>
CZĘŚĆ KOŃCOWA	<p>Refleksja nad dobrem wspólnym rodziny.</p>	<p>Inicjuje dyskusję „Jak powinno się dbać o dobro wspólne rodziny?”.</p>	<p>Bierze udział w dyskusji i dzieli się przemyśleniami „Jak powinno się dbać o dobro wspólne rodziny?”.</p>
EWALUACJA	<p>Rozmowa podsumowująca przebieg zajęć.</p>	<p>Prosi uczniów aby wskazali na fragment zajęć, który w ich ocenie był najciekawszy oraz ten, który powinien być pogłębiony lub uzupełniony.</p>	<p>Bierze udział w rozmowie.</p>

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest poszerzenie wiedzy na temat osoby Jana Pawła II oraz fragmentu nauczania dotyczącego dobra wspólnego rodziny. Istotnym elementem lekcji jest przygotowanie metaplanu dotyczącego wartości i cech opisujących dobrą rodzinę. Lekcja może być realizowana we współpracy z innymi nauczycielami (katechetą, nauczycielem biologii), którzy pomogą uczniom w zdobyciu wiedzy na temat funkcji rodziny. Mapa myśli może stanowić wstęp do przygotowania i realizacji sesji plakatowej „Dobro wspólne rodziny”. Dzięki sesji zostanie stworzona szansa dotarcia z problematyką związaną z dobrem wspólnym rodziny do szerszego grona młodzieży.

Temat: Wolność jako podstawowa wartość w życiu człowieka

Klasa VI

Przedmiot: Etyka

Z nauczania Jana Pawła II

„[...] gdy człowiek nie podejmie pracy nad mądrym i prawdziwym korzystaniem z tej wartości, wolność umiera, niszcząc człowieka i społeczeństwo. Wolność człowieka jest wolnością istoty stworzonej, a więc wolnością daną, którą trzeba przyjąć niczym kielkującą dopiero roślinę i troszczyć się odpowiedzialnie o jej wzrost”.

Jan Paweł II. Encyklika *Veritatis splendor*. 6 VIII 1993, nr 44 i 86.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie jak ważna jest wolność w życiu każdego człowieka.
- Podaje przejawy wolności w życiu codziennym.
- Rozpoznaje zagrożenia dla wolności w dzisiejszym świecie.
- Przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie, własnego w niej postępowania w odniesieniu do przyjętych norm i zasad.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów, rozmowa kierowana
- **Część główna** – praca z tekstem
- **Część końcowa** – rozmowa kierowana
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zespołowa
- **Część główna** – grupowa
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica
- **Część główna** – karta pracy
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie w tematykę zajęć.	Krótko przedstawia postać Jana Pawła II. Zadaje uczniom pytanie: Czym dla Ciebie jest wolność? Zapisuje na tablicy słowo „wolność” prosi uczniów o dopisanie skojarzeń. Przedstawia słownikową definicję wolności. Stawia pytanie: Jak wolność przejawia się w codziennym życiu? Inicjując dyskusje.	Zapisuje na tablicy skojarzenia ze słowem „wolność”. Podaje przykłady przejawów wolności w życiu codziennym i na tej podstawie konstruuje własną definicję wolności. Przepisuje definicję wolności do zeszytu. Bierze czynny udział w dyskusji.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zapoznanie z fragmentami nauczania Jana Pawła II dotyczącymi wolności jako wartości.	Dzieli uczniów na 4 grupy. Rozdaje uczniom fragmenty encykliki Jana Pawła II <i>Veritatis splendor</i> , nr 86 oraz tej samej encykliki nr 44. Każda z grup otrzymuje karty z pytaniami: – Do czego Jan Paweł II porównuje wolność i dlaczego? – Czy prawdą jest, że: a) wolność jest dana każdemu człowiekowi bezwarunkowo; b) człowiek nie musi troszczyć się o odpowiedzialne wzrastanie wolności; c) brak odpowiedzialnego korzystania z wolności niszczy człowieka? – Jakie w dzisiejszych czasach występują zagrożenia wolności człowieka?	Czyta otrzymany fragment nauczania Jana Pawła II. Wraz z pozostałymi członkami grupy redaguje odpowiedzi na otrzymane pytania.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Porządkowanie zdobytej podczas zajęć wiedzy dotyczącej wolności jako wartości.	Prosi uczniów o prezentację wyników pracy swojej grupy. Systematyzuje wiadomości zebrane przez uczniów.	Przedstawia wyniki pracy grupy na forum klasy. Zadaje pytania w celu rozwiania wątpliwości lub poszerzenia swojej wiedzy.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
EWALUACJA	Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Zajęcia rozpoczynają się rozmową dotyczącą pojęcia wolności. Zastosowanie „burzy mózgów” do jego zdefiniowania pozwala na odczucie przez uczniów wolności własnej wypowiedzi. Analiza nauczania Jana Pawła II umożliwia głębszą refleksję nad wartością wolności. Zadaniem nauczyciela w tym zakresie powinno być takie kierowanie pracą uczniów, aby potrafili docenić wolność i używali jej we właściwy, społecznie akceptowalny sposób, i co bardzo ważne – aby nie mylili wolności z samowolą i łączyli realizację wolności z odpowiedzialnością. Wyniki pracy grupowej dotyczącej wskazania zagrożeń wolności w dzisiejszych czasach mogą być zaprezentowane kolegom i koleżankom z innych klas. Okazją do zaprezentowania tych wyników może być spotkanie między klasowe lub apel szkolny wzbogacony o część artystyczną poświęconą wolności.

3. Klasy szkół ponadpodstawowych

Temat: **Sens cierpienia człowieka**

Klasa III liceum

Przedmiot: Język polski

Z nauczania Jana Pawła II

„[...] w swoim podmiotowym wymiarze, jako fakt osobowy, zamknięty w konkretnym i niepowtarzalnym wnętrzu człowieka, cierpienie wydaje się jakby niewyraźne oraz nieprzekazywalne – to równocześnie może nic tak jak ono nie domaga się, w swej właśnie «przedmiotowej rzeczywistości», podjęcia, refleksji, ujęcia w kształt wyrazistego problemu, postawienia radykalnych pytań i szukania odpowiedzi. Jak widać, nie chodzi tu tylko o opis cierpienia. Są inne kryteria, wykraczające poza sferę opisu, które musimy wprowadzić, kiedy decydujemy się wniknąć w świat ludzkiego cierpienia”.

Jan Paweł II, List apostolski *Salvifici Doloris*. 11 II 1984, nr 5.

Cele lekcji – uczeń

- Dostrzega złożoność problemu cierpienia.
- Rozumie sens cierpienia.
- Przyjmuje postawę empatii.
- Dostrzega progresywny wymiar cierpienia człowieka.
- Potrafi uzasadnić, że cierpienie posiada wymiar aksjologiczny.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów, dyskusja
- **Część główna** – dyskusja, drama
- **Część końcowa** – ekspresyjna
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – indywidualna, zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – brystol, flamastry
- **Część główna** – tablica, materiały tekstylne, rekwizyty teatralne, kartony, flamastry
- **Część końcowa** – gazety nożyczki, kleje, kartki
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety, długopisy

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie uczniów w tematykę zajęć.	Przedstawia temat lekcji. Zadaje pytania: – Czym dla Ciebie jest cierpienie? – Z czym kojarzy Ci się cierpienie? – Przedstawia w jaki sposób definiowane jest cierpienie w <i>Encyklopedii Aksjologii Pedagogicznej</i> .	Odpowiada na pytania nauczyciela. W zespole opracowuje mapę myśli. Konfrontuje zebrane skojarzenia z przedstawioną przez nauczyciela definicją.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Przypomnienie utworów literackich, w których przedstawiony jest motyw cierpienia. Odtworzenie w dramie postaci literackiej. Poszukiwanie przyczyn indywidualnego cierpienia bohaterów. Opracowanie schematów reakcji na cierpienie.	Prosi uczniów, aby wymienili utwory zawierające motyw cierpienia. Dzieli uczniów na grupy i rozdaje im kartki z imionami bohaterów. Przedstawia zadanie do wykonania dla grup. Prosi aby każda z grup odtworzyła w dramie reakcje na cierpienie wybranego bohatera literackiego.	Wymienia tytuły utworów literackich, w których występuje motyw cierpienia. Z grupą przygotowuje i prezentuje krótką scenę, która stanowi wizualizację cierpienia konkretnego bohatera (Prometeusza, Wertera, Pana Cogito, Hioba, Konrada (<i>Dziady cz. III</i>), Wokulskiego, więźnia sowieckiego łagru, Chrystusa, Demeter, Matki Boskiej (<i>Lament Świętokrzyski</i>), Adama Mickiewicza (<i>Sonety krymskie</i>), Jana Kochanowskiego (<i>Treny</i>), św. Aleksę (<i>Legenda o św. Aleksym</i>). Przez realizowaną scenę próbuje odpowiedzieć na pytania: – Kim jest bohater?; – Co odczuwa?; – Dlaczego tak odczuwa? Analizuje cierpienie konkretnego bohatera literackiego. Wraz z grupą opracowuje schemat, na którym wskazuje: – przyczyny cierpienia bohatera; – postawę, którą przyjmuje bohater wobec cierpienia oraz konsekwencje tej postawy; – alternatywną postawę wobec cierpienia, którą mógłby przyjąć bohater oraz konsekwencje tej postawy.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Opracowanie utworu poetyckiego poruszającego tematykę cierpienia.	Rozdaje uczniom gazety i noty. Prosi o opracowanie utworu poetyckiego o cierpieniu, z wykorzystaniem słów, zdań, odnalezionych w gazetach.	Używając wycinków (słowa, zdania, cytaty) z gazet tworzy wiersz odnoszący się do cierpienia.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Rozdaje uczniom kwestionariusze ankiety z z pytaniami dotyczącymi treści przedstawionych na lekcji oraz tego, jak sposób przeprowadzenia zajęć oceniają uczniowie.	Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.

Uwagi i komentarze

Proponowana lekcja rozpoczyna się dyskusją nad pojęciem cierpienia. Budowanie mapy myśli pozwoli uświadomić uczniom jak wiele jest obszarów, rodzajów i źródeł cierpienia. Część główna zajęć zawiera rozwiązanie tematu w oparciu o historie bohaterów literackich. Taki wybór realizacji zajęć pozwala na łatwiejsze dla uczniów przepracowanie zagadnienia cierpienia. Innym sposobem i punktem wyjścia w realizacji tematu mogą być realne przykłady cierpienia, o których słyszą lub których doświadczają uczniowie. Ważnym zadaniem nauczyciela jest poszukiwanie takich rozwiązań w tym zakresie, aby efektem przeprowadzonych zajęć było uświadomienie uczniom na cierpienie, które napotyka i wzbudzenie u nich potrzeby niesienia pomocy cierpiącym.

Temat: O wolności człowieka

Klasa II liceum

Przedmiot: Język polski

Z nauczania Jana Pawła II

„Człowiek jest powołany do wolności. Wolność nie oznacza prawa do samowoli. Wolność nie daje nieograniczonych przywilejów. Kto tak ją pojmuje, naraża wolność na śmiertelny cios. Człowiek wolny jest przede wszystkim zobowiązany do prawdy. Inaczej jego wolność nie będzie trwalsza niż piękny sen, który kończy się wraz z przebudzeniem. Idea wolności może być przeniesiona w realia życia tylko tam, gdzie ludzie wspólnie są o niej przekonani i nią przeniknięci, świadomi niepowtarzalności i godności człowieka oraz jego odpowiedzialności przed Bogiem i ludźmi. [...] Wolność jest w niebezpieczeństwie tam, gdzie ludzie ograniczają swe spojrzenie tylko do kręgu własnego życia i nie są gotowi angażować się bezinteresownie na rzecz innych. [...] Człowiek jest powołany do wolności. [...] Wolność jest niezwykle cenną wartością, za którą trzeba zapłacić wysoką cenę. [...] Jeśli ktoś doświadczył miłości, doświadczył również wolności [...] Wyzwólcie się, by żyć odpowiedzialnie w wolności! Otwórzcie bramy Bogu!”

Jan Paweł II. Człowiek jest powołany do wolności. Ceremonia pożegnalna przed Bramą Brandenburską, 23 VI 1996 r. Berlin. Podróż apostolska do Niemiec. Paderborn – Berlin 21–23 VI 1996 r. „L'Osservatore Romano” 17(1996) nr 9, s. 30.

Cele lekcji – uczeń

- Definiuje termin „wolność”.
- Nawiązuje do dowolnych wydarzeń historycznych, które wiążą się z utratą wolności (np. przez naród).
- Posiada wiedzę z zakresu lektury – *Dziady cz. III A*. Mickiewicza i potrafi odpowiedzieć na zadane pytania dotyczące jej treści.
- Potrafi dokonać analizy podanego fragmentu przemówienia Jana Pawła II oraz prowadzi na ten temat dyskusję w grupach.

Metody

- **Wstęp** – pogadanka, burza mózgów
- **Część główna** – problemowa, eksponująca
- **Część końcowa** – aktywizująca
- **Ewaluacja** – uzupełnia kwestionariusz ankiety

Formy

- **Wstęp** – grupowa
- **Część główna** – indywidualna, zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – arkusze szarego papieru, flamastry
- **Część główna** – brystol, kredki, flamastry, kartki
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety, długopisy

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
WSTĘP	Wprowadzenie uczniów w tematykę zajęć.	Wprowadza uczniów w tematykę zajęć. Nawiązuje do lektury <i>Dziady</i> cz. III A. Mickiewicza przedstawiając motyw wolności w utworze. Zadaje pytania: – Na czym polega wolność i jakie są jej rodzaje? – Czym była wolność dla głównego bohatera tego utworu? – Jakie są zagrożenia dla wolności? – Jakie można wymienić wydarzenia historyczne, które wiązały się z utratą wolności?	Z grupą opracowuje mapę myśli, z odpowiedziami na pytania zadane przez nauczyciela.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zdefiniowanie pojęcia „wolność”. Praca z fragmentem utworu <i>Prolog. Dziady cz. III</i> . Wykonanie i prezentacja plakatu: „Czym jest dla mnie wolność?”	Prosi uczniów aby w ciągu minuty wypisali możliwie jak najwięcej skojarzeń dla słowa „wolność”. Przedstawia definicję wolności zawartą we fragmencie nauczania Jana Pawła II. Prosi wybranych uczniów o odczytanie z podziałem na role wybranego fragmentu <i>Dziadów</i> . Prosi uczniów o opracowanie plakatu pt. „Czym jest dla mnie wolność?”	Przez minutę wypisuje możliwie jak najwięcej skojarzeń dla słowa „wolność”. Konfrontuje swoje skojarzenia z przedstawioną przez nauczyciela definicją. Odczytuje fragment utworu, respektując charakterystykę postaci. Interpretuje tekst w kontekście problemu wolności. Wraz z grupą, korzystając z dotychczas przedstawionej wiedzy opracowuje plakat pt. „Czym jest dla mnie wolność?”
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. Opracowanie sentencji.	Podsumowuje zajęcia. Prosi uczniów, aby opracowali sentencję, z uwzględnieniem słowa „wolność”.	Opracowuje sentencję.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Rozdaje uczniom kwestionariusz ankiety z pytaniami dotyczącymi treści przedstawionych na lekcji oraz tego jak sposób przeprowadzenia zajęć oceniają uczniowie.	Uzupełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia realizacji projektu jest zadanie mające na celu określenie treści i zakresu pojęcia „wolność”. Tworzona mapa myśli stwarza szansę możliwie szerokiego opisanego tego pojęcia. Zadaniem nauczyciela jest aby uczniowie zwrócili uwagę na dwa aspekty wolności: wolności do... i wolności od...

Opracowanie plakatów oraz sentencji dotyczącej wolności otwiera możliwości zorganizowania sesji popularnonaukowej lub panelu dyskusyjnego dotyczącego szeroko pojętej wolności. Należy także umożliwić uczniom rozwijanie własnej aktywności twórczej w różnych obszarach (plastycznym, literackim, muzycznym itd.).

Temat lekcji: **Sprzeciw wobec aborcji**

Klasa I liceum

Przedmiot: Wychowanie do życia w rodzinie

Z nauczania Jana Pawła II

„Świadoma i dobrowolna decyzja pozbawienia życia niewinnej istoty ludzkiej jest zawsze złem z moralnego punktu widzenia i nigdy nie może być dozwolona ani jako cel, ani jako środek do dobrego celu. Jest to bowiem akt poważnego nieposłuszeństwa wobec prawa moralnego, co więcej, wobec samego Boga, jego twórcy i gwaranta; jest to akt sprzeczny z fundamentalnymi cnotami sprawiedliwości i miłości. «Nic i nikt nie może dać prawa do zabicia niewinnej istoty ludzkiej, czy to jest embriion czy płód, dziecko czy dorosły, człowiek stary, nieuleczalnie chory czy umierający. Ponadto nikt nie może się domagać, aby popełniono ten akt zabójstwa wobec niego samego lub wobec innej osoby powierzonej jego pieczy, nie może też bezpośrednio ani pośrednio wyrazić na to zgody. Żadna władza nie ma prawa do tego zmuszać ani na to przyzwalać»”.

Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*. 25 marca 1995, nr 57.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie czym jest aborcja.
- Wskazuje argumenty przeciw aborcji.
- Opisuje sposoby wsparcia osób w trudnych sytuacjach życiowych.
- Przejawia postawę szanującą/promującą wartość życia od poczęcia aż po naturalną śmierć.
- Wyraża gotowość pomocy osobom w trudnej sytuacji życiowej – dzieciom i ich rodzicom.

Metody

- **Wstęp** – prezentacja multimedialna, dyskusja
- **Część główna** – debata, projekt
- **Część końcowa** – aktywizująca, eksponująca
- **Ewaluacja** – wywiadu

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa, indywidualna
- **Część końcowa** – zbiorowa, indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik, nośnik z zapisaną prezentacją, kreda, tablica
- **Część główna** – kartony, flamastry, dzwonki do sygnalizowania potrzeby zabrania głosu, rekwizyt sędziowskiego młotka.
- **Część końcowa** – papeteria, długopisy
- **Ewaluacja** – kartki, długopisy

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	<p>Prezentowanie tematu lekcji. Prezentacja multimedialna, zawierająca wyjaśnienie terminu i „zabieg” aborcji. Wyszczególnienie głównych informacji na temat aborcji.</p>	<p>Prezentuje temat lekcji. Wyświetla prezentację multimedialną. Moderuje dyskusję, na temat tego czym jest, i jak jest definiowana aborcja oraz jaki jest jej przebieg.</p>	<p>Zapoznaje się z prezentacją przedstawianą przez nauczyciela. Bierze udział w dyskusji, wymienia główne fakty dotyczące aborcji.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Analiza aborcji w aspekcie etyczno-moralnym i społecznym. Formułowanie argumentów i ocena aborcji. Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Projektowanie działań alternatywnych dla kobiet, którym proponowana jest aborcja.</p>	<p>Dzieli uczniów na trzy grupy: obrońców, prokuratorów i sędziów. Przydziela* każdej z grup zadanie: obrońcy – obrona aborcji; prokuratorzy – oskarżenie aborcji; sędziowie – sformułowanie wyroku. Przedstawia fragment nauczania Jana Pawła II. Moderuje i podsumowuje wnioski uczniów, wspiera w formułowaniu oceny głównej dla aborcji. Prosi uczniów o to, aby dobrali się w pary. Wyjaśnia, iż zadaniem każdej z par będzie zaprojektowanie alternatywnych działań dla kobiet, którym proponowana jest aborcja.</p>	<p>Współpracuje w grupie. Argumentuje, kontrargumentuje, wydaje obiektywny sąd. Poznaje fragment nauczania Jana Pawła II dotyczący aborcji. Klasyfikuje aborcję jako czyn zły. Pracując w grupie szczegółowo projektuje alternatywne działania dla kobiet, którym proponowana jest aborcja.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIWA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć. „List przeciw aborcji”.	Podsumowuje zajęcia. Prosi uczniów aby napisali krótki list, za pomocą którego spróbują przekonać kobietę do zmiany decyzji o dokonaniu aborcji.	Uczestniczy w podsumowaniu zajęć. Formułuje list.
EWALUACJA	Przeprowadzenie wywiadu ewaluacyjnego.	Prosi uczniów o przedstawienie, w krótkiej pisemnej wypowiedzi, swoich spostrzeżeń po przeprowadzonej lekcji.	Opisuje swoje spostrzeżenia po przeprowadzonej lekcji.

Uwagi i komentarze

* W przebiegu zaaranżowanego procesu sądowego, istotny jest też udział nauczyciela jako zewnętrznego moderatora, który będzie wprowadzał równowagę w argumentowaniu. Zrealizowane zajęcia mogą stanowić wstęp do zorganizowania wśród młodzieży konferencji popularnonaukowej na temat „Stop aborcji”. Należy zadbać o to, aby w konferencji wzięły udział osoby ze świata nauki, które opowiedzą jakie spustoszenie w psychice i zdrowiu fizycznym kobiety powoduje aborcja, kobieta, która nie dokonała aborcji dająca świadectwo wartości życia od chwili poczęcia aż do śmierci, przedstawiciel organizacji społecznych lub indywidualnych inicjatyw niosących pomoc kobietom w ciąży itd.

Temat: **Pomoc potrzebującym w czasie epidemii**

Klasa: I szkoły ponadpodstawowej

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Więcej nie ma przyszłości człowieka i narodu bez miłości, bez tej miłości, która przebacza, choć nie zapomina, która jest wrażliwa na niedolę innych, która nie szuka swego, ale pragnie dobra dla drugich; tej miłości, która służy, zapomina o sobie i gotowa jest do wspaniałomyślnego dawania. Jesteśmy wezwani, drodzy Bracia i Siostry, do budowania przyszłości opartej na miłości Boga i bliźniego. Do budowania «cywilizacji miłości». Dzisiaj potrzeba światu i Polsce ludzi mocnych sercem, którzy w pokorze służą i miłują, błogosławią, a nie złorzeczą, i błogosławieństwem ziemię zdobywają. Przyszłości nie da się zbudować bez odniesienia do źródła wszelkiej miłości, do tego źródła, jakim jest Bóg, który «tak umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne» (J 3,16)».

Jan Paweł II. Homilia podczas Mszy św. z okazji 1000-lecia kanonizacji św. Wojciecha. Sopot, 5 VI 1999 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 769.

Cele lekcji – uczeń

- Dostrzega konieczność służenia potrzebującym z miłością i w pokorze.
- Deklaruje chęć niesienia pomocy osobom, które szczególnie doświadczają trudności w czasie pandemii.
- Organizuje formy pomocy dla osób, które szczególnie doświadczają trudności w czasie pandemii.
- Z zaangażowaniem podejmuje działanie.

Metody

- **Wstęp** – prezentacja multimedialna, dyskusja
- **Część główna** – problemowa, aktywizująca – wizualizacji
- **Część końcowa** – działania praktyczne
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – plansze: niebieska i czerwona, kartony w tych samych kolorach, taśma mocująca, kamera lub telefon z funkcją kamery, rekwizyty filmowe wskazane przez uczniów, opcjonalnie: aplikacja Tik Tok lub program umożliwiający przycinanie filmów, kartki, długopisy
- **Część końcowa** – pojemnik
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	<p>Prezentacja multimedialna zawierająca informacje dotyczące Covid-19 (charakterystyka wirusa, statystyki światowe i krajowe).</p> <p>Dyskusja na temat obecnej sytuacji społecznej, która jest konsekwencją pandemii.</p>	<p>Przedstawia uczniom temat zajęć.</p> <p>Wyświetla prezentację multimedialną.</p> <p>Moderuje dyskusję na temat obecnej sytuacji społecznej, która jest konsekwencją pandemii.</p>	<p>Zapoznaje się z informacjami zawartymi w prezentacji. Czynnie uczestniczy w dyskusji.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Poszukiwanie indywidualnych aspektów negatywnych i pozytywnych wystąpienia pandemii.</p> <p>Wyreżyserowanie filmu typu „short”, którego celem będzie przywracanie nadziei oraz motywowanie do podejmowania działań pomocowych.</p> <p>Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Opracowanie działań pomocowych, które mogą zrealizować uczniowie.</p>	<p>Na ścianie mocuje dwie plansze. Każdemu z uczniów rozda je 5 kartonów niebieskich oraz 5 kartonów czerwonych. Prosi uczniów o zapisanie na: kartonach niebieskich po jednym pozytywnym skutku/ aspekcie pandemii; kartonach czerwonych po jednym negatywnym skutku/ aspekcie pandemii.</p> <p>Towarzyszy uczniom w opracowywaniu filmu. Zachęca uczniów do umieszczenia filmu w sieci.</p> <p>Zapoznaje uczniów z fragmentem nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Prosi uczniów aby indywidualnie* zastanowili się nad tym, jakie działanie pomocowe mogą zrealizować w czasie trwania pandemii.</p>	<p>Na każdym czerwonym kartonie zapisuje jeden negatywny skutek/ aspekt pandemii, którego szczególnie doświadcza**</p> <p>Na każdym niebieskim kartonie zapisuje jeden pozytywny skutek/ aspekt, który zaistniał w jego życiu, w związku z sytuacją pandemii. Swoje odpowiedzi mocuje na planszach.</p> <p>Uczestniczy w tworzeniu filmu, pełniąc wybraną przez siebie funkcję.</p> <p>Podejmuje refleksję nad fragmentem nauczania Jana Pawła II.</p> <p>Anonimowo na kartce zapisuje jedno z działań pomocowych, które mógłby zrealizować.</p>
CZĘŚĆ KOŃCOWA	<p>Zebranie propozycji działań pomocowych, ustalenie harmonogramu ich realizacji.</p> <p>Dokumentowanie swoich działań w sieci.</p>	<p>Zbiera kartki z pomysłami uczniów na działania pomocowe, do pojemnika. Proponuje uczniom, aby co tydzień na godzinie wychowawczej losowali jedną z kartek i zrealizowali wylosowane działanie pomocowe.</p> <p>Proponuje aby dokumentacją dla wykonanych działań było zdjęcie, z ich realizacji, udostępnione na portalu Facebook.</p>	<p>Podejmuje realną realizację zadań pomocowych.</p> <p>Dokumentuje wykonane działań pomocowych w sieci.</p>
EWALUACJA	<p>Przeprowadzenie ankiety ewaluacyjnej.</p>	<p>Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety ewaluacyjnej z pytaniami dotyczącymi treści przedstawionych na lekcji oraz tego jak sposób przeprowadzenia zajęć oceniają uczniowie.</p>	<p>Wypełnia kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej.</p>

Uwagi i komentarze

* Nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów na to, że wybrane przez nich działania powinny być możliwe do wykonania oraz bezpieczne dla uczniów, w obecnych warunkach społecznych i indywidualnych. Nauczyciel może także wskazać na przykłady takich działań.

** Istotnym w tym ćwiczeniu jest zapisanie każdego kartonu tak, aby uczniowie poszukiwali nawet tych najbardziej nieoczywistych rozwiązań, a nie zatrzymali się na jednym, dwóch pomysłach.

Zadaniem nauczyciela jest uświadomienie uczniom, że pandemia jest nośnikiem wielu negatywnych zjawisk. Do nich należy między innymi izolacja, choroba, śmierć itd. Jest ona również nośnikiem zjawisk pozytywnych. Są nimi: możliwość głębszych refleksji nad wartością życia i zdrowia, zaangażowanie w dbałość o zdrowie, większa szansa na działalność samokształceniową, twórczą, przejawianie postawy odpowiedzialności i troski o siebie i drugiego człowieka. Tworzenie listy działań pomocowych w dobie pandemii oraz realizacja tych zadań powinna być dokumentowana i publikowana w sieci.

Temat: **Skuteczna rozmowa z pracodawcą**

Klasa I technikum

Przedmiot: Podstawy przedsiębiorczości

Z nauczania Jana Pawła II

„Być człowiekiem sumienia, to znaczy przede wszystkim w każdej sytuacji swojego sumienia słuchać i jego głos w sobie nie zagłuszać, choć jest on nieraz trudny i wymagający; to znaczy angażować się w dobro i pomnażać je w sobie i wokół siebie, a także nie godzić się nigdy na zło, w myśl słów św. Pawła: «Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj!» (Rz 12,21). Być człowiekiem sumienia, to znaczy wymagać od siebie, podnosić się z własnych upadków, ciągle na nowo się nawracać. Być człowiekiem sumienia, to znaczy angażować się w budowanie królestwa Bożego: królestwa prawdy i życia, sprawiedliwości, miłości i pokoju, w naszych rodzinach, w społecznościach, w których żyjemy, i w całej Ojczyźnie; to znaczy także podejmować odważnie odpowiedzialność za sprawy publiczne; troszczyć się o dobro wspólne, nie zamykać oczu na biedy i potrzeby bliźnich, w duchu ewangelicznej solidarności: «Jeden drugiego brzemiona noście»” (Ga 6,2)”.

Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. odprawianej na wzgórzu „Kaplicówka”. Skoczów, 22 VI 1995 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 639.

Cele lekcji – uczeń

- Zna przebieg rozmowy kwalifikacyjnej.
- Zna sposoby radzenia sobie ze stresem podczas rozmowy kwalifikacyjnej.
- Odznacza się wysoką kulturą osobistą i kulturą wypowiedzi.

Metody

- **Wstęp** – burza mózgów, dyskusja
- **Część główna** – analiza tekstu, analiza, sceny sytuacyjnej
- **Część końcowa** – pogadanka
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna, zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica, kreda lub tablica multimedialna, definicja autoprezentacji
- **Część główna** – karty z pytaniami pracodawców
- **Część końcowa** – kartki, długopis, broszura lub zeszyt, klej
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Przedstawienie tematu zajęć. Opracowanie systemu skojarzeń oraz znaczenia słowa autoprezentacja.	Przedstawia temat zajęć – Zadaje pytanie z czym kojarzy się uczniom autoprezentacja. Przedstawia jak definiowana jest autoprezentacja.	Przedstawia skojarzenia związane ze słowem autoprezentacja. Poznaje definicję terminu „autoprezentacja”.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Odegranie sceny rozmowy kwalifikacyjnej.	Prezentuje uczniom fragment nauczania Jana Pawła II. Dzieli uczniów na trzy grupy: pracodawców, rekrutowanych pracowników oraz obserwatorów. Informuje jakie zadanie ma wykonać każda z grup.	Zapoznaje się z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Uczestniczy w zaaranżowanej scenie. Pracodawcy zadają pytania rekrutowanym: 1. Proszę opowiedzieć o sobie. 2. Co spowodowało, że odniósł Pan/odniosła Pani sukces w zawodzie? 5. Dlaczego chce Pan u nas pracować ? 6. Jakie ma Pan/Pani doświadczenie zawodowe w zakresie oferowanego stanowiska? 7. Czego nauczył się Pan/Pani w poprzednich miejscach pracy? 8. Co w pracy jest Pana/Pani zdaniem najistotniejsze? 9. Czy gotów jest Pan/gotowa jest Pani pojechać wszędzie tam, gdzie firma Pana/Panią wyśle – zarówno na obszarze kraju, jak i za granicę?

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ GŁÓWNA			<p>10. Co się Panu/Pani podobało w ostatnim miejscu pracy?</p> <p>11. Które z dotychczasowych miejsc pracy najmniej Panu/Pani odpowiadało i dlaczego?</p> <p>12. Jak długo chciałby Pan/Pani u nas pracować?</p> <p>13. Co chciałby Pan/Pani robić za 5, 10 i 15 lat?</p> <p>14. Czy potrafi Pan/Pani pracować pod presją, np. presją czasu czy wyniku, który należy osiągnąć?</p> <p>15. Co jest Pana/Pani najmocniejszą stroną, a co najsłabszą?</p> <p>16. Czy był Pan/była Pani kiedykolwiek zwolniony z pracy, jeśli tak, to dlaczego?</p> <p>17. Jakie cechy Pana/Panią wyróżniają spośród innych kandydatów?</p> <p>18. Co Pana/Panią w tej pracy najbardziej interesuje?</p> <p>19. Dlaczego powinienem Pana/Panią zatrudnić?</p> <p>20. Od jak dawna szuka Pan/Pani pracy?</p> <p>21. Jaką książkę czytał Pan/czytała Pani ostatnio?</p> <p>22. Jak układa się Pana/Pani współpraca z różnymi ludźmi?</p> <p>23. Proszę ocenić siebie w skali od 1 do 10 pod względem zawodowym.</p> <p>24. Jaka była najtrudniejsza sytuacja, z którą się Pan/Pani zetknął/a w życiu?</p> <p>25. Czy interesuje się Pan/Pani sportem?</p> <p>26. Dlaczego uważa Pan/Pani, że spodoba się Panu/Pani ten rodzaj pracy?</p> <p>27. Jakie cechy osobowości są niezbędne do osiągnięcia sukcesu w Pańskiej/Pani dziedzinie?</p> <p>28. Woli Pan/Pani pracować samodzielnie czy w zespole?</p> <p>29. Ma Pan/Pani w południe wyznaczoną wizytę u lekarza. Czekał Pan/Czekała Pani na nią dwa tygodnie, ale w ostatnim momencie wypadło ważne spotkanie. Co Pan/Pani robi w takiej sytuacji?</p> <p>30. W jakiej szkole się Pan uczył/Pani uczyła i dlaczego ją Pan/Pani wybrał/a?</p> <p>31. Co Pan/Pani wie o naszej firmie?</p> <p>Rekrutowani swoje odpowiedzi na pytania formułują, tak aby nawiązywały lub korzystały z przedstawionego fragmentu nauczania Jana Pawła II.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie zajęć.	Podsumowuje zajęcia. Prosi aby uczniowie jednym zdaniem określili, w jaki sposób przedstawiony fragment nauczania Jana Pawła II może stanowić pomoc dla efektywnej autoprezentacji przed pracodawcą. Wyjaśnia dalsze zadanie.	Podjeżdżuje refleksję nad przedstawionym fragmentem nauczania Jana Pawła II. Wraz z całą klasą z opracowanych wypowiedzi konstruuje „mikro-poradnik” skutecznej autoprezentacji przed przyszłym pracodawcą.
EWALUACJA	Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety z pytaniami dotyczącymi treści lekcji oraz sposobu prowadzenia.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Realizacja zajęć z przedsiębiorczości w oparciu o nauczanie Jana Pawła II nie jest łatwym wyzwaniem, ale jednocześnie stwarza szansę przygotowania uczniów do projektowania i realizacji swojej drogi zawodowej w duchu prawdy i zgodnie z własnym sumieniem. Jasne zasady, którymi młody człowiek będzie kierował się w swoim życiu pomogą mu w dokonywaniu właściwych wyborów życiowych i zawodowych. Pisemne wypowiedzi uczniów zawierające refleksje nad nauczaniem Jana Pawła II w kontekście przygotowania się do realizacji życia zawodowego może ułatwić dokonywanie przez uczniów dobrych i słusznych wyborów w przyszłości.

Temat: Lęk współczesnego człowieka

Klasa 3–4 liceum, 4–5 technikum

Przedmiot: Godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Zachowując przeto w żywej pamięci obraz, jaki w sposób tak bardzo wnikliwy i kompetentny nakreślił Sobór Watykański II, postaramy się obraz ten raz jeszcze dostosować do „znaków czasu”, a także do wymogów sytuacji, która stale się zmienia i narasta w określonych kierunkach.

Człowiek dzisiejszy zdaje się być stale zagrożony przez to, co jest jego własnym wytworem, co jest wynikiem pracy jego rąk, a zarazem – i bardziej jeszcze – pracy jego umysłu, dążeń jego woli. Owoce tej wielorakiej działalności człowieka zbyt rychło i w sposób najczęściej nie przewidywany, nie tylko i nie tyle podlegają «alienacji» w tym sensie, że zostają odebrane temu, kto je wytworzył, ile – przynajmniej częściowo, w jakimś pochodnym i pośrednim zakresie skutków – skierowują się przeciw człowiekowi. Zostają przeciw niemu skierowane lub mogą zostać skierowane przeciw niemu. Na tym zdaje się polegać główny rozdział dramatu współczesnej ludzkiej egzystencji w jej najszerszym i najpowszechniejszym wymiarze. Człowiek coraz bardziej bytuje w lęku. Żyje w lęku, że jego wytwory – rzecz jasna nie wszystkie i nie większość, ale niektóre, i to właśnie te, które zawierają w sobie szczególną miarę ludzkiej pomysłowości i przedsiębiorczości – mogą zostać obrócone w sposób radykalny przeciwko człowiekowi. Mogą stać się środkami i narzędziami jakiegoś wręcz niewyobrażalnego samozniszczenia, wobec którego wszystkie znane nam z dziejów kataklizmy i katastrofy zdają się blednąć.

Musi przeto zrodzić się pytanie, na jakiej drodze owa dana człowiekowi od początku władza, mocą której miał czynić ziemię sobie poddaną, obraca się przeciwko człowiekowi, wywołując zrozumiały stan niepokoju, świadomego czy też podświadomego lęku, poczucie zagrożenia, które na różne sposoby udziela się współczesnej rodzinie ludzkiej i w różnych postaciach się ujawnia”.

Jan Paweł II. Encyklika *Redemptor hominis*. W: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II. Kraków 2009, nr 15.

Cele lekcji – uczeń

- Rozumie w jaki sposób doznawanie lęku oddziałuje na osobę i jej środowisko.
- Potrafi określić własny lęk.
- Poszukuje sposobów przewycięzania lęku.
- Podejmuje pracę nad sobą w aspekcie przewycięzania lęku.

Metody

- **Wstęp** – prezentacja multimedialna
- **Część główna** – analiza tekstu, dyskusja, aktywizująca – analiza i rozwiązywanie problemu
- **Część końcowa** – aktywizująca – wizualizacja
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa
- **Część końcowa** – indywidualna, zbiorowa
- **Ewaluacja** – zbiorowa

Środki

- **Wstęp** – rzutnik lub tablica multimedialna
- **Część główna** – kartki, długopisy, arkusze szarego papieru, flamastry
- **Część końcowa** – kartki, ołówek, kredki
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	<p>Prezentacja multimedialna, w której przedstawione zostanie główne zagadnienie: lęk – czym jest, jakie są jego przyczyny? etc.</p>	<p>Prezentacja tematu zajęć. Wyświetla i omawia prezentację multimedialną.</p>	<p>Poznaje zagadnienia przedstawione w prezentacji.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Zapoznanie z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Podjęcie dyskusji. Klasyfikacja różnych rodzajów lęku, które mogą występować w społeczeństwie.</p> <p>Opracowanie sposobów przezwycięzania wskazanych rodzajów lęku.</p> <p>Tworzenie historii z różnymi drogami funkcjonowania osoby z lękiem.</p>	<p>Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Rozpoczyna i moderuje dyskusję, na temat treści zawartych w przedstawionym fragmencie</p> <p>Prosi uczniów aby na kartkach wymienili trzy rodzaje lęku, które, w ich opinii są najbardziej powszechne we współczesnych społecznościach/ życiu młodzieży.</p> <p>Z zebranych odpowiedzi tworzy kategorie lęków. Dzieli uczniów na grupy i prosi aby opracowali sposoby niwelowania jednej kategorii lęku, przez: media, organy rządowe, osoby prywatne.</p> <p>Dzieli uczniów na cztery grupy. Każdej z grup przydziela zadanie napisania historii życia osoby, z określonym lękiem (ten sam rodzaj lęku dla każdej z grup), która:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nie opanowała swojego lęku i on zdominował jej życie – zaakceptowała swój lęk i podjęła pracę, aby go przezwyciężyć. 	<p>Zapoznaje się z fragmentem nauczania Jana Pawła II. Uczestniczy w dyskusji.</p> <p>Podjekuje refleksję, nad najczęstszymi rodzajami lęku występującym we współczesnym świecie/ życiu młodzieży.</p> <p>Pracując w grupie, dla przydzielonej kategorii lęku opracowuje sposoby jego niwelowania przez: media, organy rządowe, osoby prywatne.</p> <p>Prezentuje swoją pracę.</p> <p>Tworzy tekst, przewiduje rozwój wydarzeń, przy zaistnieniu określonych czynników.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Podsumowanie części głównej. Wizualizacja własnego lęku i próba zmiany jego wizerunku. Podsumowanie zajęć.	Prosi aby każdy z uczniów, anonimowo, narysował ołówkiem na kartce swój *największy lęk. Zbiera prace, miesza i układa na podłodze. Prosi aby każdy z uczniów na każdej pracy dorysował elementy, które pozwolą zmienić specyfikę tych prac na bardziej radosną, wesołą, czy też rozśmieszającą – pozbawiającą lęk jego zdolności przerażania. Podsumowuje zajęcia.	Nadaje kształt własnemu lękowi. Podejmuje próbę symbolicznego opanowania lęku.
EWALUACJA	Przeprowadzenie ankiety ewaluacyjnej.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety z pytaniami dotyczącymi treści lekcji oraz sposobu jej prowadzenia.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

* Rysunek może, ale nie musi być dokładnym odwzorowaniem lęku, może to być tylko symbol. Ważne jest, aby uczeń nadał wizualny kształt swojemu lękowi.

Punktem wyjścia w realizacji projektu jest prezentacja oraz rozmowa z uczniami na temat lęku. Opisanie rodzajów i źródeł lęku, wskazanie na sposoby radzenia sobie z lękiem, wykonanie prac plastycznych stanowi element terapeutyczny i wychowawczy lekcji.

Zajęcia mogą być realizowane przy udziale nauczyciela psychologa, który wskaże na sprawdzone sposoby radzenia sobie z lękiem oraz osoby i instytucje, do których mogą się zwrócić uczniowie w sytuacji, kiedy nie radzą sobie z opanowaniem lęku.

Temat: Wobec obywatelskiego obowiązku

Klasa II szkoły ponadpodstawowej

Przedmiot: Historia

Z nauczania Jana Pawła II

„Każdy z Was, młodzi Przyjaciele, znajduje też w życiu jakieś swoje «Westerplatte». Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić. Jakąś słuszną sprawę, o którą nie można nie walczyć. Jakiś obowiązek, powinność, od której nie można się uchylić, nie można «zdeztererować». Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości, które trzeba «utrzymać» i «obronić», tak jak to Westerplatte, w sobie i wokół siebie. Tak, obronić – dla siebie i dla i innych”.

Jan Paweł II. Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 8–9.

Cele zajęć – uczeń:

- Rozumie czym jest prawo i obowiązek wyborczy.
- Zna historię prawa wyborczego w Polsce.
- Przyjmuje postawę gotowości do udziału w wyborach.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – prezentacja, działania praktyczne, analizy tekstu, aktywizująca – analiza i rozwiązywanie problemu
- **Część końcowa** – aktywizująca – wizualizacja
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – zbiorowa, grupowa, indywidualna
- **Część końcowa** – grupowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica tradycyjna, kreda
- **Część główna** – rzutnik lub tablica multimedialna, dyktafon, kuferek, papeteria
- **Część końcowa** – urządzenie mobilne z dostępem do internetu i/lub materiały plastyczne
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	<p>Prezentacja tematu zajęć. Dyskusja, dotycząca prawa wyboru osób do parlamentu, samorządów i prezydenta.</p>	<p>Prezentuje temat zajęć. Rozpoczyna i moderuje dyskusję dotyczącą istnienia prawa wyboru osób posłów, senatorów, prezydenta i samorządu.</p>	<p>Uczestniczy w dyskusji.</p>
CZĘŚĆ GŁÓWNA	<p>Historia praw wyborczych w Polsce i na świecie (z podkreśleniem zróżnicowania na różne grupy społeczne np. kobiety). Sonda uliczna „Po co nam prawa wyborcze?” Prezentacja fragmentu nauczania Jana Pawła II. Własna refleksja nad prawem wyborczym.</p>	<p>Wyświetla i omawia prezentację dotyczącą historii praw wyborczych w Polsce i na świecie. Towarzyszy uczniom w czasie prowadzenia sondy ulicznej. Pomaga uczniom w opracowaniu i podsumowaniu jej wyników. Prezentuje fragment nauczania Jana Pawła II, prosi uczniów o interpretację w kontekście praw wyborczych. Prosi uczniów, by wyobrazili sobie, iż cywilizacja musi zostać zbudowana na nowo. Następnie stawia uczniom zadanie: napisania wiadomości, w której przekonają kolejne pokolenia do wprowadzenia możliwości wyborów.</p>	<p>Notuje istotne fakty z prezentacji. Zadaje pytania w sondzie ulicznej. Klasyfikuje odpowiedzi, formułuje wnioski. Interpretuje poznany fragment nauczania Jana Pawła II. Formułuje argumenty wskazujące na istotne znaczenie prawa wyborczego.</p>
CZĘŚĆ KOŃCOWA	<p>Wykonanie „wyborczego mema”.</p>	<p>Prosi uczniów aby wykonali mem, wzorowany na plakatach wyborczych dla kandydata pt. „Udział w wyborach”.</p>	<p>Wykonuje mem propagujący udział w wyborach. Udostępnia swoją pracę w przestrzeni internetu.</p>

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie ankiety z pytaniami dotyczącymi treści lekcji oraz sposobu prowadzenia.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Zajęcia rozpoczynają się rozmową z uczniami dotyczącą prawa wyborczego polskich obywateli. Ważne jest aby uświadomić uczniom jak ważne jest korzystanie z tego prawa. Warto przypomnieć historię praw wyborczych kobiet w Polsce i Europie. Analiza słów Jana Pawła II umożliwi sformułowanie wniosków, że każdy człowiek w swoich indywidualnych wyborach może mieć wpływ na to, co dzieje się w najbliższym otoczeniu, społeczeństwie, kraju.

Tematykę realizowanych zajęć można uzupełnić propozycją wykonania prac plastycznych lub pisemnych. Wytwory twórczej aktywności uczniów warto zaprezentować w sieci pod nazwą „Moje Westerplatte”.

Temat: Czas jako wartość

Klasa I szkoły ponadpodstawowej

Przedmiot: godzina wychowawcza

Z nauczania Jana Pawła II

„Sprawa zasługuje oczywiście na wielostronne naświetlenie – jeśli jednak ująć ją pokrótce, wówczas odsłania się taki właśnie profil i kształt owego bogactwa, którym jest sama młodość. Jest to bogactwo odkrywania a zarazem planowania, wybierania, przewidywania i podejmowania pierwszych własnych decyzji, które mają znaczenie dla przyszłości w wymiarze ściśle osobowym ludzkiej egzystencji. Równocześnie są one społecznie ważne”.

Jan Paweł II. List apostolski *Dilecti Amici* do młodych całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodości. Rzym, 31 III 1985 r. W: Jan Paweł II do młodości (1978–2005)..., s. 14–15.

Cele lekcji – uczeń

- Planuje i organizuje swój czas.
- Stara się o systematyczność w swoich pracach i zajęciach.
- Podejmuje dodatkowe działania rozwojowe.
- Zastanawia się nad zagadnieniem zawartym w temacie.

Metody

- **Wstęp** – analiza tekstu
- **Część główna** – działania praktyczne
- **Część końcowa** – problemowa
- **Ewaluacja** – ankieta

Formy

- **Wstęp** – zbiorowa
- **Część główna** – indywidualna
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica multimedialna lub rzutnik
- **Część główna** – kartki, długopisy
- **Część końcowa** – kartki, długopisy
- **Ewaluacja** – kwestionariusz ankiety

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Przedstawienie tematu zajęć oraz fragmentu nauczania Jana Pawła II.	Przedstawia temat zajęć oraz fragment nauczania Jana Pawła II. Zaprasza uczniów do interpretacji fragmentu.	Poznaje i interpretuje fragment nauczania Jana Pawła II.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Analiza przebiegu dnia, w aspekcie realizowania dobra. Wskazanie punktów dnia, tzw. pochłaniaczy czasu. Porządkowanie planu dnia.	Prosi uczniów aby dokonali analizy przebiegu swojego dnia, z uwzględnieniem czasu, jakiego potrzebowali na realizację określonej czynności. Prosi uczniów aby w opracowanym planie, wyodrębnili czynności, które: – zbierają najwięcej czasu, – powtarzają się najczęściej, – zabierają więcej czasu, niż jest to realnie potrzebne, – stanowią źródło dobra. Proponuje uczniom aby ze swojego planu dnia wykreślili czynności – „pochłaniacze czasu”, a w ich miejsce zaprojektowali działania, które będą stanowiły czynienie dobra.	Opracowuje swój plan dnia. Określa czynności – tzw. pochłaniacze czasu. Określa ile czasu zajmują mu te czynności. Wykreśla je ze swojego planu dnia.
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Wprowadzenie do planu dnia działań wspierających rozwój.	Proponuje uczniom aby powrócili do swoich zainteresowań lub umiejętności, które chcieli opanować i przeznaczyli na ich realizację dodatkowy „odnaleziony” czas i jednocześnie ukierunkowali je na realizowanie dobra.	Poszukuje nowych dróg rozwoju.
EWALUACJA	Ankieta ewaluacyjna.	Prosi uczniów o wypełnienie kwestionariusza ankiety z pytaniami dotyczącymi treści przedstawionych na lekcji oraz sposobu jej prowadzenia.	Wypełnia kwestionariusz ankiety.

Uwagi i komentarze

Punktem wyjścia w realizacji zajęć jest analiza słów Jana Pawła II. Sporządzeniu planu dnia przez uczniów pozwoli uświadomić im, w jaki sposób gospodarują swoim czasem. Ważna jest identyfikacja tzw. pochłaniaczy czasu i zamiany odzyskanego czasu na działania konstruktywne. Istotnym punktem lekcji powinno być także kształtowanie u uczniów umiejętności planowania własnych zajęć w taki sposób, aby znalazło się tam miejsce na urzeczywistnianie dobra. Efektem końcowym zajęć może być apel zamieszczony w sieci o podjęcie czynienia dobra pod hasłem „Światełka dobroci”.

Temat: **Każdy ma jakieś swoje Westerplatte – o najważniejszych wartościach w życiu**

Klasa II liceum

Przedmiot: Język polski

Z nauczania Jana Pawła II

„Wiemy, że tu, na tym miejscu, na Westerplatte, we wrześniu 1939 roku, grupa młodych Polaków, żołnierzy, pod dowództwem majora Henryka Sucharskiego, trwała ze szlachetnym uporem, podejmując nierówną walkę z najeźdźcą. Walkę bohaterską. Pozostali w pamięci narodu jako wymowny symbol. Trzeba, ażeby ten symbol wciąż przemawiał, ażeby stanowił wyzwanie dla coraz nowych ludzi i pokoleń Polaków.

Każdy z was, młodzi przyjaciele, znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte”. Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić. Jakąś słuszną sprawę, o którą nie można nie walczyć. Jakiś obowiązek, powinność, od której nie można się uchylić. Nie można «zdeztererować». Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości, które trzeba «utrzymać» i «obronić», tak jak to Westerplatte, w sobie i wokół siebie. Tak, obronić – dla siebie i dla innych.

Jan Paweł II Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte 12 czerwca 1987. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 376–377.

Cele lekcji – uczeń

- Ma podstawową wiedzę z zakresu historii.
- Przetwarza i hierarchizuje informacje zawarte w tekstach.
- Wie czym są wartości w życiu człowieka oraz jakimi wartościami kieruje się dobry człowiek.
- Jest przygotowany do przeżywania rocznic związanych z pontyfikatem Jana Pawła II.

Metody

- **Wstęp** – podająca
- **Część główna** – a) pokaz, objaśnienie; b) problemowa; c) podająca; d) problemowa
- **Część końcowa** – eksponowanie i przeżywanie wartości

Formy

- **Wstęp** – zespołowa
- **Część główna** – a) zbiorowa, b) zespołowa; c) zespołowa; d) indywidualna
- **Część końcowa** – zbiorowa
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – tablica tradycyjna, kreda
- **Część główna** – a) krótki film dotyczący obrony Westerplatte we wrześniu 1939 roku: <https://www.youtube.com/watch?>; b) brak; c) nagranie wystąpienia Jana Pawła II; d) zeszyty
- **Część końcowa** – brak
- **Ewaluacja** – kartki z niedokończonymi zdaniem

Przebieg zajęć

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
WSTĘP	Zapoznanie z tematem zajęć.	Przygotowanie uczniów do pracy przez zaznajomienie ich z celami i zadaniami lekcji.	Powstanie u uczniów pozytywnej motywacji.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Poznanie wydarzeń na początku II wojny światowej (agresja Niemiec i ZSRR) Wyjaśnienie pojęcia wartości. Aktualność nauczania Jana Pawła II.	a) Poszerza i pogłębia wiedzę uczniów dotyczącą obrony Westerplatte we wrześniu 1939 r.	Ogląda film, porządkuje i uzupełnia swoją wiedzę historyczną.
		b) Organizuje sytuację problemową: – czym są wartości?, – jakie wartości są dla nas nadrzędne?	Uczniowie biorą udział w dyskusji.
		c) Zaprezentowanie fragmentu wypowiedzi Jana Pawła II. https://www.youtube.com/watch?v=Tg5ciDOlyvo	Zapoznają się z fragmentem wystąpienia Jana Pawła II.
		d) Zachęca uczniów do podjęcia napisania swobodnej wypowiedzi będącej odpowiedzią na pytanie: „Jakie jest twoje Westerplatte, którego musisz bronić”.	Uczniowie piszą swobodny tekst.
CZĘŚĆ KOŃCOWA		Podsumowuje zajęcia i kieruje uogólnieniem.	Opracowanie wniosków praktycznych dotyczących postaw własnych odnoszących się do tematyki zajęć.
EWALUACJA	Indywidualna ocena lekcji przez uczniów.	Prosi o dokończenie zdań: Podczas lekcji najbardziej podobało mi się... Najtrudniejsze było dla mnie....	Zapisuje i kończy zdania.

Uwagi i komentarze

Twórczość literacka uczniów w postaci pisania swobodnych tekstów powinna być publikowana w formie elektronicznej lub drukowanej. Będą one swoistym świadectwem dotyczących realizacji wartości w życiu młodych ludzi, którzy mogą stanowić wzór godny naśladowania dla swoich rówieśników.

Temat: **On jest „Drogą, Prawdą i Życiem” (J 14,6) –
twój system wartości**

Klasa III liceum

Przedmiot: Język angielski

Z nauczania Jana Pawła II

„Dear students of The Catholic University,

My first greeting on arriving at this campus is for you! To all of you I offer the peace and joy of our Lord Jesus Christ! I am told that you have held an all-night prayer vigil to ask God's blessing on my visit. Thank you most cordially for such a wonderful expression of communion with me, and for such a beautiful gift. I would like to talk to you at length: I would like to listen to you and know what you think about yourselves and the world. But the time I have been given is so short.

One thing you have told me already: by choosing to welcome me with the offering of your prayers, you have demonstrated that you understand what is most important in your lives—your contact with God, your searching for the meaning of life by listening to Christ as he speaks to you in the Scriptures. I am pleased to know that reflection on spiritual and religious values is part of your desire to live fully this time of your lives. Materialistic concerns and one-sided values are never sufficient to fill the heart and mind of a human person. A life reduced to the sole dimension of possessions, of consumer goods, of temporal concerns will never let you discover and enjoy the full richness of your humanity. It is only in God—in Jesus, God made man—that you will fully understand what you are. He will unveil to you the true greatness of yourselves: that you are redeemed by him and taken up in his love; that you are made truly free in him who said about himself: "If the son frees you, you will be free indeed" (Jn 8:36).

I know that you, like students all over the world, are troubled by the problems that weigh on society around you and on the whole world. Look at those problems, explore them, study them and accept them as a challenge. But do it in the light of Christ. He is "the way, and the truth, and the life" (Jn 14:6). He put all human life in the dimension of truth and of authentic love. True knowledge and true freedom are in Jesus. Make Jesus always part of your hunger for truth and justice, and part of your dedication to the well-being of your fellow human beings.

Enjoy the privileges of your youth: the right to be dynamic, creative and spontaneous; the right to be full of hope and joy; the opportunity to explore the marvelous world of science and knowledge; and above all the chance to give of yourself to others in generous and joyful service.

I leave you now with this prayer: that the Lord Jesus will reveal himself to each one of you, that he will give you the strength to go out and profess that you are Christian, that he will show you that he alone can fill your hearts. Accept his freedom and embrace his truth, and be messengers of the certainty that you have been truly liberated through the death and Resurrection of the Lord Jesus. This will be the new experience, the powerful experience, that will generate, through you, a more just society and a better world. God bless you and may the joy of Jesus be always with you!

Jan Paweł II. Przemówienie do studentów Uniwersytetu Katolickiego. Bóg wam ukaze waszą prawdziwą wielkość. Waszyngton, 7 X 1979 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. XII. Kraków 2009, s. 57 (fragmenty).

Cele lekcji – uczeń

- Odkoduje treści zawarte w wypowiedzi Jana Pawła II do młodych.
- Analizuje i pogłębia zagadnienie wartości.
- Poznaje określenia i wyrażenia dotyczące wartości w języku angielskim.
- Potrafi odnieść się do przemówienia papieża i streścić je w języku angielskim.
- Opowiada o swoim systemie wartości.
- Nazywa w języku angielskim cechy i wartości przez siebie wyznawane.

Metody

- **Wstęp** – dyskusja
- **Część główna** – rozmowa kierowana, praca z tekstem i filmem video
- **Część końcowa** – rozmowa kierowana
- **Ewaluacja** – anonimowa sonda z oceną lekcji

Formy

- **Wstęp** – praca w parach/małych grupkach
- **Część główna** – indywidualna, zespołowa
- **Część końcowa** – indywidualna
- **Ewaluacja** – indywidualna

Środki

- **Wstęp** – kartka, długopis
- **Część główna** – skrypt, kartka z pytaniami, długopis, film z przemówieniem z Waszyngtonu
- **Część końcowa** – zeszyt, długopis
- **Ewaluacja** – kartki i długopisy

Przebieg lekcji

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ WSTĘPNA	Wprowadzenie w tematykę zajęć. Analiza i pogłębienie wiadomości dotyczących wartości oraz hierarchii wartości.	Wita klasę, wprowadza temat zadając pytania o postać Jana Pawła II. Pyta klasę o wartości, które są dla nich najważniejsze, prosi o zastanowienie się w parach, zapisanie, a później przedstawienie hierarchii wartości, którymi mogą kierować się inni lub którymi kierują się uczniowie.	Słuchają wprowadzenia nauczyciela. Starają się odpowiadać na zadane pytania. W parach zastanawiają się nad hierarchią wartości, zapisują ją w zeszycie.
CZĘŚĆ GŁÓWNA	Poznanie przesłania Jana Pawła II oraz podjęcie dyskusji dotyczącej znaczenia wartości w życiu młodego człowieka. Poszerzenie słownictwa uczniów z zakresu wartości i hierarchii wartości.	Prezentuje i wprowadza uczniów w film i wypowiedź Jana Pawła II. Prosi o wyszukanie w filmie i zwrócenie uwagi na wartości cenione przez Jana Pawła II. Prowadzi z uczniami rozmowę kierowaną pytaniami: – Jakie są przywileje młodości?; – Dlaczego materialne potrzeby nie wystarczają do zaspokojenia potrzeby serca?; – Kto powinien stać na pierwszym miejscu w naszym życiu? Nauczyciel moderuje rozmowę, która wywiąże się po obejrzeniu filmu.	Uczniowie po wprowadzeniu, otrzymaniu skryptu przemówienia i obejrzeniu filmu czytają odpowiedzi na zadane pytania. Biorą udział w dyskusji, wyrażając swoją opinię i zdanie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	TREŚCI	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIA
CZĘŚĆ KOŃCOWA	Zapisywanie zwrotów związanych z pojęciem i hierarchią wartości.	Podsumowuje dyskusję uczniów. Wypisuje na tablicy najważniejsze zwroty i wyrażenia związane z wartościami. Zleca uczniom przepisanie ich do zeszytu. Prosi o wklejenie hierarchii wartości do zeszytu.	Uczniowie przepisują wyrażenia i uczą się ich w domu na pamięć. Potrafią później wykorzystać je w rozmowie.
EWALUACJA	Anonimowa ocena lekcji.	Pyta uczniów o opinię na temat lekcji. Prosi o jedno zdanie podsumowania na kartce po przeprowadzonej lekcji.	Ocena lekcje i wiadomości, które zdobył poprzez napisanie zdania oceniającego na kartce.

Uwagi i komentarze

Realizacja zajęć pozwala na doskonalenie umiejętności językowych uczniów z jednej strony oraz pogłębienie ich wiedzy o wartościach z drugiej. Te dwa główne cele są osiągnięte w oparciu o fragment nauczania Jana Pawła II. Przygotowanie kompendium wiedzy o wartościach w języku angielskim, deklaracja wartości preferowanych przez młodzież oraz opisanie sposobów ich urzeczywistniania powinno być opublikowane w sieci. Może być przekazane uczniom ze szkół (na przykład partnerskich) poza granicami kraju.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione opracowanie stanowi drugą część serii wydawniczej *Nauczanie Jana Pawła II w procesie wychowawczo-dydaktycznym*. Autorami pierwszego tomu pod tytułem *Edukacja przez projekty drogą zgłębiania nauczania Jana Pawła II* są Krystyna Chałas i ks. Adam Maj.

W niniejszym tomie, noszącym tytuł *Nauczanie Jana Pawła II w procesie lekcyjnym* została przedstawiona próba włączenia treści papieskiego nauczania w proces lekcyjny. Powodem powstania opracowania była setna rocznica urodzin Jana Pawła II, obchody, projekty oraz działania podejmowane z tej okazji przez różne podmioty, organizacje i osoby prywatne w kraju i poza jego granicami.

Należy podkreślić, że powyższe opracowanie nie wyczerpuje podjętych zagadnień. Stanowi jedynie zachętę i inspirację dla nauczycieli, uczniów i studentów pedagogiki do dalszych twórczych i innowacyjnych rozwiązań i poszukiwań w zakresie możliwości włączenia treści nauczania Jana Pawła II w proces lekcyjny. Ważnym zadaniem jest integrowanie treści poszczególnych obszarów edukacyjnych, przedmiotów nauczania oraz godzin do dyspozycji wychowawcy klasy w szkole podstawowej i ponadpodstawowej z treściami nauczania papieża. Realizacja tych zadań w głównej mierze zależy od odpowiedniego przygotowania nauczycieli. Jak podkreślają autorzy pierwszego tomu serii „Chodzi głównie o zdobycie przez nauczycieli wiedzy zawartej w nauczaniu Jana Pawła II, jak również nabycie kompetencji dydaktycznych

warunkujących jego wdrażanie do procesu lekcyjnego i pozalekcyjnego” (K. Chałas, ks. A. Maj, *Nauczanie Jana Pawła w procesie...*, s. 474).

Powyższe opracowanie zawiera propozycję takich rozwiązań dydaktycznych, które wskazują na możliwość włączenia nauczania Jana Pawła II w proces lekcyjny poprzez poszczególne jego elementy: odpowiedni dobór treści i celów kształcenia, metod nauczania – uczenia się, form aktywności uczniów, zaprojektowanych i zastosowanych środków dydaktycznych.

Realizacja treści nauczania Jana Pawła II w procesie lekcyjnym inspirowa również do podjęcia badań nad tym zagadnieniem (zarówno jakościowych jak i ilościowych). Badania oraz analiza ich wyników pozwoliłyby na podejmowanie dalszych działań, których celem byłoby zdynamizowanie programów wychowawczych szkół, zarówno podstawowych jak i ponadpodstawowych, w zakresie integralnego wychowania osoby ucznia.

Ubogacenie procesu lekcyjnego treściami nauczania Jana Pawła II stwarza szansę doskonalenia zarówno programów nauczania jak i wychowania, głównie w zakresie wychowania ku wartościom.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Encykliki Jana Pawła II

Redemptor hominis – 4 III 1979

Laborem exercens – 14 IX 1981

Redemptoris missio – 7 XII 1990

Veritatis splendor – 6 VIII 1993

Evangelium vitae – 25 III 1995

Fides et ratio – 14 IX 1998

Adhortacje apostolskie Jana Pawła II

Ecclesia in Europa – 28 VI 2003

Lisy apostolskie Jana Pawła II

Salvifici Doloris – 11 II 1984

Dilecti Amici – 31 III 1985

Gratissimam Sane – 2 II 1994

Listy Jana Pawła II

List do Konferencji Episkopatu Polski na 50-lecie wybuchu II wojny światowej – 26 VIII 1989

List do rodzin z okazji Roku Rodziny 1994 – 2 II 1994

List do uczestników II Światowego Zgromadzenia poświęconego problemom starzenia się ludności – 3 IV 2002

Homilie, orędzia, przemówienia, rozważania i inne Jana Pawła II

- Homilia w czasie Mszy św. Wrocław, 21 VI 1983 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX. Kraków 2008, s. 252–257.
- Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte. Gdańsk, 12 VI 1987 r. W: tamże, s. 373–378.
- Homilia w czasie Mszy św. odprawionej dla świata pracy. Gdańsk, 12 VI 1987. W: Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny. 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999. Przemówienia. Homilie. Wyd. 2. Kraków 1999, s. 490–498.
- Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. Olsztyn, 6 VI 1991 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 511–516.
- Homilia podczas Mszy św. dla uczestników V Międzynarodowego Forum Młodzieży. Manila, 13 I 1995. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005). Listy, orędzia, przemówienia, homilie. Poznań 2005, s. 283–287.
- Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na wzgórzu „Kaplicówka”. Skoczów, 22 V 1995 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 637–641.
- Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na dawnym radzieckim lotnisku wojskowym. Legnica, 2 VI 1997 r. W: tamże, s. 677–682.
- Homilia podczas Mszy św. z okazji 1000-lecia kanonizacji św. Wojciecha. Sopot, 5 VI 1999 r. W: tamże, s. 767–770.
- Homilia podczas Mszy św. w Krakowie-Łagiewnikach. Kraków, 17 VIII 2002 r. W: tamże, s. 901–904.
- Homilia podczas Mszy św. kanonizacyjnej na placu św. Piotra. 18 V 2003 r. „L’Osservatore Romano” 24(2003) nr 7–8, s. 40–41.
- Jan Paweł II. Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na placu Mickiewicza do młodzieży. Poznań, 3 VII 1997 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX. Kraków 2008, s. 697–701.
- Orędzie na XVIII Światowy Dzień Pokoju. 1 I 1985. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 51–61.
- Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży. 30 XI 1986. W: tamże, s. 62–66.
- Orędzie na III Światowy Dzień Młodzieży. 13 XII 1987. W: tamże, s. 67–70.
- Orędzie na IV Światowy Dzień Młodzieży. 27 XI 1988. W: tamże, s. 71–75.
- Orędzie na VI Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1990. W: tamże, s. 81–86.
- Orędzie na VII Światowy Dzień Młodzieży. 24 XI 1991. W: tamże, s. 87–93.
- Orędzie na VIII Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1992. W: tamże, s. 94–99.
- Orędzie na XI Światowy Dzień Młodzieży. 26 XI 1995. W: tamże, s. 106–110.
- Orędzie na XII Światowy Dzień Młodzieży. 15 VIII 1996. W: tamże, s. 111–117.
- Orędzie na XIII Światowy Dzień Młodzieży. 30 XI 1997. W: tamże, s. 118–125.
- Orędzie na XXX Światowy Dzień Pokoju. 1 I 1997 r. „L’Osservatore Romano” 18(1997) nr 1, s. 4–8.
- Orędzie na XIV Światowy Dzień Młodzieży. 6 I 1999. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 126–133.
- Orędzie na XVI Światowy Dzień Młodzieży. 14 II 2001. W: tamże, s. 141–145.
- Orędzie na XXII Światowy Dzień Turystyki, 9 VI 2001 r. „L’Osservatore Romano” 22(2001) nr 9, s. 4–6.

- Orędzie na XIX Światowy Dzień Młodzieży. 22 II 2004. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 156–160.
- Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Pokoju, 1 I 2005 r. „L’Osservatore Romano” 26(2005) nr 2, s. 4–8.
- Przemówienie do młodzieży akademickiej zgromadzonej przed kościołem św. Anny. Warszawa, 3 VI 1979 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 34–36.
- Przemówienie przygotowane na spotkanie z młodzieżą (nie wygłoszone). Kraków – Skalka. 8 VI 1979. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 392–396.
- Przemówienie do studentów Uniwersytetu Katolickiego *Bóg wam ukaze waszą prawdziwą wielkość*. Waszyngton, 7 X 1979 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. XII. Kraków 2009, s. 57–58.
- Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie. Warszawa, 16 VI 1983 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 173–174.
- Przemówienie podczas spotkania z młodzieżą. Rzym – plac św. Jana na Lateranie, 30 III 1985. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 175–179.
- Przemówienie pożegnalne dla młodzieży. Częstochowa, 15 VIII 1991 r. W: Jan Paweł II. Dzieła zebrane. T. IX, s. 616.
- Tekst przemówienia przekazany młodzieży do refleksji. Paryż – Pola Marsowe, 21 VIII 1997 r. „L’Osservatore Romano” 18(1997) nr 10, s. 17–19.
- Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”. Pieve di Cadore, 21 VII 1996. W: <https://opoka.org.pl/biblioteka> [dostęp: 21 XIII 2020].
- Przesłanie papieskie do Katolickiej Unii Prasy Włoskiej. 27 I 1984 r. „L’Osservatore Romano” 4(1984) nr 1–2, s. 9 i 32.
- Przesłanie na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu. 5 XII 2001 r. „L’Osservatore Romano” 23(2002) nr 3, s. 8–9.
- Przesłanie do uczestników międzynarodowego sympozjum na temat: „Godność i prawa osoby z upośledzeniem umysłowym”. 5 I 2004 r. „L’Osservatore Romano” 25(2004) nr 4, s. 16–18.
- Powitanie uczestników Dnia Młodzieży. Toronto, 25 VII 2002. „L’Osservatore Romano” 23(2002) nr 9, s. 48–50.
- Spotkanie rozpoczynające II Światowy Dzień Młodzieży. Buenos Aires, 11 IV 1987. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978–2005)..., s. 185–193.
- Spotkanie z młodzieżą. Santiago de Compostela – Monte del Gozo, 19 VIII 1989. W: tamże..., s. 206–217.
- Apel Jasnogórski. Jasna Góra, 5 VI 1979. W: Pielgrzymka do Ojczyzny. Warszawa 1982, s. 146–148.
- Ceremonia pożegnalna przed Bramą Brandenburską, 23 VI 1996 r. Berlin. Podróż apostołska do Niemiec. Paderborn – Berlin, 21–23 VI 1996 r. „L’Osservatore Romano” 17(1996) nr 9, s. 29–31.
- W imię przyszłości kultury. W: Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie. (red.) M. Radwan, S. Wylężek, T. Gorzkula. Rzym – Lublin 1988, s. 51–68.

Literatura

- Bereźnicki F. Dydaktyka kształcenia ogólnego. Kraków 2011.
- Bereźnicki F. Dydaktyka szkolna dla kandydatów na nauczycieli. Wyd. 2. Kraków 2018.
- Bereźnicki F. Zarys dydaktyki szkolnej. Szczecin 2011.
- Bis D. Edukacja medialna jako wymiar wychowania integralnego. W: W trosce o integralne wychowanie. (red.) M. Nowak, T. Ożóg, A. Rynio. Lublin 2003, s. 467–476.
- Chałas K., Maj A. Nauczanie Jana Pawła II w procesie wychowawczo-dydaktycznym szkoły. T. I. Edukacja przez projekty drogą zgłębiania nauczania Jana Pawła II. Kraków 2020.
- Chałas K. Wychowanie ku wartościom. W: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej. (red.) K. Chałas, A. Maj. Radom 2016, s. 1424–1426.
- Chałas K. Wychowanie w ujęciu Jana Pawła II inspiracją do budowania programu wychowawczego reformującej się szkoły. W: Wychowanie ku wartościom w świetle nauczania Jana Pawła II. Elementy teorii i praktyki. T. III. Solidarność, mądrość, wspólnota, wierność, młodość. (red.) K. Chałas. Lublin – Kielce 2006, s. 85–106.
- Chojnacka B. Zdolność do transcendencji. W: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej. (red.) K. Chałas, A. Maj. Radom 2016, s. 1530–1531.
- Denek K. Wartości i cele edukacji szkolnej, Poznań – Toruń 1994.
- Gejdoś M. Troska o integralny rozwój i wychowanie człowieka. W: W trosce o integralne wychowanie. (red.) M. Nowak, T. Ożóg, A. Rynio. Lublin 2003, s. 205–210.
- Grzybek G. Wychowanie jako rozwój osobowości etycznej w czynie. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania. (red.) A. Rynio, K. Braun, A. Lenzion, D. Opozda. Lublin 2012, s. 199–205.
- Horowski J. Inicjacyjny charakter wychowania – próba rekonstrukcji idei w odwołaniu do myśli Karola Wojtyły. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania. (red.) A. Rynio, K. Braun, A. Lenzion, D. Opozda. Lublin 2012, s. 77–89.
- Jan Paweł II. Wstańcie, chodźmy! (red.) P. Ptasznik, A. Świerczek. Kraków 2004.
- Jazukiewicz I. Cnota jako kategoria urzeczywistniania się osób w wychowaniu. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania. (red.) A. Rynio, K. Braun, A. Lenzion, D. Opozda. Lublin 2012, s. 189–197.
- Komeński J.A. Wielka dydaktyka. (oprac.) B. Suchodolski, (przekł.) K. Remerowa. Wrocław 1956.
- Košć S. Integralny rozwój człowieka – wkład nauki społecznej Kościoła w integralną wizję wychowania. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania. (red.) A. Rynio, K. Braun, A. Lenzion, D. Opozda. Lublin 2012, s. 39–56.
- Kryszewski W. (red.). Encyklopedia powszechna PWN. T. I. Warszawa 1983.
- Kunowski S. Podstawy współczesnej pedagogiki. Kielce 2000.
- Kupisiewicz Cz. Dydaktyka. Podręcznik akademicki [Dokument elektroniczny]. Kraków 2012.
- Kupisiewicz Cz. Podstawy dydaktyki ogólnej. Wyd. 10. Warszawa 1995.
- Kupisiewicz Cz. Podstawy dydaktyki. Warszawa 2005.
- Kwieciński Z., Śliwerski B. (red.). Pedagogika. T. II. Warszawa 2003.
- Łobocki M. Teoria wychowania w zarysie. Kraków 2006.

- Mazur J. Dobro wspólne. W: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej. (red.) K. Chałas, A. Maj. Radom 2016, s. 260–265.
- Milerski B., Śliwerski B. (red.). Pedagogika. Warszawa 2000.
- Nowak M. Znaczenie kulturowej inspiracji chrześcijańskiej dla wychowania i pedagogiki. W: Wychowanie chrześcijańskie a kultura. (red.) M. Nowak, T. Ożóg. Lublin 2000, s. 21–47.
- Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa 1996.
- Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Wyd. 10. Warszawa 2007.
- Okoń W. Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. Wyd. 5. Warszawa 2003.
- Ostrowska K. W poszukiwaniu wartości. Gdańsk 1994.
- Palka S. Pedagogika w stanie tworzenia. Kraków 1999.
- Piwowarski W. (red.). Słownik katolickiej nauki społecznej. Warszawa 1993.
- Polak B. Podstawy teorii kształcenia. Szczecin 2013.
- Półturzycki J. Dydaktyka dla nauczycieli. Wyd. 2. Toruń 1997.
- Rachańska J. Istota samowychowania z perspektywy paradygmatu interpretatywnego. „Studia z Teorii Wychowania” 2011, t. 2, nr 2(3), s. 214–223.
- Rynio A. Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II. Lublin 2004.
- Rynio A. Integralne wychowanie. W: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej. (red.) K. Chałas, A. Maj. Radom 2016, s. 440–448.
- Rynio A. Jana Pawła II wizja wychowania. W: Pedagogika katolicka. Zagadnienia wybrane. (red.) A. Rynio. Stalowa Wola 1999, s. 263–280.
- Rynio A. Wokół encykliki „Fides et Ratio”. Refleksje Pedagoga. W: Wychowanie chrześcijańskie a kultura. (red.) M. Nowak, T. Ożóg. Lublin 2000, s. 133–144.
- Segiet K. Nauczyciel, wychowawca w aspekcie ciągłości i zmienności życia społecznego. Krótka refleksja teoretyczna. W: W trosce o integralne wychowanie. (red.) M. Nowak, T. Ożóg, A. Rynio. Lublin 2003, s. 423–428.
- Starnawski W. Unikalność – jej konsekwencje dla poznania i rozwoju osoby. W: Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania. (red.) A. Rynio, K. Braun, A. Lenzion, D. Opozda. Lublin 2012, s. 177–187.
- Wojtyła K. Miłość i odpowiedzialność. (red.) T. Styczeń i in. Lublin 2001.
- Wojtyła K. Myśląc Ojczyzna....W: Poezje i dramaty. Kraków 1979, s. 87.
- Wojtyła K. Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne. (red.) T. Styczeń i in. Wyd. 3. Lublin 2000.

Netografia

- Łabendowicz S. Wychowanie ku wartościom w nauczaniu Jana Pawła II. W: <https://zfk.katecheza.radom.pl/index.php/zfk/article/view/362/363> [dostęp: 1.12.2020].
- Podstawa Programowa IV-VIII. Cele ogólne kształcenia. W: <https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-IV-VIII> [dostęp: 11.12.2020].
- Podstawa Programowa Liceum/Technikum. Cele ogólne kształcenia. <https://podstawa-programowa.pl/Liceum-technikum>. W: „<https://podstawaprogramowa.pl/Liceum-technikum.%20%5bdostep%20>” [dostęp: 11.12.2020].

INDEKS OSÓB

(nie obejmuje postaci biblijnych)

- Augustyn, św. 181
- Bereźnicki Franciszek 10–16, 23–25, 244
- Białobrzeska Joanna 124
- Bis Dorota 43, 244
- Braun Krzysztof 33, 244, 245
- Chałas Krystyna 5–7, 14–15, 23, 25, 26, 35, 45, 46, 50, 56, 61, 239–240, 244–245
- Chojnacka Barbara 20, 244
- Denek Kazimierz 15, 244,
- Gejdoš Miroslav 43, 244
- Gorzkuła Teresa 25, 243
- Grzybek Grzegorz 36, 244
- Horowski Jarosław 35, 244
- Jan Paweł, papież św. 16–26, 29–44, 56, 61, 66, 70, 73, 76, 79, 83, 86, 89, 92, 95, 98, 102, 105, 108–110, 112, 115, 119, 125, 129, 133, 135–136, 138, 142, 145, 149, 153, 157, 160, 163, 166, 169, 172, 175, 178, 181, 184, 187, 190, 194, 197, 200–201, 203, 207, 210, 213, 217, 221, 225, 228, 231, 235, 242–244
- Jazukiewicz Iwona 36–37, 244
- Jękot Jacek 70,
- Kochanowski Jan 205,
- Komeński Jan A. 9, 244
- Košč Stanislav 38, 244
- Kryszewski Władysław 10–11, 244
- Krzanicka Katarzyna 249,
- Kunowski Stefan 43, 244
- Kupisiewicz Czesław 10–13, 244
- Kwieciński Zbigniew 22–23, 244
- Lendzion Anna 33, 244–245
- Łabendowicz Stanisław 40, 245
- Łobocki Mieczysław 26, 244
- Maj Adam 5–7, 15, 23, 25–26, 45–46, 50, 56, 61, 239–240, 244–245
- Mazur Jan 21, 245

Mickiewicz Adam 205, 207–208
Milerski Bogusław 19, 22, 245

Nowak Marian 37–38, 40, 244–245

Okoń Wincenty 9–13, 20, 22–25, 245
Opozda Danuta 33, 244–245
Ostrowska Krystyna 14, 245
Ozóg Tomasz 37, 40, 244–245

Palka Stanisław 10, 245
Piwowarski Władysław 245
Polak Barbara 15, 16, 245
Półturzycki Józef 10, 245
Ptasznik Paweł 244

Rachańska Joanna 20–22, 245
Radwan Marian 25, 243
Remerowa Krystyna 9, 244
Romanek Michał 129
Rynio Alina 7, 16–19, 22, 27, 29, 33, 37–38,
40–41, 244–245

Segiet Katarzyna 39–40, 245
Słabek Piotr 70
Starnawski Witold 33, 245
Styczeń Tadeusz 20, 245, 251
Sucharski Henryk 231
Suchodolski Bogdan 9, 244
Śliwerski Bogusław 19, 22–23, 244–245
Świerczek Antoni 244

Tolkien John R.R. 179
Tuwim Julian 125–127

Wojtyła Karol 20–21, 123, 245
Wylęzek Stefan 25, 243

AUTORZY I WERSJI SCENARIUSZY

Katarzyna Biaduń – *Sens cierpienia człowieka*

Natalia Cielebąk – *Czas jako wartość*

Adrianna Ciężczyk – *Wolność jako podstawowa wartość w życiu człowieka*

Ks. Mateusz Chmielewski – *Szacunek dla każdej pracy ludzkiej*

Karina Czochna – *Moja Ojczyzna – mój dom*

Weronika Drabik – *Dobre wychowanie – drogą do bycia dobrym człowiekiem*

Klaudia Fertaś – *Modlitwa jako najlepsze lekarstwo dla człowieka*

Weronika Gierczak – *Wobec obywatelskiego obowiązku*

Justyna Hernas – *Godność osoby starszej, czyli jak zapewnić starzejącemu się społeczeństwu przetrwanie*

Monika Jacak – *Małe rączki, wielkie serce*

Martyna Jaroszkiewicz – *Życie jako miejsce odkrywania siebie i innych, własnych talentów i wartości*

Patrycja Jasińska – *Warto pomagać! Akcje charytatywne, czyli wolontariat pod opieką Jana Pawła II*

Aneta Kaczorkiewicz – *O wolności człowieka*

Aleksandra Kaźmierczak – *Samotność jako towarzysz naszego życia*

Sylwester Kędzierski – *Pomoc potrzebującym w epidemii*

Katarzyna Krzanička – *On jest „Drogą, Prawdą i Życiem (J 14,6)” – twój system wartości*

Karina Łepecka – *Prawda zawsze wyjdzie na jaw*

Ewelina Łucyn – *Skuteczna rozmowa z pracodawcą*

Maria Prokop – *Mogę dawać dobry przykład*

Izabela Puzio – *Warto pomagać innym*

Joanna Solak – *Wartości jako dobro wspólne rodziny*
Aleksandra Stachyra – *Przebaczenie – wartość zwyciężająca nienawiść*
Monika Staszewska – *Młodzież przyszłością świata*
Daria Szkodzińska – *Co czytać? Książka moim przyjacielem*
Karolina Urbańczyk – *Każdy ma jakieś swoje Westerplatte – o najważniejszych wartościach
w życiu*
Ewelina Wajda – *W podróży po szacunek i podziw dla przyrody*
Dorota Woźniak – *Szacunek jako podstawowa wartość każdego człowieka*

WYBORU CYTATÓW Z NAUCZANIA JANA PAWŁA II DOKONAŁY

- Weronika Bieńczyk – *Bohaterowie Ojczyzny*
Natalia Borek – *Znaczenie Ojczyzny w życiu człowieka*
Agata Borsuk – *Odnaleźć radość*
Natalia Cielebąk – *Czas jako wartość*
Aleksandra Ćwikła – *Wszyscy ludzie pragną znać prawdę*
Agata Iwaszko – *Przebywając z rodziną*
Kornelia Kapciak – *Pokój – wartość fundamentalna dla życia człowieka*
Aleksandra Karpińska – *Nauka dialogu z Janem Pawłem II*
Karolina Kasprzak – *Sprzeciw wobec aborcji*
Agata Kawalerska – *Miłość do bliźniego podstawą miłosierdzia*
Natalia Kielbus – *Praca w zakładzie rzemieślniczym*
Anna Laskowska – *Małżeństwo i rodzina a „miłość i odpowiedzialność”*
Monika Ośko – *Wartości w moim życiu*
Patrycja Pędzia – *Zło dobrom zwyciężaj*
Wiktoria Pliwka – *Nie ulegać dyktatom zmieniającej się mody*
Ilona Potyrała – *Znaczenie pracy oraz pracy społecznej w życiu człowieka*
Marta Psujek – *Wartość sumienia w życiu człowieka*
Kinga Radko – *O tradycji polskiej*
Justyna Sołdaj – *Lek współczesnego człowieka*
Weronika Szałwska – *O pracy w krainie hobbitów*
Aleksandra Styczeń – *Uczące media*
Paulina Turbacz – *O wartości pracy i odpoczynku. Lekcja przyjaźni*

Wczytując się w recenzowaną publikację należy stwierdzić, że mamy w każdej z jej czterech częściach do czynienia z intelektualną uczciwością i doświadczeniem zdobytym przy uprawianiu nauki ludzi zajmujących się profesjonalnie dydaktyką na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. (...) Bez cienia wątpliwości stwierdzam, że każdy rozdział w recenzowanej publikacji posiada swoją mądrość, a nie tylko kompilacyjną wiedzę. Mądrość ta jest gwarantem ładu nie tylko w jednostce lekcyjnej, ale także w życiu konkretnej jednostki ludzkiej jako ucznia czy też nauczyciela; a co za tym idzie, prowadzi do ładu społeczeństwa demokratycznego.

ks. dr hab. Adam Solak, prof. APS

Niewątpliwym walorem recenzowanej rozprawy jest wskazanie sposobów zastosowania oraz ukazanie szczegółowej egzemplifikacji nauczania Papieża w procesie lekcyjnym. I w tym względzie recenzowana publikacja stanowić będzie bardzo użyteczne narzędzie dla nauczycieli, wychowawców czy katechetów.

dr hab. Alina Rynio

www.wydawnictwoscriptum.pl

scriptum

ISBN 978-83-66812-00-0

9 788366 812000